

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
FARS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ELİF ŞAFAK'IN 'AŞK' ADLI ROMANININ İKİ FARŞA ÇEVİRİSİNİN
KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Zenab ABDI GOLZAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Yusuf ÖZ

Ocak-2020
KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
FARS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ELİF ŞAFAK'IN 'AŞK' ADLI ROMANININ İKİ FARŞA ÇEVİRİSİNİN
KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Zenab ABDI GOLZAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Yusuf ÖZ

Ocak-2020

KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Prof. Dr. Yusuf ÖZ. danışmanlığında Zeynep ABDİ GOLZAR tarafından hazırlanan "*Elif Şafak'ın 'Aşk' Adlı Romanının İki Farsça Çevirisinin Karşılaştırmalı İncelemesi*" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

13/01/2020

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

/ /2020

(Unvan, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Elif Şafak’ın ‘Aşk’ Adlı Romanının İki Farsça Çevirisinin Karşılaştırmalı İncelemesi*” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

13/01/2020

Zenab ABDI GOLZAR

İmza

ÖN SÖZ

İran’da ve Farsça konuşulan bazı ülkelerde Türkçeden Farsçaya tercümelerin uzun bir geçmişi vardır. Elbette başlarda daha çok Türk edebiyatında edebi değere sahip eserlerin tercümesi göze çarpmaktadır. Fakat bir dönemden sonra genel halka ve topluma hitap eden eserler de revaç kazandı. 1950’li yıllarda Türkiye Kültür Bakanlığı Bin Temel Eser adlı bir proje başlatarak bu proje kapsamında dünya edebiyatından önemli ve öne çıkan eserler Türkçeye tercüme edildi. İran’da da Türkçe çeviri yapan mütercimler bu eserlerden bazılarını Farsçaya aktardılar. Örneğin 1960’lı yıllarda Rizâ Hemrâh tarafından Aziz Nesin’in bazı eserleri Farsçaya tercüme edilmiş olup yapılan bu tercüme o dönemin Türkiye’sinin toplumsal ve siyasi edebiyatının tanıtılmasında iyi bir başarı elde etmiştir. Zira Aziz Nesin dünya çapında sevilen ve tanınan bir mizah yazarı idi ve eserleri uluslararası ödüller kazanmıştı. İran’da da Şamed Bihrengî, Semîn Bâğçibân ve Aḥmed Şâmlû gibi güçlü yazar ve şairler Türk edebiyatından bazı eserlerin tercümesini yaptılar. 1970’li yıllarda Yaşar Kemal’in eserleri başarılı mütercimler tarafından Farsçaya çevrildi. Semîn Bâğçibân Yaşar Kemal’in ölümsüz eseri *İnce Memed*’i Farsçaya aktardı. Yaşar Kemal’in bir diğer eseri olan *Orta Direk*, İran’ın önemli mütercimi Seyyid Rizâ Ḥoseynî’nin kalemıyla Farsçaya kazandırılmış; aynı eser Celâl Ḥosrovşâhî çevirisiyle de yayınlanmıştır. Ayrıca Yaşar Kemal’in *Deniz Küstü* adlı eseri Reḥîm Re’îsniyâ’nın tercümesiyle 1990’lı yılların başlarında basıldı ve *Yağmurcuk Kuşu* romanı Meryem Ṭabâtabâyihâ’nın tercümesiyle üç dört sene önce yayımlandı. Şiir sahasında da Nazım Hikmet’in şiirleri Aḥmed Pûrî gibi bir mütercim tarafından tercüme edilmiştir. Tercümenin bir sonraki dönemi, 1990’lı yılların Türk yazarlarından Orhan Pamuk’un eserlerinin tercümesi ile başladı ve 2000 ila 2010’lu yılların başlarında bir şekilde zirveye oturdu. Hâlihazırda da Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Yusuf Atılgan, Oğuz Atay, Mustafa Kutlu, Ahmet Altan, Zülfü Livaneli, Elif Şafak gibi birçok yazarın romanları Farsçaya tercüme edilmiştir.

Elif Şafak’ın *Aşk* romanı, 2009 yılının Mart ayında eş zamanlı olarak İngilizce ve Türkçe basımıyla Türkiye’nin en kısa zamanda en çok satanlar rekorunu kırdı. Defalarca yenilene baskısıyla Türkiye’de en çok satan romanlardan biri oldu. Bu

romanda, Mevlânâ ve Şems-i Tebrîzî'den yansıyan ışık halesinin aydınlığıyla aşk konusuna değinilmiştir.

Aşk romanında hikâye, Amerikalı Yahudi bir ev hanımı ile Amsterdam'da yaşayan modern kılıklı bir dervişin aşkıyla başlar. Onların hikâyesi, Mevlânâ ile Şems-i Tebrîzî arasındaki manevi aşkı anlatan tarihi bir süreçte cereyan eder. *Aşk* romanında en çok dikkat çeken husus, bakış açısının değişim şeklidir. Yazar bu kitapta, birinci ve üçüncü şahıs bakış açısını kullanmış ve bu farklı bakış açıları konuyu daha da ilginç kılmıştır. Hikâye, yaklaşık on yedi farklı kişinin bakışından ve ağzından anlatılmıştır.

Bu eserin basılmasından kısa bir zaman sonra eser, farklı mütercimler tarafından Farsçaya tercüme edilmiştir. Bunlardan ilki, Ekrem Ğaffârvend'in, *Tarîkat-i 'İşk* adlı tercümesidir (2011). Arsalân Faşîhî'nin *Millet-i 'İşk* adı (2015) tercümesi de en çok satılan Farsça çeviri olarak örnek gösterilebilir. *Aşk* romanı bugüne kadar İran'da otuz dokuz farklı çevirmen tarafından Farsçaya aktarılarak yayımlanmıştır. Tespit edilen bu çevirilerden otuz beşi İngilizceden, dördü de Türkçeden Farsçaya yapılmıştır. Ayrıca unutulmaması gerekir ki romanın İngilizce metni yazar tarafından yazılmış, Türkçe tercümesi de yazarın gözetiminde Kadir Yiğit Us tarafından yapılmıştır.

Belki İran'ın Türkiye ile kültürel ve coğrafi yakınlığı ve son yıllarda artarak her iki ülkenin halklarına yansıyan ilişkileri, belki de toplumun aşka ve tasavvufa olan ilgi ve alakası bu eserin birçok kişi tarafından tercüme edilmesine olanak sağlamıştır. Aynı zamanda İran'ın uluslararası telif hakları yasasına imza atmamış olmaması sebebiyle her yayınevi okur kitlesinin taleplerini ve eğilimlerini dikkate alarak çevirisi yapılacak eseri seçmesi gibi daha birçok nedenden dolayı Türkçe eserlerden farklı ve yetersiz tercüme İran'ın yayın piyasasında kendine yer bulmuştur. Bu çok sayıda ve farklı çevirilerde gözlemlenen en büyük sorun, mütercimin Türkçenin anlam derinliğine hâkim olmayışdır ve kimi zamanlar da bu tezde görüleceği gibi bazı paragrafların mütercimler tarafından tamamen çıkarılmasıdır.

Elif Şafak'ın Türkiye'nin en çok basılan, satılan ve en fazla yabancı dile çevrilen *Aşk* romanının iki farklı çevirisi tez konusu olarak belirlenmiş, iki dil arasında (Türkçe-Farsça) var olan kültürel farklılıkların ortaya konması ve kaynak dilde kelime kullanımı açısından hedef dildeki muadil kelimelerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Yüksek Öğretim Kurumu ve Milli Kütüphane sitesinden yapılan inceleme ve araştırmaların yanı sıra Türk dili ve edebiyatı, Fars dili ve edebiyatı hocalarından edinilen bilgiler sonucunda şimdiye kadar Türkçeden Farsçaya tercüme edilen eserlerin karşılaştırmalı incelemesi alanında herhangi bir tez, bir kitap hatta makale dahi kaleme alınmadığı görülmüştür. Yapılan araştırmalar neticesinde benzer çalışma niteliğinde olmak üzere yalnızca “Mehdî İlahî-i Kõmşeyî ve Bahâ’eddîn Hõrremşâhî’nin Kurân’ın ilk on beş cüzünün iki Farsça çevirisinin karşılaştırmalı incelemesi” «نقد و مقایسه تطبیقی دو ترجمه قرآن (۱۵ جزء اول) از ترجمه‌های آقایان مهدی الهی» adıyla bir yüksek lisans tezi ve buna benzer Kurân-ı Kerim’in farklı cüzlerinin çeviri karşılaştırmaları ve ilaveten birkaç makale tespit edilmiştir. Yukarıda anılan çalışmaların konusu, Arapça-Farsça iki dilin karşılaştırmalı incelemesi olup sarf ve nahiv bakımından tercümeleler incelenmiştir. Bu çalışmalar burada ismen anılmış, çalışmamızda model olarak kullanılmamıştır. Mevcut makaleler de İngilizceden Farsçaya yapılan iki ya da daha fazla çevirinin karşılaştırmalı incelemesi idi. Bunlar arasından model olarak seçilen bir makaleye tezin ilerleyen sayfalarında işaret edilecektir.

Tez iki bölüm olarak hazırlanmış olup birinci bölümde *Aşk* romanının özetine, yazarın ve mütercimlerin hayatına değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde izlenen metodoloji, Muhammed Cevâd Tevekkolî’nin “Tercümeler arasında karşılaştırmalı incelemenin usul ve temelleri ve Amartya Sen’in *Development as Freedom* adlı eserinin *Tovsi’e be Meşâbe-i Âzâdî* adıyla Farsçaya yapılan iki çevirisinin karşılaştırmalı incelemesi olan “Ûşûl ve mebânî-i moķâyese-yi tetbîķî beyn-i tercome-î be-hemrâh-i moķâyese-yi tetbîķî-i do tercome ez kitâb-i *Tovsi’e be Meşâbe-yi Âzâdî* eser-i Amartya Sen” adlı makalesinden yola çıkılarak belirlenmiştir. İlk aşamada çalışmada iki Farsça çevirinin karşılaştırmasına esas olmak üzere *Aşk* romanının otuz dokuz tercümesi arasından ilk tercüme olan Ekrem Ğaffârvend’in, *Tarîķat-i İşk* adıyla yayımladığı (Fikrâzîn Yayınları, 4. baskı, 2011) çevirisi ve en çok baskı yapan Farsça çeviri olması sebebiyle Arsalân Faşîhî’nin *Millet-i İşk* (Kõknûs Yayınları, 39. baskı, 2015) tercümeleleri belirlendi. Daha sonra adı geķen iki tercüme, *Aşk* romanının Türkçesi ile karşılaştırılarak tespitler yapılmış ve bu bulgular Tevekkolî’nin adı geķen çalışmasında uyguladığı yöntem esas alınarak incelenmiştir. İki Farsça çevirideki farklılık ve benzerlikler, kavramsal ve şekilsel hatalar olmak üzere iki temel başlık altında değerlendirilmiştir.

Farklılıklar karşılaştırıldığında sonuç olarak iki tercüme arasından Türkçe metne en yakın olanı belirlenmiş ve çeviri hatasının neden kaynaklanmış olabileceği üzerinde durulmuştur. Farsça tercümelerin her ikisinde de bir hata söz konusu ise daha makul bir çeviri önerilmiştir. Her iki çeviride karşılaştıran metinlerin sayfa atıflarında “*Tarikat-i İşk* ” için ‘TA’ ve “*Millet-i İşk* ” için ‘MA’ kısaltması kullanılmış, alıntılanan Farsça metinlerin sayfalarına bu kısaltmalarla işaret edilmiştir.

Tezin sonuç kısmında da genel bir değerlendirme yapılmıştır. Aslında hazırlanan bu tezde, iki dil (Türkçe-Farsça) arasındaki kültürel farklılıkların ortaya konması ve kaynak dilde kelime kullanımını açısından muadil kelimelerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu araştırma ile her iki tercümenin olumlu ve olumsuz yönleri somut bir şekilde ortaya konmuştur.

Bu tezi yöneten ve yardımlarını esirgmeden her sayfasıyla ilgilenen hocam Prof. Dr. Yusuf ÖZ’e teşekkür etmeyi borç bilirim. İlgi ve yardımlarını gördüğüm Dr. Öğretim Üyesi Yakup ŞAFAK, Prof. Dr. Adnan KARAİSMAİLOĞLU ve diğer hocalarıma teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca her zaman yanımda olan arkadaşım DR. Serpil YILDIRIM’a da özel teşekkürlerimi arz ederim.

Zemab Abdı Golzar

Ocak 2020

ÖZET

ABDI GOLZARE, Zeynab, Elif Şafak'ın 'Aşk' Adlı Romanının İki Farsça Çevirisinin Karşılaştırmalı İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2019

Bu tezde, Elif Şafak'ın 'Aşk' adlı romanının, Ekrem Ğaffârvend ve Arsalân Faşîhî tarafından yapılmış Farsça çevirilerinin karşılaştırmalı incelemesi yapılmıştır. Çalışmada, ilk olarak İran'da Türkçeden Farsçaya çeviri faaliyetlerinin tarihsel süreci üzerinde durulmuş; seçkin ve tanınmış Türk yazarların eserlerinden, öykü ve romanlarından Farsçaya yapılan çevirilere kısaca değinilmiştir. Birinci bölümde Elif Şafak'ın *Aşk* adlı romanının İran'da çalışma sırasında tespit ettiğimiz otuz dokuz farklı mütercim tarafından yapılmış ve yayınlanmış çevirileri, mütercim isimleriyle birlikte bir liste hâlinde sunulmuştur. Ayrıca karşılaştırmaya esas aldığımız Farsça çevirilerin mütercimleri hakkında bilgi verilmiştir. *Aşk* romanının ilk tercümesi Ekrem Ğaffârvend'e aittir. Ekrem Ğaffârvend'in Türkçe bilgisi, Türkiye'de bulunup bulunmadığı ya da Türk kültür ve yaşamı hakkında bilgi sahibi olup olmadığına dair bilgimiz yoktur. *Aşk* romanının İran'da en çok satılan ve çok sayıda baskısı yapılan tercümesi de Arsalân Faşîhî tarafından yapılmıştır. Arsalân Faşîhî Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü mezunudur. Faşîhî yaklaşık sekiz sene Türkiye'de eğitim görmüş ve bu süre zarfında gerek eğitim gördüğü üniversitede gerekse üniversite dışında halkla iç içe yaşamış ve Türkçeyi ve Türk kültürünü yakından tanımıştır. İkinci bölümde çalışmada uygulanan araştırma ve karşılaştırma yöntemlerine ilişkin bilgiler verilmiş ve konu ile ilgili örnek aldığımız kaynaklar belirtilmiştir. Çalışmamızda takip edilen veri derleme, tespit yöntemi ve veri analiz üslubu hakkında bilgiler verilmiş ve bu tespitler uygun başlıklar altında değerlendirilmiştir. Daha sonra adları anılan her iki mütercime ait tercüme her satırı birbirleri ile ve Türkçe asıl metin ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Sonuç olarak mütercimlerin asıl metne sadakatleri, Türkçeye hâkimiyetleri konusunda tespit edilen kanaatler ifade edilmiş; her iki mütercimin metnin aktarılmasında başarılı ve başarısız bulunan yönlerine işaret edilmiş; eksik ya da hatalı görülen çevirilerde görüşlerimiz de belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Elif Şafak, Aşk, Türkçeden Farsçaya Çeviri, Karşılaştırmalı Çeviri, Ekrem Ğaffârvend, Arsalân Faşîhî.

ABSTRACT

ABDI GOLZARE, Zeinab, The Comparative Translational Analysis of Elif Shafak's Novel, "Love" based on the First Persian Translations

In present study, Love novel written by Elif Shafak which has been translated into Persian by Akram Ghaffarvand and Arsalan Fasihi, has been studied using comparative translational methods. In present study, first the translational activities in Iran from Turkish to Persian has been studied and the novels and short stories written by the Turk authors have been referred briefly. In the first chapter, a list have been provided including all translators of Elif Shafak's novel "Love" that was carried out by thirty nine different translators involving translators' names and the publishing companies. Moreover, some information has been provided about the translator whose works are studied in this thesis. There is no information about the first translator of the book, Akram Ghaffarvand, whether how is her Turkish language command, has she been in Turkey and does she have enough knowledge about Turkish culture. The most popular translation of book is Arsalan Fasihi's translation in Iran. He has been graduated from Ege University in Turkish Language and Literature. He has been educated in Turkey about eight years and he has lived in Turkey closely with educational environment and the people and is familiar with Turkish culture. In the second chapter necessary information about the methods for comparison and research are provided and the references about the subject are inserted. Information is provided about the data collection, analysis method and research method. Then, the translations of both translators and the original text have been studied comparatively. In conclusion chapter, the fidelity of the translated text and loyalty of the translators to Turkish text and their Turkish Language knowledge are provided; the success of the translators in transferring the text is analyzed and finally some ideas and evaluations are given about the wrong and manipulated translations.

Keywords: Elif Shafak, Love, Translation from Turkish to Persian, Comparative translation, Akram Gaffarvand, Arsalan Fasihi

KISALTMALAR

TA	: Tarikat-i Aşk
MA	: Millet-i Aşk
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
İİC.	: İnan İslam Cumhuriyeti
çev.	: çeviren
hk.	: hicrî kamerî
hş.	: hicrî şemsî
m.	: miladi
s.	: sayfa
prg.	: paragraf
vb.	: ve benzeri

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Bu çalışmada aşağıda verilen transkripsiyon alfabesi ve işaretleri kullanılmıştır. Çalışmada tercih edilen özel kullanım ve uygulamalar aşağıda maddeler hâlinde belirtilmiştir.

Sesliler:

Uzun sesliler	ا، آ، â	ی : î	او : û
Kısa sesliler	ـ : e, a	ـ : i	ـ : u, o

Sessizler:

'	b	p	t	s	c	ç	h	h	d	z	r	z	j	s	ş
ء، ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	ژ	س	ش
ş	ž	ţ	z	'	ğ	f	k	k	g	l	m	n	v	h	y
ص	ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ک	گ	ل	م	ن	و	ه	ی

Yukarıda yer alan transkripsiyon sisteminden farklı olarak:

- a) –dîn, -‘abd, -zâde- pûr kelimeleriyle kullanılan birleşik isimler bitişik yazılmıştır.
ör. Celâleddîn, ‘Avazzâde

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	1
ÖZET.....	5
ABSTRACT.....	6
KISALTMALAR.....	7
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	8
İÇİNDEKİLER.....	9
GİRİŞ.....	11
BİRİNCİ BÖLÜM.....	17
1. ELİF ŞAFAK'IN HAYATI VE ESERLERİ.....	17
2. AŞK KİTABI HAKKINDA.....	21
2.1. Kitabın Farklı Çevirileri.....	23
3. EKREM GAFFÂRVEND.....	26
3.1. Eserleri ve Çevirileri.....	26
3.1.1. Eserleri.....	26
3.1.2. Çevirileri.....	26
4. ARSALÂN FAŞÎHÎ.....	27
4.1. Eserleri ve Çevirileri.....	28
4.1.1. Eserleri.....	28
4.1.2. Çevirileri.....	28
İKİNCİ BÖLÜM.....	30
1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	30
1.1. Araştırma Kaynakları.....	30
1.2. Veri Toplama ve Metin Seçme.....	30
1.3. Veri Analizi Yöntemi.....	30
2. İKİ ÇEVİRİ HATALARININ ANALİZİ.....	31
2.1. Kavramsal Hata.....	31
2.1.1. Kavram Aktarımında Hata.....	31
2.1.2. Tercümede Kopukluk ve İnsicamsızlık.....	131
2.1.3. Kelime Seçimindeki Hatalar.....	133
2.1.4. Birebir Çeviri.....	144
2.2. Şekilsel Hatalar.....	165
2.2.1. Uygun Olmayan İfade Seçimi.....	165

2.2.2. Sakil ve Yaygın Olmayan Kelimelerin Kullanımı	169
2.2.3.Uzun Cümlelerin Kullanımı	173
2.2.4.Noktalama Hataları	173
SONUÇ.....	179
KAYNAKÇA.....	182

GİRİŞ

Çeviri bir iletişim sürecidir, yani anlamını korurken mesajın kaynak dilden hedef dile aktarılmasıdır. Aslında çeviri süreci, cümlelerin biçimini ve şeklini değiştirmektir. Yani çevirinin amacı, kaynak ve hedef diller arasındaki kültürel ve bölgesel farklılıklar göz önüne alındığında, orijinal metni hedef dile aktarmaktır. Günümüzde çeviri, üniversitelerde bağımsız bir bölüm olarak öğretilmektedir. Perihan Yalçın bu konuda şöyle der: “Çeviri ilk çağdan günümüze dek her zaman var olan bir olgu olmakla birlikte, onun, filoloji ve dilbilim anlamlarından ayrılıp bir sosyal bilim alanı olarak görülmeye başlaması 1970’li yıllara denk düşmektedir.”¹

Tahsin Aktaş da çeviri eylemini şöyle anlatır: “Çeviri eylemi, kaynak dil metninin hedef dil metnine en yakın bir eşdeğerlikle aktarılmasını sağlayan ve bu arada içerik ve üslup özelliklerinin de yansıtılmasını gerektiren bir süreçtir.”² Dolayısıyla Tahsin Aktaş’ın bu ifadesinden yola çıkarak çeviri, diller ve kültürler arası bir aktarım ve farklı toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran bir bilimdir. Bu bilimi, her türlü kültürel değeri, tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, bir iletişim aracı olarak tanımlarsak bu etkinliğin zor bir iş olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Ali Donbay, başlangıçta farklı iki edebiyatın veya kültürün karşılaştırılması şeklinde nitelendirdiği karşılaştırmalı edebiyatın, daha sonraki yıllarda disiplinler arası bir alan olarak öneminin arttığını, günümüzde ise bu alandaki çalışmaların küreselleşme düşüncesine paralel olarak iyice hız kazandığını belirtir.³

Karşılaştırmalı edebiyat bilimi içerisinde değerlendirilen tercüme metinlerin karşılaştırmalı incelemesi söz konusu olduğunda genellikle akla gelen şey, tercüme metnin kaynak metin ile karşılaştırılmasıdır. Bir metnin birkaç tercümesinin kıyaslamalı incelemesine tercüme arası karşılaştırmalı inceleme denilebilir.

Tercüme arası kıyaslamayı, karşılaştırmalı incelemeden ayıran şey, bu inceleme türünün vurgulanması ve avantajıdır. Çeviriler arasında karşılaştırmalı incelemede, bir metinden alınan farklı tercüme metinlerin güçlü ve zayıf noktaları somut olarak gösterilebilir. Çeviriler arasında karşılaştırmalı incelemede araştırmacı iki ya da birkaç tercüme metni asıl metinle karşılaştırıp mütercimlerin yeteneğini test ederek kendi çeviri yeteneğini daha da geliştirebilir. Maalesef çeviriler arasında

¹ Perihan Yalçın, *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*, Grafiker yayınları, Ankara 2015, s. 51.

² Tahsin Aktaş, *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, Orsen Matbaacılık, Ankara, 1996, s. 76.

³ Ali Donbay, “Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmalarının Yeni Türk Edebiyatındaki Gelişme Çizgisi”, *Uluslararası Türk veya Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi İçin Süreli Yayınlar*, Sayı 8, Yaz 2013, s. 491-550.

karşılaştırmalı inceleme çalışmalarına daha az teveccüh gösterilmiştir. Bu nedenle bir eserin birkaç tercümesini incelemek ve değerlendirmek için herhangi bir model hazırlanmamıştır.⁴

Muhammed Cevâd Tevekkolî'nin çeviride karşılaştırmalı inceleme hususunda bir model sunmuş olduğu “*Ûşûl ve mebânî-i moķâyese-yi teţbikî beyn-i tercome-î be-hemrâh-i moķâyese-yi teţbikî-i do tercome ez kitâb-i Tovsi'e be Meşâbe-yi Âzâdî eşer-i Amartya Sen*” (Tercümeleler arasında karşılaştırmalı incelemenin usul ve temelleri ve Amartya Sen'in *Tovsi'e be Meşâbe-yi Âzâdî* adlı kitabının iki çevirisinin karşılaştırmalı incelemesi) makelesinden⁵ istifade edilerek bu çalışmada izlenecek yöntem belirlenmiştir. Ama biz araştırmaya konu olan metnin muhtevasına göre, bilimsel kavramların yanlış tercümesi, gereksiz ve fazladan kelimeler ekleme, tercümede istikrarsızlık, kelimelerin terim anlamlarının dikkate alınmaması gibi konu başlıklarını kullanmadık, daha sonra örnekleri Tevokkolî'nin anılan makalesindeki modeli esas alarak derleyip inceleme ve karşılaştırmaya başladık.

Tevokkolî hazırladığı bu modeli, tercüme hatalarına değinerek ve bu hataları Tâhire Şaffârzâde'nin başarılı bir tercümenin tanımı hakkında vermiş olduğu soruları göz önünde bulundurarak oluşturduğunu belirtmiştir.⁶ Bu nedenle bu modelin daha iyi kavranması adına öncelikle Şaffârzâde'nin başarılı bir tercümenin tanımı hakkında vermiş olduğu sorulara ve görüşlerine değinmek gerekir.

Tâhire Şaffârzâde'ye göre bir tercüme, incelendikten sonra aşağıdaki sorulara olumlu cevap veriyorsa o tercüme başarılı bir tercüme olarak kabul edilebilir. Şaffârzâde'nin yönelttiği sorular şu başlıklar altında toplanabilir:

Asıl metindeki anlam verilmiş midir?

Yazarın tarzı korunmuş mudur?

Mütercim, metne uygun dil kullanmış mıdır?

Doğru kelimeler seçilmiş midir?

Dilbilgisi eşleşmesi yapılmış mıdır?

⁴Muhammed Cevâd Tevekkolî, “*Ûşûl ve mebânî-i moķâyese-yi teţbikî beyn-i tercome-î be-hemrâh-i moķâyese-yi teţbikî-i do tercome ez kitâb-i Tovsi'e be Meşâbe-yi Âzâdî eşer-i Amartya Sen*”, s. 170.

⁵Muhammed Cevâd Tevekkolî, “*Ûşûl ve mebânî-i moķâyese-yi teţbikî beyn-i tercome-î be-hemrâh-i moķâyese-yi teţbikî-i do tercome ez kitâb-i Tovsi'e be Meşâbe-yi Âzâdî eşer-i Amartya Sen*”, s. 170.

⁶Tâhire Şaffârzâde, *Ûşûl ve mebânî-i Tercome, Tecziye ve Tehlîlî ez Fenn-i Tercome zemn-i Neķd-i 'İlmî-i Âşâr-i Motercimîn*, İntişârat-i kitâb-i Pars, Tahran, 2006.

Cümle uzunluklarına riayet edilmiş midir?

Noktalama işaretlerine yeterince dikkat edilmiş midir?⁷

Bize göre roman, öykü ve edebi makale çevirilerinde aşağıdaki iki soruya da olumlu cevap alınması gerekir:

Mütercim kaynak dile olduğu kadar hedef dile de hâkim midir?

Atasözleri ve deyimler folklorik unsurlar doğru şekilde aktarılmış mıdır?

Çünkü çeviri, asıl metnin anlamıyla birlikte aynı zamanda o metnin içerdiği söz sanatlarının, üslubunun ve ritmik unsurlarının da aktarılması sürecidir.⁸

Tevekkolî de yukarıda bahsetmiş olduğumuz soruları göz ardı etmemiş, vermiş olduğu modele de değinmiştir.

Bu doğrultuda Tevekkolî'ye göre, Tâhire Şaffârzâde tarafından yöneltilen sorular sınıflandırılarak çeviri hataları, kavramsal ve şekilsel hatalar olarak iki grup altında toplanabilir. Yazar makalesinde kavramsal hataları şöyle açıklıyor:

Mütercim, asıl metni hedef dile aktarmadığında kavramsal hatalar oluşur. Bu hatalar, kavram aktarım hatasından, tercümede kopukluk ve insicamsızlıktan, yanlış kelime seçiminden veya birebir çeviriden kaynaklanabilir. Kavram aktarımında hata genellikle mütercimin konuya hâkim olmadığından kaynaklanır. Tercümede kopukluk ve insicamsızlık da genellikle tercüme yöntemindeki istikrarsızlık veya çeviride birliğin sağlanamamasındandır. Kelime seçimindeki hata da hedef dilde eş anlamlı kelimeler arasından yanlış kelime seçimi, kelimelerin kavramsal anlamlarına dikkat etmeme ve kültürün kelimeye yüklediği anlamın göz ardı edilmesi gibi nedenlerden kaynaklanır. Ayrıca tercümede yaygın olan kusurlardan biri de birebir çeviridir. Genellikle bu, mütercimin hedef ve kaynak dile hâkim olmadığını gösterir.⁹

1. Kavramsal Hata

⁷ Muḥammed Cevâd Tevekkolî, “Ûşûl ve mebnî-i moḳâyese-yi teṭbîkî beyn-i tercome-î be-hemrâh-i moḳâyese-yi teṭbîkî-i do tercome ez kitâb-i *Tovsi'e be Meşâbe-yi Âzâdî* eṣer-i Amartya Sen” s.167-168.

⁸ Tahsin Aktaş, *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, s.32.

⁹ Muḥammed Cevâd Tevekkolî, “Ûşûl ve mebnî-i moḳâyese-yi teṭbîkî beyn-i tercome-î be-hemrâh-i moḳâyese-yi teṭbîkî-i do tercome ez kitâb-i *Tovsi'e be Meşâbe-yi Âzâdî* eṣer-i Amartya Sen”, s. 168.

Mütercim, asıl metni hedef dile aktaramadığında kavramsal hatalar oluşur. Bu hatalar, kavram aktarımında hatalar, tercümede kopukluk ve insicamsızlık, yanlış kelime seçimi veya birebir çeviri başlıkları altında açıklanabilir:

a. Kavram Aktarımında Hata

İyi bir tercümenin en önemli özelliği, mütercimin, yazarın amacını doğru bir şekilde okura aktarmasıdır. Kavram aktarımındaki hata, fazladan kelime eklemekten, kelime çıkarmaktan, ibarelerin yanlış tercümesinden ya da cümle yapısının yanlış algılanmasından kaynaklanabilir.

b. Tercümede Kopukluk ve İnsicamsızlık

Tercümede kopukluk ve insicamsızlık bir eserin okurlarını tereddüte düşürüp onların eseri anlamalarını zorlaştırabilir. Genellikle tercüme yöntemindeki istikrarsızlık veya çeviride birliğin sağlanamaması sonucunda vuku bulur. Örneğin eğer bir mütercim serbest ve kavramsal çeviri yapmak istiyorsa bu yöntemi başından sonuna kadar takip etmelidir. Bu nedenle serbest ve metne sadık bir çevirinin karışımı tutarlı ve uyumlu bir eserin ortaya çıkmasına engel olur.

c. Kelime Seçimindeki Hata

Eş anlamlı kelimelerin seçimindeki hata, hedef dilde farklı bir anlamda eş değer kelime seçmekten, deyimleri birebir çevirmekten veya kültürün kelimeye yüklediği anlamı göz ardı etmekten kaynaklanabilir.

d. Birebir Çeviri

Çeviriyi okurlar için zorlaştıran birebir tercüme, metin çevirisinde yaygın olan sorunlardan biridir. Mütercimler bazen metne aşırı bağlı kaldıkları için tercümenin anlamsız oluşunu fark etmeden ibareleri birebir tercüme ederler. İyi mütercimi kötü mütercimden ayıran şey, birebir çeviri ile serbest çeviri arasındaki dengeyi sağlama yeteneğidir. Tercüme yazarın amacının hedef dilde açıklanamayacağı kadar birebir ve de kaynak metinden uzaklaşacak kadar serbest olmamalıdır.

Aynı şekilde Tevekkolî çeviride şekilsel hataları da şöyle açıklar:

Şekilsel hatalar farklı nedenlerden dolayı özellikle uygun olmayan ifadenin seçimi, sakil kelimelerin kullanımı, uzun cümlelerin kullanımı yahut hedef dilde yazım kurallarına sadık kalınmaması gibi nedenlerden kaynaklanır. Bir dilden başka bir dile metin aktarımındaki uygun

*olmayan ifade seçimi çevirinin akıcılığını engelleyebilir. Bazen de tercümenin akıcı olmaması, sakil kelimeler kullanımından kaynaklanabilir. Uzun cümlelerin kullanımı bir çevirinin akıcılığını bozup okurlar için cümlelerin anlamını zorlaştırabilir. Bir tercümede noktalama hataları veya yazarın kullandığı noktalamaların doğru bir şekilde yansıtılmaması gibi hatalar da tercümenin akıcılığını bozabilir ve hatta bazen kavramsal hataya da yol açabilir.*¹⁰

2. Şekilsel Hata

Şekilsel hatada mütercim güzel ve akıcı bir şekilde yazarın amacını hedef dile aktaramaz. Şekilsel hata, uygun olmayan ifadenin kullanımı, anlamı yaygın olarak bilinmeyen kelimelerin kullanımı, uzun cümlelerin kullanımı, noktalama hataları gibi başlıklar altında açıklanabilir:

a. Uygun Olmayan İfade Seçmek

Şüphesiz metin çevirisinde uygun olmayan ifadenin tercihi tercümenin akıcılığını bozabilir ve okurların yazarın amacını anlamalarını engelleyebilir. Cümle yapılarının dikkate alınmaması ve kelime öbeklerinin anlamsız birleşimi gibi sorunlar bu hataya neden olabilir.

b. Sakil ve yaygın olmayan kelimelerin kullanımı

Bazen tercümenin akıcı ve güzel olmaması anlaşılması zor ve yaygın olmayan kelimelerin kullanımından kaynaklanabilir.

c. Uzun cümlelerin kullanımı

Uzun cümlelerin kullanılması bir tercümenin akıcılığına hanel getirerek cümlelerin anlaşılmasını zorlaştırır. Bu nedenle birçok dilde mütercimlere mümkün merteye kısa cümleler kurmaları salık verilir.

ç. Noktalama hataları

Bir tercümede noktalama hataları veya yazarın kullandığı noktalamaların doğru bir şekilde yansıtılmaması tercümenin akıcılığını bozabilir ve hatta bazen kavramsal hataya da yol açabilir.

¹⁰ Muhammed Cevâd Tevekkoli, “Ûşûl ve mebânî-i mokâyese-yi tetbîkî beyn-i tercome-î be-hemrâh-i mokâyese-yi tetbîkî-i do tercome ez kitâb-i *Tovsi‘e be Meşâbe-yi Âzâdî* eşer-i Amartya Sen”, s. 168.

Yukarıdaki başlık ve açıklamalardan yola çıkılarak tezimizde inceleme ve karşılaştırmaya esas alınan her iki Farsça çeviri, *Aşk* romanının Türkçe metni ile karşılaştırarak birebir tercüme, kavram ve deyimlerin dikkate alınmaması, kaynak dilde cümle yapısının yanlış algılanması ve noktalama işaretlerine uyulmaması gibi hususlar göz önüne alınarak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ELİF ŞAFAK'IN HAYATI VE ESERLERİ

25 Ekim 1971 günü, Strazburg'da dünyaya geldi. Babası sosyal psikolog ve akademisyen Nuri Bilgin, annesi diplomat Şafak Atayman'dır. Doğumundan kısa süre sonra anne ve babası ayrıldığı için annesi tarafından büyütüldü. Soyadı olarak annesinin adını kullandı. Elif Şafak'a göre babasız bir ailede büyümesi, yazar olmasında en büyük etkidir. Ortaokulu annesinin görev yaptığı Madrid'de, liseyi Ankara Atatürk Anadolu Lisesi'nde tamamladıktan sonra, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümünü bitirdi.¹¹ Yüksek lisansını aynı üniversitede Kadın Çalışmaları Bölümünde yaptı. "*Bektaşî ve Mevlevî Düşüncesinde Döngüsel Evren ve Kadınsılık Anlayışı*" üzerine master tezini yaptı. Hemen ardından; ODTÜ Siyaset Bilimi bölümünde "*Türk Modernleşmesinin Kadın Prototipleri ve Marjinaliteye Tahammül Sınırları*" başlıklı çalışmasıyla doktorasını tamamladı.¹²

İlk kitabı *Kem Gözlere Anadolu* (öykü) 1994'te yayımlandı. İlk romanı *Pinhan* ile 1998 Mevlânâ Büyük Ödülü'nü aldı.¹³ Doktorasının ardından İstanbul'a taşındı ve *Şehrin Aynaları*'nı yazdı (1999).

Bir süre İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde "Türkiye ve Kültürel Kimlikler", "Kadın ve Edebiyat" konularında dersler verdi. 2000 yılında Türkiye Yazarlar Birliği ödülünü kazanan *Mahrem* romanı ile geniş okur kesimi tarafından tanındı. Bunu iki yıl ara ile yayımlanan *Bit Palas* (2002) ve İngilizce olarak yazdığı *Araf* (2004) adlı kitapları izledi. *Bit Palas* romanı çok satan kitaplar arasında yer aldı.¹⁴

Sanatçılara verilen bir bursla doktora sonrası çalışması için ABD'ye giden Şafak, 2003-2004 akademik yılı boyunca Michigan Üniversitesi'nde yardımcı doçent olarak bulundu ve ders verdi. Ardından Arizona Üniversitesi Yakın Doğu Araştırmaları bölümünde yardımcı doçent olarak görev yaptı. "Edebiyat ve Sürgün", "Bellek ve Politika", "Müslüman Dünya'da Cinsellik ve Toplumsal Cinsiyet" konulu dersler

¹¹ "HABERLER.COM", Elif Şafak Kimdir? Online, (Erişim) <https://www.haberler.com/elif-safak/biyografisi/>, 5 Aralık 2019.

¹² Mehmet Erdal, Bozkurt, "Elif Şafak'ın Romanlarının Yeni Tarihselcilik Bağlamında İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin Üniversitesi, 2019 s. 6.

¹³ Mehmet Erdal, Bozkurt, "Elif Şafak'ın Romanlarının Yeni Tarihselcilik Bağlamında İncelenmesi", s. 47.

¹⁴ Elif Şafak, "Biyografi" Online, (Erişim) <http://www.elifsafak.com.tr/biyografi/> 5 Mart 2019.

veren Şafak, 2004 yılında Murathan Mungan, Faruk Ulay, Celil Oker ve Pınar Kür'ün ortak kaleme aldığı bir roman projesinde yer aldı, bu roman *Peşpeşe* adıyla yayımlandı.¹⁵

Elif Şafak 2005'te *Med Cezir* adlı kitabında kadın, kimlik, kültürel bölünme, dil ve edebiyat hakkında yazılarını bir araya getirdi. Aynı yıl Eyüp Can Sağlık ile Berlin'de evlendi. 2006'da yayımlanan *Baba ve Piç* adlı romanını İngilizce olarak kaleme aldı. Türk-Ermeni ilişkilerini inceleyen bu roman nedeniyle hakkında Türklüğe hakaret ettiği gerekçesi ile dava açıldıysa da, suçun yasal unsurlarının oluşmadığı ve delil bulunmadığı gerekçesiyle beraat etti. Aynı yıl *Şehrazat Zelda* isimli kızı dünyaya geldi. Doğum sonrası yaşadığı depresyonu, İngilizce olarak kaleme aldığı *Siyah Süt* adlı otobiyografik romanda anlattı. İki yıl sonra oğlu *Emir Zahir*'i dünyaya getirerek ikinci kez anne oldu.¹⁶

2009 yılının Mart ayında yayımlanan *Aşk* isimli roman, Türk edebiyat tarihinin en kısa sürede en çok satan edebi eseri unvanına sahip oldu. Aynı yılın sonunda, sekiz romanı ve ilk deneme kitabı *Med Cezir*'den seçilmiş paragrafları bir araya getirdiği *Kâğıt Helva* adlı kitabını yayımladı. 2011 yılında Doğan Kitap'tan *İskender* isimli eseri yayımlandı.¹⁷

Türkiye'de çeşitli günlük ve aylık yayınlarda yazmaya devam eden Şafak, *The Guardian*, *Financial Times*, *La Repubblica*, *New Yorker*, *New York Times* ve *Der Spiegel* gibi birçok yayın için de yazı kaleme almış; hakkında *Washington Post*, *The Sunday Times*, *The Guardian*, *The Financial Times*, *La Repubblica*, *The New Yorker*, *The New York Times*, *Die Zeit*, *El Pais* ve *Der Spiegel* gibi uluslararası dergilerde yazılar yayınlanmıştır.¹⁸ 1 Mayıs 2009 tarihinden itibaren yazı kaleme aldığı Habertürk gazetesinde yayımlanan deneme türündeki yazılarını bir seçki hâlinde *Şemspare* adıyla yayımlandı (2012). Mimar Sinan'ın yanında çırak olan çalışan Cihan adında bir Hint'in gözünden Osmanlı'yı anlattığı romanı *Ustam ve Ben* 2013 yılında yayımlandı.¹⁹

¹⁵ "HABERLER.COM", 5 Aralık 2019.

¹⁶ Mehmet Erdal, Bozkurt, "Elif Şafak'ın Romanlarının Yeni Tarihselcilik Bağlamında İncelenmesi", s. 4.

¹⁷ Sefa Kaplan, "Edebiyatta rekor Aşk 200 bin sattı", **Hürriyet Gazetesi**, sayı 12006481, Temmuz 2009.

¹⁸ Elif Şafak, "Biyografi", (Erişim) 5 Mart 2019.

¹⁹ "HABERLER.COM", 5 Aralık 2019.

Elif Şafak, eserlerinde Doğu ve Batı hikâyecilik geleneğini, kadınlar, azınlıklar, göçmenler, alt kültürler ve gençlik ruhundan esinlenmiş sayısız hikâyeler anlatarak harmanlamıştır. Kültürel politikalara, sözlü kültüre, mistisizme, felsefeye ve tarihe olan derin ilgisinin göstergesi olan eserlerinde, farklı kültürleri ve edebi geleneği yansıtmıştır. O, kendisini şehirler ve ülkeler arasında bir göçmen olarak değil belki diller arasında bir göçmen olarak tanımlamasına rağmen eserlerinde önemli bir rol oynayan İstanbul'a derin bir bağlılığı söz konusudur.²⁰

Maureen Freely New York Times yazarı, Elif Şafak'ın, İstanbul sokaklarının gizli dünyasının usta tasvircisi olduğu kanaatindedir. O bu gazetenin Sunday Book Review (Pazar Kitabı İncelemesi) sayfasında bu konun hakkında şöyle diyor: “O Osmanlı İmparatorluğu'nun barındırdığı çok sayıdaki kültürün hala her aile ağacında karmaşık izlerinin olduğu İstanbul'un arka sokaklarını betimleyebilecek özel bir dehaya sahipti.”²¹ Şafak yirmili yaşlarında tasavvufu tanışmış ve bu tanışmanın etkileri eserlerine yansımıştır.²² *Aşk* romanında hikâye, Amerikalı Yahudi bir ev hanımı ile Amsterdam'da yaşayan modern dervişin aşkıyla başlar. Romanda tasavvuf etkisini gören Boyd Tonkin, Elif Şafak'ı modern ile mistik olanı birleştirebilen bir yazar olarak tanımlamıştır.²³

Elif Şafak *Aşk* romanında yedinci yüzyıl İslam dünyasındaki kadının yeri ile çağdaş batı toplumundaki kadının yerinin karşılaştırmaya çalışmış ve kendisine bu konuya ilişkin sorulan bir soruya; “Genel halkın yaygın düşüncesi şudur ki bizler yüzyıllar boyunca kayda değer bir ilerleme kaydettik. Başka bir yaygın kanaate göre de kadınlar Doğu'da sürekli ezilirken Batı'da daha özgürler. Benim amacım bu yaygın kanaatleri ve klişeleri bir kenara bırakmak. İlerlediğimiz doğru fakat bazı konularda genel toplumun düşündüğü kadar da geçmişte yaşayan halk ile de pek farkımız yok. Zımnen Doğu ve Batı kadınlarının birçok ortak noktaları mevcuttur. Ataerkillik her iki toplumda da katı bir şekilde kendini gösterir yani sadece birine özgü değildir. Aslında *Aşk* kitabını yazarak farklı milletlerden insanları ve onların hikâyelerini birbirine bağlamak istedim. Böylece bu bağlantılardan bazılarının daha açık

²⁰ Elif Şafak, “Biyografi”, (Erişim) 5 Mart 2019.

²¹ Maureen Freely, “Sunday Book Review”, **The New York Times**, 13 Ağustos 2006, (Erişim) <https://www.nytimes.com/2006/08/13/books/review/13freely.html>, 25 Eylül 2019.

²² Saba Tümer, “Röportajlar”, **Elif Şafak resmi web sitesi**, 10 Haziran 2009, (Erişim) <http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=274>, 25 Temmuz 2018.

²³ “İlknokta”, 2018, (Erişim) <https://www.ilknokta.com/elif-safak/pinhan-1.htm>, 20 Kasım 2018.

bazılarının da daha gizli olduğunu göstermek istedim”²⁴ şeklinde cevap vermiştir. Yazar olarak üstlendiği rolünü de, “Ben, kültürler, dinler, etnik kökenler arasında dikilmiş hayali duvarlara başka bir tuğla eklemek yerine, daha çok, insan olmak, aynı gezegeni paylaşmak ve nihayetinde aynı üzüntü ve sevinçlere sahip olmak gibi ortak olan şeyleri göstermek istiyorum”²⁵ sözleriyle açıklamıştır.

²⁴ Kitabweb, “Mo‘errifi-i Elif Şafak”, 17 Kasım 2018, (Erişim) <https://kitabweb.com/Elif-Shafak> 22 Temmuz 2019.

²⁵ Irem Kok, “Elif Shafak on our common humanity” , **Free Speech Debate**, 26 Şubat 2012, (Erişim) <https://freespeechdebate.com/en/discuss/elif-shafak-on-our-common-humanity/>, 25 Eylül 2019.

2. AŞK KİTABI HAKKINDA

Edebiyata az bir ilgisi olan birçok insan Mevlânâ ya da Celâleddîn-i Rûmî ismini duymuş ve Mevlânâ ile Şems'in hikâyesine aşına olmuştur. Akpınar, Türk tasavvuf düşüncesinin iki önemli ismi Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve Şems-i Tebrîzî üzerine yüzlerce çalışma yapılmış olduğunu ancak, Türk romanı içinde son yıllara gelinceye kadar bu iki düşünürün ele alındığı roman tarzında bir edebî ürünün ortaya konmadığını belirtir.²⁶ 'Alîriza Hâkî'ye göre Mevlânâ ve Şems konulu romanların yazılması bu konunun Batı'da moda olmasından kaynaklanmıştır ve okur da tembellik yaparak asıl ve birinci kaynak eserler üzerinden bu şahsiyetleri tanıma uğraşına girmeyip popüler romanları tercih etmişlerdir. Bu kitaplar genel bir bakış açısıyla okurun zihnine girer ve kişiyi fazla uğraşturmaz.²⁷ İsfandyâr'a göre Mevlânâ ve Şems hikâyesinin asıl ilginç tarafı aşktır. Bütün insanlar saf aşk peşindedir. O nedenle tarihte böyle bir olayla karşılaştıklarında onu dallandırıp budaklandırarak bir efsane hâline getirip kendi anlatımlarıyla dile getirmeyi tercih ederler.²⁸ Nitekim Akpınar da romanın yüzey yapısında "Ella ve Aziz" ile "Mevlânâ ve Şems" arasındaki ilişki hikâyesinin olduğunu ancak eserin derin yapısında bizzat "aşk"ın kendisinin sorgulandığını ifade eder.²⁹

Aşk romanı Rûmî Şems hikâyesinin yeni bir oluşumdur. Eser, iki farklı zamanda paralel bir şekilde iç içe iki farklı hikâyenin bir roman kalıbında anlatılabildiği bir formdan istifade eden aşıkane bir romandır. Bahsi geçen roman, kırklı yaşların eşiğinde Ella adlı Amerikalı bir kadının dilinden ve günümüz hikâyeciliği kalıbında Mevlânâ ile Şems arasındaki ilişkinin bir nevi yeniden anlatımıdır. Ella'nın yirmi yıllık evliliği boyunca alışkanlıkları, istekleri, zevkleri değişmemiş ve o gece gündüz monoton, düzenli ve sıradan bir programla kendisini ailesine adanmış ve isteklerini öteleyerek ihtiyaçlarını bu ailenin isteği doğrultusunda düzenlemiştir. Fakat bir taraftan da sanki bir anda her şeyi değiştirip aydınlığa kavuşturacak, onun hayatında

²⁶Soner Akpınar, "Modern Türk Romanında Şems-i Tebrîzî ve Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 14, Bahar 2011, s.14.

²⁷'Alîriza Hâkî, "İntikâd ez Millet-i 'İşk ve Kîmyâ Hâtûn", *İsna Haber Ajansı*, 1 Kasım 2018, (Erişim) <https://www.isna.ir/news/97071005745/>, 26 Haziran 2019.

²⁸Maḥmûd Rîza İsfandyâr, "İntikâd ez Millet-i 'İşk ve Kîmyâ Hâtûn", *İsna Haber Ajansı*, 1 Kasım 2018, (Erişim) <https://www.isna.ir/news/97071005745/>, 26 Haziran 2019.

²⁹Soner Akpınar, "Modern Türk Romanında Şems-i Tebrîzî ve Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî", s. 22-23.

önemli bazı şeylerin sıkıcı yanlarının ve etrafındakilerle olan ilişkilerinin gizli gerçeğini ortaya çıkaracak bir kıvılcımın beklentisindeydi.

Hikâyenin başlangıç noktası, Ella'nın değişerek başka bir bakış açısıyla insanları ve onlarla olan ilişkilerini gözlemesidir. O, bu süreçte İskoçyalı bir yazar tarafından Mevlânâ ile Şems arasındaki ilişkinin kaleme alındığı bir kitabın editörlüğünü üstlenir. Hikâye, on üçüncü yüzyılda geçer ve Şems-i Tebrizî adlı mistik bir sufi ile mistisizmin en büyük şairi olan Mevlânâ arasındaki ilham verici bir ilişkiyi anlatır. Hikâyenin sonunda Mevlânâ Şems'e olan bağlılığından dolayı değişir ve bu aşk Meşnevî'yi yazmak için bir ilham olur.

Hikâyenin başında Şems-i Tebrizî ölümünün resmini görür ve bilgilerini aktarmak için birinin bulunması gerektiğini düşünür. Bu amaçla Semerkant'tan Bağdat'a doğru yolculuğa çıkar. Bağdat'ta bir sufi aracılığıyla dönemin meşhur bilgini Mevlânâ Celâleddîn ile tanışır.

Şems, Mevlânâ'nın yaşadığı Konya'ya gider. Arkadaşlıklarının hikâyesi ve Mevlânâ'nın değişimi halkın ve Mevlânâ'nın ailesinin bu değişimden duydukları rahatsızlık anlatılır. Diğer taraftan da Ella ağır bir şekilde Aşk kitabının etkisi altında kalır ve kitabın yazarı Aziz Zahara'ya Email yazmaya başlar. Yavaş yavaş hayatını, çocuklarını, kocasını bırakıp kendi hayatının peşinden gidebileceğini fark eder.

Şems ile Mevlânâ'nın anlatısının on beşin üzerinde farklı râvisi vardır; hikâye bazen Şems'in bazen bir dilencinin bazen bir fahişenin bazen de Mevlânâ'nın ve hatta onun aile üyelerinden birinin bakış açısından anlatılır. Böylece Mevlânâ'nın Şems'e olan aşkı ve Mevlânâ'nın ailesinin ve şehir halkının Şems'e olan nefreti açıkça tasvir edilir. Fakat Ella'nın anlatımının bakış açısında bu denli çeşitlilik yoktur, sadece Ella'nın bakış açısıyla anlatılır. Eğer onun anlatımı da Aziz'in ya da Ella'nın çocuklarının bakış açısından olsa idi okur Ella'nın hikâyesini daha açık anlayabilirdi.

Aşk kitabı Ella'nın aşk arayışı ile Mevlânâ ve Şems'in dostluk ve sevgi aracılığıyla kurtuluş arayışını birbirine bağlar. Bu kitapta yazar aynı Meşnevî-i Ma'nevî'de olduğu gibi onun her bölümüne B harfi ile başlamıştır. Romanın ilk mütercimi Ekrem Ğaffârvend de buna sadık kalarak her bölümüne B harfi ile başlamıştır. En çok satılan kitaplardan biri olan Aşk, haliyle hem Türkiye'de hem İran'da tartışma ve eleştirilerin odağı olmuştur. Soner Akpınar, "Modern Türk Romanında Şems-i Tebrizî ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî" adlı makalesinde hikâyeleri Mevlânâ ile

Şems'in hayatı etrafında şekillenen, Türkiye'nin farklı yazarlarından Nezihe Araz'ın *Aşk Peygamberi*, Nefrin Tokyay'ın *Tebriz'in Kış Güneşi*, Elif Şafak'ın *Aşk* ve Ahmet Ümit'in *Bab-ı Esrar* gibi eserlerini farklı bakış açılarından değerlendirmiştir.³⁰ İran'da da A'zem Nâderî, *Bî Men Mero* adlı kitabında (2016), Se'îde Kuds'un *Kîmyâ Hâtûn*, Nihâl Teceddod'un *Ârif-i Cânsûhte*, Muriel Maufroy'un *Doğter-i Rûmî* adlı romanlarını ve Elif Şafak'ın *Aşk* romanının *Millet-i 'İşk* adıyla yapılan çevirisini inceleyerek Mevlânâ ve Şems'in hayatı ve eserleri hakkındaki yanlış aktarımlara ve yorumlamalara dikkat çekmiştir.

2.1. Kitabın Farklı Çevirileri

İran İslam Cumhuriyeti Yüksek Öğretim Kurumu ve İran İslam Cumhuriyeti Milli Kütüphane ve Belge Kurumunun siteleri üzerinden yapılan tespitlere göre şimdiye kadar İran'da *Aşk* romanının mütercimleri farklı otuz dokuz yayınlanmış çevirisi mevcuttur. Bu tercümelemin otuz altısı İngilizceden Farsçaya ve diğer dördü ise Türkçeden Farsçaya yapılmıştır. İlk Farsça çevirisi (1390 hş./ 2011) yılında Ekrem Ğaffârvend tarafından, *Ṭarîkat-i 'İşk* adıyla yapılmıştır. En çok baskı yapan çeviri ise Arsalân Faşîhî'nin *Millet-i 'İşk* adıyla yayınladığı (1394 hş./ 2015) tercüme olmuştur. Bu özelliklerinden dolayı bu iki çeviri tezimizde karşılaştırmaya esas olacak iki farklı çeviri olarak seçilmiştir.

Aşk romanının Türkçeden Farsçaya yapılmış çevirileri, mütercim ve çeviri adları ile birlikte yayım yılı sırasıyla şöyledir:

1. Ekrem Ğaffârvend, *Ṭarîkat-i 'İşk* , İntişârât-i Fikrâzin, Tahran, 1390 hş. /2011.
2. Arsalân Faşîhî, *Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Koqnûs, Tahran, 1394 hş. /2015.
3. 'İffet Dîbâyî, *'İşk* , Neşr-i Nîmaj, Tahran, 1395 hş. /2016.
4. Hasan Akbarî Beyrak, *Dovlet-i 'İşk* , İntişârât-i Forûziş, Tebriz, 1398 hş. /2018.

İngilizceden Farsçaya yapılan tercümelemin yayım yılı sırasıyla şöyledir:

³⁰Soner Akpınar, "Modern Türk Romanında Şems-i Tebrizî ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", s. 7-26.

1. Mihrnûş ‘Adâlet, *Çihil Kânûn-i ‘İşk* , İntişârât-i Navîd-i Şîrâz, Şîrâz, 1391 hş. /2012.
2. Lo‘bet-i Rûhânî, *Çihil Kânûn-i ‘İşk* , İntişârât-i İntihâb-i Berter, Kerec, 1393 hş. /2014.
3. Zehrâ Haşîbî, *Çihil Kânûn-i ‘İşk* , İntişârât-i Sebzân, Tahran, 1394 hş. /2015.
4. Cemîle Fâzil, *Çihil Bâyist-i ‘İşk* , İntişârât-i Ferâzyâr, Meşhed, 1395 hş. /2016.
5. Bahârek Bahâristânî, *Millet-i ‘İşk* , İntişârât-i Zerrîn Kilk-i Âfitab, Meşhed, 1395 hş. /2016.
6. Pûrân Hasanzâde, *Millet-i ‘İşk* , Neşr-i Parsîne, Tahran, 1396 hş. /2017.
7. Mihrdâd İntizârî, *Millet-i ‘İşk* , İntişârât-i Ârâsb, Tahran, 1396 hş. /2017.
8. Nâzenîn Cabbârîân-i Şâbir, *Millet-i ‘İşk* , İntişârât-i Yeylâk Kalem, Tebriz, 1396 hş. /2017.
9. ‘Alî Asğar Şocâ‘î, *Millet-i ‘İşk* , İntişârât-i Do Yâr-i Mo‘âşir, Tahran, 1396 hş. /2017.
10. Zehrâ Ya‘kûbîân, *Çihil Kânûn-i Millet-i ‘İşk* , İntişârât-i Nîk Fercâm, Tahran, 1396 hş. /2017.
11. Âzer Nûrî, *Çihil Kânûn-i Dovlet-i ‘İşk* , İntişârât-i Metn-i Dîger, Tahran, 1397 hş. /2018.
12. Merzîe Fâtîmîkîâ, *Çihil Kânûn-i Millet-i ‘İşk* , İntişârât-i Ermeğân Gîlâr, Kôm, 1397 hş. /2018.
13. Fehîme Membenî, *Çihil Kâ‘ide-yi ‘İşk* , İntişârât-i Zâmin-i Âhû, Meşhed, 1397 hş. /2018.
14. Râzîye ‘Abdolî, *Çihil Kânûn-i ‘İşk* , İntişârât-i Ruzgâr, Tahran, 1397 hş. /2018.
15. Fâtime Bârîklû, *Millet-i ‘İşk* , İntişârât-i Serâi Kitâb, Kôm, 1397 hş. /2018.
16. Perestû ‘Avazzâde, *Hikâyet-i Millet-i ‘İşk* , İntişârât-i Mihrâc, Tahran, 1397 hş. /2018.
17. Zohre Kólîpûr, *Çihil Kânûn-i Millet-i ‘İşk* , İntişârât-i Âtîsâ, Tahran, 1397 hş. /2018.
18. Hamîd Âryâyî, *Çihil Kânûn-i ‘İşk* , İntişârât-i Âsû, Tahran, 1397 hş. /2018.
19. Nağme Raḥmânî, *Şokûh-i ‘İşk* , İntişârât-i Mihrâb-i Dâniş, Tahran, 1397 hş. /2018.

20. İnsiye Rizâyî, *Çihil Kânûn-i Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Nesîm Kalem, Sârî, 1397 hş. /2018.
21. Mînâ Amîrî, *Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Mînâ Amîrî, Kôm, 1397 hş. /2018.
22. Fâtîme Ahûndî, *Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Bûktâb, Kôm, 1397 hş. /2018.
23. Bihnâz 'Abbâsî, *Çihil Kânûn-i 'İşk* , İntişârât-i Erşedân, Tahran, 1397 hş. /2018.
24. Âzâde Zârî, *Çihil Kânûn-i 'İşk* , İntişârât-i Nikûrâd, Tahran, 1397 hş. /2018.
25. Şohre Beykmîrzâyî, *Çihil Kânûn-i 'İşk* , İntişârât-i T'lîf, Tahran, 1398 hş. /2019.
26. Meryem Şâlihî, *Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Şanî, Kerej, 1398 hş. /2019.
27. Şahâb Yûsifi, *Çihil Kânûn-i 'İşk* , İntişârât-i Âvâî Mehdîs, Tahran, 1398 hş. /2019.
28. Somayye Bedevî, *Çihil Kânûn-i Hîllet-i 'İşk* , İntişârât-i Zerrîn Kilk, Tahran, 1398 hş. /2019.
29. Ferzâne İhtiyâr Vekâletî, *Hikâyet-i Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Azerbâjân, Tebriz, 1398 hş. /2019.
30. 'Alî Akber Kârîniyyet, *Çihil Kânûn-i 'İşk* , İntişârât-i Neyrîz, Tahran, 1398 hş. /2019.
31. Muḥammed Cevâd Ni'matî, *Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Fânûs-i Dâniş, Tahran, 1398 hş. /2019.
32. Meryem Rizâyî, *Çihil Kânûn-i Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Âferîne, Tahran, 1398 hş. /2019.
33. İlâhe Keyhânfer, *Millet-i 'İşk* , İntişârât-i 'Âlî Tebâr, Tahran, 1398 hş. /2019.
34. Kerîm Esme'îlî, *Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Kehkeşân-i 'İlm, Tahran, 1398 hş. /2019.
35. Nâdire Mûsevî, *Çihil Kâ'ide-yi Millet-i 'İşk* , İntişârât-i Âvâî Bîşedâ, Kôm, 1398 hş. /2019. ³¹

³¹ "Sâzmân-i Esnâd ve Kitâbhâne-yi Millî-i Cumhûrî-i İslâmî-i İrân", Online, (Erişim) <http://www.nlai.ir/>, 2 Haziran 2019.

3. EKREM ĞAFFÂRVEND

Geniş çaplı araştırmalarımın neticesinde Ekrem Ğaffârvend'in hayatına dair yazılmış herhengi bir teze ya da makaleye ulaşılmamalıdır. Dolayısıyla mütercimim hayat hikâyesine dair bildiklerimiz aşağıda isimleri zikredilen altı adet çeviri eserinden ibarettir.

3.1. Eserleri ve Çevirileri

3.1.1. Eserleri

Ğaffârvend'in kendisine ait müstakil bir eseri bulunmamaktadır. Ancak İran İslam Cumhuriyeti Milli Kütüphane ve Belge Kurumunun sitesinde yapılan taramalar sonucunda elde edilen tespitlere göre Ğaffârvend'in ilk tercümesi *Ṭarîkat-i 'İşk* olmak üzere Türkçeden Farsçaya yapmış olduğu altı tercümesi mevcuttur.

3.1.2. Çevirileri

1. Elif şafak, *Aşk, (Ṭarîkat-i 'İşk)*, İntişârât- i Fikrâzin, Tahran, 1390 hş. /2011.
2. İhsan Yılmaz, *Sınanmamış Kadın, (Zen-i Nâ-âzmûde)*, İntişârât-i Fikrâzin, Tahran, 1391 hş. /2012.
3. Serdar Özman, *Aşkın Resmi, (Teşvîr-i 'İşk)*, İntişârât-i Fikrâzin, Tahran, 1394 hş. /2015.
4. İskender Pala, *Od, (Âteş)*, İntişârât-i Fikrâzin, Tahran, 1396 hş. /2017.
5. Elif şafak, *Havvanın Üç Kızı, (Se Doğter-i Havvâ)*, İntişârât-i Fikrâzin, Tahran, 1397 hş. /2018.
6. Zülfü Livaneli, *Huzursuzluk, (Nâ-ârâmî)*, İntişârât-i Fikrâzin, Tahran, 1397 hş. /2018.³²

³² "Sâzmân-i Esnâd ve Kitâbhâne-yi Millî-i Cumhûrî-i İslâmî-i İrân", (Erişim) 2 Haziran 2019.

4. ARSALÂN FAŞÎHÎ

Danişnâme-i İran'da Arsalân Faşîhî hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca bu mütercim hakkında hazırlanmış bir teze ya da bilimsel bir makaleye rastlanmamıştır. Aşağıdaki bilgiler mütercimin kendisinin *Faşlnâme-yi Motercim* dergisine vermiş olduğu demeçten alınmıştır. Faşîhî 1340 hş. /1961'de doğdu. Çeviri işlerine genç yaşlarında yani 80'li yıllarda başladı. 1982 yılında Türk dili ve edebiyatı alanında eğitim için Türkiye'ye geldi. Ege Üniversitesi'nde Türk dili ve edebiyatı üzerine eğitim alıp mezun olduktan sonra 80'li yıllarda İran'a döndü. Yaşar Kemal'in kısa öykülerinin ve Orhan Pamuk'un eserlerinin tercümesi onun en önemli çeviri faaliyetleri arasında yer aldı. O yıllarda tercüme ettiği kitapları basılamadı. 90'lı ve 2000'li yıllarda Farsçadan Türkçeye on yedi eser çevirdi ve bunların hepsi yayımlandı. *Baba ve Piç* romanı sayesinde Elif Şafak'ı tanıdı ve eserlerine ilgi duydu. Faşîhî'ye göre *Baba ve Piç* (2005) romanında harika bir kurguyla birlikte Türkiye'nin birkaç müzmin tabusu da yıkılmıştır. Bu romanda o güne kadar kimsenin dile getirmeye cesaret edemediği bazı konular kaleme alınmıştır. Tercüme için yayın evi ile konuşulmuş fakat bazı nedenlerden özellikle kitabın isminden dolayı yayımının sansürlenmeden, kırılmadan ve değiştirilmeden mümkün olmayacağı anlaşılmıştır. Elif Şafak'ın yazdığı ve Türkiye'de yayımlanan bir sonraki kitabı *Aşk* romanı idi. Mütercim vakit kaybetmeden kitabı alıp tercüme etti. Değirmek gerekir ki mütercimin ifadesine göre *Aşk* kitabı gazete gibi her gün basılırdı ve iki üç ay sonra kitap doksan beşinci baskısına ulaşmıştır. Faşîhî de çevirisinde romanın doksan beşinci baskısını esas almıştır. Mütercim çeviri boyunca mistik ve teolojik temaları dikkatli bir şekilde koruyup Farsçaya aktarmaya çalışmıştır. Çünkü mütercime göre bu tür konularda hassasiyet daha çoktur ve yazının doğruluğundan emin olmak gerekir. Elbette şiiirlerin aslını bulmak da bir hayli zor bir iş olmuştur mütercim için. Faşîhî de anahtar kelimelerden yararlanarak *Dîvân-i Şems* ve *Meşnevî-i Me'nevî*'den şiiirlerin aslını bulmaya çalışmıştır. Söz konusu kitabın çevirisi bir yıl aralıksız çalışmadan sonra (2010) tamamlanmıştır ve baskı izni için İİC. İslami İrşat ve Kültür Bakanlığı'na gönderilmiştir. Bu bakanlıktan uzun bir süre bir cevap alınamamıştır. Kitabın yasadışı olduğu söylenilmiş ve tekrar

incelenmesi için söz verilmiştir. 2013 seçimleri ve değişen cumhurbaşkanı ile eşzamanlı olarak aşk kitabının da yolu açılmış ve basım izni alınmıştır.³³

Faşıhî, Farsçanın İzlandaca diline Türkçeden daha yakın olduğuna zira Farça ve İzland dilinin Hint Avrupa dil ailesinden ama Türkçenin Altay dil ailesinden olduğuna inanır. Bu sebeple Türkçeden Farsçaya tercüme yapmanın işi, İngilizceden veya Fransızcadan Farsçaya çeviri yapandan daha zordur. Ayrıca Faşıhî, edebi çeviri ve edebi olmayan çeviriye inanmamaktadır. Tercümenin iki tür yani edebiyat çevirisi ve Rapor (Tutanak) çevirisi olduğu kanısındadır. Edebiyat tercümesinde mütercim kendisini yazarın yerine koyup Farsça yazmak zorundadır. Çünkü tercümedeki tüm sıkıntıların çözümü budur. Böylelikle anlam, üslup ve yazarın tarzı hepsi Farsçaya aktarılır. Faşıhî bütün çeviri faaliyetlerindeki temel ilkesini, “Her zaman öğrendiğim dili en doğru biçimde öğrenmeye ve her dilde yazdığım eserlerimin hatadan beri olmasına çalıştım”³⁴ sözleriyle açıklar.

4.1. Eserleri ve Çevirileri

4.1.1. Eserleri

1. Arsalân Faşıhî, *Hodâmûz-i Turkî-i İstânbûlî (Mokâlîme- Destûr)*, İntişârât-i Koğnûs, Tahran, 1375 hş. /1997.

4.1.2. Çevirileri

1. Orhan Kemal, *Hücre (Sellûl)*, İntişârât-i Koğnûs, Tahran, 1377 hş. /1999.
2. Orhan Pamuk, *Beyaz Kale (Kal'e-yi Sifid)*, İntişârât-i Koğnûs, Tahran, 1377 hş. /1999.
3. Orhan Pamuk, *Yeni Hayat (Zindigî-i Nov)*, İntişârât-i Koğnûs, Tahran, 1381 hş. /2004.

³³Âzâde İslâmî, “Aşinâyî bâ Yek Motercim-i Edebî (Arsalân Faşıhî, Motercim-i Român-i Millet-i ‘İşk)”, **Faşlnâme-yi Motercim**, Sayı 58, 16 Mart 2016, s. 74.

³⁴Âzâde İslâmî, “Aşinâyî bâ Yek Motercim-i Edebî (Arsalân Faşıhî, Motercim-i Român-i Millet-i ‘İşk)”, s. 75.

4. Nurhan Aydınkal, *Keloğlan Masalları (Kişşihâi Hasan Keçel)*, İntişârât-i Âferînegân, Tahran, 1382 hş. /2005.
5. Ahmet Hamdi Tanpınar, *Sahnenin dışındakiler (Âdemhâ-i Bîrûn ez Şahne)*, 1386 hş. /2009.
6. Mustafa Kutlu, *Yıldız Tozu (Gerd-i Sitâre)*, İntişârât-i Âferînegân, Tahran, 1391 hş. /2012.
7. Aziz Nesin *Sizin Memlekette Eşek yok mu (Mege tû Memleket-i Şomâ Her Nîst)*, İntişârât-i Koğnûs, Tahran, 1394 hş. /2015.
8. Aziz Nesin, *Damda Deli Var (Dîvâne-yi Bâlâ-i Bâm)*, İntişârât-i Koğnûs, Tahran, 1394 hş. /2015.
9. Enis Batur, *Acı Bilgi (Ma'rifet-i Telh)*, İntişârât-i Nîkâ, Tahran, 1394 hş. /2015.
10. Elif Şafak, *Aşk (Millet-i 'İşk)*, İntişârât-i Koğnûs, Tahran, 1394 hş. /2015.
11. Aziz Nesin, *Mahmut ile Nigar (Mağmûd ve Nigâr)*, İntişârât-i Koğnûs, Tahran, 1395 hş. /2016.
12. Nazim Hikmet, *Kan Konuşmaz (Hûn Herf Nemîzened)*, İntişârât-i Kitâbserâi Nîk, Tahran, 1395 hş. /2016.
13. Elif Şafak, *Siyah Süt (Şîr-i Sîyâh)*, İntişârât-i Kitâbserâi Nîk, Tahran, 1396 hş. /2017.
14. Orhan Pamuk, *Cevdet Bey ve Oğulları (evdet Beyk ve Piserân)*, İntişârât-i Kitâb-serâi Nîk, Tahran, 1396 hş. /2017.
15. Orhan Kemal, *El Kızı (Doğter-i Merdom)*, İntişârât-i Kitâbserâi Nîk, Tahran, 1397 hş. /2018.
16. Ahmet Ümit, *Bab-i Esrar (Bâb-i Esrâr)*, İntişârât-i Koğnûs, Tahran, 1398 hş. /2019.³⁵

³⁵“Sâzmân-i Esnâd ve Kitâbhâne-yi Millî-i Cumhûrî-i İslâmî-i İrân”, (Erişim) 5 Ocak 2020.

İKİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1.1. Araştırma Kaynakları

Bu tezde incelenmek üzere Türkiye'nin meşhur yazarlarından Elif Şafak'ın *Aşk* romanının iki farklı Farsça tercüme metinleri esas alınmıştır. Adı geçen kitabın çok sayıdaki tercümeleri arasından Ekrem Ğaffârvend'in *Ṭarîkat-i 'İşk* (Fikrâzin Yayınları, 4. Baskısı, 2011) tercümesi ile Arsalân Faşîhî'nin *Millet-i 'İşk* (Koknûs Yayınları, 39. Baskısı, 2015) tercümesi karşılaştırmaya esas alınmıştır.

1.2. Veri Toplama ve Metin Seçme

Aşk romanının tercümelerinin sayıları hakkında yapılan araştırmalardan sonra ilk tercümenin *Ṭarîkat-i 'İşk* adıyla Ekrem Ğaffârvend'e ve en çok baskısı yapılan tercümenin de *Millet-i 'İşk* adıyla Arsalân Faşîhî'ye ait olduğu tespit edilmiştir. Her iki Farsça çevirinin de kaynak dili Türkçedir. Bu çalışmada, tercümelemin ana metinle birebir karşılaştırılması esnasında belirlenen farklılıklar ve hatalar 1.Kavram aktarımında hata, 2.Tercümede kopukluk ve insicamsızlık, 3.Kelime seçimine hata, 4.Birebir çeviri, 5.Uygun olmayan ifade seçimi, 6.Sakil ve yaygın olmayan kelimelerin kullanımı, 7.Uzun cümlelerin kullanımı, 8.Noktalama hataları olmak üzere sekiz başlık altında incelenmiştir.

1.3. Veri Analizi Yöntemi

Bu teze konu olan iki Farsça çevirinin karşılaştırılmasında izlenen yöntem, Muhammed Cevâd Tevekkolî'nin “Ûşûl ve mebânî-i moĝâyese-yi teṭbîkî beyn-i tercome-î be-hemrâh-i moĝâyese-yi teṭbîkî-i do tercome ez kitâb-i *Tovsi'e be Meşâbe-yi Âzâdî* eser-i Amartya Sen” makalesinde uyguladığı yöntem örnek alınmıştır. Bu nedenle toplanan veriler adı geçen çalışmada ortaya konan modele

göre bir araya getirilmiş ve her iki çeviri üzerinde yapılan tespitler karşılaştırılmıştır. Bu tespitler *Aşk* romanının Türkçe metni ile iki çevirisi eş zamanlı okunarak yapılmış; her iki çevirinin farklılıkları ve yanlışları kavramsal ve şekilsel hatalar açısından değerlendirilmiştir. İki çeviri arasında Türkçe metindeki ifadeye en yakın olanı belirlenmiş, çevirideki hatanın gerekçesi üzerinde durulmuştur. Şayet bunlardan her ikisi de hatalı ise tarafımızdan bilimsel veriler ışığında makul bir karşılık ya da çeviri önerilmiştir.

Kelimelerin, sözcüklerin, deyimlerin ve atasözlerinin tercümesinde, *Ferheng-i 'Amîd*, *Ferheng-i Bozorg-i Sohan*, Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük*'ü, Türk Dil Kurumu'nun online sitesinden *deyimler ve Atasözleri sözlük*'ü ve Mehmet Kanar'ın *Türkçe- Farsça Sözlük*'ü kaynak olarak kullanılmıştır.

2. İKİ ÇEVİRİ HATALARININ ANALİZİ

2.1. Kavramsal Hata

2.1.1. Kavram Aktarımında Hata

2.1.1.1. Kelime ve İfadelerde Yanlış Çeviri

Bu tür hatalar orijinal metnin yanlış anlaşılması, eş anlamalı kelimeler arasından yanlış kelime seçimi, orijinal metnin doğru okunmaması, kaynak veya hedef dile hâkim olunmamasından ve benzeri nedenlerden kaynaklanmaktadır. Aşağıdaki örneklerde kelimelerin ve her iki mütercim çevirileri analiz edilip gerekli açıklamalar yapılmıştır.

E. Şafak

Ella bu durumun farkındaydı ama doğrusu evliliklerde (bilhassa onlarınki gibi uzun süren evliliklerde) önceliklerin farklı olduğuna inanırdı. (Aşk, s.12, prg. 2)

E. Ğaffârvend

الا این را می دانست اما اعتقاد داشت با گذشت زمان در زندگی زناشویی، اولویت‌ها تغییر می‌کنند.

(TA, s.8, prg.3)

A. Faşîhî

اللا متوجه این مسئله بود، اما اعتقاد داشت در زندگی مشترک (بخصوص در زندگی‌های مشترکی که مثل زندگی آنها این قدر طولانی شده) اولویت‌ها چیزهای دیگری هستند. (MA, s.8, prg.3)

“Farklı” kelimesi Farsçada “متفاوت” kelimesiyle karşılanabilir. Faşîhî bu kelimeyi “چیزهای دیگر” terkihiyle karşılamış ve kelimeye “başka şeyler” anlamı yüklemiştir. Faşîhî çevirisinde söz dizimine ve cümle yapısına dikkat etmiş olsa da tercih ettiği karşılık Türkçe metindeki anlamı tam olarak yansıtmamıştır. Ğaffârvend ise “farklı olmak” ifadesini “متفاوت بودن” şeklinde düşünmemiş, “تغییر کردن” (değişmek) fiiliyle karşılayarak cümleye “önceliklerin zamanla değiştiği” şeklinde bir anlam vermiştir. “Önceliklerin farklı olduğu” ifadesinin “اولویت‌ها متفاوت هستند” şeklinde tercüme edilmesi daha doğru olacaktır.

E.Şafak

Göl taşla buluştuktan sonra bir daha asla eskisi gibi olmaz, olamaz. (Aşk, s.11, prg.4)

E. Ğaffârvend

بعد از آنکه برکه توسط سنگ گل‌آلود شد، دیگر هرگز مثل اولش نمی‌شود. (TA, s.8, prg.1)

A. Faşîhî

برکه پس از برخورد با سنگ دیگر مثل سابق نمی‌ماند، نمی‌تواند بماند. (MA, s.8, prg.1)

“Buluşmak” fiili Farsçada “به هم رسیدن، برخورد کردن” anlamına gelir.

Ğaffârvend okuma hatasından dolayı “buluşmak” fiilini muhtemelen

“bulaşmak” şeklinde okumuş ve “bulanmak” manası vererek “گل آلود شدن” fiiliyle karşılaşmıştır.

E.Şafak

Kendini bildi bileli durgun bir göl gibiydi Ella Rubinstein'ın hayatı. (Aşk, s.11, prg.5)

E. Ğaffârvend

الا رابینسن از زمانی که خودش را می شناخت، زندگی اش مثل یک برکه، آرام بود. (TA, s.2, prg.8)

A. Faşîhî

زندگی اللا روبینشتاین هم از وقتی خودش را شناخته بود مثل برکه ای راکد بود. (MA, s.2, prg.8)

"Durgun" kelimesi, "sakin" kelimesiyle eş anlamlı bir sıfattır. Hava, su, göl, deniz, insan için sakin ve mecaz olarak da keyifsiz, neşesiz ve hareketsiz anlamlarında kullanılır. Farsçada "آرام و بدون حرکت" kelimeleri karşılık olarak verilebilir. Farsçada da "راکد" ve "آرام" kelimelerinin "برکه آرام، برکه راکد، زندگی آرام، زندگی راکد" gibi ortak kullanımları vardır. Cümledeki "durgun" sıfatı, gölü nitelemiş ve Ella'nın hayatı, gölün durgunluğuna benzetilmiştir. Ğaffârvend, "durgun bir göl gibiydi" ifadesindeki durgun sıfatını "bir göl gibi, durgundu" şeklinde cümlelerin yüklemine kullanmıştır.

E.Şafak

İkisi ne aynı şehirde yaşıyordu ne de aynı kıtada. (Aşk, s.14, p.3)

E. Ğaffârvend

هر دو نه در شهر مشترکی می زیستند نه در منطقهای مشترک. (TA, s.11, prg.1)

A. Faşîhî

آن دو نه در یک شهر زندگی می کردند و نه حتی در یک قاره. (MA, s.11, prg.1)

Ğaffârvend "kıta" kelimesini, bölge anlamına gelen "منطقه" kelimesiyle tercüme etmiştir. Hâlbuki Ella ve Aziz, bir şehrin ya da bir ülkenin ayrı ayrı yerlerinde değil, dünyanın iki farklı kıtasında yaşamaktadır. "قاره" doğru bir karşılıktır.

E. Şafak

Ella üniversitede İngiliz Dili ve Edebiyatı okumuştur. Edebiyatı seviyordu sevmesine ama mezun olduktan sonra düzenli bir iş hayatı olmamıştı. Yalnızca birkaç kadın dergisine ufak tefek yazı takviyeleri yapmış, bazı kitap kulüplerine katılmış, aralarda yerel gazetelere kitap eleştirileri yazmıştı. Hepsi buydu. (Aşk, s.16, prg.2)

E. Ğaffârvend

الا در دانشگاه در رشته زبان و ادبیات انگلیسی تحصیل کرده بود. ادبیات را دوست داشت اما بعد از فارغ التحصیلی کار مناسبی نیافت. تنها در چند مجله زنان مطالبی را بازنویسی کرده و در روزنامه های محلی هرازگاهی نقدی نوشته بود، همین. (TA, s.12, prg.1)

A. Faşîhî

اللا در دانشگاه زبان و ادبیات انگلیسی خوانده بود. با آن که ادبیات را دوست داشت، بعد از فارغ التحصیلی به طور منظم هیچ جا مشغول کار نشده بود. فقط برای چند مجله زنان کارهای جزئی ویراستاری انجام داده بود، عضو بعضی کلوب های کتابخوانی شده بود و هرازگاهی هم برای روزنامه های محلی نقد کتاب نوشته بود. همین و بس. (MA, s.13, prg. 3)

Cümlede “katkıda bulunmak”, “desteklemek” anlamında kullanılmış olan “takviye yapmak” Farsçada “کمک کردن، مساعدت کردن، یاری رساندن، fiilleriyle karşılanabilir. Ancak her iki mütercim “yazı takviyesi yapmak” ifadesini editörlük anlamında alarak Ğaffârvend “بازنویسی کردن”, Faşîhî ise “ویراستاری” fiiliyle tercüme etmiştir. Cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

اللا فارغ التحصیل زبان و ادبیات انگلیسی بود. ادبیات را دوست داشت اما موفق نشده بود کاری منظم پیدا کند. فقط برای چند مجله زن مطالب کوتاهی ارسال کرده بود. عضو بعضی کلوپهای کتابخوانی شده و هرازگاهی هم برای روزنامه های محلی نقد کتاب نوشته بود، فقط همین.

Ayrıca “bazı kitap kulüplerine katılmış” ifadesi, Ğaffârvend’in çevirisinde yer almamaktadır.

E. Şafak

Ailenin yanı sıra bir de Esther Hala vardı masada. Pişirdiği kakaolu mozaik keki bırakmak için şöyle bir uğramış, ama ısrarları kıramayıp yemeğe kalmıştı. (Aşk, s.16, prg.3)

E. Ğaffârvend

علاوه بر خانواده، خاله استر هم سر میز حضور داشت؛ برای دادن کیک کاکائویی به آن هاسری زده بود و با اصرارشان، برای شام مانده بود. (TA, s.11, prg.2)

A. Faşîhî

علاوه بر اعضای خانواده، عمه استر هم پشت میز نشست. سری به آنها زده بود تا کیک کاکائویی موزاییکی را که خودش پخته بود برایشان بیاورد و زود برود، اما نتوانسته بود و در مقابل اصرارشان مقاومت کند و برای ناهار مانده بود. (MA, s.13, prg. 3)

Her iki mütercim “hala” kelimesini ve “yemeğe kalma” ifadesini farklı çevirmiştir. Ğaffârvend “hala” kelimesini, doğru karşılığı olan “عمه” kelimesiyle değil de Farsçada “teyze” anlamına gelen “خاله” kelimesiyle karşılamıştır. Ayrıca cümlede yemek vaktinin hangi öğün olduğu açıkça belirtilmemiş olmasına rağmen, “yemeğe kalma” ifadesini Ğaffârvend “akşam yemeğine kalma”, Faşîhî ise “öğlen yemeğine kalma” olarak tercüme etmiştir. “Yemeğe kalma” ifadesinin “و برای صرف غذا مانده بود” şeklinde tercüme edilmesi daha doğru olacaktır.

E. Şafak

... Böyle kapsamlı bir romanın raporunu çıkartmak tahmin ettiğinden uzun sürebilir” dedi ve telefonda kayboldu. Michelle'in sesi bir an gitti geldi, geldi gitti. (Aşk, s.26, prg.4)

E. Ğaffârvend

... آماده کردن گزارش برای چنین رمانی که دامنه گسترده ای دارد، ممکن است از آنچه تخمین زده‌ای، بیشتر طول بکشد.Tercümede çıkarılmış. (TA, s.21, prg.1)

A. Faşîhî

... آماده کردن گزارش همچو رمان سنگینی ممکن است از آنچه فکرش را می‌کنی بیشتر طول بکشد. "این را گفت و صدایش در تلفن محو شد. صدای میشله لحظه‌ای رفت و آمد، آمد و رفت". (MA, s.25, prg.4)

İkinci cümledeki “gitti geldi, geldi gitti” ifadesinin ait olduğu cümle Ğaffârvend’in çevirisinde yer almaz. Faşîhî ise aynı ifadeyi Farsçada “gidiş geliş” anlamına gelen “رفت و آمد” ikilemiyle karşılamıştır. Aralıklı olarak kesintiye uğramak anlamındaki bu ifadenin mecaz anlamı dikkate alınarak “kesilip bağlanmak” anlamına gelen “قطع و وصل شدن” fiili ile karşılanması daha doğru bir aktarım olacaktır. Yukarıdaki cümle 2.1.1.3 başlığı altında ayrıca değerlendirilecektir.

E. Şafak

Kimse'nin aşkın inceliklerine vakit bulamadığı bir dünyada "aşk şeriatı" daha büyük önem kazanmakta.(Aşk, s.31, prg.6)

E. Ğaffârvend

در زمانی که کسی فرصتی برای درک عشق ندارد، این حکایت اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند. (TA, s.26,) (prg.3)

A. Faşîhî

در دنیایی که هیچ کس فرصت پرداختن به ظرایف عشق را ندارد، "ملت عشق" اهمیت بیشتری می‌یابد. (MA, s.26, prg.3)

Cümledeki “aşk incelikleri” ifadesi Ğaffârvend’in çevirisinde “درک عشق” terkihiyle, Faşîhî’de ise “ظرایف عشق” terkihiyle karşılanmıştır. Ayrıca Ğaffârvend cümledeki “dünyada” ifadesini bir mekân mefhumu olarak değil, bir zaman mefhumu olarak tercüme etmiştir. Faşîhî’nin her iki ifade için tercihleri doğrudur.

E. Şafak

İnsanlar tanıdım, hikâyeler topladım.(Aşk, s.35, prg.1)

E. Ğaffârvend

انسانها را شناختم، حکایتهایی شنیدم. (TA, s.31, prg.3)

A. Faşîhî

آدمهایی شناختم، قصه هایی جمع کردم. (MA, s.35, prg.2)

Cümlede “insanlar” kelimesi nesnesiz yazılmıştır. Gaffârvend’in çevirisinde ifade belirtili nesne hâlinde kullanılmıştır. Ayrıca “toplamak” fiili duymak, dinlemek anlamında “شنیدن” fiiliyle karşılanmıştır.

E. Şafak

Mamafih herkes kabullenemedi bu fikirleri; tıpkı yüreklerindeki aşk tufanına herkesin açık olmadığı gibi.(Aşk, s.38, prg.2)

E. Ğaffârvend

اما هر کسی نمی توانست این افکار را بپذیرد. به ویژه کسانی که درهای قلبشان در برابر طوفان عشق بسته بود. (TA, s.34, prg.3)

A. Faşîhî

مع هذا همه این اندیشه‌ها را نپذیرفتند، درست همان‌گونه که همه طوفان عشقی را که در دل دارند، نمی‌پذیرند. (MA, s.38, prg.3)

“Kabullenemedi” ifadesi Farsçada “نتوانست بپذیرد” ifadesiyle karşılanır. Ğaffârvend ifadeyi “نمی توانست بپذیرد” (kabullenemiyordu, kabullenemezdi), Faşîhî ise “نپذیرفتند” (kabullenmediler) şeklinde tercüme etmiştir. Her iki mütercimim tercihi metindeki ifadenin karşılığı değildir. “kabullenemedi” ifadesi “نتوانست بپذیرد” şeklinde karşılanmalıydı. Türkçe cümlelerin ikinci kısmı da her iki çeviride farklıdır. Bu farklılık Türkçe cümledeki anlatım bozukluğu ve ifadenin kapalılığından kaynaklanmıştır. Aktarılmak istenen mana dikkate alınarak cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

مع هذا هرکسی این افکار را نتوانست بپذیرد؛ درست مانند کسانی که قلبشان پذیرای طوفان عشق نبود.

E. Şafak

Avlunun ortasında dünyanın en serin suyuna gebe bir kuyu...(Aşk, s.47, prg.1)

E. Ğaffârvend

وسط ایوان چاهی متصل به خنک ترین آب دنیا. (TA, s.43, prg.1)

A. Faşîhî

در وسط حیاط چاهی که خنک ترین آب دنیا از آن می جوشید... (MA, s.49, prg.1)

“Avlu”nun Farsça karşılığı “حیاط”tır. Ğaffârvend avlu sözcüğünü teras anlamına gelen “ایوان” ile karşılamıştır. Oysa yapıların eyvanında kuyu bulunması düşünülemez. Mütercimim ایوان kelimesini bilinçli bir şekilde kullandığı düşünülürse bunu hayali bir yapı olarak varsaymış olmalıdır.

E. Şafak

Engin ufuklara hükmeden bir alıcı kuş misali yükseklerde süzöldü sesi: (Aşk, s.52, prg.5)

E. Ğaffârvend

صدایش همچون کبوتری که در افقی امن پرواز می کند، از دور دست شنیده شد: ... (TA, s.49, prg.1)

A. Faşîhî

مانند پرنده ای شکاری که بر افق های دور حکم می راند، صدایش از بلندی ها می آمد انگار: ... (MA, s.56,) (prg.1)

Türkçe’de “alıcı kuş” atmaca, şahin, kartal gibi yırtıcı kuşlara denir. “güvercin” anlamındadır. Ğaffârvend çevirisinde alıcı kuşun ne tür bir kuş olduğu üzerinde durmamıştır. Ayrıca “engin” kelimesi Farsçada “وسیع، پهن، گسترده” kelimelerinden biri ile karşılanabilir. Ğaffârvend engin sıfatını, güvenli anlamında “امن”, Faşîhî de uzak anlamında “دور” kelimesi ile karşılamıştır. Şüphe ve ikilem belirtisi olan sanki anlamındaki “انگار” Türkçe cümlede mevcut değilken Faşîhî tercümesinde kullanmıştır. Cümlenin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

صدایش مانند پرنده ای شکاری که بر گستره افق حکمرانی می کند اوج گرفت:

E. Şafak

Her insanın etrafında farklı renklerden bir hâle olur. Bu adamınki boza yakın, olgun bir maviydi. (Aşk, s.53, prg.7)

E. Ġaffârvend

در اطراف هر انسان هاله‌ای از رنگ‌های متفاوت وجود دارد. هاله این مرد آبی کم رنگیتمایل به سفید بود. (TA, s.50, prg.2)

A. Faşîhî

در اطراف هر انسانی هاله ای از رنگ‌های متفاوت هست. هاله این مرد به خاکستری می‌زد، نوعی آبی کدر بود. (MA, s.75, prg.1)

Türkçede ‘açık mavi’nin Farsça karşılığı ‘آبی کم رنگ’ tir. Mavi bir nevi semavi bir renk ve huzur simgesidir ve buna karşı “خاکستری” yani “boz renk” ümitsizlik ve belirsizlik simgesidir.³⁶ Ġaffârvend çevirisinde “آبی کم رنگ” terkiğini kullanmış ve devamında da “olgun mavi” rengini “سفید” yani “beyaz” diye tercüme etmiştir. Faşîhî “olgun maviyi” “آبی کدر” terkiğıyle karşılamıştır.

E. Şafak

"Ben evli barklı bir kadını. Bir ömür boyu süreceğ bir seçim yaptım. Kocam da öyle. (Aşk, s.56, prg.7)

E. Ġaffârvend

من زنی متاهلم و برای تمام زندگی‌ام تصمیم گرفته‌ام. (TA, s.53, prg.1)

A. Faşîhî

من زنی خانهدارم. انتخابی کرده‌ام که تا آخر عمر پایش می‌ایستم. شوهرم هم همین طور. (MA, s.61, prg.1)

“Evli barklı” Farsçada “evli ve çoluk çocuk sahibi” anlamına gelen “متاهل، دارای سر و همسر” ifadeleriyle karşılanır. Faşîhî ifadeyi ev hanımı anlamında “خانهدار” kelimesiyle karşılamıştır. Faşîhî’nin çevirisinde “خانهدار” kelimesi yerine, “متاهل” kelimesini tercih etmesi doğru bir seçim olurdu. “Kocam da öyle” cümleciğı Ġaffârvend çevirisinde yer almamıştır.

³⁶ Monîre Dânyâyi, *Revânşinâsî-i Ranghâ*, Genc-i ‘İrfân, Tahran, 2011, s.42.

E. Şafak

Adım Ella. RBT Yayınevi'nde edebiyat editörünün asistanının asistanı olarak Aşk Şeriatı isimli romanınızı okuyorum. (Aşk, s.68, prg.5)

E. Ğaffârvend

نام من الاست. در انتشارات RBT با عنوان دستیار دستیار ناشر مسئول که رمان شما را بخوانم و گزارشی از آن تهیه کنم. (TA, s.64, prg.2)

A. Faşîhî

اسم اللاست. در انتشارات آر. بی. تی دستیار دستیار ویراستارم و رمان شما با عنوان «ملت عشق» را می‌خوانم. (MA, s.74, prg.7)

“Editör” kelimesi Farsçada “ویراستار” demektir. Ğaffârvend bu kelimeyi, yayın sorumlusu anlamında “ناشر مسئول” kelimesiyle tercüme etmiştir. Kitap baskıya girmeden önce, okuyup gereken düzeltmeleri editör ve yardımcıları yapar.

E. Şafak

Ama unutmayalım ki şehirler insanlara benzer. Doğar, büyür; evvela çocuk sonra yetişkin olur, sonra yaşlanır, en nihayetinde de ölürler. (Aşk, s. 70, prg. 4)

E. Ğaffârvend

اما نباید فراموش کنیم که شهرها همچون انسانها هستند. می‌زایند، بزرگ می‌شوند، ابتدا کودک بعد بالغ سپس کهنسال شده و سرانجام می‌میرند. (TA, s.67, prg.2)

A. Faşîhî

اما نباید فراموش کنیم که شهرها به آدم‌ها می‌مانند؛ به دنیا می‌آیند، بزرگ می‌شوند؛ اول بچه‌اند، بعد بالغ می‌شوند، بعد پیر می‌شوند و سرانجام می‌میرند. (MA, s.78, prg.3)

“Doğmak” fiili Farsçada “به دنیا آمدن” ve “doğurmak” ise “به دنیا آوردن،” fiilleri ile karşılanır. Ğaffârvend “doğar” fiilini “می‌زایند” yani “doğururlar” anlamında tercüme etmiştir.

E. Şafak

Şems bunun farkında değilmiş gibi sakin sakin devam etti. "Başkalarını bu kadar çabuk ve kesin kelimelerle yargulamamalı. Kuran'da Allah, Bana kul hakkıyla gelmeyin der, yoksa unuttunuz mu? Hem nedir ki inkâr, ya nedir günah? Kavramlara yakından bakmalı" dedi Şems. "Müsaadenizle bir hikâye anlatmak isterim." (Aşk, s.76, prg.1)

E. Ğaffârvend

Şems göyü ki متوجه آن نشده باشد آرام به سخن ادامه داد: «دیگران را نباید با کلماتی این چنین عجولانه و قطعی متهم کرد. مگر خداوند در قرآن نمی فرماید که "نزد من با ادعای بزرگی نیایی" آیا فراموش کرده اید؟! علاوه بر آن، مگر انکار یا گناه چیست؟ مفاهیم را باید از نزدیک نگاه کرد. اگر اجازه دهید می خواهم حکایتی برایتان نقل کنم. (TA, s.72, prg.3)

A. Faşîhî

Şems طوری که انگار متوجه قضیه نیست، با آرامش ادامه داد: «نباید درباره دیگران این طور سریع و قاطع قضاوت کرد. خدا در قرآن می گوید با حق بندهای نزد من نیایی. نکند فراموش کرده اید؟ تازه، انکار چیست، یا گناه چیست؟ باید مفاهیم را از نزدیک نگریم. اگر اجازه دهید می خواهم حکایتی تعریف کنم.» (MA, s.84, prg.4)

"Bana kul hakkıyla gelmeyin" ifadesi, metinde açıkça belirtildiği üzere kul hakkının önemine vurgu yapan bir ayetin mealen tercümesidir. Ancak Ğaffârvend "kul hakkı" sözünü, büyüklük iddiası anlamında " ادعای بزرگی" ifadesiyle karşılamıştır.

E. Şafak

Çömez (Aşk, s. 83, prg. 1)

E. Ğaffârvend

سالک (TA, s.78, prg.2)

A. Faşîhî

شاگرد (MA, s.94, prg.1)

Çömez, Türkçe sözlükte "Medreselerde müderrisin hizmetine bakan ve ondan ders alan öğrenci"³⁷ demektir. Ğaffârvend'in bu kelimeye karşılık

³⁷Türkçe Sözlük, **Türk Dil Kurumu Yayınları**, 11. baskı, Ankara, 2011, s. 565.

olarak tercih ettiği, “سالک” kelimesi Ferheng-i Bozorg-i Soḥan’de (آن که)³⁸ ve Faṣīḥî’nin tercihi olan (مراحل سلوک عرفانی را معمولا با ارشاد پیری می گذراند)³⁹ şeklinde açıklanmıştır. Açıklamalara bakıldığında her iki tercüme doğrudur fakat asıl metinde “çömez” kelimesinin yazılması çok uygun olmamıştır. Zira kaynaklara göre, tasavvufta bu konumdaki kişiye “matbah canı, nev-niyaz”⁴⁰ denir. “تونياز” kelimesi Ferheng-i Bozorg-i Soḥan’de “ سالک ”⁴¹ ifadesiyle açıklamıştır.

E. Şafak

Göz ucuyla David'in tabağındaki karnabahara çatalını daldırıp, yemeğini ağır ağır çiğnemesini izledi. (Aşk, s. 93, prg. 2)

E. Gaffârvend

با گوشه چشم به دیوید که چنگالش را در تکه‌های گل کلم فرو می‌کرد و آهسته به دهان می‌برد، نگاهی انداخت. (TA, s. 86, prg. 2)

A. Faṣīḥî

با گوشه چشم دیوید را تماشا کرد که چنگالش را در میگو فرو می‌کرد، به دهان می‌برد و بعد آهسته آهسته می‌جویدش. (MA, s.105, prg.2)

“karnabahar” kelimesini Farsçada “گلکلم” karışılar. Faṣīḥî’nin verdiği “میگو” karşılığı ise “karides” anlamında kullanılır.

E. Şafak

Meydancı müstehzi bir edayla gülümsedi. "Hepsi değil evlat, yalnızca katır kutur ham olanlar" dedi. (Aşk, s. 100, prg. 4)

E. Gaffârvend

³⁸Hasan Anvarî, *Ferheng-i Bozorg-i Soḥan*, XIII. Cilt, İntişârât-i Soḥan, Tahran, 1381 hş. /2002, s. 3993.

³⁹Hasan ‘Amîd, *Ferheng-i ‘Amîd*, II. Cilt, 38.baskı, İntişârât-i Emîr Kebîr, Tahran, 1389 hş. /2010, s. 779.

⁴⁰ Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlana’dan sonra Mevlevilik*, İnkılâp ve Aka Kitapevleri, İstanbul, 1983, s. 391.

⁴¹Hasan ‘Amîd, *Ferheng-i ‘Amîd*, s. 1175.

خدمتگزار لبخندی زد و گفت: «همه نه فرزندان، آنهایی که چون تو بسیار خام باشند.» (TA, s.105,) (prg.1)

A. Faşîhî

میداندار پوزخند زد و گفت: «همه شان نه، فقط آنهایی که مثل قاطر خامند.» (MA, s.129, prg.2)

“میداندار” (meydana) kelimesi Dihhodâ sözlüğünde “آنکه استیلا بر میدان دارد” (meydana hâkim olan kişi) demektir. Bu açıklamaya göre “meydancı” kelimesini “میداندار” karşılayamaz. “meydancı” tasavvufî bir terim olarak, dergâh ve zaviyenin hizmetçisine denir.⁴² Metinde yüklenen anlam da dikkate alınarak “meydancı” kelimesinin “خدمتگزار” kelimesiyle karşılanması gerekir. Ayrıca “katır kutur” sıfatı Farsçada “انعطاف ناپذیر” anlamına gelir. Faşîhî kelimeyi atgillerden melez hayvan türü anlamında “katır” anlayarak aynı anlama gelen “قاطر” kelimesiyle karşılamıştır. Ğaffârvend ise kelimeyi tercüme etmemiştir. Çevirinin aşağıdaki şekilde yapılması daha doğru olacaktır.

خدمتگزار با استهزاء گفت: همه‌شان نه فرزندان، فقط آنهایی که انعطاف ناپذیر و خامند.

E.Şafak

Birisi taş atmıştı. Son anda eğilmesem kafamı yaracaktı. Açık pencereden içeri giren taş beni teğet geçerek tam arkamda oturan İranlı halı tüccarının masasına güm diye inmişti. Ne olduğunu anlayamayacak kadar çakırkeyif olan tacir şimdi taşı eline almış, inceliyordu. Hıristos endişeyle seslendi: "Süleyman! Çabuk kapa şu camı, masana geç!" (Aşk, s.165, prg. 5)

E. Ğaffârvend

اگر لحظه آخر خم نمی شدم، سرم را شکسته بود. هیرستوس با نگرانی صدا زد: «سلیمان زود باش پنجره را ببند و سر میزت برگرد.» (TA, s.152, prg. 2)

A. Faşîhî

اگر در آخرین لحظه خم نشده بودم، کله ام شکسته بود. سنگ که از پنجره تو آمده و از بالای سرم گذشته بود، رفته بود افتاده بود روی میز تاجر ایرانی فرش که درست پشت سرم نشسته بود. تاجر که آن قدر کیفش کوک

⁴²Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlana'dan sonra Mevlevilik*, s. 397.

بود که متوجه قضایا نشده بود، سنگ را توی دستش گرفته بود و داشت واریسی اش می کرد. خریستوس با نگرانی گفت: «سلیمان! زود این پنجره را ببند و بنشین سر جاییت!» (MA, s. 195, prg. 5)

Ġaffârvend, paragrafın özet çevirisini yapmıştır ve buna da 2.1.1.3. de değineceğiz. Ġaffârvend'in tercüme etmediği yerde Faşîhî 'İranlı halı tüccarı' ifadesin 'تاجر ایرانی فرش' yani tamlamayı İran halısı tüccarı şeklinde aktarmış. Çevirinin 'تاجر فرش ایرانی' şeklinde yapılması daha doğru bir çeviri olurdu.

E. Şafak

Ne zaman bu kadar çok insana seslenmem gerekse, cemaatimi ne düşünür, ne düşünmemelik ederim. Arada incecik bir çizgide konumlanırım. Bunun tek yolu var: Dinleyicileri onlarca, yüzlerce ayrı insan olarak değil, tek bir kişi gibi görmek! (Aşk, s. 198, prg. 1)

E. Ġaffârvend

هر زمان بخواهم برای جماعتی سخن بگویم، سعی می کنم بدانم چه چیزی برای مردم اهمیت بیشتر یا کمتری دارد و موضوع بحث را در خط باریکی میان این دو، پیش می برم. این تنها یک راه دارد: شنوندگان را دهها و صدها انسان جدا از هم نمی بینم، بلکه آنها را واحد فرض می کنم. (TA, s. 182, prg. 1)

A. Faşîhî

هر گاه که لازم باشد برای چنین جماعت انبوهی سخن بگویم، شنونده ها را نه به صورت صدها و هزاران انسان منفرد، بلکه به شکل شخصی تنها می بینم. (MA, s. 235, prg. 1)

Faşîhî parçadaki ilk cümlelerin ikinci kısmını çevirisinde göz ardı etmiştir. Ġaffârvend ise belirtilen ifadeyi "insanlar için neyin önemli, neyin önemsiz olduğunu anlamaya çalışırım" anlamında tercüme etmiştir. Metnin aşağıdaki şekilde Farsça aktarılması daha doğru olacaktır.

هرگاه قرار باشد برای جماعتی سخنرانی کنم، نه حضور آنها برایم بیش از اندازه مهم می شود و نه حضورشان بی اهمیت می شود بلکه اعتدال پیشه می کنم.

E. Şafak

Ella dünyayı "güvenli Avrupa ülkeleri" ve "geri kalan tekinsiz bölgeler" diye ayırardursun, Aziz için Doğu, Batı, Kuzey, Güney birdi. (Aşk, s. 203, prg. 3)

E. Ġaffârvend

در حالی که الا دنیا را به دو بخش اروپا و کشورهای امن آن و بقیه مناطق ناامن جدا می کرد، برای عزیز شمال، جنوب، شرق و غرب تفاوتی نداشت. (TA, s. 187, prg. 1)

A. Faṣīḥī

در حالی که الا دنیا را به دو بخش «کشورهای امن اروپایی» و «سایر مناطق بی فرهنگ» تقسیم می کرد، شرق و غرب و شمال و جنوب در نظر عزیز یکی بود. (MA, s. 242, prg. 1)

“Tekinsiz” sıfatı Farsçada «نامن، نامناسب» anlamına gelir. Faṣīḥī bu kelimeyi “kültürsüz” anlamına gelen “بی فرهنگ” kelimesiyle karşılamıştır.

E. Şafak

Ella'nın hayatı durgun bir göl ise Aziz'in ki taşkın bir nehirdi. (Aşk, s. 203, prg. 4)

E. Ğaffârvend

اگر زندگی الا برکه‌ای آرام به حساب می آمد، زندگی عزیز رودی پر از سنگ بود. (TA, s. 188, prg. 1)

A. Faṣīḥī

زندگی الا به برکه‌ای راکد می مانست و زندگی عزیز به رودی خروشان. (MA, s. 242, prg. 2)

“Taşkın” kelimesi Farsçada «جوشان، خروشان» anlamına gelir. Ğaffârvend anlamlandırma hatasından dolayı “taşkın” sıfatını “taş” kelimesiyle ilişkilendirerek “çok taşlı” manası vermiş ve «پرازسنگ» ifadesiyle aktarmıştır.

E. Şafak

Âşık dışlanır ama dışlayamaz. (Aşk, s. 231, prg. 2)

E. Ğaffârvend

عاشق طرد می شود اما طرد کردن نمی تواند.

(TA, s. 214, prg. 2)

A. Faṣīḥī

عاشق رانده می شود، اما نمی راند.

(MA, s. 279, prg. 4)

Ġaffârvend “dışlayamaz” fiilini yeterlilik kipinin “طررد کردن نمی تواند” terkihiyle karşılamış. Dilbilgisi kurallarına göre bileşik fiil mastar halinde yardımcı fiil ile yanyana gelemeler. Faşîhî “Dışlayamaz” yerine “Dışlamaz” diye yazmış ama farsça cümle yapısı ve akışına göre yanlış bir seçim değildir.

E. Şafak

İslam düşmanları heyula gibi başımıza dikilmişken Rumi gençlere ne nasihat veriyor? Edilgenlik! Ödleklik! (Aşk, s. 236, prg. 3)

E. Ġaffârvend

وقتی دشمنان اسلام چون هیولا بالای سرمان هستند، رومی به جوانها چه نصیحتی می‌کند؟ بزدلی و وضعیت مجهول داشتن! (TA, s.220, prg.1)

A. Faşîhî

حالا که دشمنان اسلام بیخ گلویمان را گرفته‌اند، مولوی به جوانها چه نصیحتی می‌کند؟ انفعال! هراس! (MA, s.287, prg.1)

“Edilgen” sözcüğüne Farsçada “کنش‌پذیر و مطیع و بی‌اراده، مطیع و کنش‌پذیر” kelimelerinden biri karşılık gösterilebilir. Metinde terim anlamı dışında kullanılmış olan kelime “-lık, -lik” eki ile soyut isme dönüştürülmüştür. Farsçada da mastar ye’si (ی-) isim ve sıfat soylu kelimelerin sonuna gelerek “بزدل” ve “بزدلی” örneğinde olduğu gibi soyut isim yapmaktadır. “Edilgen” kelimesi için verilen Farsça karşılıklar arasında mastar ye’sini kabul eden “بی‌اراده” ve “کنش‌پذیر” sıfatlarından biri bu ek ile “بی‌ارادگی” ve “کنش‌پذیری” şeklinde “edilgenlik” karşılığı olarak gösterilebilir ya da aynı anlamı verebilecek bir ifade kullanılabilirdi. Ġaffârvend ise çevirisinde “edilgenlik” karşılığı olarak ‘belirsiz duruma sahip olmak’ anlamında “وضعیت مجهول داشتن” gibi tanımlayıcı bir aktarımda bulunmuştur. Faşîhî ise kelimeyi “انفعال” sözcüğü ile karşılamış ve “ürkeklik” kelimesini de korku anlamına gelen “هراس” kelimesiyle karşılamıştır. Cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

حال که دشمنان اسلام مانند هیولایی بالای سرمان ایستاده‌اند، واقعا نصیحت رومی به جوانها چیست؟ اطاعت بی چون و چرا! بزدلی!

E. Şafak

Yalan dolana ve dalavereye alışkın olanlar Şems'in sivri ve dürüst dilini takdir etmekte zorlanıyor. (Aşk, s. 241, prg. 1)

E. Ğaffârvend

برای آن‌هایی که عادت به دروغ و چاپلوسی دارند پذیرفتن زبان تند و تلخ شمس دشوار است.

(TA, s. 224, prg. 1)

A. Faşîhî

آدم‌هایی که به دروغ و دوز و کلک عادت کرده‌اند، تاب تحمل زبان تند و لهجه صریح شمس را ندارند.

(MA, s. 292, prg. 1)

“Dürüst” Farsçada “صمیمانه، صادق، راستگو” ve “acı” ise “تلخ و تند” anlamındadır. Ğaffârvend “sivri ve dürüst dil” ifadesini “acı ve dokunaklı dil, keskin dil” anlamında Farsçada yaygın olarak kullanılan “زبان تند و تلخ” terkihiyle Farsçaya aktarmıştır. Faşîhî ise “dürüst” kelimesini “açık, anlaşılır aksan” anlamında “لهجه صریح” ifadesiyle karşılamıştır. Cümledeki “sivri ve dürüst dil” ifadesinde aslında “sivri ama dürüst” anlamı kastedilmektedir. İfadenin “زبان تیز و تلخ ولی صمیمانه” şeklinde karşılanması doğru bir aktarım olacaktır.

E. Şafak

"O günü bana hatırlatma. Senin yüzünden linç edilecektim. Herkesi bana karşı kıskırttın. Sen bu kerhanenin gediklisi değil miydin? Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu!" dedim. (Aşk, s.241, prg.1)

E. Ğaffârvend

گفتم: «آن روز را به یادم نیاور. کم مانده بود به خاطر تو سنگسار شوم. همه را بر من شوراندی. مگر تو مشتری پر و یا قرص اینجا نبودی؟ این چگونه پرهیزی است؟ این چه آش شلم‌شوربایی است؟!» (TA, s.250, prg.1)

A. Faşîhî

گفتم: «آن روز را یادم نینداز. به خاطر تو کم مانده بود تکتکهام کنند. همه را تحریک کردی تا مرا بکشند. راستی مگر تو را از این خانه بیرون نینداخته بودند؟ دوباره این جا چه غلطی می کنی؟!» (MA, s.325,) (prg.2)

“gedikli” ‘Müdavim’ “مداوم، دائمی” anlamına gelir⁴³ ve “Sen buranın gediklisi değil miydin?” ifadesi burada “مگر تو مشتری دائمی اینجا نبودی؟” demektir. Faşîhî bu cümleyi “راستی مگر تو را از این خانه بیرون نینداخته بودند؟” (Seni kapı dışı etmemişler miydi?) diye yazmış. Cümlelerin devamında gelen deyimın yanlış tercüme olmasına 2.1.4.2. bölümünde işaret edilecektir. Cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

آن روز را به خاطرم نیاور. کم مانده بود تکه پاره ام کنند. همه را علیه من تحریک کردی. مگر تو مشتری دائمی این جا نبودی؟ چیه؟! چرا با دست پس می زنی، با پا پیش می کشی؟

E. Şafak

Şems bu hakareti beklermişçesine tebessüm etti. (Aşk, s.317, prg.5)

E. Ğaffârvend

شمس که گویی انتظار چنین حقارتی را نداشت تبسم کرد. (TA, s.299, prg.1)

A. Faşîhî

شمس طوری که انگار منتظر این توهین بوده، لبخند زد. (MA, s.383, prg.5)

“Beklermişçesine” terkinin Farsçada “انگار منتظر بود” anlamına gelir. Ğaffârvend okuma hatasından dolayı “Beklermişçesine” terkinini muhtemelen “Beklemezmişçesine” şeklinde okumuş ya da kelimenin tam anlamını bilmeden olumsuz şekilde tercüme etmiştir.

E. Şafak

Vay namussuz! Sen önce talebelerinin önünde amcamı yerin dibine sokup küçük düşür, sonra da kerhaneden namlı bir kaltağın kaçmasına sebep ol! (Aşk, s.324, prg.2)

E. Ğaffârvend

⁴³Türkçe Sözlük, *Türk Dil Kurumu Yayınları*, s. 919.

ای بی‌نماز! اول عموم را جلوی طلبه هایش تحقیر و لگدمال کردی و بعد سبب فرار یک روسپی مشهور از روسپی خانه شدی. (TA, s.306, prg.1)

A. Faşîhî

ای بی‌ناموس! اول برو آبروی عموم را جلو شاگردهایش ببر، بعد هم بیا باعث بشو پتیاره ای مشهور از خانه‌ای مشهورتر فرار کند! (MA, s.392, prg.4)

“namussuz” kelimesi Farsçada “بی‌ناموس، بی‌شرف” anlamına gelir. Ğaffârvend okuma hatasından dolayı “namussuz” sıfatını muhtemelen “namazsız” şeklinde okumuş ve “بی‌نماز” diye yazmıştır.

E. Şafak

bir perde ardında çalınan rebabın sesi kudüme, kudümünkü neye karıştı. (Aşk, s.330, prg.4)

E. Ğaffârvend

صدای چنگی که یک پرده عقب‌تر از نی نواخته می‌شد به طبل و صدای طبل به نی آمیخت. (TA, s.313,) (prg.1)

A. Faşîhî

صدای رباب که پشت پرده‌ای نواخته می‌شد با صدای قدوم در آمیخت و صدای قدوم با صدای نی. (MA,) (s.402, prg.3)

Faşîhî “bir perde ardında çalınan rebab” terkiibini birebir yazarak “صدای رباب که پشت پرده نواخته می‌شد” diye tercüme etmiş. Bilindiği üzere “perde” aynı zamanda bir de müzik terimidir ve her enstrümanın kendine has perdesi var. Yazarın bahs ettiği perde de, müzik perdesidir, duvara asılan perde değil.

E.Şafak

Şems yüzünü bana dönüp, "Dünkü ayini nasıl buldun? Beğendin mi bakalım?" diye sordu gayet pişkin bir şekilde. (Aşk, s.335, prg.4)

E. Ğaffârvend

شمس چهره‌اش را به سمت من برگرداند و به شکل مودیانهای پرسید: «آیین دیشب چگونه بود؟ خوش آمد؟» (TA, s.318, prg.1)

A. Faşîhî

شمس صورتش را به طرف من گرفت و در کمال پختگی پرسید: «آیین دیروز به نظرت چطور بود؟ پسندیدی؟» (MA, s.409, prg.1)

“Pişkin” kelimesi Farsçada hem “پخته شده” hem de “پرو، مودی” anlamındadır. Yukarıdaki bahse konu olan cümleler ‘Alâeddîn’in ağzından anlatılıyor ve hikâyede olduğu gibi Alaeddin, Şemsten hoşlanmıyor ve hakkında olumlu şeyler düşünmüyor, o nedenle “pişkin” burada “پرو” yani “yüzsüz, sinsî” anlamında kullanılmıştır. Faşîhî’nin yazdığı “پختگی” olgun demektir ve ‘Alâeddîn’in Şems’e o sıfatı vermesi mümkün değildir.

E. Şafak

Berrak, masmavi bir gök kubbenin altında Fransis isimli bir Hıristiyan keşişle satranç oynuyordum. (Aşk, s.357, prg.2)

E. Ğaffârvend

زیر آسمان کیود رنگ و براق با یک کشیش فرانسوی، در حال بازی شطرنج بودم. (TA, s.340, prg.1)

A. Faşîhî

زیر آسمان آبی و شفاف با کشیشی به اسم فرانسیس شطرنج بازی می کردم. (MA, s.434, prg.1)

“فرانسوی” Türkçede “Fransız” diye yazılır. Anlaşılan, Ğaffârvend okuma hatasından dolayı “Fransis” kelimesin muhtemelen “Fransız” şeklinde okumuş ve “فرانسوی” diye yazmıştır.

E. Şafak

Ama dilimi tuttum. Usulca başımı salladım. "Bir kez daha Şam'da gün batımı izleyeyim. Yarın sabah erkenden beraber yola çıkarız." (Aşk, s.359, prg.3)

E. Ğaffârvend

با آرامی سرم را تکان دادم: «می خواهم یک بار دیگر در شام غروب آفتاب را ببینم. فردا صبح زود به راه می افتم.» (TA, s.342, prg.1)

A. Faşîhî

اما جلو زبانم را گرفتم. آرام سرم را تکان دادم و گفتم: «یک بار دیگر غروب قونیه را ببینم. فردا صبح زود به راه می افتم.» (MA, s.436, prg.5)

“Şam” Suriye’de bir şehir ismidir ve asıl metinde de “Şam” yazılmış, fakat Faşîhî “قونیه” diye yazmış. Belki de fark etmeden böyle bir hata yapmış!

E. Şafak

"Elbette hatırladım" dedi Mevlâna. Ela gözleri merakla aydınlandı. (Aşk, s.361, prg.5)

E. Ğaffârvend

مولانا گفت: «البته که به یاد دارم.» و چشمان آبی اش با کنجاوی برقی زد. (TA, s.344, prg.1)

A. Faşîhî

مولانا گفت: «البته که یادم هست.» چشم های عسلی اش کنجاوانه درخشید. (MA, s.439, prg.4)

“Ela rengi” Farsçada “به رنگ عسل، به رنگ عسل” anlamına gelir ve “Mavi ”de “آبی” anlamındadır. Ğaffârvend “Ela gözleri” terkinin “چشمان آبی اش” diye aktarmış. Ayrıca hiç bir kaynakta Mevlana’nın gözlerinin Mavi renk olduğuna dair bir dayanak yoktur.

E. Şafak

Bu hayatında yaşadığı en ruhani andı. Ve tuhaf bir şekilde içinde cinsellik hem var hem yoktu. (Aşk, s.369, prg.7)

E. Ğaffârvend

این روحانی ترین لحظه زندگی اش به شمار می رفت و به شکل عجیبی در درونش آرزوهای جسمانی، هم بود و هم نبود! (TA, s.352, prg.1)

A. Faşîhî

این لحظه روحانی‌ترین لحظه زندگی‌اش بود. و جنسیت، به شکلی غریب، در درونش هم بود و هم نبود.
(MA, s.450, prg.1)

Cinsellik" cinsel özelliklerin bütünü; sevişme duygusu, seksüellik, cinsiyet ise bireye, üreme işinde bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cins, seks anlamlarında kullanılır. Cinsellik, Farsçada "میل جنسی" ya da "تمايلات جنسی" ifadeleriyle karşılanır. Arapça bir kelime olan cinsiyet Farsçada da bireylerin erkek ya da kadın olması, aynı cinsten olma, türün durumu ve niteliği anlamlarında kullanılır. Ğaffârvend, kelimeyi cinsel istek, shevî arzu anlamında "آرزوهای جسمانی" terkihiyle tercüme etmiş; Faşîhî ise cinsiyet kelimesini biyolojik anlamıyla kullanmıştır. Cümlelerin şu şekilde çevirisi daha doğru olurdu:

این لحظه روحانی‌ترین لحظه زندگی‌اش بود و به شکل عجیبی میل جنسی را در درونش هم حس می‌کرد و هم نمی‌کرد.

E. Şafak

O sırada Aziz elli iki yaşındaydı. "Elli beş görmeyebilirsin" demişlerdi. "Ona göre hazırlıklarını yap." (Aşk, s.388, prg.3)

E. Ğaffârvend

در آن هنگام پنجاه و دو سال داشتم. گفتند: «امکان دارد به پنجاه و سه سالگی نرسی، زندگی‌ات را بر اساس همین مدت برنامه ریزی کن.» (TA, s.361, prg.2)

A. Faşîhî

آن هنگام عزیز پنجاه و دو ساله بود. گفته بودند: «ممکن است پنجاه و پنج سالگی‌ات را نبینی. برای همین خودت را آماده کن.» (MA, s.474, prg.2)

Asıl metinde rakam Elli beş yazılmış, Ğaffârvend ise Elli üç tercüme etmiş!

E. Şafak

"Sonra hep yazmak istediğim ama ertelediğim romanı yazmaya koyuldum" dedi Aziz göz kırparak. (Aşk, s.388, prg.5)

E. Ğaffârvend

بعد عزیز بی آنکه پلک به هم زند گفت: «در نهایت شروع به نوشتن رمانی کردم که همیشه نوشتنش را به تاخیر می انداختم. بر روی رمان نام "شریعت عشق" نهادم. (TA, s.362, prg.1)

A. Faşîhî

عزیز چشمکی زد و گفت: «بعد شروع به نوشتن رمانی کردم که همیشه دوست داشتم بنویسم اما نوشتنش را به تاخیر می انداختم. اسم رمان را گذاشتم ملت عشق. (MA, s.474, prg.4)

“Göz kırpmak” fiili Farsçada “چشمک زدن” ve “پلک برهم زدن” anlamına gelir. Asıl metinde fiil olumsuz kullanılmamış ve olumsuzluk eki hiç bir şekilde yok. Ğaffârvend “göz kırparak” fiilini “بی آنکه پلک به هم بزند” (gözünü kırpmadan) tercüme etmiştir.

2.1.1.2. Cümle Yapısının Yanlış Algılanması

Bir tümce veya cümle tercüme edilirken, cümlenin dil bilgisel kurallarına ve yapısına dikkat edilmesi gerekir. Bu konu yeterince dikkate alınmadığı takdirde cümlede rol alan asıl ögeler tespit edilemeye bilir ve yanlışlıkla cümlede kullanılan isim sıfatlar veya fiil sıfatlar cümledeki asıl özne ve yüklem olarak algılanır ve cümlenin gerçek anlamı aktarılamaz. Aşağıda gelen örneklere baktığımızda Ğaffârvend kişi zamirleri, cümlenin zamanı, tamlamalar ve bu gibi detayları pek fazla dikkate almamıştır. Örneğin:

E.Şafak

Hayatın rüzgârının onu bambaşka mecralara sürüklediği gerçeğini kabullenmişti. Meşhur bir edebiyat eleştirmeni değil, bitmez tükenmez ev işleri ve ailevi yükümlülükleri olan, üstüne üstlük bir de üç çocukla uğraşan titiz bir ev kadını olmuştu sonunda. (Aşk, s.16, prg.2)

E. Ğaffârvend

الا این حقیقت را پذیرفته بود که جریان زندگی او را به سمت و سوی دیگر برده و اینک به جای اینکه یک منتقد ادبی باشد، زنی با کارهای تمام نشدنی و مسئولیت های سنگین و مهم تر از آن مادری خوب و حساس برای سه فرزندش بود. (TA, s.12, prg.2)

A. Faşîhî

این واقعیت را پذیرفته بود که سیلاب زندگی او را به سمت و سویی کاملاً متفاوت کشانده است. آخر سر نه منتقد مشهور ادبی، بلکه زن خانه دار و سواسی‌ای شده بود با کلی کار خانه و مسئولیت‌های خانوادگی که علاوه بر همه این‌ها با سه تا بچه هم باید سر و کله می‌زد. (MA, s.13, prg.3)

Asıl metinde itiraz ederek Ella'nın "titiz" (سواسی) (باسلیقه، مشکل پسند، و سواسی) ve "ev kadını" (خانمدار) üstelik bir de üç çocukla uğraşmasına işaret ediyor. Buna karşı Ğaffârwend düz bir cümle şeklinde "مادری خوب و حساس برای سه" "فرزندش" tercüme ederek, cümlenin eleştiri ve itiraz bir cümle olduğu ortadan kaldırmış ve cümle yapısı değişmiştir. Faşîhî cümlenin yapısını koruyarak itiraz cümlesi şeklinde tercüme etmiştir.

E. Şafak

Bu zamanda böyle birini bulmak kolay değil. Ama aceleniz yok ki. Hele bir mezun olun, sonra ne düşüneceğiniz ne belli? Bir bakmışsınız, o zamana işler değişmiş. (Aşk, s.21, prg.3)

E. Ğaffârwend

در این روزگار یافتن کسی مثل او چندان آسان نیست، ولی چه عجله‌ای داری؟ اول تحصیلاتت را تمام کن بعد از آن معلوم نیست نسبت به موضوع چگونه فکر خواهی کرد، ممکن است آن موقع همه چیز بسیار متفاوت به نظرت برسد. (TA, s.17, prg.2)

A. Faşîhî

توی این دوره و زمانه همچو کسی را راحت نمی‌شود پیدا کرد. اما عجله‌ای نداری که. حالا بگذارید فارغ التحصیل شوید، بعدش معلوم نیست چه فکری می‌کنید. یکدفعه می‌بینید که آن موقع وضعیت فرق کرده. (MA, s.19, prg.3)

Asıl metinde fiiller ikinci çoğul kişi halinde yazılmış, fakat Ğaffârwend söz konusu fiilleri ikinci tekil kişi şeklinde yazarak cümle yapısı değişmiş ve Ella sadece kızın muhatap almış oluyor. Faşîhî aynı metinde olduğu gibi aktardığı için cümlenin yapısı korumuş.

E. Şafak

En sonunda belki de en yakınları tarafından ihanete uğradılar. (Aşk, s.38, prg.2)

E. Ğaffârvend

سرانجام نزدیکترین افراد به آنها خیانت کرده... (TA, s.34, prg.2)

A. Faşîhî

سرانجام شاید نزدیک ترین کسانشان به آن ها خیانت کردند. (MA, s.38, prg.2)

Cümlede “belki” sözcüğü kullanılarak “şart cümlesi” şeklinde yazılmış. Ğaffârvend “belki” kelimesin tercüme etmemiş ve cümle düz cümleye dönüşmüş.

E. Şafak

Ne vakit görsem kürklü kaftanlar, pahalı esvaplar kuşanan kadı, itibarından zerrece şüphesi olmayanların azametiyle taşırdı bedenini. (Aşk, s.70, prg.1)

E. Ğaffârvend

هر زمان که او را دیدم لباس هایی از جنس حریر و تافته و زیورآلات قیمتی دربرداشت. و با عظمت توسط کسانی حمل می شد که نسبت به اعتبار او ذره ای تردید نداشتند. (TA, s.66, prg.1)

A. Faşîhî

قاضی که هر وقت می دیدمش جامه های حریر و زربفت به تن داشت، مانند کسانی که نسبت به عظمت خود ذره ای شک ندارند با غرور و نخوت راه می رفت. (MA, s.77, prg.2)

Ğaffârvend’in çevirisinde metinde olmadığı halde, fazla kelimeler yazılmış ve ayrıca ikinci cümlede Özne doğru tespit edilmediği için, cümlenin yapısı bozulmuştur. Aslında cümlenin öznesi Kadıdır ki bedenini itibarından zerrece şüphesi olmayanların azametiyle, taşıyor. Faşîhî ise cümlenin yapısını koruyarak birebir çeviri yapmıştır. Cümlenin daha güzel çevirisi için önerimiz şöyledir:

قاضی که همیشه جامه های گرانبه و عباهای گُرک بر تن داشت با شکوه و عظمت کسانی که نسبت به اعتبار و قدرت خود ذره ای شک ندارند، قدم برمی داشت.

E. Şafak

Her cuma, Organik Ürünler Pazarı'nda saatler harcıyor; çiftçilerle mahsulleri konuşup şeker oranı düşük reçelleri ...(Aşk, s.90, prg.3)

E. Ğaffârvend

هر جمعه در بازاری که محصولات ارگانیک می‌فروخت، ساعت ها زمان می‌گذراند و با کشاورزان در مورد کیفیت محصولاتشان صحبت می‌کرد. (TA, s.84, prg.1)

A. Faşîhî

جمعه‌ها هم چند ساعت از وقتش را در بازار محصولات طبیعی می‌گذراند؛ با مزرعه‌دارها درباره محصولاتشان صحبت می‌کرد، مرباهای کم شکر را ... (MA, s.103, prg.3)

“کیفیت” yani “Kalite” sözcüğü asıl metinde yazılmamış. Ğaffârvend bu kelimeyi fazladan ekleyerek, okurun aklına Ella'nın tarım uzmanı olduğu ve organik ürünleri kontrol amaçlı pazara gitmesi, gelebilir. Hâlbuki Ella sadece alış veriş yapmak, sohbet etmek ve zaman geçirmek için pazara gidiyordu.

E. Şafak

En yakın arkadaşlarının dahi durumdan haberdar olmayışı, meseleyi bilmezden gelmesini kolaylaştırmıştı. Kimseye bir açıklama yapmak zorunda kalmamış, yüz kızartıcı skandallar ya da dedikodularla uğraşmamıştı. (Aşk, s.91, prg.2)

E. Ğaffârvend

هر چند حتی نزدیکترین دوستانش از موضوع باخبر بودند. (TA, s.85, prg.2)

A. Faşîhî

این که حتی نزدیکترین دوستانشان از وضعیت بی‌خبر بودند، باعث می‌شد راحت‌تر خودش را به ندانستن بزند. مجبور نشده بود به کسی توضیح بدهد؛ با رسوایی‌ها یا شایعه‌های شرم‌آور مواجه نشده بود. (MA, s.103, prg.2)

Cümle olumsuz şekilde yazılmış “arkadaşların durumdan haberdar olmayışı” ancak Ğaffârvend bu cümleyi olumlu bir şekilde “دوستانش از “موضوع باخبر بودند” yani “arkadaşların durumdan haberdar olması” tercüme etmiştir. Ayrıca yukarıdaki cümlede yer alan, “meseleyi bilmezden gelmesini kolaylaştırmıştı. Kimseye bir açıklama yapmak zorunda

kalmamış, yüz kızartıcı skandallar ya da dedikodularla uğraşmamıştı.” ifadesi, Ğaffârvend’in çevirisinde yer almamaktadır.

E. Şafak

Bana yol göstereceğin diye geceler boyunca tespih çekip, Esmayihüsna'nın doksan dokuzunu zikrettim. (Aşk, s.100, prg.4)

E. Ğaffârvend

برای اینکه راهی به من نشان داده شود شبها اسماء حسنی را نود و نه بار ذکر کردم. (TA, s.94, prg.1)

A. Faşîhî

شبها تسبیح می‌انداختم و نود و نه اسم از اسماء الحسنى را ذکر می‌کردم تا راه را نشانم دهد. (MA, s.114,) (prg.3)

Ğaffârvend “نود و نه بار” (doksan dokuz kere) yazmış, asıl metinde tesbihin sayısından söz edilmemiş, ayrıca Faşîhî de “نود و نه اسم از اسماء الحسنى” (Esmayihüsna'dan doksan dokuzunu) yazmış ve Esmayihüsna kelimesinin “dan, den” eki yoktur. Cümlelerin daha güzel çevirisi için önerimiz şöyledir:

شبها تسبیح انداختم و نود و نه اسم حسنی را ذکر کردم تا راهنمای راهم باشد.

E. Şafak

Meydancı müstehzi bir edayla gülümsedi. "Hepsi değil evlat, yalnızca katır kutur ham olanlar" dedi. (Aşk, s.100, prg.4)

E. Ğaffârvend

خدمتگذار لبخندی زد و گفت: «همه نه فرزند، آنهایی که چون تو بسیار خام باشند.» (TA, s.105,) (prg.1)

A. Faşîhî

میداندار پوزخند زد و گفت: «همه شان نه، فقط آنهایی که مثل قاطر خامند.» (MA, s.129, prg.2)

“Meydancı” ve “katır kutur” gibi hatalı çevirilere 2.1.1.1 kısımda işaret ettik. Yapı bakımından ise bahse konu olan cümlede benzetme yoktur,

sadece tanımlama vardır. “Meydancı alaycı, müstehzi bir gülüşle bir şey anlatıyor.” Her iki mütercim de yazısında “gibi” (مثل، چون) eki eklenerek, cümlelerin anlamı değişime uğramış. Ğaffârvend “Hepsi değil evlat, yalnızca katır kutur ham olanlar” cümlesinin (همه نه فرزند، آنهایی که چون) şeklinde aktarmış ve Faşîhî de (همه شان نه، فقط آنهایی که مثل) (تو بسیار خام باشند. قطر خامند.) diye tercüme etmiştir. Birinde “katıra” ve diğer birinde “muhataba” benzetilmiştir. Yalnız doğru olan şekli şöyledir.

خدمتگزار با استهزاء گفت: نه فرزند، فقط آنهایی که انعطاف ناپذیر و خامند.

E. Şafak

Tıpkı tarihte olduğu gibi günümüz dünyasında da en korkunç ve en kanlı kavgaların din adına yapıldığını düşünüyordu. Dinlerin insanlığa ne faydası vardı, insan ırkını birbirine kırdırmaktan başka? Hangi dinden olursa olsun bağınazlığa tahammülü yoktu. Gene de (her ne kadar bunu Aziz'e itiraf etmemişse de), İslam'daki köktendinciliğinin, Hıristiyan ve Yahudi köktendinciliğinden daha tehlikeli olduğuna inanıyordu. Tüm Semavi dinler birbirine benziyordu ama İslamiyet daha katı, daha kapalı bir din değil miydi? Hele kadınlar için. Açıkçası Ella Rubinstein, Müslüman kadınlara uzaktan uzağa acıyor, hepsini aynı kefeye koyuyor ve onlardan biri olarak doğmadığı için kendini şanslı sayıyordu. (Aşk, s.204, prg.1)

E. Ğaffârvend

بر اساس آنچه در تاریخ خوانده بود، اعتقاد داشت بزرگترین و خونین ترین جنگ ها در سایهٔ دین اتفاق افتاده اند. (بقیه جمله حذف شده است) (TA, s.188, prg.1)

A. Faşîhî

فکر می کرد امروز هم، مثل زمان های قدیم وحشتناک ترین و خونبارترین منازعه ها به نام دین صورت می گیرد. با خود می گفت دین چه فایده ای دارد جز این که باعث کشت و کشتار شود؟ طاقت تعصب دینی را نداشت، هر دینی که باشد. با این حال معتقد بود (این را برای عزیز اعتراف نکرده بود) بنیادگرایی اسلامی از بنیادگرایی مسیحی و یهودی خطرناکتر است. فکر می کرد همهٔ دین های آسمانی به هم شبیهند، اما اسلام دینی سختگیرانه تر و بسته تر است؛ بخصوص برای زن ها. راستش اللا روبینشتاین از دور دلش برای زن های مسلمان می سوخت، همه شان را در یک کفه می گذاشت و خودش را خوش شانس می دانست که یکی از آن ها نیست. (MA, s.242, prg.4)

Ġaffârvend sadece paragrafın ilk cümlesin tercüme etmiş ve geri kalanın çıkarmış, bu konuya 2.1.1.3 başlığı adı altında işaret edilecek. Paragraftaki altı çizilen cümleyi, Faşîhî haber cümlesi şekline tercüme etmiştir, hâlbuki hikâyenin Ravisi okura sorarak, kendi fikrin apaçık ortaya koymuyor. Yazarın yazdığı cümle soru cümlesi ve şu şekildedir:

همه ادیان آسمانی شبیه هم هستند اما آیا دین اسلام، دینی سختگیرانه و محدودتر نیست؟
بخصوص برای زن‌ها.

E. Şafak

Hamiş: İstersen kilimini postayla yollayabilirim, ya da Boston'da kahve içeceğimiz gün yanımda getiririm...(Aşk, s.224, prg.1)

E. Ġaffârvend

یادداشت: اگر بخواهی می توانم گلیم را برایت پست کنم، و یا زمانی که برای خوردن قهوه با تو به بوستون
خواهم آمد، آن را همراه بیاورم... (TA, s.115, prg.1)

A. Faşîhî

بعدالتحریر: اگر بخواهی می توانم گلیمت را با پست بفرستم، یا روزی که در بوستون قهوه می خوریم همراه
خود می آورم... (MA, s.143, prg.3)

Ġaffârvend cümleyi öyle bir şekilde tercüme etmiş ki, sanki mektubun yazarı sadece Ella ile kahve içmek için Boston'a gelecek. Faşîhî'nin çevirisinde de fiil şimdiki zaman olarak yazılmış, fakat asıl cümlede mektubun yazarı dolaylı bir şekilde vaatte bulunuyor. Cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

اگر بخواهی، می توانم گلیمت را با پست برایت ارسال کنم و یا روزی که در بوستون قهوه
خواهیم خورد برایت می آورم.

E. Şafak

Öyle beklenmedik, o kadar rahatsız edici bir arzuydu ki bu, dizüstü bilgisayarını çarçabuk kapadı. Mutfaktan uzaklaştı. Yoksa fotoğraftaki adam hayatına sızacak ya da daha beteri, elinden tutup onu da kadraja çekecekti sanki. (Aşk, s.235, prg.2)

E. Ġaffârvend

این خواستن چنان غیرقابل انتظار و ناراحت کننده بود که بلافاصله صفحه کامپوترش را بست و از آشپزخانه دور شد. مبادا این آدم می‌خواست در زندگی‌اش نفوذ کند؟! و یا بدتر از آن دستش را گرفته او را هم به درون کادر بکشد؟! (TA, s.218, prg.1)

A. Faşîhî

این آرزو چنان غیرمنتظره و دلهره آور بود که سریع لپ تاپش را بست. از آشپزخانه دور شد. انگار اگر این کار را نمی‌کرد مرد توی عکس به زندگی‌اش رخنه می‌کرد، یا بدتر از آن، دستش را می‌گرفت و به داخل عکس می‌کشیدش. (MA, s.284, prg.2)

“sanki” Farsçada “گویا، گویا، انگار” anlamına gelir. “sakın” da “مبادا” anlamına gelir. Yukarıdaki paragrafın ikinci kısmı ünlem veya soru cümlesi değil, fakat Ğaffârvend cümlelerinin başına “مبادا” ekleyerek ünlem cümlesi şeklinde yazmıştır. Bu bir şart cümlesidir zira yazar diyor: eğer böyle yapmasaydı, sanki şöyle bir şey ola bilirdi.

E. Şafak

Başlar ayak olmuş, ayaklar baş! Amcam Şeyh Yasin diyor ki, "dünya her geçen gün yozlaşarak ürümekte. Asr-ı Saadet bitti biteli medeniyet tarihi yokuş aşağı inişten ibaret!" Amcamı sayar, her konuda dinlerim. Ama bu hususta yanlış olduğunu düşünüyorum. (Aşk, s.235, prg.2)

E. Ğaffârvend

بی تردید حق با عموی بزرگوام شیخ یاسین است که می‌گوید: «با گذشت هر روز دنیا پست تر شده و به نابودی نزدیک تر می‌شود. از زمانی که عصر سعادت تمام شد، تاریخ مدنیت عبارت است از سقوطی فلاکت بار!» هرچند احترام زیادی برای عمویم قائم و حرفش را در هر زمینه‌ای گوش می‌دهم اما اعتقاد دارم در این مورد اشتباه می‌کند. (TA, s.219, prg.1)

A. Faşîhî

سرها پا شده‌اند و پاها سر! عمویم شیخ یاسین می‌گوید: «هر روز که می‌گذرد دنیا بیش‌تر در فساد فرو می‌رود. از وقتی عصر سعادت به پایان رسیده تاریخ تمدن چیزی نبوده جز غلتیدن در سراسیمگی!» به عمویم احترام می‌گذارم و به حرفش گوش می‌کنم. اما فکر می‌کنم در این مورد اشتباه می‌کند. (MA, s.284, prg.1)

Giriş kısmında anlattığımız üzere Ğaffârvend asıl metinde olduğu gibi her bölümü B harfiyle başlamış ve bu da bazı eksiklikler ve hatalara

neden olmuş. Yukarıdaki paragrafta. Asıl metinde olmadığı halde cümleyi “بی‌تردید حق با عمویم است” (Şüphesiz amcam haklıdır) terkihiyle başlamış ve “اعتقاد دارم در این مورد اشتباه می‌کند” (bu hususta yanıldığını düşünüyorum) diye bitirmiş, yani cümleler birbiriyle bağdaşmıyor.

E. Şafak

"Sen kendini kandırmaya devam et. Görmüyor musun babamın Şems'ten başka kimseye ayıracak vakti yok? Adam sözde abdal olacak, evimize kök saldı." (Aşk, s.248, prg.6)

E. Ğaffârvend

«تو به گول زدن خودت ادامه بده مگر نمی‌بینی پدرمان زمانی برای هیچ چیز و هیچ کس به جز شمس ندارد؟! مردی که عمری دوره گرد بوده، در خانه ما ریشه کرده است.» (TA, s.232, prg.2)

A. Faşîhî

«تو خودت را گول می‌زنی. مگر نمی‌بینی پدرم برای کسی جز شمس وقت ندارد؟ درویش که باید آواره و سرگردان باشد، در خانه ما کنگر خورده و لنگر انداخته.» (MA, s.303, prg.3)

درویش “sözde” Farsçada “به اصطلاح، گویا” anlamına gelir. “Abdal” da “سویا” demektir. Asıl metinde gereklilik kipi (فعل کمکی بایستن) yok. Faşîhî “باید” kelimesin yazarak, cümleye gereklilik anlamı vermiş. Ğaffârvend de “عمری” (bir ömür) terkihini asıl metinde olmadığı halde eklemiştir. Bu cümlelerin tercümesi içi önerimiz şudur:

تو همچنان خودت را گول بزنی. مگر نمی‌بینی پدرمان به جز شمس برای هیچ کسی وقت ندارد؟ مرد حسابی به اصطلاح درویش است اما در خانه ما ریشه انداخته است.

E. Şafak

"Adamı tanımyorsun bile..." diye itiraz etti David. "Hakkında bilmediğin o kadar çok şey var ki... Belki herif bir ruh hastası." (Aşk, s.309, prg.7)

E. Ğaffârvend

دیوید اعتراض کرد: «تو حتی او را نمی‌شناسی... آن قدر مسئله در مورد او هست که تو از آن‌ها بی‌خبری. معلوم است که طرف، یک بیمار روانی است.» (TA, s.291, prg.1)

A. Faşîhî

دیوید اعتراض کنان گفت: «آن مرد را حتی نمی‌شناسی... خیلی چیزها هست که درباره‌اش چیزی نمی‌دانی... شاید یارو بیمار روانی باشد.» (MA, s.374, prg.2)

Son cümlede “belki” (بلکه، شاید) kullanılmış ve bu sözcük şüphe belirten bir sözcüktür. Ğaffârvend buna karşı “معلوم است” (bellidir, kesinlikle) terkinin kullanmış ki bu terkin kesinliği simgeler ve belki anlamına gelemez.

E. Şafak

Ve ben, Konyalı Sarhoş Süleyman, günlerdir ağzıma damla içki koymamış da komaya girmişim gibi tir tir titremeye başladım...(Aşk, s.394, prg.10)

E. Ğaffârvend

و من، سلیمان سرخوش اهل قونیه، مثل کسی که روزها ذره ای شراب نخورده است، چون بید شروع به لرزیدن کردم. (TA, s.368, prg.3)

A. Faşîhî

و من، سلیمان مست قونیوی، طوری که انگار پس از روزها ننوشتیدن حالا شروع به نوشیدن کرده باشم، مثل بید می‌لرزیدم... (MA, s.482, prg.8)

Her iki mütercim cümleyi yanlış anlamış ve cümlelerin anlamı değişmiş. Anlaşılan “koyma” ve “koma” kelimelerinin benzerliğinden dolayı böyle bir hata ortaya çıkmış. Ğaffârvend cümlelerin sadece ilk kısmın “günlerdir ağzıma damla içki koymamış” (روزها ذره ای شراب نخورده است) tercüme etmiş ve “komaya” girme kısmın yazmamış. Faşîhî cümleden bağımsız bir çeviri yazmış. Cümlelerin doğru çevirisi şundan ibarettir:

و من سلیمان مست اهل قونیه مثل کسی که روزها بر اثر عدم خوردن شراب به کما رفته باشد، مثل بید می‌لرزیدم.

2.1.1.3. Çeviride Ekleme ve Çıkarma

Çeviride ekleme veya çıkarma, metin tercümelerinde yaygın olarak görülen tasarruflardan biridir. Ekleme asıl metinde olmayan bazı kelimelerin veya ifade ve

deyimlerin erek metne eklenmesi şeklinde yapılan bir işlemdir. Perihan Yalçın'ın ifadesine göre "ekleme yoluyla yapılan çevirilerde, metnin işlevini değiştirmeyen fakat metni güçlendiren, metnin bağdaşık olmasını sağlayan birtakım eklemelerde bulunulur."⁴⁴ Bazı durumlarda mütercim bazı kelimeleri veya kavramları anlamadığı için çıkarabilir hatta bazen gereksiz bulup çıkarma gereği duyabilir.⁴⁵ Her iki tercüme incelenip kaynak metinle kıyaslandıktan sonra görünen şu ki, Ğaffârvend'in tercümesinde her bölüm aynı kaynak metinde olduğu gibi "ب" harfiyle başlamaktadır. Mütercim romanın bu özelliğini çevirisine yansıtmış ancak metni aktarmada hiç de özenli ve dürüst davranmamıştır. Aşağıdaki metinlerde Ğaffârvend ve Faşîhî'nin çevirilerinde tespit edilmiş olan ekleme ve çıkarmalar gösterilmiştir:

E. Şafak

Aşktan ve tutkudan daha önemli şeyler vardı bir evlilikte: Karşılıklı hoşgörü, şefkat, anlayış, saygı ve sabır gibi... Ve tabii bir de her evlilikte elzem olan bir başka nitelik: Affedicilik! Geliyorsa şayet elinizden ki gelmeli, kusur etti mi kocanız ki edebilir, ne yapıp edin, affedin! (Aşk, s.12, prg.2)

E. Ğaffârvend

در ازدواج مسائل مهمتر از عشق و علاقه وجود دارد، مثل خوشبینی، مهربانی، تفاهم، احترام، صبرمقابل و گذشت که لازمه هر رابطه زناشویی است. (TA, s.8, prg.3)

A. Faşîhî

در زندگی مشترک چیزهایی مهمتر از عشق و علاقه هم هست: مثل مدارا با یکدیگر، مهربانی، تفاهم، احترام و... و صد البته از همه مهمتر، چیزی که لازمه همه زندگی‌های زناشویی است: بخشندگی! اگر ازتان برمی‌آید که باید بر بیاید، وقتی شوهرتان اشتباهی کرد که ممکن است بکند، باید هر جور شده ببخشیدش!

(MA, s.8, prg.3)

Ğaffârvend yukarıdaki paragrafı kısa ve öz bir şekilde aktarmıştır. Kısa çeviri net ve kapsamlı olursa hoş görülebilir. Ğaffârvend'in çevirisi nettir ama kapsamlı değildir, çünkü yazarın amacı tam şekliyle aktarılmamıştır.

⁴⁴Perihan Yalçın, *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*, s. 110.

⁴⁵Aktaran: Perihan Yalçın, *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*, s. 111.

E. Şafak

Aşkmış meşkmış, ne gam! Ne önemi var? Aşk dedikleri, Ella'nın öncelikler sıralamasında gerilerde bir yerde kalmıştı çoktan. Ancak filmlerde olurdu aşk. Ya da hayal ürünü romanlarda. Bir tek oralarda esas kız ve esas oğlan ölesiye sevebilirdi birbirlerini, masallardan süzölmüş efsanevi bir tutkuyla. Ama hayat, hakiki hayat ne filmdi, ne de roman (Aşk, s.12, prg.3)

E. Ğaffârvend

عشق و مشق دیگر چه اهمیتی دارد؟! چیزی که عشق می نامیدندش در فهرست اولویت های الا، در جایی آن دورها مانده بود. عشق فقط می توانست در فیلم ها و رمان ها باشد، اما زندگی، فیلم و رمان نیست. (TA, s.8, prg.3)

A. Faşîhî

عشق و علاقه اگر هم نباشد چه اهمیتی دارد؟ عشق خیلی وقت بود در فهرست اولویت های الا جایی آن پایینها مانده بود. عشق فقط مال فیلمها بود، یا مال رمانهای تخیلی. فقط آن جاها بود که دختر و پسر داستان می توانستند با عشق افسانه ای برگرفته از قصه ها، همدیگر را تا حد مرگ دوست داشته باشند. اما زندگی واقعی نه فیلم بود نه رمان. (MA, s.8, prg.4)

Bu paragrafta da Ğaffârvend bir parçayı sebepsizce çıkarmış ve özetlemiştir. Ayrıca bu paragrafta mütercimler farklı anlamlara yol açan farklı yapılar kullanmışlardır. Bu konuya 2.1.3 kısmında işaret edilecektir.

E. Şafak

Âşık oldu Ella hiç beklenmedik bir biçimde, beklemediği bir adama.

(Aşk, s.14, prg.3)

E. Ğaffârvend

الا عاشق شد. كاملا غيرمنتظره و دور از انتظار. (TA, s.11, prg.1)

A. Faşîhî

الا به شكلی غيرمنتظره عاشق شد، عاشق مردی که اصلا فكرش را هم نمی كرد و به هیچ وجه انتظارش را نداشت. (MA, s.11, prg.3)

Bu cümlede Ella, beklemediği bir adama beklemedik bir biçimde âşık olmuş, fakat Ğaffârvend “adam” kelimesin çıkararak, sadece cümlenin bir kısmın tercüme etmiştir.

E. Şafak

İkisi ne aynı şehirde yaşıyordu ne de aynı kıtada. Aralarındaki fersah fersah uzaklık bir kenara, kişilikleri en az gündüz ile gece kadar farklıydı. Yaşam tarzları ise alabildiğine başkaydı. Arada tam bir uçurum vardı. Normal şartlar altında birbirlerine tahammül etmeleri bile zor iken, aşk odunda yanmaları beklenmedik bir hadiseydi. Ama oldu işte. (Aşk, s.14, prg.3)

E. Ğaffârvend

هر دو نه در شهر مشترکی می زیستند نه در منطقه‌ای مشترک. علاوه بر فرسنگ ها فاصله مکانی، شخصیتشان به اندازه شب و روز باهم فرق داشت. شیوه زندگی متفاوتی داشتند و میانشان به اندازه دره‌ای فاصله بود. اما اتفاق افتاد. (TA, s.11, prg.1)

A. Faşîhî

آن دو نه در یک شهر زندگی می کردند و نه حتی در یک قاره. حتی اگر هزاران کیلومتر فاصله میانشان را در نظر نگیریم، شخصیت هایشان هم خیلی باهم فرق می کرد؛ انگار یکی شب بود، دیگری روز. طرز زندگی‌شان هم زمین تا آسمان فرق داشت. بینشان پرتگاهی عمیق بود. این که دو نفر که در وضعیت عادی به سختی می توانستند یکدیگر را تحمل کنند، این طور در آتش عشق بسوزند پدیده‌ای غیرمنتظره بود. اما پیش آمد. (MA, s.11, prg.3)

Ğaffârvend cümlenin tam ortasından yani altı çizili olan kısmı nedensiz bir sebeple tercüme etmemiş ve cümleden çıkarmıştır. Bu çıkartma da cümlede kopukluğa neden olmuştur. Paragrafı “ama oldu” (ama oldu) cümlesiyle bitirmiştir. Ancak çevirisinde olan şey ne olduğu anlaşılamamaktadır.

E. Şafak

Ailecek hep beraber oturmuş yemek yiyorlardı. Kocası tabağına en sevdiği yemek olan kızarmış tavuk butları doldurmakla meşguldü. İkizlerden Avi çatal bıçağını baget yapmış, hayali bir davul çalar gibi sesler çıkartıyordu; kız kardeşi Orly ise

günde ancak 650 kaloriye izin veren yeni diyetine uymak için toplam kaç lokma yiyebileceğinin hesabını yapıyordu. Büyük kızı Jeannette bir dilim ekmek almıştı eline, dalgın dalgın krem peynir sürüyordu üstüne. (Aşk, s.16, prg.2)

E. Ğaffârvend

همه اعضای خانواده دورهم در آشپزخانه نشسته و غذا می خوردند. همسرش داشت چند تکه ران سرخ شده مرغ را در بشقابش می گذاشت. ژانت تکه ای نان برداشته و غرق در افکار خود بر رویش کره و پنیر می مالید. (TA, s.11, prg.2)

A. Faşîhî

همه اعضای خانواده دورهم نشسته بودند و غذا می خوردند. شوهرش داشت بشقابش را با غذای مورد علاقه اش ران سرخ شده مرغ پر می کرد. از دوقلوها ایوی قاشق و چنگالش را موازی هم در دست گرفته بود و صداهایی از خودش درمی آورد که انگار دارد طبلی خیالی می نوازد. خواهرش اورلی هم برای آنکه با رژیم جدیدش، روزانه حداکثر ۶۵۰ کالری، سازگار شود مشغول محاسبه لقمه هایی بود که می توانست بخورد. دختر بزرگش ژانت تکه ای نان در دست گرفته بود و با حالتی متفکرانه پنیر خامه ای رویش می مالید. (MA, s.12, prg.2)

Asıl metine baktığımız zaman, altı çizili olan kısmı Ğaffârvend tercüme etmemiştir. Ğaffârvend yine de paragrafı özetlemeye çalışmıştır. Ğaffârvend'in tercümede göz ardı ettiği kısımlarda çevirideki yetersizliği dışında bu tasarrufunu izah edecek bir neden görülmemektedir.

E. Şafak

...ama ısrarları kıramayıp yemeğe kalmıştı. Ella'nın yemek biter bitmez yapacak bir dolu işi olsa da henüz masadan kalkası gelmiyordu. Son zamanlarda böyle ailecek bir araya gelemiyorlardı bir türlü. Fırsat bu fırsat, herkesin arayışı ısıtacağını ümit ediyordu. (Aşk, s.16, prg.3)

E. Ğaffârvend

.... با اصرارشان، برای شام مانده بود. (TA, s.11, prg.2)

A. Faşîhî

اما نتوانسته بود در مقابل اصرارشان مقاومت کند و برای ناهار مانده بود. اللا با آن که پس از ناهار کلی کار داشت، دلش نمی آمد از پشت میز بلند شود. این او آخر کمتر پیش می آمد همه اعضای خانواده این طور دور هم جمع باشند. فرصت خوبی بود و او امید داشت همه جو را گرم بکنند. (MA, s.12, prg.3)

Ġaffārvend son üç satırı yani Ella'nın duygularının ve iç sesinin aktarıldığı kısımları tercüme etmemiştir.

E. Şafak

Her ne kadar feministlerle kaynayan Smith Üniversitesi'ndeki sınıf arkadaşlarının hiçbiri Ella'nın seçimine takdirle bakmasa da, o bunun üstünde durmamış; evine bağlı bir anne, eş ve ev hanımı olmaktan uzun seneler boyunca en ufak bir rahatsızlık duymamıştı. Maddi durumlarının iyi olması, çalışma gereği duymamasını kolaylaştırmıştı tabii. Ella bundan dolayı minnettardı hayata. Edebiyata olan merakını evinden de devam ettirebilirdi nasıl olsa. Hem okuma sevgisi asla bitmemişti ki, hâlâ bir kitap kurduydu -ya da öyle olduğuna inanmak istiyordu. (Aşk, s.16, prg.2)

E. Ġaffārvend

هر چقدر هم که دوستان و همکلاسی های فمینیستش در دانشگاه اسمیت شیوه زندگی او را تایید نمی کردند، او اهمیتی نمی داد. البته به دلیل داشتن شرایط اقتصادی خوب، ضرورتی هم برای کار کردن نداشت و الا به خاطر این از زندگی سپاسگزار بود. (TA, s.12, prg.2)

A. Faşîhî

با آن که همکلاسی هایش در دانشگاه اسمیت که پر از فمینیست بود از انتخاب الا خیلی خوششان نیامده بود، او اهمیتی نمی داد؛ سالهای سال از این که مادر، همسر و خانم خانه دار یابیند خانه و خانواده باشد کوچکترین ناراحتی ای حس نکرده بود. البته خوب بودن وضع مالیشان باعث شده بود الا احساس نیاز به کار پیدا نکند. الا از این بابت سپاسگزار زندگی بود. هر چه باشد علاقه اش به ادبیات را از توی خانه اش هم می توانست پی گیری کند. تازه، عشقش به مطالعه هم کم نشده بود، هنوز هم کرم کتاب بود- یا این که دلش می خواست فکر کند این طور است. (MA, s.13, prg.3)

Türkçe paragrafta altı çizili olan cümleler Ġaffārvend'in tercümesinde yer almamaktadır. Tercüme olunmayan cümlelere bakıldığında, İİC. İslami İrşat ve Kültür Bakanlığının filtresinden geçemeyecek ifadelerin veya kelimelerin bulunmadığı söylenebilir.

E. Şafak

Mutfak masasına bir tuhaf sessizlik çöktü. Daha bir dakika evvel hepsini saran yumuşaklık ve yakınlık buhar olup uçtu. Orly ve Avi boş ifadelerle birbirlerine baktılar. Esther Hala elinde bir bardak elma suyuyla, çılgın bir heykeltıraşın elinden çıkma komik, şişman bir heykel gibi donakaldı. David iştahı kesilmişçesine çatalı bıçağı bir kenara koydu ve gözlerini kısıp Jeannette'e baktı. O açık kahve gözlerinde bir gerginlik, tedirginlik vardı. Suratında da bir şişe sirke suyu içmek zorunda kalmış gibi ekşi bir ifade...(Aşk, s.18, prg.7)

E. Ğaffârvend

سکوت عجیبی سر میز آشپزخانه حکفرما شد. از صحبت و انعطافی که تا دقایقی پیش همه را تحت تاثیر قرار داده بود، اثری باقی نماند. دیوید که اشتهايش کور شده بود کارد و چنگال را کنار گذاشت و با چشمانی ریز به ژانت نگرېست. در چشمان قهوه ای روشنش اضطراب و ناراحتی موج می زد. (TA, s.14, prg.1)

A. Faşîhî

سکوتی غریب بر میز آشپزخانه حاکم شد. گرما و احساس نزدیکی ای که تا یک دقیقه پیش همه شان را دربرگرفته بود، دود شد و به هوا رفت. اورلی و ایوی با نگاههایی گنگ به یکدیگر خیره شدند. عمه استر با یک لیوان آب سیب در دستش، مثل مجسمه‌ای خنده دار و چاق ساخته دست مجسمه سازی دیوانه، ماتش برد و همان جور خشکش زد. دیوید طوری که انگار اشتهايش کور شده باشد، کارد و چنگال را کناری گذاشت، چشمهايش را تنگ کرد و به ژانت نگاه کرد. در چشمان قهوه ای روشنش اضطراب و نگرانی موج می زد. یکدفعه چنان عبوس شده و ترش کرده بود انگار یک شیشه سرکه سرکشیده... (MA, s.16, prg.4)

Türkçe metinde altı çizili olan cümleler Ğaffârvend'in çevirisinde mevcut değildir. Ğaffârvend'in genel olarak hikâyenin arka planındaki olayları tercüme etmeme gibi bir eğilim içerisinde olduğu görülmektedir.

E.Şafak

"Yalnızca yardım etmek istiyorum" diye mırıldandı Ella, sakin ve metin olmaya gayret ederek. Doğrusu sükûnet ve metanet, son zamanlarda korumakta en çok zorluk çektiği iki meziyetti. (Aşk, s.20, prg.2)

E. Ğaffârvend

الا در حالی که سعی می کرد متین و آرام به نظر برسد، زمزمه کرد: «فقط می‌خواهم کمکت کنم.» درواقع آرامش و متانت ویژگیهایی بودند که این روزها نمی توانست حفظشان کند. (TA, s.15, prg.2)

A. Faşîhî

اللا در حالی که سعی می کرد آرام و متین باشد، زیر لب زمزمه کرد: «فقط می خواهم کمک کنم.»

(MA, s.17, prg.5)

Faṣīḥi altı çizili olan cümleyi tercüme etmemiştir. Cümle tasarruf ya da müdahale gerektirecek nitelikler taşımamaktadır. Büyük bir ihtimalle gözden kaçmıştır.

E. Şafak

Gayriihtiyarî bir kahkaha patlattı Ella. Kızıyla alay etmek gibi bir niyeti yoktu hâlbuki. Ama öyle çıkıvermişti gülüşü. Öylesine alaycı. Anlayamadığı bir şekilde gerilmiş, gerginleşmişti. Oysa daha evvel onlarca, belki yüzlerce kez kavga etmişti büyük kızıyla. Hiçbirinde böyle diken üstünde oturduğu olmamıştı. Bugünse sanki öz evladıyla değil, çok daha sinsî ve çetrefilli bir düşmanla ediyordu kavgasını.

(Aşk, s.22, prg.7)

E. Ğaffârvend

الا بی اختیار قهقهه ای سرداد، در حالی که قصد تمسخر دخترش را نداشت اما چنین حسی را منتقل کرد.
(TA, s.18, prg.3)

A. Faṣīḥi

اللا ناخودآگاه قهقهه زد. با آن که نمی خواست دخترش را مسخره کند، اما خنده اش آن طور به نظر آمده بود: تمسخر آمیز! اعصابش به هم ریخته بود، خودش هم نمی فهمید چرا این طور شده. چون بیش از این دهها بار، شاید هم صدها بار با دختر بزرگش دعوا کرده بود. اما هیچ وقت این طور معذب نشده بود. اما امروز انگار نه با دخترش، بلکه با دشمنی بسیار مودی و آب زیرکاه دعوا می کرد. (MA, s.20, prg.5)

Ğaffârvend altı çizili olan cümlelere çevirisinde yer vermemiştir. Ğaffârvend'in çıkardığı yerler genellikle karakterin iç sesi, arka planda geçen olaylar gibi cümlelerdir.

E. Şafak

Ella hayret dolu gözlerle kocasına baktı. Ömrü hayatında hiç aynadaki aksini görmemiş birine ayna tuttuğunuzda nasıl şaşırıp kalırsa, o da beklemediği bir hakikatle yüzleşmişçesine donakaldı. Sahi ne zamandır sevmiyordu kocasını?

Hangi eşik, hangi dönüm noktası, hangi milat? (Aşk, s.24, prg.9)

E. Ğaffârvend

الا با چشمانی حیرت بار به همسرش نگرست. او هم با واقعیتی غیرمنتظره روبه رو شده بود. راستی از چه زمانی دیگر همسرش را دوست نداشت؟ کدام مرحله، کدام نقطه عطف، کدام میلاد؟! (TA, s.20, prg.1)

A. Faşîhî

اللا با چشمانی پر از شگفتی به شوهرش نگاه کرد. مثل آدمهایی که توی عمرشان عکس خودشان را توی آینه ندیده‌اند و یکدفعه آینه را جلو صورتشان می‌گیری و آن‌ها از حیرت خشکشان می‌زند، او هم انگار که با واقعیتی غیرمنتظره روبرو شده باشد، ماتش برد. راستی چند وقت است شوهرش را دوست ندارد؟! کدام آستانه، کدام نقطه عطف، کدام میلاد؟! (MA, s.23, prg.8)

Ğaffârvend, Ella'nın hayatında hiç aynadaki aksini görmemiş birine benzetilişini tasvir eden cümlelere çevirisinde yer vermemiştir.

E. Şafak

... Böyle kapsamlı bir romanın raporunu çıkartmak tahmin ettiğinden uzun sürebilir" dedi ve telefonda kayboldu. Michelle'in sesi bir an gitti geldi, geldi gitti. Bu arada Ella telefonun öbür ucundaki genç kadının o anda neler yaptığını kafasında canlandırmaya çalıştı. Bir yandan birilerine talimat yağdırırken, bir yandan da yayınevinin yazarlarından biri hakkında New Yorker'da çıkan bir eleştiri yazısına göz gezdiriyor; satış raporlarını denetlerken yeni e, prgosta geldi mi diye ekranı kolluyor; ton balıklı sandviçini hızlı hızlı yerken lokmasını buzlu kahveyle yumuşatıyor olabilirdi pekâlâ. Beş altı işi birden maharetle yapıyor olmalıydı şu esnada. "Ella... Oradasın değil mi?" diye sordu Michelle bir dakika sonra geri geldiğinde. "Evet, buradayım hâlâ." "Hah, kusura bakma. Burası o kadar yoğun ki kafayı sıyracak hâle geldim. Kapatmam lâzım. Aman aklında olsun, işin teslimine üç hafta var. Bir bakalım... Bugün mayısın on yedisi. Yani, en geç haziranın onuna kadar rapor elimde olmalı. Anlaştık, değil mi?" (Aşk, s.26, prg.4)

E. Ğaffârvend

... آماده کردن گزارش برای چنین رمانی که دامنه گسترده ای دارد، ممکن است از آنچه تخمین زده‌ای، بیشتر طول بکشد. فراموش نکن سه هفته بیشتر وقت برای تحویل کار نداریم. بگذار ببینم امروز هفدهم ماه می است حداکثر تا دهم ژوئن باید گزارش به دستم برسد. قبول؟! (TA, s.21, prg.1)

A. Faşîhî

... آماده کردن گزارش همچو رمان سنگینی ممکن است از آنچه فکرش را می‌کنی بیشتر طول بکشد." این را گفت و صدایش در تلفن محو شد.

صدای میشله لحظه ای رفت و آمد، آمد و رفت. در این میان الا سعی کرد توی ذهنش مجسم کند زن جوان آن طرف خط در آن لحظه چه کارها دارد می‌کند. خوب امکان داشت از یک طرف به کسانی دستورهایی بدهد و از طرف دیگر به نوشته‌های انتقادی که در مورد یکی از نویسندگان موسسه در نیویورک چاپ شده نگاهی بیندازد؛ همان طور که دارد گزارش‌های فروش را بررسی می‌کند با مونی‌تور ور برود تا ببیند ایمیل جدیدی آمده یا نه؛ یا وقتی تندتند ساندویچ تون می‌خورد لقمه توی دهانش را با قهوه سرد نرم کند. حتماً در این اثنا داشت ماهرانه پنچ، شش کار را یکجا انجام می‌داد.

میشله یک دقیقه بعد که دوباره صدایش شنیده شد، پرسید: الا آن جایی، مگر نه؟

بله هنوز اینجا.

آها ببخشید. اینجا آن قدر کار روی سرم ریخته که دارم دیوانه می‌شوم. مجبورم قطع بکنم. اما یادت باشد، برای تحویل کار سه هفته وقت داری. بگذار ببینم... امروز هفدهم مه است. یعنی گزارش حداکثر باید تا دهم ژوئن به دستم برسد. همین طور است، مگر نه؟! (MA, s.25, prg.4)

Ğaffârvend metnin büyük bir kısmını yine atlamıştır. Çeviride göz ardı edilen kısımlar, Ella'nın aklından geçen düşünceler ve hayalinde canlandırdığı sahnelerdir. Bu boyuttaki atlamalar elbette romanın İran okurunun gerek roman gerekse yazarı hakkında olumsuz görüşler edinmesine yol açacaktır.

E. Şafak

Hâlbuki ilk başta gayet hevesli bir şekilde almıştı bu görevi üstüne. Hiç tanınmamış bir yazarın, henüz basılmamış romanının ilk okuru olmak heyecan verici bir oyun gibi gelmişti ona. Romanın ve yazarın kaderinde ufak da olsa bir rol oynayacaktı.

(Aşk, s.27, prg.1)

E. Ğaffârvend

در حالی که ابتدای کار با اشتیاق زیادی این مسئولیت را پذیرفته بود. قرار بود در سرنوشت رمان و نویسنده‌اش نقشی هرچند کوچک داشته باشد. (TA, s.21, prg.1)

A. Faşîhî

اولش این وظیفه را با علاقه زیاد پذیرفته بود. اولین خواننده رمان چاپ نشده نویسنده‌ای ناشناس بودن به نظرش مثل بازی‌ای هیجان انگیز رسیده بود. در سرنوشت رمان و نویسنده‌اش نقشی هرچند کوچک بازی می‌کرد. (MA, s.26, prg.4)

Ğaffârvend burada da çeviride kendisini zorlayacak bir özellik taşımayan bir cümleyi tercüme etmemiştir.

E. Şafak

... *Sen zannediyor musun ki insan aşına olduğu bir konuda yazılmış bir romanı daha kolay okur? Yok, öyle bir kural! Böyle editörlük mü olur?* (Aşk, s.27, prg.5)

E. Ğaffârvend

.. فکر می‌کنی انسان رمانی را که با موضوعش آشناست، راحت تر می‌تواند بخواند؟! چنین قاعده‌ای وجود ندارد. (TA, s.22, prg.2)

A. Faşîhî

... تو فکر می‌کنی آدم رمانی را که با موضوعش آشناست راحت تر می‌خواند؟ همچو قاعده‌ای وجود ندارد! مگر این طوری می‌شود ویراستاری کرد؟ (MA, s.27, prg.2)

“Böyle editörlük mü olur?” ifadesi, Ğaffârvend’in çevirisinde yer almamaktadır.

E. Şafak

Yazar hakkında kimsenin bir şey bilmediği söylenmişti Ella'ya. Hollanda'da yaşayan esrarengiz bir adammış. Adı A. Z. Zahara. (Aşk, s.29, prg.3)

E. Ğaffârvend

به الا گفته شده بود که کسی در مورد این نویسنده چیزی نمی‌داند. شخصی اسرارانگیز بنام عزیز زکریا زاهارا که در هلند زندگی می‌کند. (TA, s.24, prg.4)

A. Faşîhî

به الا گفته بودند کسی چیزی درباره نویسنده نمی‌داند. فقط این را گفته بودند که مردی اسرارآمیز و ساکن هلند است؛ اسمش ع. ز. زاهاراست. (MA, s.29, prg.3)

Ğaffârvend açık bir şekilde, ekleme yaparak yazarın İsmi tam şekliyle “عزیز زکریا زاهارا” yazmıştır. Hâlbuki asıl metinde, mektubu yazan kişinin

isminin sadece baş harfleri yazılmıştır. Çevirmen ismi tam şekliyle yazarak okurda merak uyandırma amacını ortadan kaldırmıştır. Ğaffârvend muhtemelen hikâyeyi bildiği için, farkında olmadan, mektup yazanın ismini açık bir şekilde kaydederek hikâyenin akışına müdahale etmiştir.

E. Şafak

Ella bu ilginç kartpostalın, yayınevi editörünün merakını celp ettiğini tahmin etti. Ama Steve meşgul adamdı. Oturup amatör yazarların romanlarına ayıracak vakti yoktu. Bu nedenle gelen paketi asistanı Michelle'e vermiş olmalıydı. Oysa hırs küpü Michelle'in vakti daha da kıymetli ve kısıtlıydı. O da saman altından su yürüterek romanı yeni asistanına iletmişti. Böylece Aşk Şeriatı elden ele geçerek en nihayetinde Ella'nın üzerine kalmıştı. Kitabı okuyup, hakkında kapsamlı bir rapor yazmak artık onun göreviydi. (Aşk, s.30, prg.2)

E. Ğaffârvend

(TA, s.25, prg.3). ---

A. Faşîhî

اللا حدس زد خود این کارت پستال حس کنجکاو ویراستار انتشارات را تحریک کرده باشد. اما استیو سرش خیلی شلوغ بود. نمی توانست وقتش را صرف مطالعه رمان نویسنده‌ای تازه کار بکند. برای همین لابد بسته‌ای را که رسیده بوده به دستیارش میشله داده. میشله حریص هم که وقتش به نظر خودش ارزشمندتر از بقیه است، رمان را طوری که کسی نفهمد برای دستیار جدیدش فرستاده بود. این طوری ملت عشق دست به دست گشته بود و آخر سر روی دست اللا مانده بود. دیگر وظیفه او بود که کتاب را بخواند و درباره اش گزارشی مفصل بنویسد. (MA, s.30, prg.2)

Yukarıdaki paragraf gerek cümle yapısı gerekse üslup özellikleri ya da içerik itibarıyla mütercimmin tasarrufunu gerektirecek ögeler içermediği hâlde Ğaffârvend'in çevirisinde yer almamaktadır.

E. Şafak

Batı ufkuna doğru kapandı güneş. Neşesi, sıcağı çekildi göğün. (Aşk, s.3, prg.7)

E. Ğaffârvend

خورشید در افق مغرب ناپدید شد. (TA, s.26, prg.4)

A. Faşîhî

خورشید در افق غرب پنهان شد. شادی و گرمای آسمان فروکش کرد. (MA, s.31, prg.6)

Ġaffârvend birinci cümleinin sonucu niteliğinde olan ikinci cümleyi tercüme etmemiştir.

E. Şafak

Başlık parası için tasalanmama gerek kalmayacaktı. Hemen evlenebilecek ve bundan kelli nasıl iki yakamı bir araya getireceğimi düşünmeyecektim. (Aşk, s.43, prg.3)

E. Ġaffârvend

می توانستم ازدواج کنم و نگران گذران زندگی ام نباشم. (TA, s.40, prg.1)

A. Faşîhî

دیگر لازم نبود نگران یول شیربها باشم. می توانستم فوری ازدواج بکنم و بدون آن که فکر نان شب باشم، راحت زندگی کنم. (MA, s.44, prg.7)

“Başlık parası” Farsçada “شیربها” anlamına gelir. Ġaffârvend “başlık parası” sözcüğünün geçtiği cümleyi tercüme etmeyerek İranlı okurun Türk evlilik geleneği konusunda bilgi edinmesine de engel olmuştur.

E. Şafak

İlk başta karanlık sulardan başka bir şey göremedi. Sonra birden aşağıda, bir fırtına sonrasında ummanla sallanan, sallandıkça ummanı dalgalandıran bir sal misali avare avare suyun yüzeyinde gezinen elimi seçti. (Aşk, s.48, prg.7)

E. Ġaffârvend

ابتدا جز آب نتوانست چیزی ببیند اما بعد ناگهان آن پایین دست سرگردانم را بر روی آب تشخیص داد.

(TA, s.44, prg.1)

A. Faşîhî

ابتدا جز آب های تاریک چیزی ندید. بعد یکباره آن پایین متوجه دستم شد که مثل کلکی که بعد از طوفان روی دریا تکان بخورد و با تکان خوردنش دریا را مواج کند آواره و سرگردان روی آب ها می گشت.

(MA, s.50, prg.1)

Denize batmış olan elin özelliğini açıklayan cümle, Ğaffârvend'in çeviri metninde yer almamaktadır.

E. Şafak

İki uşak belirdi o an, tepeleme dolu heyula gibi bir tepsiyi aralarında taşıyarak. Üstünde taze kızarmış keçi etleri, tuzlama balıklar, baharata yatırılmış koyun pizolalar, kuyruk yağında pişmiş çörekler, mercimek ve işkembe çorbaları... Uşaklar müşterilere yemeklerini dağıttıkça içerisi soğan, sarımsak ve envai çeşit baharatın rayihalarıyla doldu taşıtı. (Aşk, s.49, prg.12)

E. Ğaffârvend

خدمتکاران در حال پخش غذا بین مشتریان بودند: ماهی های نمک زده، گوشت تازه و سرخ شده بز، دنده های کباب شده بره، نان های پخته شده با چربی دمبه، سوپ عدس و سیرابی و ... فضای داخل از بوی سیر و پیاز و ادویه جات و غذاها پر شد. (TA, s.46, prg.1)

A. Faşîhî

در همان لحظه سر و کله دو تا از شاگردهای کاروانسرادار پیدا شد که دو طرف مجمعه بزرگی را گرفته بودند و می آوردند. مجمعه پر بود از گوشت سرخ شده بز، ماهی شور، کباب بره معطر، نان پخته شده در روغن دنبه، سیرابی، آش عدس و چه چه. همین که شاگرها غذاهایی را که آورده بودند بین مشتریها پخش کردند، بوی سیر و پیاز و انواع ادویهجات همه جا را برداشت. (MA, s.52, prg.7)

Ğaffârvend paragrafi özet hâlde tercüme etmiş ve bu özetleme de metnin yapısına zarar vermiştir. Zira handa yapılan yemekler ve sunum şekli asıl metinde olduğu gibi anlatılmamıştır. Faşîhî'nin çevirisinde ise herhangi bir tasarruf söz konusu değildir. Kervansaraydaki ziyafet hazırlıkları başarılı bir şekilde aktarılmıştır.

E. Şafak

Başımı salladım. Anlamıştım. Böyledir işte. Doğruyu söyledin mi, kızar köpürürler. Hele aşktan bahsetmeye gör, hırçınlaşır, hoyratlaşır, senden nefret ederler.

(Aşk, s.55, prg.3)

E. Ğaffârwend

سرم را تکان دادم. (TA, s.52, prg.1)

A. Faşîhî

سرم را تکان دادم. فهمیده بودم. این طوری است دیگر. راستش را که بگویی، عصبانی می‌شوند. تازه اگر از عشق بگویی خشن می‌شوند، از عصبانیت دهانشان کف می‌کند و از تو متنفر می‌شوند.

(MA, s.58, prg.6)

Ğaffârwend altı çizili olan cümleleri çıkarmış ve tercüme etmemiştir. Atlanan kısımlar aslında zor, sâkil ve tercüme edilemeyecek kelime veya cümleler içermemektedir. Ğaffârwend'in betimleyici cümleleri çevirmekten kaçındığı kesinlikle söylenebilir.

E. Şafak

Aşk Şeriatı'na gitti akli. Şems-i Tebrizî karakteri ilgisini çekmişti. "Keşke etrafımda öyle biri olsaydı" diye mırıldandı kendi kendine, şakayla karışık. "Hayatıma renk gelirdi, orası kesin!"

Aklına nedense deri pantolonlu, motosikletçi ceketli, uzun boylu, kara saçlı, kara bakışlı, gizemli bir adam geldi. Bir de bu adamın omuzlarına gelen saçları olsa, gidonundan rengârenk şeritler sarkan parlak kırmızı bir Harley Davidson kullansa, değme gitsin. Hayalindeki görüntüye gülümsemeden edemedi. Issız bir otobanda son sürat giden yakışıklı, seksi, gizemli bir Süfi motosikletçi! Şimdi yola çıkıp otostop yapsa, böyle bir adam da onu terkisine atsa, ne müthiş bir şey olurdu ama?

(Aşk, s.59, prg.2)

E. Ğaffârwend

شریعت عشق به ذهنش آمد. شخصیت شمس تبریزی توجهش را جلب کرده بود. (TA, s.55, prg.3)

A. Faşîhî

ذهنش به طرف ملت عشق رفت. شخصیت شمس تبریزی توجهش را جلب کرده بود. با حالتی نیمه شوخی زیرلب گفت: «کاش دور و برم کسی مثل او بود. به زندگی‌ام رنگ می‌بخشید، این را که مطمئنم!» یکدفعه در ذهنش مردی اسرارآمیز، قد بلند، موسیاه، چشم و ابرو مشکلی، با شلوار چرم و کاپشن موتورسواری جان گرفت. آن وقت اگر این مرد موهای سیاه افشان تا سرشانه‌ها داشته باشد و سوار هارلی دیویدسون قرمز

رنگ هم بشود، دیگر معرکه است. بی اختیار به تصویر توی ذهنش لبخند زد. صوفی موتور سوار خوش تیپ و جذاب و اسرار آمیزی که در بزرگراهی خلوت با حداکثر سرعت می راند! اگر الان برود کنار جاده و اتواستاپ بزند و همچو مردی او را سوار ترک موتور سیکلتش بکند، خیلی محشر می شود، مگر نه! (MA, s.63, prg.4)

Ġaffârvend yukarıdaki Türkçe metnin yalnızca ilk iki cümlesini Farsçaya aktarmıştır.

E. Şafak

"Tebrizli Şems bir de benim el falıma baksaydı, geçmişimde ne görürdü acaba?" diye düşündü. Acaba açıklayabilir miydi, neden böyle hiç olmadık anlarda zihninin ve benliğinin kapkara endişe bulutlarının etkisi altında kaldığını? Bu kadar geniş bir ailesi varken nasıl olup da kendini böyle yalnız ve kimsesiz hissettiğini söyleyebilir miydi? (Aşk, s.59, prg.5)

E. Ġaffârvend

با خودش اندیشید: اگر شمس تبریزی به فال دست من هم نگاه می کرد، در گذشته ام چه می دید؟ آیا می توانست بگوید با وجود داشتن خانواده ای پر جمعیت چرا این گونه خود را تنها و بی کس احساس می کنم؟ (TA, s.55, prg.3)

A. Faşîhî

با خود گفت: «اگر شمس تبریزی فال مرا می گرفت، در گذشته ام چه می دید؟» آیا می توانست توضیح بدهد که چرا بعضی وقت ها ذهن و فکرش اینطور زیر سایه ابرهای سیاه نگرانی و تشویش قرار می گیرد؟ می توانست بگوید با آنکه خانواده پر جمعیتی دارد، چرا خودش را تنها و بی کسی حس می کند؟ (MA, s.64, prg.2)

Ġaffârvend'in çevirisinde altı çizili olan cümleler tercüme edilmemiştir.

E. Şafak

O gün bugündür doğduğum yerin ismi kekremsi bir kelimedir yüreğimde; öyle narin, öyle hassas ki telaffuz eder etmez çiy tanesi gibi erir dilimde. Ne zaman ansam Tebriz'i, üç keskin rayiha sarar sarmalar beni: Talaş, haşhaşlı yassı ekmek ve yeni yağmış, henüz yumuşacık kar kokusu. (Aşk, s.62, prg.2)

E. Ġaffârvend

از آن روز تاکنون نام شهری که در آن زاده شدم همچون کلمه‌ای اسرارانگیز در قلبم است. چنان حساس، چنان ظریف که به محض تلفظش چون دانه شبمی بر زبانه آب می شود. (TA, s.58, prg.2)

A. Faşîhî

از آن روز تا به امروز اسم شهر زادگاهم همچون کلمه ای تلخ و شیرین در قلبم جای دارد؛ چنان ظریف و چنان حساس که به محض بیان کردنش مانند قطره شبم روی زبانه جاری می شود. هر وقت در فکر تیریزم، سه رایحه قوی وجودم را دربر می گیرد: بوی تراشه چوب، نان گرد خشخاشی و برف تازه باریده و نرم. (MA, s.67, prg.3)

İşaretili cümlelerde Tebriz ve bu şehre özgü güzellikler betimlenmiş ise de Ġaffârvend çevirisinde her ne dense bu cümleleri dikkate almamıştır.

E. Şafak

"Birinci Kural" dedi kısık bir sesle "Sen sen ol, aşkı arama! Aşkta daha mühim şeyler var hayatta." Ne var ki latife diye söylediği sözler, yüzünü güldürmek bir yana, iyiden iyiye keyfinin kaçmasına sebep oldu. (Aşk, s.67, prg.3)

E. Ġaffârvend

اما این حرفها نه تنها لبخندی بر چهره او نیاورد بلکه حالش را بدتر کرد. (TA, s.63, prg.3)

A. Faşîhî

با صدایی گرفته گفت: «قاعده اول: خودت باش و دنبال عشق نگرد! در زندگی چیزهای مهمتر از عشق هست.»

اما این حرفها که فکر می کرد مثل نوعی لطیفه است، به جای خنداننش، باعث شد حسابی دماغ شود.

(MA, s.73, prg.4)

Kaynak metinde belirlenmiş kısımlar Ġaffârvend'in çevirisinde yer almamıştır.

E. Şafak

Çoban, Musa'dan bunları işitince hayrete düşmüş ama bir o kadar da rahatlamış. Ne var ki o artık bir üst aşamaya vasıl olduğundan, masum inkârına, tatlı günahına

dönmeyip, Musa'nın öğrettiği ezbercilikte de kalmayıp, tüm bunların ötesine geçmiş. Rabbine yakın mutlu mesut, mübarek bir hayat sürmüştü. (Aşk, s.77, prg.5)

E. Ğaffârvend

(TA, s.74, prg.2).---

A. Faşîhî

چویان چون این حرفها را از موسی شنید، حیرت کرد، اما خیالش نیز آسوده شد. در اصل، او دیگر به مرحله‌ای والاتر واصل شده بود؛ نه به انکار معصومانه‌اش بازگشت نه به گناه صادقانه‌اش. در بند ازیر خواندن دعاهایی که موسی یادش داده بود نیز نماند. به ماورای همه این‌ها رفت. زندگی‌اش از آن پس در قرب پروردگارش، زندگی‌ای خوش و مبارک بود. (MA, s.86, prg.3)

Ğaffârvend çevirisinde yukarıdaki paragrafa hiç yer vermemiştir.

E. Şafak

Şems susunca göz ucuyla kadı hazretlerine baktım. Suratına şaşmaz bir özgüven ve emniyet yontulmuşsa da canının sıkıldığı belli oluyordu. (Aşk, s.78, prg.2)

E. Ğaffârvend

وقتی شمس ساکت شد با گوشه چشم نگاهمی به حاکم انداختم. ناراحتی‌اش به وضوح قابل مشاهده بود.

(TA, s.74, prg.2)

A. Faşîhî

همین که شمس ساکت شد، زیر چشمی به قاضی القضاات نگاه کردم. با آنکه در چهره‌اش اعتماد به نفس و امنیت خاطر موج می‌زد، پیدا بود به تنگ آمده. (MA, s.86, prg.4)

Ğaffârvend kadı hazretlerinin yüz mimiklerini betimleyen cümleyi çevirme gereği duymamıştır.

E. Şafak

Gözlerini açar açmaz ilk işi dilini yoklamak oldu. Neyse ki yerindeydi. Sesin geldiği yöne doğru baktığında Gölgenin delirmiş gibi mutfağın arka bahçeye açılan kapısını tırmaladığını gördü. Verandaya bir hayvan girmiş olmalıydı. O orada dolaştıkça, köpek de burada çıldırıyordu. Bilhassa kokarcalara gıcık olurdu Gölge. Geçen kış bahçede bir tanesine denk geldiğinde olanları kimse unutmamıştı. Köpek kokarcaya

saldırılmış, kokarca da korkunç bir koku salarak intikam almıştı. Zavallı Gölgeyi küvetler dolusu domates suyuyla yıkamak zorunda kalmışlardı. Gene de yanık lastik kokusunu andıran o ağır koku haftalarca üzerinden çıkmamıştı. (Aşk, s.79, prg.3)

E. Ğaffârvend

(TA, s.76, prg.1)--

A. Faşîhî

تا چشمش را باز کرد، به سرعت دستش را به طرف دهانش برد تا ببیند زبانش سرجایش هست یا نه. خوب، زبان که سرجایش بود. بعد به طرف صدا برگشت و «سایه» را دید که مثل دیوانه‌ها به در پشتی آشیزخانه پنجه می‌کشد. لابد حیوانی به باغچه پشتی وارد شده بود. حیوان که در آنجا می‌گشت، سگ هم در اینجا دیوانه می‌شد. «سایه» بخصوص با راسوها اصلاً میانه اش خوب نبود. هیچ کس یار سال زمستان را فراموش نکرده بود که توی حیاط به یکی از آن‌ها برخورد کرده بود. سگ به راسو حمله کرده بود، راسو هم با دادن بویی وحشتناک انتقام گرفته بود. مجبور شده بودند سطل سطل آب گوجه فرنگی بگیرند و سایه بیچاره را با آن بشویند. اما باز هم چند هفته طول کشید تا آن بوی گند که به بوی لاستیک سوخته می‌مانست، از بدنش پاک شود.

(MA, s.89, prg.2)

Ğaffârvend yukarıdaki paragrafta yer alan hiçbir cümleyi aktarma gereği duymamıştır.

E. Şafak

Bu hâlde kalkıp buzdolabını açtı. Boş gözlerle içine baktı. Buzluktaki çilekli dondurma kabını kapıp kaşıklamak geldiyse de içinden, yeterince fazla kilosunu olduğunu hatırlayarak buzdolabını sertçe kapattı. Ardından, yalnızken içmek hiç âdeti olmadığı hâlde bir şişe kırmızı şarap açtı. Kadehe doldurdu. Güzel şaraptı, hem yoğun kıvamlı, hem ferahlatıcı. Üstelik tam sevdiği gibi buruktu tadı. Orman, mantar ve toprak kokuyordu. Ancak ikinci kadehi doldururken David'in pahalı Bordo şaraplarından birini açmış olabileceği aklına geldi. Telaşla etiketi okudu. Chateau Margaux 1996. Eyvah! David bu şarabı özel bir akşama saklıyordu. Ne yapacağını bilemeden kaşlarını çatarak şişeye baktı. Ama sonra vurdumduymaz bir şekilde omuzlarını silkti. Bu da özel bir akşamdı. Yalnızlığını kutluyordu.

Bir dikişte kadehini bitirdi. Ella bu güzelim şarabı bıraksa bile şarabın onu bırakacağı yoktu. (Aşk, s.80, prg.2)

E. Ğaffârwend

(TA, s.76, prg.1)--

A. Faşîhî

با این فکر و خیالات بلند شد، در یخچال را باز کرد. با چشمانی بی‌رمق داخل یخچال را نگاه کرد. هوس کرد ظرف بستنی توت فرنگی را که توی جایخی بود، بقاید و با قاشق به جانش بیفتد، اما یادش افتاد که هنوز اضافه وزن دارد و در یخچال را بست. بعد، با آنکه عادت نداشت تنهایی بخورد، شیشه‌ای از ظرف کنار یخچال برداشت. لیوانش را پر کرد. عالی بود، قوام دار و روح افزا. مزه‌اش هم همان‌طور بود که دوست داشت، کمی گس. بوی جنگل و قارچ و خاک می‌داد. اما وقتی داشت دومین لیوانش را پر می‌کرد، با خود گفت نکند یکی از بوردهای گرانقیمت دیوید را باز کرده باشد. با نگرانی اتیکت را خواند. «شاتو مارگو ۱۹۹۶». ای وای! دیوید این شیشه را برای شبی خاص نگه داشته بود. نمی‌دانست چه کار باید بکند؛ ابرو درهم کشید و به شیشه نگاه کرد. اما بعد انگار از زیر بار سنگینی خلاص شده باشد، شانه‌هایش را تکان داد. خوب امشب هم شب خاص بود. تنهایی‌اش را جشن گرفته بود. لیوانش را تا ته سر کشید. دوباره پرش کرد... (MA, s.89, prg.2)

Yukarıdaki paragrafın hiçbir cümlesi Ğaffârwend'in çevirisinde yer almamıştır.

E.Şafak

... döndüm. Bir baktım Baba Zaman ve gezgin abdal onları bıraktığım gibi duruyor. Ağzlarından tek bir kelime bile çıkmıyor. Göz ucuyla ikisini de yokladım. Acaba konuşmadan sohbet etmek mümkün müdür? (Aşk, s.83, prg.1)

E. Ğaffârwend

برگشتم. آیا ممکن بود دو نفر بی آنکه لب بگشایند، با همدیگر صحبت کنند؟ (TA, s.78, prg.2)

A. Faşîhî

یکدفعه دیدم بابا زمان و درویش آواره همان طور خشکشان زده. حتی یک کلمه هم از دهانشان در نمی‌آمد. زیر چشمی هر دوشان را پاییدم. یعنی می‌شود بدون حرف زدن صحبت کرد؟ (MA, s.93, prg.1)

Türkçe metinde çizgi ile belirlenmiş cümleler Ğaffârwend'in çevirisinde yer almamaktadır.

E. Şafak

Belki de kara büyü biliyordu. Kuran-ı Kerim'in sakinmamızı tembihlediği Babil'in iki meşhur meleği Harut ile Marut eğitmişti Tebrizli Şems'i. Ya da bir başka hüneri vardı da duvarların ötesini görebiliyordu.(Aşk, s.87, prg.7)

E. Ğaffârvend

شاید هم، جادوی سیاه می دانست، یا مهارتی داشت که می توانست پشت دیوارها را ببیند. (TA, s.82,) (prg.1)

A. Faşîhî

شاید هم جادوی سیاه می دانست. انگار هاروت و ماروت، دو فرشته مشهور بابل که قرآن کریم می گوید از آنها بیبرهیزید، به شمس تبریزی آموزش داده بودند. یا این که فن دیگری بلد بود و می توانست آن سوی دیوارها را ببیند. (MA, s.98, prg.5)

Ğaffârvend altı çizili olan cümleyi Farsça çevirmemiştir.

E. Şafak

On on beş dakika sonra Ella kendiliğinden uyandı. Kocasının banyoda duş aldığını duymak onu şaşırtmadı. Ne de olsa David başka kadınların evlerine gidebilir, hatta onlarla beraber olabilirdi ama istisnasız her sabah duşunu kendi banyosunda alırdı. Yatakta öylece uzanıp akan suyun sesini dinledi. Az sonra David'in duştan çıktığını duydu. Yeniden gözlerini yumarak uyuyormuş numarası yaptı. (Aşk, s.88, prg.6)

E. Ğaffârvend

الا بیدار شده بود و به صدای آب گوش می داد. همین که صدای بیرون آمدن دیوید را از زیر دوش شنید، دوباره چشمانش را بست و خود را به خواب زد. (TA, s.83, prg.3)

A. Faşîhî

ده پانزده دقیقه بعد الا خودش بیدار شد. صدای دوش گرفتن شوهرش در حمام متعجبش نکرد. دیوید ممکن بود به خانه زن های دیگر برود، حتی ممکن بود با آنها باشد، اما هر روز صبح بدون استئنا دوشش را در خانه خودش می گرفت. همانطور دراز کشیده در تختخواب به صدای ریزش آب گوش داد. کمی بعد صدای در حمام را شنید. دوباره چشم هایش را بست و خودش را به خواب زد. (MA, s.100, prg.2)

Ğaffârvend altı çizili olan cümleyi çevirisine dâhil etmemiştir.

E.Şafak

Mutfak, dışarıdaki dünyadan kaçabileceği, zamanı dilediği gibi ayarlayıp durdurabileceği tek mekândı. Belki bazı insanların sevişmekten aldığı hazı, Ella yemek yapmaktan alıyordu. Üstelik ikinci bir kişiye ihtiyaç duymadan. Yemek yapmak için tek gereken biraz zaman, emek ve malzemeydi. O kadar. Televizyondaki yemek programlarını kaçırmadan izler ama hiçbirini sahici bulmazdı. Bu programlarda yemek yapmayı ha bire "özgünlük", "yaratıcılık", hatta "çılgınlık" ile özdeşleştirmelerini garipsiyordu. Mutfak bir laboratuvar değildi ki! Bırakın bilim adamları deney yapsın, sanatçılar acayıp olsun! Aşçılık başka bir şeydi. İyi bir aşçı olmak için ne deney yapmak gerekiyordu ne çılgın olmak! İyi yemek yapmak isteyen kişi evvela işin alfabesini öğrenmeliydi. Yemek sanatı yılların, hatta yüzyılların birikimiydi. İnsan yeni bir şeyler icat etmek yerine, hâlihazırda mevcut birikime saygı göstermeliydi. Modern çağda kimse eski âdetleri ya da klasikleşmiş öğretileri orijinal bulmasa da, Ella Rubinstein mutfakta hayli geleneksel bir kadındı. Aslında Ella genel olarak alışkanlıklarına düşkün biriydi. (Aşk, s.89, prg.4)

E. Gaffârvend

آشپزخانه تنها جایی بود که می توانست در آن از دنیای بیرون بگریزد و زمانش را آن گونه که دوست دارد، سپری کند. الا عموماً به عاداتش، علاقه داشت. (TA, s.84, prg.1)

A. Faşîhî

آشپزخانه تنها جایی بود که می توانست از دست دنیای خارج به آنجا پناه ببرد و زمان را آن طور که می خواهد تنظیم و متوقف کند. شاید لذتی را که بعضی آدمها از عشقبازی می برند، الا از آشپزی می برد؛ تازه، بی آنکه نیازی به نفر دوم باشد. برای غذا پختن فقط به کمی وقت، کار و وسایل نیاز بود. همین و بس. تقریباً همه برنامه های آشپزی تلویزیون را تماشا می کرد، اما هیچ کدام به نظرش واقعی نمی رسیدند. این که در این برنامه ها غذا پختن را با «ابداع»، «خلاقیت» حتی «دیوانگی» یکی می دانستند به نظرش عجیب می رسید. آشپزخانه آزمایشگاه که نیست! بگذار دانشمندا آزمایش بکنند، هنرمندا عجیب و غریب باشند! آشپزی اما چیز دیگری است. برای این که آشپز خوبی باشی، نه آزمایش لازم است نه دیوانه بودن! کسی که می خواهد غذای خوب بپزد، اول باید الفبای کار را یاد بگیرد. هنر آشپزی محصول سال ها، حتی قرن ها تجربه است. انسان باید به جای اختراع چیزهای جدید، به تجربه موجود احترام بگذارد. بآن که عادت های قدیمی یا آموزه های کلاسیک در عصر مدرن به نظر هیچ کسی جذاب به نظر نمی رسد. الا روبینشتاین در آشپزخانه زنی کاملاً سنت گرا بود. در اصل الا کلا به عادت هایش وابسته بود. (MA, s.101, prg.2)

Gaffârvend, anlatıcının aşçılık, mutfak ve yemek pişirme konusunda Ella'nın düşüncelerini aktardığı kısımları atlamıştır.

E. Şafak

Her cuma, Organik Ürünler Pazarı'nda saatler harcıyor; çiftçilerle mahsulleri konuşup şeker oranı düşük reçelleri inceliyor yahut kendisi gibi yemek pişirmeye meraklı başka insanlara, örneğin ufak porte balla mantarı nasıl pişirilir, ayrıntısıyla anlatıyordu. Pazardan sonra alışveriş listesinde eksik bir şey kalmışsa, eve dönüşte süpermarketten tamamlıyordu. (Aşk, s.90, prg.3)

E. Ğaffârvend

Her جمعه در بازاری که محصولات ارگانیک می فروخت، ساعت ها زمان می گذراند و با کشاورزان در مورد کیفیت محصولاتشان صحبت می کرد. بعد از خرید بازار، اگر کم و کسری در فهرستش مانده بود، از سوپرمارکت تهیه می کرد. (TA, s.84, prg.1)

A. Faşîhî

جمعه ها هم چند ساعت از وقتش را در بازار محصولات طبیعی می گذراند؛ با مزرعه دارها درباره محصولاتشان صحبت می کرد، مرباهای کم شکر را امتحان می کرد یا برای کسانی که مثل خودش به آشپزی علاقه داشتند مثلاً پختن قارچ پورتبالای ریز را با جزئیاتش تعریف می کرد. موقع برگشتن از بازار اگر در فهرست خریدش چیزی مانده بود، از سوپرمارکت سر راه می خرید. (MA, s.103, prg.3)

Ğaffârvend altı çizili kısımları tercüme etmemiştir.

E. Şafak

En yakın arkadaşlarının dahi durumdan haberdar olmayışı, meseleyi bilmezden gelmesini kolaylaştırmıştı. Kimseye bir açıklama yapmak zorunda kalmamış, yüz kızartıcı skandallar ya da dedikodularla uğraşmamıştı. (Aşk, s.91, prg.2)

E. Ğaffârvend

هر چند حتی نزدیک ترین دوستانش از موضوع باخبر بودند. (TA, s.85, prg.2)

A. Faşîhî

این که حتی نزدیکترین دوستانشان از وضعیت بی خبر بودند، باعث می شد راحتتر خودش را به ندانستن بزند. مجبور نشده بود به کسی توضیح بدهد؛ با رسوایی ها یا شایعه های شرم آور مواجه نشده بود.

(MA, s.103, prg.2)

Ğaffârvend ilk cümlelerin fiilini yanlış tercüme ettiği(bkz. 2.1.1.1) gibi ayrıca altı çizili olan cümleyi de çevirisine dâhil etmemiştir. İlk

cümledeki hatayı göz önünde bulundurarak, muhtemelen Ğaffârvend'in ilk cümleyi yanlış anlaması, cümlenin devamını anlamamasına sebep olmuş ve devamının tercümesinde vaz geçmiştir.

E. Şafak

...parlıtı sönmüştü. Takip eden üç saat boyunca Ella aklında bin bir fikir ve vesvese cirit atarken bir yandan da sakin sakin yemek hazırladı. Domates dilimledi, sarımsak ezdi, soğan kavurdu, fesleğen doğradı, sos kaynattı, portakal kabuğu rendeledi, hamur yoğurdu. David'in annesinin nişanlandıklarında verdiği altın öğüdü hiç unutmamıştı: "Taze pişmiş ekmek kadar bir erkeği evine bağlayan bir şey olamaz" demişti kayınvalidesi. "Sakin ha marketten ekmek alma. Kendi ekmeğini kendin pişir. Göreceksin, ne mucizeler yaratacak!" (Aşk, s.91, prg.4)

E. Ğaffârvend

...از دست رفته بود. (TA, s.85, prg.2)

A. Faşîhî

... خاموش شده بود. در سه ساعت بعدی الا همان طور که هزارچور فکر و خیال توی سرش وول می زد، آرام آرام آشپزی اش را هم می کرد. گوجه فرنگی قاچ کرد، سیر له کرد، پیاز سرخ کرد، سس جوشاند، پوست پرتقال رنده کرد، خمیر درست کرد. نصیحتی را که مادر دیوید در روز نامزدیشان کرده بود، هیچ وقت فراموش نمی کرد: «هیچ چیزی مثل نان تازه مرد را به خانه اش وابسته نمی کند. مبادا از سوپرمارکت نان بخری. نان خودت را خودت بپز. می بینی چه معجزه ها می کند!» (MA, s.103, prg.4).

Ğaffârvend, yukarıdaki metni yok sayarak metnin bir cümlesini dahi aktarma gereği duymamıştır.

E. Şafak

Anlaşılan hayatın bu kadar belirsiz, dünyanın böylesine tuhaf ve tekinsiz olması kendisi gibilerin kaygıyla eve kapanmasına sebep olurken, Aziz gibi insanlarda tam ters etki yaratıyor; onları bir seyahatten bir başkasına, bir maceradan ötekine sürüklüyordu. Buydu Ella'yı en çok şaşırtan. Nasıl oluyor da aynı sebep bu kadar farklı iki sonuç doğuruyordu? (Aşk, s.92, prg.5)

E. Ğaffârvend

A. Faşîhî

پیدا بود عجیب و بیش بینی ناپذیر بودن وقایع سبب می شود آدمهایی مثل خودش با نگرانی خودشان را گوشه خانه حبس کنند، اما همین شگفتی های دنیا باعث می شود آدمهایی مثل عزیز از سیاحتی به سیاحت دیگر، از ماجرابی به ماجرای دیگر کشیده شوند. همین وضعیت بیش از هر چیز دیگری مایه حیرت اللامی شد. چطور می شود علتی واحد دو معلول این قدر متفاوت به بار آورد؟ (MA, s.104, prg.4)

Metin Ğaffârwend'in çevirisinde yer almamaktadır.

E. Şafak

Göz ucuyla David'in tabağındaki karnabahara çatalını daldırıp, yemeğini ağır ağır çiğnemesini izledi. O çok iyi tanıdığı, defalarca öptüğü soluk, ince dudaklara, düzgün porselen dişlere takıldı bakışları. Kocasını başka bir kadını öperken canlandırdı hayalinde. (Aşk, s.93, prg.2)

E. Ğaffârwend

با گوشه چشم به دیوید که چنگالش را در تکه های گل کلم فرو می کرد و آهسته به دهان می برد، نگاهی انداخت. نگاهش بر آن لیان باریک و بی رنگ که بارها بوسیده بود، ثابت ماند. در ذهنش تصویر خیانت دیوید را زنده کرد. (TA, s.86, prg.2)

A. Faşîhî

با گوشه چشم دیوید را تماشا کرد که چنگالش را در میگو فرو می کرد، به دهان می برد و بعد آهسته آهسته می جویدش. شوهرش را کنار زنی دیگر مجسم کرد. (MA, s.105, prg.2)

Türkçe metinde altı çizili cümle Faşîhî'nin çevirisinde yer almamaktadır.

Cümlede "öpücük" kelimesinin geçmesinden dolayı yayından İİC. İslami İrşat ve Kültür Bakanlığı tarafından sansüre uğramış olması da muhtemeldir.

E. Şafak

Dünyadaki onca husumeti, karmaşayı düşününce, hele bir yandan Haçlısı, bir yandan Moğol'u saldırırken, pek çok insana bu imkânsız bir hayal gibi gelmişti.

(Aşk, s.97, prg.2)

E. Ğaffârvend

وقتی آن همه خصومت و دشمنی را در نظر بگیریم، به نظر بسیاری تحقق این آرزو، غیرممکن می‌رسد.

(TA, s.90, prg.1)

A. Faşîhî

با وجود این همه دشمنی و هرج و مرج موجود در دنیا و درست در هنگامهٔ حمله صلیبی‌ها از یک سو و مغول‌ها از سوی دیگر، این آرزو در نظر بسیاری کسان آرزویی دست نیافتنی به نظر می‌رسد.

(MA, s.110, prg.2)

Ğaffârvend altı çizili olan cümleyi çıkartarak, hikâyenin kurgusuna zarar verdiği gibi, hikâyenin kurgulandığı dönemde geçen tarihi bir olayı da gizlemiş ve bir bakıma anlatıcının (yazarın) olaya dair görüşünü perdelemiştir.

E. Şafak

Güneşin ilk ışıklarıyla kuşlar cıvıldaşırken, çiğ taneleri dallardan sarkarken, atıma bindim. Konya'ydı istikametim. Kendimi Kadir Allah'ın yazdığı yazgıya teslim ettim. Neler olacağını bilmeden ve bilmeyi istemeden var gücümle ilerledim.

(Aşk, s.118, prg.5)

E. Ğaffârvend

با طلوع خورشید و شروع نغمهٔ پرندگان، وقتی شب‌نم صبحگاهی از روی برگ‌ها آویزان بود، سوار اسب شدم و در مسیر قونیه تاختم. (TA, s.110, prg.1)

A. Faşîhî

هنگامی که پرنده‌ها با اولین پرتوهای آفتاب چهچه سردادند و قطرات شب‌نم از شاخه‌ها آویزان شد، سوار اسب شدم. مقصدم قونیه بود. خودم را به سرنوشتی که خدای قادر براریم رقم زده بود، تسلیم کردم. بی آنکه بدانم چه پیش خواهد آمد و بی آن که در آرزوی دانستنش باشم، با تمام نیرویم پیش رفتم. (MA, s.136, prg.1)

Takdir-i ilahi ve kaderden söz edilen cümleler Ğaffârvend tarafından görmezden gelinmiştir. Roman kahramanının Konya'ya gitmekteki amacı

kaderiyle karşılaşmaktır ancak Ğaffârvend bu önemli cümleyi çıkarmış ve tercüme etmemiştir.

E. Şafak

Tüm gençliği boyunca Ella babasının intiharından annesini sorumlu tutmuştu. Ve henüz genç bir kızken kendi kendine bir söz vermişti. O, annesinin yaptığı hataları yapmayacak, evlenince kocasını hep mutlu edecekti. Onun evliliği ölene dek sürecek, anne babasının gibi kısa ömürlü olmayacaktı. Belki de bu yüzden, yani surf kendi evliliğini farklı kılabilmek için, annesinin yaptığı gibi bir Hıristiyan'la değil, kendi inancından bir Yahudi'yle evlenmek istemiş, eş olarak David'i seçmişti. Ella ile annesinin aralarının düzelmesi uzun zaman almıştı. (Aşk, s.124, prg.4)

E. Ğaffârvend

الا در تمام روزهای جوانی، مادر را در مورد مرگ پدرش مقصر می دانست. بهتر شدن روابطش با مادر مدت ها طول کشید. (TA, s.115, prg.2)

A. Faşîhî

اللا در ایام جوانی مادرش را مسئول خودکشی پدرش می دانست. و هنوز دختری جوان بود که به خودش قولی داد. قول داد اشتباه های مادرش را تکرار نکند و ازدواج که کرد، شوهرش را خوشبخت کند. قرار بود زندگی زناشویی اش تا آخر عمر ادامه پیدا کند و مثل زندگی پدر و مادرش کوتاه نباشد. شاید هم به همین دلیل، یعنی صرفا برای آن که زندگی زناشویی اش متفاوت باشد، مثل مادرش با مردی مسیحی ازدواج نکرده بود و خواسته بود با یهودی همدین خودش ازدواج کند و دیوید را به شوهری انتخاب کرده بود. زمان زیادی طول کشید تا رابطه الا و مادرش خوب شود. (MA, s.144, prg.1)

Ğaffârvend altı çizili olan cümleleri tercüme etmemiştir. Çıkarılan cümlelerde hikâyenin ana karakterlerinden birinin kişiliğini daha iyi anlatan olay ve betimlemeler var. Ella'nın babasının intiharı, bu olaydan anneyi suçlu tutması, Ella'nın evlilikten sonraki planları ve bunun gibi kurguyu etkileyecek önemli olaylar çeviride aktarılmamıştır. Ğaffârvend'in pasajların ilk ve son cümlelerini tercüme etmek gibi bir anlayışa sahip olduğu görülmektedir.

E. Şafak

Keşke bir altın sikke olaydı aralarında. Tuğrası güneş, aslan veya hilal fark etmez. Keykubad tedavüldeki kanunlarını gevşeteli beri Halep Beylerinin sikkeleri, Fatımi dinarı, Bağdat Halifesinin mangırı, hatta İtalyan florini dahi geçer akçe kılındı. Konya'nın yöneticileri bunları kabul eder de dilencileri kabul etmez olur mu?

(Aşk, s.139, prg.5)

E. Ğaffârvend

کاش در میانشان سکه طلایی هم بود. (TA, s.129, prg.1)

A. Faşîhî

ای کاش یک سکه طلا هم بینشان بود. فرقی نمی کند طغرایش خورشید، شیر یا هلال باشد. از وقتی علاء الدین کیقباد قانون سکه های رایج را برانداخته، سکه بیک های حلب، دینار فاطمی، سکه خلیفه بغداد، حتی فلورین ایتالیا هم این جا مثل سکه رایج دست به دست می شود. خوب، مگر می شود حاکمان قونیه این را قبول بکنند و آن وقت، گداها قبول نکنند؟ (MA, s.162, prg.4)

Ğaffârvend altı çizili olan cümleleri tercüme etmemiştir. Metinde dönemin rayiç para birimlerine ve devletlerarası ticari ilişkilere değinilmesi bakımından işaretli cümleler önemli sayılacak olmasına rağmen Ğaffârvend bir sakınca görmeyerek söz konusu cümleleri çıkarmış ve tercüme etmemiştir.

E. Şafak

Yüreğim burkularak Rumi ile aramdaki farkın ne kadar vahim olduğunu anladım. Sahi Allah niçin tezatları aynılıktan, ahenksizliği uyumdan, adaletsizliği adaletten çok seviyordu? Ya ifrat, ya tefrit. Ya bir uç, ya öteki uç. (Aşk, s.142, prg.4)

E. Ğaffârvend

با اندوه متوجه شدم که تفاوت بین من و رومی چقدر وحشتناک است. راستی چرا خداوند تضاد را از تشابه، ناهماهنگی را از تطابق و بی عدالتی را از عدالت بیشتر دوست دارد؟ یا افراط یا تفریط!

(TA, s.132, prg.1)

A. Faşîhî

دلم گرفته بود. فهمیده بودم چه اختلاف فاحشی بین من و مولوی هست. آخر این چه وضعی است؟ یا افراط، یا تفریط. یا این سر، یا آن سر. (MA, s.166, prg.2)

Altı çizili olan cümle Faşîhî'nin tercümesinde mevcut değildir. Bu tür atlamalar, Faşîhî'nin çevirisinde sıkça görülen bir durum değildir. Cümlelerin içeriği dikkate alındığında, cümlelerin basımdan önce İİC. İslami İrşat ve Kültür Bakanlığı tarafından sansür edilmiş olması muhtemeldir.

E. Şafak

Ellerinde hacamat zembekleri ile bekleşen gezgin berberlere, billur küreli kâhinlere ve ateş yutan sihirbazlara rastladım. Kudüs'e gitmekte olan hacılar, son Haçlı Seferleri'nden kaçkın serseri askerler vardı yollarda. Ceneviz lisanı, Frenk lisanı, Yunanca, Fârisî, Türkçe, Kürtçe, Arapça, Ermenice, Süryanice, İbrance ve hangi lisana ait olduğunu bilemediğim envai çeşit lehçede konuşuyordu ahali. Bitmek bilmez farklılıklarına karşın bu insanların hepsinde ortak bir şey vardı: Aynı tamamlanmamışlık hâli. Her biri yapım süreci devam eden birer eserdi. Konya şehri Babil Kulesi misaliydi. (Aşk, s.144, prg.1)

E. Ğaffârvend

... زبانشان گرفته بود. شهر قونیه به برج بابل شباهت داشت. (TA, s.133, prg.1)

A. Faşîhî

... بند آمده بود. به دلاک های دوره گردی که اسباب حجامت در دست منتظر مشتری بودند، به پیشگوهایی با کره بلورین و نیز شعبده بازهایی برخوردارم که آتش می خوردند. در راهها زواری دیدم که به قدس می رفتند و سربازهای آواره ای که از آخرین جنگ صلیبی فرار کرده بودند. اهالی به لسان جنوایی، فرنگی، یونانی، فارسی، ترکی، کردی، عربی، ارمنی، سریانی، عبرانی و نیز به لهجه هایی تکلم می کردند که ندانستم متعلق به کدام لسان است. این انسان ها به رغم تفاوت های بی شمارشان، یک چیز مشترک داشتند: ناکامل بودن. هر کدامشان اثری بود ناتمام. قونیه به برج بابل می مانست (MA, s.168, prg.2)

Ğaffârvend paragraftaki altı çizili cümleleri atlayarak metnin son cümlesini tercüme etmiştir. Hâlbuki paragrafta Konya'nın romanın kurgulandığı dönemdeki sosyal ve kültürel yapısından, demografik yapısından izler mevcuttur. Dönemin sokak kültürü ve halk kültürü ve geleneği tasvir edilmiştir. Bu tasvirler tarihî bir romanın önemli unsurlarıdır. Ğaffârvend bu cümleleri yok sayarak romana, roman

yazarına büyük bir haksızlık yaptığı gibi İranlı okurların okur hakkını da gasp etmiştir.

E.Şafak

Birisi taş atmıştı. Son anda eğilmesem kafamı yaracaktı. Açık pencereden içeri giren taş beni teğet geçerek tam arkamda oturan İranlı halı tüccarının masasına güm diye inmişti. Ne olduğunu anlayamayacak kadar çakırkeyif olan tacir şimdi taşı eline almış, inceliyordu. Hıristos endişeyle seslendi: "Süleyman! Çabuk kapa şu camı, masana geç!" (Aşk, s.165, prg.5)

E. Ğaffârvend

اگر لحظه آخر خم نمی شدم، سرم را شکسته بود. هیرستوس با نگرانی صدا زد: «سلیمان زود باش پنجره را ببند و سر میزت برگرد.» (TA, s.152, prg.2)

A. Faşîhî

اگر در آخرین لحظه خم نشده بودم، کله ام شکسته بود. سنگ که از پنجره تو آمده و از بالای سرم گذشته بود، رفته بود افتاده بود روی میز تاجر ایرانی فرش که درست پشت سرم نشسته بود. تاجر که آن قدر کیفش کوک بود که متوجه قضایا نشده بود، سنگ را توی دستش گرفته بود و داشت وارسایش می کرد. خریستوس با نگرانی گفت: «سلیمان! زود این پنجره را ببند و بنشین سر جاییت!» (MA, s.195, prg.5)

Ğaffârvend, Konya'nın ticaret hayatını yansıtan cümleyi çevirisinde aktarmamış; paragrafın özet çevirisini yapmıştır.

E. Şafak

Cevaplarla nasıl baş edeceğini bilmiyordu! Ne yapacağını bilmediği bir bilgi ne işine yarayacaktı? Ne kadar az bilersen bilmek istemediğin şeyleri, o kadar az inceler derin, incinir kalbin. O kadar az kanarsın. Böyle bakınca aslında, cehalet o kadar da kötü bir şey değildi. (Aşk, s.168, prg.5)

E. Ğaffârvend

نمی دانست با جوابی که خواهد شنید، چگونه باید سر کند! تنها.... (TA, s.155, prg.1)

A. Faşîhî

نمی دانست با جوابها چطور سر کند. دانستن چیزی که نمی دانست با آن چه کند، به چه کارش می آمد؟ در مورد چیزهایی که نمی خواهی بدانی، هر قدر کم تر بدانی، همان قدر کمتر دلت به در می آید، همان قدر کمتر عذاب می کشی. این طوری که به قضیه نگاه کنی، نادانی آن قدرها هم بد نیست. تنها... (MA, s.199, prg.3)

Ġaffârvend metnin ilk cümlesi dışında diğer cümlelerin çevirisini yapmamıştır.

E.Şafak

Bu sayede evliliği boyunca aşınan özgüvenini yeniden kazanabilirdi. Öte yandan orta yaşlı, evli barklı Amerikalı bir kadının ilgisine mahzar olmak Aziz'in de gururunu okşuyordu belki. Her halükârda az bulunur cinsten bir erkekti. Karşısındaki kadının kendisine ilgi duyduğunu anlar anlamaz havalara girip kurt kesilmeyen bir erkek.

(Aşk, s.185, prg.1)

E. Ġaffârvend

حتی شاید در سایه آن بتواند اعتماد به نفس از دست رفته اش را دوباره به دست آورد. (TA, s.169, prg.1)

A. Faşîhî

این طوری می توانست اعتماد بنفسش را که طی زندگی زناشویی از دست داده بود، دوباره به دست آورد. از طرف دیگر شاید عزیز هم غرورش ارضا می شد از این که می دید زن آمریکایی میانسال و متاهل و نسبتاً متمولی به او توجه نشان می دهد. اما او به هر حال از آن مردهای کمیاب بود. از آن مردها نبود که به محض اینکه می فهمند زنی به آنها علاقمند است هوا برشان می دارد و به گرگ تبدیل می شوند.

(MA, s.220, prg.1)

Altı çizili olan parça Ġaffârvend'in tercümesinde yoktur. Mütercim yine keyfi davranarak paragrafı özetlemekle yetinmiştir.

E. Şafak

Hani bir şarkı var: "Que sera, sera" hatırlar mısın? "Her Şey Olacağına Varır" Benim şarkım değil. Hiç koyu veremiyorum kendimi. (Aşk, s.186, prg.2)

E. Ġaffârvend

A. Faşîhî

ترانه‌ای هست: «Que sera, sera». یادت می‌آید؟ این ترانه وصف حال من نیست: «آنچه باید بشود، می‌شود.» اصلاً نمی‌توانم تسلیم باشم. (MA, s.220, prg.1)

Ğaffârvend yukarıdaki cümleleri tamamen kaldırmış ve tercüme etmemiştir. Faşîhî de birebir tercüme yaptığı için anlamı tam olarak aktaramamıştır. Çeviri okura anlamada zorluk yaşatacak niteliktedir.

Cümlelerin daha iyi anlaşılır çevirisi için önerimiz şöyledir:

ترانه "Que sera, sera" را یادت می‌آید؟ یعنی "هرچی بخواد بشه، می‌شه". این ترانه در مورد من صدق نمی‌کنه، چون اصلاً نمی‌توانم بی‌خیال و راحت باشم.

E. Şafak

Bir yerin ahalisi yoldan çıkarsa şayet, aynen böyle iflah olmayacak hâle gelir.

(Aşk, s.192, prg.4)

E. Ğaffârvend

اگر مردم سرزمینی گمراه شوند، بلافاصله عاقل نمی‌شوند. (TA, s.176, prg.1)

A. Faşîhî

اگر اهالی جایی از راه به در شوند، عیناً به همین حالتی می‌افتند که ما داریم می‌افتیم و انگار راه نجاتی هم نداریم. (MA, s.228, prg.4)

Kaynak metinde olmadığı halde her mütercim metne eklemelerde bulunmuştur. Örneğin asıl metinde 'hemen', 'o anda' 'بلافاصله' ve 'düşmekteyiz, düşüyoruz' "ما داریم می‌افتیم" gibi ibareler olmadığı hâlde bu eklemeler yapılmıştır.

Cümlelerin aşağıdaki şekilde tercüme edilmesi daha uygundur:

اگر اهالی جایی از راه به در شوند، دقیقاً به همین شکل دچار وضعیتناصلاح ناپذیر می‌شوند.

E. Şafak

Ne zaman bu kadar çok insana seslenmem gerekse, cemaatimi ne düşünür, ne düşünmemelik ederim. Arada incecik bir çizgide konumlanırım. Bunun tek yolu var: Dinleyicileri onlarca, yüzlerce ayrı insan olarak değil, tek bir kişi gibi görmek!

(Aşk, s.198, prg.1)

E. Ğaffârvend

Her zaman بخوام برای جماعتی سخن بگویم، سعی می کنم بدانم چه چیزی برای مردم اهمیت بیشتر یا کمتری دارد و موضوع بحث را در خط باریکی میان این دو، پیش می برم. این تنها یک راه دارد: شنوندگان را ده ها و صدها انسان جدا از هم نمی بینم، بلکه آنها را واحد فرض می کنم. (TA, s.182, prg.1)

A. Faşîhî

هر گاه که لازم باشد برای چنین جماعت انبوهی سخن بگویم، شنونده ها را نه به صورت صدها و هزاران انسان منفرد، بلکه به شکل شخصی تنها می بینم. (MA, s.235, prg.1)

Faşîhî altı çizili olan cümleyi tercüme etmemiştir. Ğaffârvend'in çevirisinde de bazı kavram hataları bulunmaktadır (bkz. 2.1.1.1).

E. Şafak

Gitmediği yer kalmamıştı. Yabancı bir yere gitmenin tedirginliği; suratsız, insafsız gümrük görevlileri; laçkalaşmış bürokrasi çarklarından vize almanın imkânsızlığı; içme sularındaki parazitler; besin zehirlenmeleri, mide rahatsızlıkları, soyulma tehlikesi... Kısacası her turistin kâbusu olan meseleler Aziz için sıradan ayrıntılardı.

(Aşk, s.203, prg.3)

E. Ğaffârvend

جایی نمانده بود که نرفته باشد. (TA, s.187, prg.1)

A. Faşîhî

جایی نبود که نرفته باشد. نگرانی های رفتن به مملکتی بیگانه، روبرو شدن با کارمندان اخمو و بی انصاف گمرک، دشواری گرفتن ویزا، انگل های موجود در آب های آشامیدنی، مسمومیت غذایی، ناراحتی های گوارشی، خطر دزدی... خلاصه مسئله هایی که کابوس هر توریستی هستند، در نظر عزیز مسائلی بیش یا افتاده و قابل اغماض بودند. (MA, s.242, prg.1)

Asıl metinde altı çizili kısımlar Ğaffârvend'in çevirisinde yer almamaktadır.

E. Şafak

Tıpkı tarihte olduğu gibi günümüz dünyasında da en korkunç ve en kanlı kavgaların din adına yapıldığını düşünüyordu. Dinlerin insanlığa ne faydası vardı, insan ırkını birbirine kırdırmaktan başka? Hangi dinden olursa olsun bağınazlığa tahammülü yoktu. Gene de (her ne kadar bunu Aziz'e itiraf etmemişse de), İslam'daki köktendinciliğinin, Hıristiyan ve Yahudi köktendinciliğinden daha tehlikeli olduğuna inanıyordu. Tüm Semavi dinler birbirine benziyordu ama İslamiyet daha katı, daha kapalı bir din değil miydi? Hele kadınlar için. Açıkçası Ella Rubinstein, müslüman kadınlara uzaktan uzağa acıyor, hepsini aynı keşeye koyuyor ve onlardan biri olarak doğmadığı için kendini şanslı sayıyordu. (Aşk, s.204, prg.1)

E. Ğaffârvend

بر اساس آنچه در تاریخ خوانده بود، اعتقاد داشت بزرگترین و خونین ترین جنگ ها در سایهٔ دین اتفاق افتاده اند. (بقیه جمله حذف شده است) (TA, s.188, prg.1)

A. Faşîhî

فکر می کرد امروز هم، مثل زمان های قدیم وحشتناک ترین و خونبارترین منازعه ها به نام دین صورت می گیرد. با خود می گفت دین چه فایده ای دارد جز این که باعث کشت و کشتار شود؟ طاقت تعصب دینی را نداشت، هر دینی که باشد. با این حال معتقد بود (این را برای عزیز اعتراف نکرده بود) بنیادگرایی اسلامی از بنیادگرایی مسیحی و یهودی خطرناکتر است. فکر می کرد همهٔ دین های آسمانی به هم شبیهند، اما اسلام دینی سختگیرانه تر و بسته تر است؛ بخصوص برای زن ها. راستش اللا روبینشتاین از دور دلش برای زن های مسلمان می سوخت، همه شان را در یک کفه می گذاشت و خودش را خوش شانس می دانست که یکی از آن ها نیست. (MA, s.242, prg.4)

Ğaffârvend asıl metnin ilk cümlesi dışında diğer işaretli kısımları tamamen atlamış, çevirisini yapmamıştır.

E. Şafak

...güzel sildim. Bu yörenin inanışına göre kitaplara dadanıp sayfalarını kemirmekten zevk alan haylaz bir cin varmış. İsmi Kebikeç! İşte bu cini defetmek için her kitabın başına muhakkak bir uyarı yazmak gerekirmiş. Ya Kebikeç! Bu kitaptan uzak dur! Sana göre değil bu sayfalar! Ben de her bir kitabı sildikçe bu yazıya bakıp gülümsüyordum.

O öğleden sonra kütüphanedeki bütün kitapların tek tek tozunu aldım. Çalışırken bir yandan da İmam Gazali'nin İhya Ulum al-Din adlı kitabını... (Aşk, s.214, prg.3)

E. Ğaffârvend

... پاک کردم. از طرفی، کتاب احیاء علوم الدین امام محمد غزالی... (TA, s.198, prg.2)

A. Faşîhî

... تمیز می‌کردم. توی این دیار معتقدند یک جن بی‌عار هست که مزه کتاب را دوست دارد و عاشق جویدن صفحه‌های کتاب است. اسمش هم کبیکچ است! برای همین می‌گویند برای دفع کردن این جن باید بالای هر کتاب یک جمله هشدار نوشت. ای کبیکچ! از این کتاب دوری کن! این صفحه‌ها به درد تو نمی‌خورد! من هم هر کتابی را که پاک می‌کردم به این نوشته نگاه می‌کردم و لبخند می‌زدم. در آن بعدازظهر همه کتاب‌های کتابخانه را تک‌به‌تک گردگیری کردم. موقع کار کتاب احیاء علوم‌الدین نوشته امام محمد غزالی... (MA, s.256, prg.3)

Ğaffârvend muhtemelen fazla ve gereksiz bulmuş olacak ki altı çizili cümleleri tercüme etmemiştir.

E. Şafak

O yeknesak bir sesle konuşurken, ben de gözlerimi kapayıp onunla beraber Arap Çölleri'ne, Afrika'nın şimalindeki Bedevi çadırlarına, suları masmavi Akdeniz'e seyahat ettim. Bilge nereyi anlattıysa, hayalimde canlandırarak ziyaret ettim.

(Aşk, s.216, prg.2)

E. Ğaffârvend

به همراه سخنان او من هم چشمانم را بستم و هرجایی را که او تعریف می‌کرد، در خیالم مجسم کرده و به سیاحت پرداختم. (TA, s.200, prg.1)

A. Faşîhî

همان طور که او با صدایی یکنواخت حرف می‌زد، من هم چشم‌هایم را بستم و همراه با او صحراهای عربستان و چادرهای بدوی‌های شمال آفریقا و آب‌های آبی دریای مدیترانه را سیاحت کردم. حکیم هرکجا را که تعریف می‌کرد، من هم توی ذهنم همان جا را مجسم می‌کردم و می‌گشتم. (MA, s.260, prg.1)

Ğaffârvend daha önceki paragraflarda yaptığı gibi, ilk ve son cümleyi birleştirerek Farsçaya aktarmıştır.

E. Şafak

Bilge gidince annem kollarını "fesuphanallah" dercesine iki yana açtı. Başladı söylenmeye: "Hamileyim. Kimya ban ayardım etmeli. Hem kız kısmının kitaba ne ihtiyacı var? Olacak iş mi? Evinde otursun. Çocuk bakmayı öğrensin. "Keşke annem gitmeme başka nedenlerden dolayı karşı çıksaydı. Hasretime dayanamayacağını, geçici de olsa kızını başka bir aileye vermeye gönlünün razı olmadığını söyleseydi, ben de bu hevese kapılmaz, köyümde kalmayı tercih ederdim. Ama bunların hiçbirini demedi. O sırf evde yardıma ihtiyaç olduğu için gitmeme karşı çıktıkça, ben de daha çok ikna oldum gitmeye. Bu arada babam, bilgenin sözünü ettiği meşhur âlimi beraber ziyaret etmeye karar verdi.

(Aşk, s.217, prg.7)

E. Ğaffârvend

(TA, s.201, prg.1)---

A. Faşîhî

همین که حکیم پایش را از خانه بیرون گذاشت، مادرم دستهایش را از دو طرف باز کرد و بنای غرولند گذاشت: «حامله‌ام. کیمیا باید کمک حالم باشد. تازه، دختر جماعت چه احتیاجی به درس و مشق دارد؟ چه حرف‌ها! بنشینید توی خانه و بچه‌داری یاد بگیرد.»

کاش مادرم برای مخالفت با رفتنم دلایل دیگری می آورد. مثلاً می‌گفت نمی‌تواند دوری‌ام را تحمل کند. یا دلش راضی نمی‌شود دخترش، موقتی هم که شده، بیش خانواده دیگری بماند. اگر این‌ها را می‌گفت، من هم اسیر این هوس نمی‌شدم و ترجیح می‌دادم در روستایمان بمانم. اما این‌ها را نگفت. فقط می‌گفت توی کارهای خانه به کمکم احتیاج دارد و برای همین با رفتنم مخالف است. او هرچه بیشتر این حرف را می‌زد، من هم هرچه بیشتر قانع می‌شدم که باید بروم. در این میان پدرم تصمیم گرفت باهم به دیدن عالمی برویم که حکیم حرفش را می‌زد. (MA, s.261, prg.5)

Asıl metinde karmaşık cümle yapısı ve anlaşılmaz ifadeler olmamasına rağmen Ğaffârvend yine keyfi davranarak tüm paragrafı yok sayarak çevirisini yapmamıştır.

E. Şafak

"Efendi Hazretleri. Kızım Kimya özel bir çocuk. Ama anası da ben de basit insanlarız. Onu layıkıyla yetiştiremeyiz..." (Aşk, s.218, prg.3)

E. Ğaffârvend

«آقا! دخترم کیمیا کودک خاصی است. اما هم من و هم مادرش انسان‌های ساده و جاهلی هستیم و نمی‌توانیم آن‌طور که شایسته است، او را پرورش دهیم...» (TA, s.202, prg.1)

A. Faşîhî

«حضرت مولانا، دخترم کیمیا بچه‌ای خاص است. اما مادرش و من آدم‌های ساده‌ای هستیم. نمی‌توانیم آن‌طور که شایسته است او را پرورش بدهیم...» (MA, s.262, prg.4)

“جاهل” kelimesi Farsçada “Bilgisiz, Ahmak, Okuma yazması olmayan” anlamına gelir. Yazar asıl metinde bu kelimeyi kullanmadığı halde, Ğaffârvend “basit” sıfatının yanına bir de bu kelimeyi eklemiştir.

E. Şafak

O an bildim ki Mevlâna'yla tanışmamın etkileri çok ötelere uzanacak. Annemle aramız hiçbir zaman yakın olmamıştı ama şimdi Allah sanki anamın gönlümdeki boşluğunu doldurmak için bana iki baba birden veriyordu: gerçek babam ve cici babam. (Aşk, s.221, prg.2)

E. Ğaffârvend

آن لحظه فهمیدم که اثرات آشنایی‌ام با مولانا بسیار فراتر خواهد رفت. (TA, s.204, prg.1)

A. Faşîhî

آن لحظه فهمیدم که تاثیر آشنایی‌ام با مولانا خیلی فراتر از محیط خودم خواهد بود. میانه‌ام با مادرم هیچ وقت خوب نبود، اما انگار خدا برای پر کردن جای خالی مادرم در قلبم به من همزمان دو پدر داده بود: پدر واقعی‌ام و آقابابام. (MA, s.265, prg.5)

Asıl metinde çizgi ile belirlenen kısımlar Ğaffârvend'in çevirisinde bulunmamaktadır.

•

E. Şafak

Bu arada Ella'nın evinde aynı anda birkaç şey birden oluyordu. Matematikten üst üste çakan Avi özel ders almaya başlamıştı. Orly ise yeme bozuklukları için bir psikoloğa görünüyordu artık. Aylardır ilk kez bu sabah bir omletin yarısını yemeyi becermiş, hemen ardından kaç kalori aldığını hesaplamışsa da mucizevi bir şekilde

pişmanlık duymamış, kendini açlıkla talim etmeye kalkmamıştı. Öte yandan Jeannette Scottla ayrıldıklarını açıklayarak herkesin kafasını karıştırmıştı. Neler olduğunu soranlara bir müddet yalnız kalmaya ihtiyacı olduğunu söylemişti. Ama Ella'nın gördüğü kadarıyla kızının pek de yalnız kaldığı yoktu. Eskiden olsa hemen yargılar, karışır, kızardı. İnsanların ilişki kurma ve yıkma hızı, daha önce hiç olmadığı kadar düşündürüyordu Ella'yı. Acaba Azizle yakınlaşması da öyle bir şey miydi? Bugün var yarın yok? Kitapla ilgili çalışma bitince bu yakınlık da kendiliğinden sönecek miydi? Bundan endişe ediyordu. Çocuklarıyla ilişkisinde tahakküm perver olmamaya azami gayret ediyordu. (Aşk, s.222, prg.3)

E. Ğaffârvend

و این ها تلاش برای خندیدن زنی بود که سال ها توسط خودش سانسور می‌شد. تلاش می‌کرد با فرزندانش با تحکم رفتار نکند. (TA, s.206, prg.1)

A. Faşîhî

همیشه خودش را سرکوب و خواسته‌هایش را سانسور کرده بود.

در این میان، چند اتفاق در خانه‌ی الا همزمان در حال وقوع بود. ایوی که نمره‌های ریاضی‌اش پشت سر هم بد می‌شد، معلم خصوصی گرفته بود. اورلی هم دیگر به خاطر بدغذایی‌اش پیش روانپزشک می‌رفت. بعد از ماه‌ها برای اولین بار امروز صبح توانسته بود نصف بشقاب املت بخورد و با آن که بلافاصله حساب کرده بود چند کالری دریافت کرده، به شکلی معجزه‌وار احساس پشیمانی نکرده و نخوایسته بود بعداً به خودش گرسنگی بدهد. از طرف دیگر ژانت اعلام کرده بود با اسکات به هم زده، و با این کارش همه را گیج کرده بود. هرکس هم می‌پرسید چه اتفاقی افتاده، جواب می‌داد احتیاج دارد مدتی تنها بماند. اما تا آن جا که الا خبر داشت دخترش چندان هم تنها نمی‌ماند. اگر پیش از این بود، فوراً عصبانی می‌شد و دخالت می‌کرد. تازگی‌ها سرعت آدم‌ها در برقرار کردن و قطع کردن ارتباط الا را به فکر فرو می‌برد. یعنی نزدیک شدنش به عزیز هم همچو چیزی بود؟ رابطه‌ای موقتی؟ وقتی کار مربوط به کتاب تمام می‌شد، این احساس نزدیکی هم خودبخود پایان می‌یافت؟ این نگرانش می‌کرد.

عزمش را جرم کرده بود تا در روابطش با بچه‌ها حالت تحکم‌آمیز نداشته باشد. (MA, s.262, prg.2)

Ğaffârvend yukarıdaki paragrafı sadece bir satırda aktarmış olması nedeniyle çevirisinde Ella ve çocukları hakkında olan bütün detayları yok saymıştır.

E. Şafak

Tek başına bir köşeye çekilip, kendine ait bir dünya yaratınca, evliliklerini olduğundan parlak ve başarılı gösteren cila dökülmüştü. Rol yapmayı bırakalı beri ikisinin de defolarını, hatalarını tüm çıplaklığıyla görebiliyordu. (Aşk, s.224, prg.2)

E. Ğaffârvend

از وقتی که نقش بازی کردن را رها کرد، توانست خطاها و اشتباهات هر دویشان را به شکلی بارز ببیند.

(TA, s.207, prg.2)

A. Faşîhî

از وقتی تک و تنها به گوشه‌ای خزیده بود و برای خودش دنیایی آفریده بود، پوسته‌ی براقی که زندگی خانوادگی‌شان را درخشان‌تر و موفق‌تر از واقع نشان می‌داد، ریخته بود. از وقتی نقش بازی کردن را رها کرده بود، می‌توانست کاستی‌ها و خطاهای هر دویشان را ببیند. (MA, s.269, prg.6)

Altı çizili kısımlar Ğaffârvend'in çevirisinde yer almamaktadır.

E. Şafak

Sekiz senelik kocam, öz evladımın gibi evlatlarını yetiştirdiğim adam, beraber çocuk yaptığım insan bir yabancıya döndü. (Aşk, s.225, prg.3)

E. Ğaffârvend

مردی که هشت سال همسرم بود و پسرانش را چون فرزندان خودم بزرگ کرده‌ام، تبدیل به بیگانه‌ای شده.

(TA, s.209, prg.1)

A. Faşîhî

مردی که هشت سال است شوهرم است، مردی که بچه‌هایش را مثل بچه‌ی خودم بزرگ کرده‌ام، مردی که برایش بچه آورده‌ام، به مردی غریبه تبدیل شده. (MA, s.272, prg.2)

Ğaffârvend altı çizili ibareyi tercüme etmemiş; ayrıca “evlat” ibaresini “فرزند” yerine ‘Erkek’ anlamında kullanılan “پسر” kelimesiyle tercüme etmiştir.

E. Şafak

Diyor ki her milletin bir nasibi ve bir mevsimi varmış. Ne yani, vaktimizin dolmasını mı bekleyeceğiz?

"Aşk" dışında en sevdiği kelimeler: "sabır", "uyum", "huzur", "hoşgörü", "tevekkül..." Cici bici, şeker şerbet, ne etliye ne sütlüye bulaşan onca kuru laf! Ona kalsa hepimiz evde oturup, düşmanların bizi kesmesini beklemeliyiz. Eminim o zaman deliğinden çıkar, enkaza bakıp, "napalm nasip böyleymiş, buna da şükür"der. Bir de dedikodu duydum; diyorlar ki garip garip laflar etmiş geçenlerde:"Camiler medreseler yıkılsın" demiş. Bu nasıl laf böyle?

Rumi henüz çocukken ailesiyle beraber Afganistan'dan kaçıp Anadolu'ya sığınmış. O dönemin kudretli zenginleri Selçuklu Sultanından açık davet almışlar; Rumi'nin babası da onlardan biriymiş. Karınları tok, sırtları pek, bir elleri yağda bir elleri balda Afganistan'ın keşmekeşinden çıkıp Konya'nın latif bağlarına sığınmışlar. Mazisi böyle olan adamın "her şeyi hoş gör" demesinden kolay n'ola?

(Aşk, s.237, prg.1)

E. Ğaffârvend

می گوید هر ملتی نصیب و موسمی دارد. یعنی چه؟ یعنی باید منتظر بمانیم تا زمان مناسب فرا رسد؟ اگر به حرف او باشد می خواهد همه در خانه‌ها مان نشسته منتظر باشیم تا دشمن سرمان را ببرد. مطمئنم آن زمان از سوراخش بیرون آمده، قتل عام را نگاه می کند و می گوید: چه می توان کرد، قسمتان این گونه بود. به این هم شکر! (TA, s.221, prg.1)

A. Faşîhî

می گوید هر طایفه ای قسمتی و موسمی دارد. یعنی چه؟ یعنی باید منتظر بنشینیم تا اجلمان سر برسد؟ بجز «عشق» کلمه‌های دیگری هم دوست دارد: «صبر»، «سازش»، «آرامش»، «مدارا»، «توکل» ... همه‌اش حرف مفت است! اگر دست او باشد، همه باید در خانه‌هایمان بنشینیم و منتظر بمانیم دشمن از راه برسد و سرمان را ببرد. مطمئنم که آن موقع از سوراخش بیرون می آید، به ویرانه‌ها نگاه می کند و می گوید: «چه کاری از دستمان برمی آید؟ قسمت این بوده. برای این هم باید شکر کرد.» شایعه ای به گوشم خورده؛ می گویند چند روز پیش حرف‌های عجیب و غریبی زده. گفته: «مسجدها و مدرسه‌ها باید خراب شوند.» این هم شد حرف؟

مولوی هنوز کودک بوده که همراه خانواده‌اش از بلخ فرار کرده‌اند و به آناتولی پناه آورده‌اند. سلطان سلجوقی ثروتمندان قدرتمند آن دوره را آشکارا دعوت کرده بود؛ پدر مولوی هم یکی از آنها بوده. با شکم سیر و جیب‌پر، از خارزار بلخ بیرون آمده‌اند و به باغ‌های لطیف قونیه وارد شده‌اند. مردی با چنین پیشینه‌ای خیلی راحت می‌تواند بگوید: «همه چیز را به فال نیک بگیر.» (MA, s.287, prg.3)

Ğaffârvend altı çizili olan kısımları tercüme etmeyerek kendince on iki satırdan ibaret paragrafı dört satırda özetlemiştir.

E. Şafak

Şems benim rahmet ummanım, lütuf güneşim. Aramızdaki dostluğun derinliği Kuran'ın dördüncü okuması gibi; ya içindedir, kapılır gidersin, ya dışındadır, neye benzediğini bilemezsin. Zahiren anlamak kabil değil, ancak yaşanınca var.

(Aşk, s.240, prg.5)

E. Ğaffârvend

شمس دریای رحمت و خورشید لطف من است. (TA, s.224, prg.1)

A. Faşîhî

شمس دریای رحمت، خورشید لطفم است. عمق دوستیمان مانند قرائت چهارم قرآن است؛ یا درونش هستی، از خود بیخود می‌شوی و می‌روی، یا بیرونش هستی و قادر نیستی بفهمی به چه می‌ماند.

(MA, s.292, prg.3)

Ğaffârvend metnin yalnızca ilk cümlesini Farsçaya aktarmıştır. Faşîhî de metnin son cümlesini tercüme etmemiştir. Anlaşılan her iki mütercim anlamı aktarmada biraz zorluk yaşayınca çıkarmayı tercih etmişlerdir. Paragrafın çevirisi için önerimiz şöyledir:

شمس دریای رحمت و خورشید لطف من است. عمق دوستی ما مانند قرائت قرآن برای چهارمین بار است؛ یا در درونش هستی، در آن غوطه‌ور می‌شوی، یا در بیرونش هستی و نمی‌دانی شبیه چیست. فهمش از روی ظاهر غیرممکن است، فقط باید تجربه‌اش کرد.

E. Şafak

Âşık olmayana aşk kuru bir kelimededen ibaret. Yarı palavra, yarı safsata. Âşık olmayan bunu anlayamaz, anlasa anlatamaz. Öyleyse nasıl söze dökülebilir aşk, kelimelerin hükmünü yitirdiği yerde? (Aşk, s.242, prg.3)

E. Ğaffârvend

عشق جایی است که کلمات حکمرانیشان را از دست می‌دهند. (TA, s.225, prg.1)

A. Faşîhî

عشق در نظر کسی که عاشق نیست، کلمه‌ای خشک و توخالی است. نیمی فریب، نیمی سفسطه. آن که عاشق نیست عشق را نمی‌تواند درک کند، آن که عاشق است نمی‌تواند وصف کند. در این صورت، در جایی که کلمه‌ها توان ندارند، عشق را مگر می‌توان در قالب سخن ریخت. (MA, s.294, prg.2)

Ġaffârvend yukarıdaki paragraftan anladığını sadece bir satırda özetlemiştir. Ayrıca çevirdiği cümlelerin de Türkçe metinle bir ilgisi yoktur. İbare tamamen mütercimın kendisine aittir.

E. Şafak

Ancak odama dönüp döşeğe sırtımı dayadığımda, gözlerimi tavana dikip, acaba Şems beni öpseydi nasıl olurdu diye heyecan içinde düşünürken şafak attı.

(Aşk, s.247, prg.8)

E. Ġaffârvend

وقتی به اتاقم رسیدم، به پشتی تکیه داده، چشمانم را به سقف دوختم و با خود اندیشیدم که اگر شمس مرا می‌بوسید، چه اتفاقی می‌افتاد؟! (TA, s.231, prg.1)

A. Faşîhî

به اتاقم رسیدم و روی تشکم ولو که شدم، تازه یادم افتاد. (MA, s.301, prg.3)

Altı çizili olan cümle Faşîhî'nin çevirisinde bulunmamaktadır. Cümlelerin mütercim tarafından mı Farsçaya aktarılmadığı yoksa İİC. İslami İrşat ve Kültür Bakanlığınca mı çıkarıldığı bilinmemektedir. Bu çıkarma mütercimın Farsça çevirisinde kapalılığa sebep olmuştur. Faşîhî'nin ibarelerinde hayal edilenin, tasavvur edilenin ne olduğu anlaşılamamaktadır.

E. Şafak

"Babamın eski bir risalesinin suretini çıkarıyorum" dedim. "Tüm sohbetlerini temize çekip kopyalamak niyetindeyim." (Aşk, s.248, prg.8)

E. Ġaffârvend

«یکی از رساله‌های قدیمی پدر را باز نویسی می‌کنم.» (TA, s.232, prg.1)

A. Faşîhî

گفتم: «یکی از رساله‌های قدیمی پدرم را رونویسی می‌کنم. می‌خواهم همهٔ تقریراتش را پاکنویس و نسخه برداری کنم.» (MA, s.302, prg.3)

Ġaffârvend Mevlânâ'nın *Fîhi mâ fîh* adlı eserinin ve diğer eserlerinin istinsahına dair tarihî bilgi niteliğinde olan önemli bir cümleyi tercüme etmemiştir.

E. Şafak

"Haşhaşilermiş!" diye çıktım. "Sen de bu saçmalıklara inanıyorsun öyle mi?"
Haşhaşiler mebzul miktarda uyuşturucu kullanıp suikastlar düzenlemeleriyle nâm ve korku salmış bir mezhepti. Ortaliğa dehşet saçmak için nüfuzlu kimseleri hedef seçer, kurbanlarını uluorta katlederlerdi. Selahattin Eyyubi Hazretlerinin çadırına girip, başucuna zehirli bir tatlı bırakacak kadar ileri gitmişlerdi. Tatlının yanına bir de pusula ilişirmişlerdi: "Gözümüz Üstünde!" *Ve Selahaddin Eyyubi, yani Haçlılara karşı cesaretle savaşıp Kudüs'ü geri alan ve kimseden korkusu olmayan o muhteşem kumandan, Haşhaşilerle mücadeleye cesaret edememiş, alttan almıştı. İnsanlar nasıl olur da Şems'in bu korkunç örgütle alâkası olduğunu düşünürlerdi?*
Elimi 'Alâeddîn'in omzuna koydum. (Aşk, s.250, prg.3)

E. Ġaffârvend

شمس را حشاشین فرستاده‌اند.» «و تو هم این مزخرفات را باور می‌کنی؟!» حشاشین فرقه‌ای بودند که مقدار زیادی مواد مخدر مصرف کرده و سوء قصدهایی ترتیب می‌دادند و از این طریق با نامشان در میان همه ترس و وحشت ایجاد می‌کردند. برای ایجاد رعب در میان مردم، افراد بانفوذ را به عنوان هدف انتخاب می‌کردند و بدون اطلاع می‌کشتند. تا آنجا پیش رفته بودند که وارد چادر صلاح الدین ایوبی شده و غذایی مسموم بالای سرش گذاشتند و در کنار غذا کاغذی تهدیدآمیز با این مضمون: مراقبت هستیم! در اعمال دقت کن! و صلاح الدین ایوبی، فرمانده محتشمی که با شجاعت و جوانمردی‌اش توانسته بود با صلیبیان جنگیده، قدس را پس بگیرد، جسارت نکرده بود با حشاشین مجادله کند و موضوع را نادیده گرفته بود. انسان‌ها چگونه می‌توانستند شمس را وابسته به چنین گروه وحشتناکی بدانند؟! دستم را روی شانهٔ علاءالدین گذاشتم:

(TA, s.233, prg.1)

A. Faşîhî

«حشاشین فرستاده‌اند! تو هم این مزخرفات را باور می‌کنی؟» دستم را روی شانه‌اش گذاشتم.

(MA, s.304, prg.8)

Türkçe metinde altı çizili kısımlar Faşîhî'nin tercümesinde yoktur. İşaretle ve tercüme olunmayan kısımlarda Haşhaşiler ve Selahaddin Eyyubi ile ilgili anlatılanlar herhangi bir kaynaktan teyit edilmediğinden olsa gerek ya mütercim anlatılanlara katılmadığından çevirisini yapmamış ya da bu kısımlar İİC. İslami İrşat ve Kültür Bakanlığınca sansür edilmiştir.

E. Şafak

Ne de olsa küçük kardeşimdi.

Ona baktığım zaman ara sokaklarda kedi kovalayan, yağmur birikintilerine dalıp ayağını çamura bulayan, bütün gün yoğurtlu ekmek kemiren oğlan çocuğunu görüyordum. O hafif tombul, yaşına göre bir parça kısa boylu çocuk, annesinin vefat haberini duyduğunda damla gözyaşı dökmemişti. Haberi alınca tek yaptığı başını eğip ayaklarına bakmak olmuştur, çarıklarından utanırcasına. Dudaklarını büzmüş, öylece kalmıştı. Keşke ağlayıp feryat edebilseydi. Keşke her şeyi bu kadar içine atmasaydı.

“Hatırladın mı?... (Aşk, s.251, prg.6)

E. Gaffârvend

.. کوچکم است. از او پرسیدم: (TA, s.235, prg.2)...

A. Faşîhî

... کوچکم بود. نگاهش که می‌کردم پسر بچه‌ای می‌دیدم که در کوچه‌ها دنبال گربه‌ها می‌کند، توی چاله‌های پر شده از آب باران می‌رود و پاهایش را گلی می‌کند و تمام روز نان ماستی سق می‌زند. آن بچه نسبتاً تپیل که قدش نسبت به سنش کمی کوتاه بود، خبر مرگ مادرش را که شنید، یک قطره اشک هم نریخت. خبر را که به او داده بودند، تنها کاری که کرده بود این بود که سرش را خم کند و پاهایش را نگاه کند، انگار که از چارقه‌های خجالت کشیده باشد. لب‌هایش را جمع کرده بود و در همان حال مانده بود. کاش می‌توانست گریه و زاری کند. کاش این قدر همه چیز را توی خودش نمی‌ریخت.

پرسیدم: (MA, s.306, prg.1)...

Gaffârvend Türkçe metnin işaretle kısımlarını tercüme etmemiştir.

E. Şafak

Böylece çocukluğum boyunca hem bir çobanın münzevi hâllerinden, hem bir kitapçının içedönüklüğünden bir şeyler aldım galiba. (Aşk, s.262, prg.1)

E. Ğaffârvend

به همین دلیل گویا شخصیت من از احوالات منزوی یک چوپان و از گوشه‌گیری و روان‌پریشی یک کتابفروش تاثیر گرفت. (TA, s.246, prg.1)

A. Faşîhî

این شد که فکر کنم در بچگی هم از حالت منزوی چوپان‌ها و هم از حالت درونگرایانه کتابفروش‌ها چیزهایی گرفتم. (MA, s.320, prg.1)

Türkçe metinde 'içedönüklük' terimini Ğaffârvend "گوشه‌گیری", Faşîhî ise "حالت درونگرایانه" ifadesiyle karşılamıştır. Ğaffârvend ayrıca Türkçede 'psikopat' anlamına gelen "روان‌پریشی" terimini de kullanmak suretiyle bir eklemede bulunmuş, içedönük ve psikopat sıfatlarını bir kitapçının özelliği olarak bir arada zikredebilmiştir.

E. Şafak

Hayaletin galeyana getirdiği Moğol Ordusu'nun kervanlara saldırıp, köyleri yağmaladığını, kadın erkek demeden önüne geleni kestiğini anlattı. "Ama Moğol olmasa, başka bir şey olur. Çünkü insanın olduğu her yerde savaş var" dedi.

(Aşk, s.269, prg.1)

E. Ğaffârvend

گفت که چنگیزخان اردوی مغول را به غلیان درآورده و آن‌ها تحت تاثیر این شور به کاروان‌ها حمله می‌کنند و روستاییان را تاراج کرده و بی‌آنکه برایشان توفیری داشته باشد زن و مرد همه را از دم تیغ می‌گذرانند.

(TA, s.253, prg.1)

A. Faşîhî

تعریف کرد قشون مغول که شب چنگیز به غلیانش آورده چطور به کاروان‌ها حمله می‌کند، دهات را غارت می‌کند، شهرها را به آتش می‌کشد و همه را از زن و مرد تا بچه و پیر از دم تیغ می‌گذرانند. گفت: «اما اگر مغول هم نباشد، چیز دیگری به جایش می‌آید. چون هر جا آدمیزاد هست جنگ هم هست.»

(MA, s.328, prg.2)

Ġaffârvend altı çizili olan cümlelerin çevirisini yapmamıştır. Bu tasarruf mütercimim keyfi bir tasarrufudur işaretli cümlelerin çıkarılması için geçerli bir neden bulunmamaktadır.

E. Şafak

Konuşacak başkaca söz yoktu. Kolumdan tuttu, beni yere attı, elbisemi sıyırdı. Hoyrat, kaba ve açtı. Hareketlerini yavaşlatmaya çalıştıysam da esrarın ve biranın etkisiyle çığırından çıkmış bir hâle gelmişti. Gözleri kan çanağı, sesi hırıldıydı. Nefesi esrar, ter ve küfür karışımıydı. Tek, sert, yırtıcı bir hamlede içime girdi. Yana kaymayı, acımı azaltmayı denedim ama var gücüyle üstüme çöktü, öyle kuvvetli bastırdı ki kımıldamam mümkün olmadı. Görünmez ipler tarafından yönetilen istemsiz bir kukla gibi defalarca hızla gitti geldi. Boşaldıktan sonra dahi yavaşlamadı. Belli ki tatmin olmamıştı, aynı hırsla sevişmeye devam etti. Tekrar sertleşeceğinden korktum fakat aniden ve kendiliğinden yoruldu, durdu. Hâlâ üstümdeydi. Yüzüme som bir nefretle baktı, sanki daha bir dakika önce onu tahrîk eden bedenim şimdi onu iğrendiriyordu. (Aşk, s.269, prg.7)

E. Ġaffârvend

حرفی برای گفتن نمانده بود از بازوانم گرفت و بر زمینم انداخت... (TA, s.253, prg.1)

A. Faşîhî

حرف دیگری نمانده بود. دستم را گرفتم. روی زمینم انداخت. خشن و گرسنه بود. بنگ و باده دیوانه‌اش کرده بود. چشم‌هایش کاسه خون بود. خرخر می‌کرد. نفسش بوی بنگ و عرق می‌داد... (MA, s.328, prg.8)

Yukarıdaki paragrafın ilk iki cümlesi dışında geri kalan işaretli kısımlar Ġaffârvend tarafından tamamen ihmal edilmiş ve çevirisi yapılmamıştır. Faşîhî'nin çevirisinde ise asıl metne dair aktarılanlar dahi fazladır. Her iki mütercim müstehcenlik içeren kısımları aktarmamış ya da bu kısımlar İİC. İslami İrşat ve Kültür Bakanlığınca sansür edilmiştir.

E. Şafak

"Karar verdim, bundan böyle başka erkeklere hizmet etmeyeceksin. Seni dost tutacağım" dedi.

Müşterilerin ara sıra böyle olur olmaz hayallerle gelmesi, fahişeleri kapatma yapmak istemeleri vaka-i adiyedendi. Böylesi hassas meseleleri kurnazlıkla halletmeyi, "harikasın beyim, seve seve sırf sana çalışırım" deyip erkeklerin sırtlarını sıvazlamayı, "ama beni giydirip kuşatman, çok para harcaman, bilhassa hünsa patronun gönlünü hoş tutman gerekir" deyip oltaya getirmeyi bilirdim. Ne var ki yalan söylemek, kıvırmak, kandırmak istemiyordum artık. Doymuştum bu oyunlara. "Olmaz" dedim. (Aşk, s.270, prg.3)

E. Ğaffârvend

«تصمیمم را گرفته‌ام از این به بعد جز من به هیچ مرد دیگری خدمت نخواهی کرد. تو را تحت حمایت خودم خواهم گرفت.» گفتم: نمی‌شود. (TA, s.253, prg.2)

A. Faşîhî

«تصمیمم را گرفته‌ام، از این به بعد به مردهای دیگر خدمت نمی‌کنی. می‌خواهم نشانده‌ام باشی.» بعضی وقت ها مشتری‌ها از این خیالات به سرشان می‌زند. بلد بودم این طور مسئله‌های حساس را با دوز و کلک حل کنم، بگویم «تو فوق العاده ای، همان مردی هستی که من دلم می‌خواهد. اما باید به من برسی، لباس و کفش برابم بخری، پول خرج کنی، بخصوص باید رئیس خنثی را راضی کنی و دلش را به دست بیاوری» و این طوری از خرج و مخارج بترسانمش و از سر بازش کنم. اما دیگر نمی‌خواستم دروغ بگویم، نمی‌خواستم کسی را گول بزنم. از این بازی‌ها خسته شده بودم. گفتم: نمی‌شود. (MA, s.329, prg.3)

Ğaffârvend altı çizili olan cümleleri tercüme etmemiş ve çıkarmıştır. Mütercim gönül rahatlığıyla istediği yerleri çıkarmış ve paragrafi kendince özet hâlde aktarmıştır.

E. Şafak

Bir kısmı işi o raddeye vardırmiş ki, sözde babam Ala Mut'un son İsmâîlî imamıymış. Bana kara büyü yapmayı öğretmiş. Öyle dehşetengiz sihirler yaparmışım ki kime beddua edersem oracıkta can verirmiş. Rumi'yi bu sayede kendime bağlamışım. Her seher vakti ona kirpi dikenini, yılan derisi, yarasa işkembesinden yaptığım bir çorba içiriyormuşum. O da bu sayede bir dediğimi iki etmiyormuş. (Aşk, s.269, prg.1)

E. Ğaffârvend

و گروهی کار را به جایی رسانده‌اند که می‌گویند پدرم آخرین امام اسماعیلی بوده و به من جادوی سیاه آموخته است. و من رومی را در سایه این جادو به خودم وابسته کرده‌ام. (TA, s.262, prg.1)

A. Faṣīḥî

بعضی‌ها کار را به آنجا رسانده‌اند که می‌گویند پدرم آخرین پیشوای اسماعیلی قلعه الموت بوده و به من جادوگری یاد داده. می‌گویند چنان جادوهای وحشت‌انگیزی بلدم که اگر توی صورت کسی فوت کنم جادو را به جان آفرین تسلیم می‌کند. مولوی را هم به کمک جادو به خودم وابسته کرده‌ام. می‌گویند هر روز صبح آشی را که با تیغ خاریشت، پوست مار و سیرابی خفاش پخته‌ام، به خوردش می‌دهم. او هم پس خوردن آش هر چه بگویم گوش می‌کند. (MA, s.340, prg.6)

Ğaffârvend Türkçe paragrafta çizgi ile belirlenmiş cümleleri tercüme etmemiştir.

E. Şafak

Şuurla ya da şuursuzca. Herkes dünyevi hırslar merdivenini üçer beşer çıkmak için birbirinin omuzlarına basadursun, çoktan zirveye varmış, küp küp altına, kat kat şöhrete, binlerce hayrana ve bilginin en âlâsına nail olmuş bir kimsenin günün birinde aniden mevkiinden feragat etmesi, inanç uğruna izi sonu belirsiz bir içsel yolculuğa çıkması, hatta itibarını çar çur etmesi. İşte bu pek duyulmadık, rastlanmadık bir şeydi. Mevlâna'nın yaptığı yapabilen, yükselmişken alçalmayı, kazanmışken kaybetmeyi, hocayken öğrenci olmayı göze alabilen insan, parmakla sayılacak kadar azdı.

(Aşk, s.305, prg.6)

E. Ğaffârvend

با شعور یا بدون آن! کسی که بتواند چون مولانا در اوج بلندی، پایین بیاید در نقطه برد به باخت تن دهد و در عین استادی، طلبه شود، بسیار اندک است. (TA, s.288, prg.1)

A. Faṣīḥî

آگاهانه یا ناآگاهانه.

در حالی که همه برای بالا رفتن از نردبان حرص دنیوی یا بر شانه یکدیگر می‌گذارند، این که کسی که خیلی وقت پیش به قله رسیده، به کوزه کوزه طلا، به لایه لایه شهرت، به هزاران طرفدار و به بالاترین نقطه علم نائل شده، روزی از روزها به ناگهان از مقام و موقعیتش دست بکشد، در راه ایمان به سفری برود که پایانش ناپیداست، حتی اعتبار و احترامش را نادیده بگیرد... این است چیزی که نظیرش نه دیده شده، نه شنیده شده. شاید به تعداد انگشت های یک دست هم نباشند آدم هایی که بتوانند کاری را انجام بدهند که مولانا انجام داد؛ از اوج به حضيض بیایند، از برد به باخت و از استادی به شاگردی. (MA, s.369, prg.1)

Ġaffârvend çevirisinde Türkçe metnin yine ilk ve son cümlelerini Farsçaya aktararak yedi satırlık bir metni bir buçuk satıra sığdırabilmiştir.

E. Şafak

Demek ki ya gâvurlarla, ya Müslümanlığı şaibeli dervişanla arkadaşlık ediyor. Bunlar zaten Rumi'yi benim gözümde güvenilmez yapmaya yetiyordu ama bir de şu Şems-i Tebrizî denen ne idiği belirsiz herifi evine alınca adam Hak yolundan tümenden saptı. (Aşk, s.313, prg.3)

E. Ġaffârvend

همه این‌ها برای بی‌اعتماد شدنم نسبت به رومی کافی بود اما مزید بر همه این‌ها شمس تبریزی را که معلوم نبود در پی چیست، به خانهاش راه داده و کاملاً از مسیر خداوند خارج شده. (TA, s.295, prg.1)

A. Faşîhî

یعنی این که یا با کافر‌ها رفاقت می‌کند یا با درویش‌هایی که در مسلمانیشان شک است. همین‌ها کافی بود تا مولوی در نظر من آدمی غیرقابل اعتماد باشد، اما این شمس‌تبریزی را هم که معلوم نیست تخم و ترکهاش مال کجاست، به خانهاش راه داد دیگر پاک از راه حق منحرف شد. (MA, s.378, prg.2)

Türkçe metinde altı çizili cümle Ġaffârvend'in tercümesinde yoktur.

E. Şafak

... geçici bir heves değil. Biliyor musun, gün boyu kendi kendime konuşur gibi seninle konuşuyorum? O gün olan bitenleri seninle tartışıyorum. Ne zaman yeni bir yere gitsem ya da hoş bir şeyle karşılaşsam, "acaba Aziz burada olsa ne düşünürdü?" diyorum. Her güzelliği seninle paylaşmak istiyorum. Geçen gün oğlum, ... (Aşk, s.325, prg.3)

E. Ġaffârvend

... هوسی زودگذر نیست. روز پیش پسرم پرسید: ... (TA, s.307, prg.1)

A. Faşîhî

... هوسی گذرا نیست. در طول روز انگار که با خودم حرف بزنم با تو حرف می‌زنم. این را می‌دانستی؟ با تو درباره اتفاقات آن روز صحبت می‌کنم. هر وقت به جایی تازه بروم یا چیز قشنگ و دلنشینی ببینم، با خودم

می‌گویم: «اگر عزیز اینجا بود چه فکری می‌کرد؟» می‌خواهم همه زیبایی‌ها را با تو قسمت کنم. پسر دیروز
پرسید... (MA, s.394, prg.2)

Ġaffârvend muhtemelen zamana karşı yarıştığından Türkçe metinde
işaretleli cümlelerin çevirisini yapmamıştır.

E. Şafak

*...küfür olur? Demeleri o ki Allah bize müziği vermiş, hem de yalnız ağızla ya da
sazla yapılan müzik değil kastım, tüm evreni kuşatan o canım ezgileri vermiş, sonra
da tutmuş dinlemeyi yasak etmiş, öyle mi? Görmüyorlar mı bütün doğa her an her
yerde O'nu zikrediyor?* (Aşk, s.337, prg.4)

E. Ġaffârvend

... چگونه می‌تواند کفر باشد؟! مگر نمی‌بینید تمام طبیعت هر لحظه و هر جا در ذکر او هستند؟

(TA, s.320, prg.2)

A. Faşîhî

...چطور ممکن است کفر باشد. لابد می‌خواهند بگویند خدا موسیقی را، نه فقط موسیقی را که با دهان و ساز
اجرا می‌شود بلکه نوای عزیزی که تمام کائنات را دربر گرفته، به ما عطا کرده، بعد هم گوش دادن به آن را
منع کرده؟ همین طور است؟ مگر نمی‌بینید کل طبیعت، هر لحظه و همه جا به ذکر او مشغول است؟

(MA, s.412, prg.1)

Asıl metinde çizgi ile belirlenmiş kısımlar Ġaffârvend'in çevirisinde
bulunmamaktadır. Mütercimim bu sadakatsizliğini Türkçe yazılmış bir
romanın, belli bir başarı kazanmış bir yazarın romanını İran okurunun
beğenisine sunmak gayretiyle değil, çevirisini bir an evvel tamamlayarak
maddi karşılığını almak dışında başka bir gerekçeyle izah etmek mümkün
değildir.

E. Şafak

*"Başımıza beklenmedik rastlantılar ancak bunları karşılamaya hazır olduğumuz
anlarda gelir" diye yazmıştı Aziz bir mesajında. Eğer öyleyse bu hafta başına
gelenlere bir anlamda hazır sayılmalıydı Ella. Hâlbuki eli ayağına dolastı,*

alabildiğine hazırlıksız yakalandı. Zira bu hafta pat diye Aziz Z. Zahara onu görmeye Boston'a geldi. (Aşk, s.340, prg.2)

E. Ğaffârvend

بدون اطلاع قبلی، عزیز زاهارا برای دیدن الا به بوستون آمد. (TA, s.323, prg.2)

A. Faşîhî

عزیز در یکی از ایمیل‌هایش نوشته بود: «اتفاق‌های غیرمنتظره فقط وقتی می‌افتند که برای روبرو شدن با آن‌ها آماده باشیم.» اگر این طور باشد، پس الا باید به نوعی برای اتفاقاتی که این هفته افتاد آماده شمرده می‌شد. حال آن که دست و پایش را گم کرد، بدون آمادگی، غافلگیر شد. چون این هفته عزیز ز. زاهارا یکدفعه برای دیدنش به بوستون آمد. (MA, s.416, prg.1)

Ğaffârvend yukarıdaki Türkçe paragrafin yalnızca son cümlesini tercüme etmekle yetinmiştir.

E. Şafak

Sakin, sıradan bir akşam yemeğiydi. Her zamanki muhabbetlerle taçlanan bir yemek. Ella masadaki her sohbeta kıyısından köşesinden katıldı. Kocasının bahçe çitlerini maviye boyama önerisine ses etmedi, Jeannette ile üniversitedeki derslerin yoğunluğunu konuştu, ikizlerle de Karayıp Korsanları filmi hakkında lafladı. Herkese ve her şeye uyum gösteriyor ama aslında herkese ve her şeye mesafeli duruyordu. (Aşk, s.340, prg.2)

E. Ğaffârvend

یک شام معمولی و آرام بود که مثل همیشه با صحبت‌های تکراری رنگ می‌گرفت. الا در همه صحبت‌های سر میز از گوشه و کنار، مشارکت می‌کرد، نسبت به همه چیز و همه کس انعطاف نشان می‌داد اما در واقع حواسش جای دیگری بود. (TA, s.323, prg.2)

A. Faşîhî

شامی آرام و معمولی بود. هر کسی از هر دری سخنی می‌گفت. الا هم در صحبت‌ها شرکت می‌کرد و نظری می‌داد. با پیشنهاد شوهرش که می‌گفت می‌خواهد حصار باغچه را بدهد آبی رنگ کنند، مخالفتی نکرد، با ژانت درباره حجم زیاد درس‌های دانشگاه حرف زد، با دوقلوها هم درباره فیلم دزدان دریایی کارائیب صحبت کرد. می‌خواست به دل همه راه پیدا کند، اما در اصل از همه دور بود. (MA, s.416, prg.3)

Ğaffârvend Türkçe paragrafta Ella'nın duygularına ve akşam yemeğindeki atmosfere dair detayları iki cümlede özetlemiştir.

E. Şafak

Derin bir nefes aldı, biraz parfüm sıktı. Eternit-Calvin Klein. Şişe banyo dolabında yillanmıştı. David hiç parfüm sevmeydi. "Kadın, kadın gibi kokmalı" derdi hep, "vanilya yahut papaya gibi değil." Ama Avrupalı bir erkek farklı düşünebilirdi parfüm konusunda. Avrupa'da parfüm tutulan bir şey değil miydi? İyi de neden Aziz geleceğini önceden haber vermemişti? (Aşk, s.344, prg.4)

E. Ğaffârvend

نفس عمیقی کشید، کمی عطر زد... اما چرا عزیز آمدنش را از قبل اطلاع نداده بود؟ (TA, s.327, prg.2)

A. Faşîhî

نفسی عمیق کشید، کمی عطر زد. اترنیت-کالوین کلاین. ته شیشه عطر به کف کابینت حمام چسبیده بود. دیوید از عطر خوشش نمی آمد. همیشه می گفت: «زن باید بوی زن بدهد، نه بوی وانیل یا پایایا.» اما مردهای اروپایی ممکن بود درباره عطر نظر دیگری داشته باشند مگر عطر در اروپا پرترفدار نیست؟ حالا چرا عزیز از قبل خبر نداده بود که می آید؟ (MA, s.412, prg.3)

Ğaffârvend parfümün markasının adı ve ilgili diğer detayları tercüme etmemiş; üç noktayla cümlelerin devamı olduğunu göstermekle yetinmiştir.

E. Şafak

Satranç tahtasında birkaç oyuncu kalmıştı. Fransis'in şahını zorlamak için vezirimi oynadım. O da cüretkâr bir hamleyle kalesini öne sürdü. Öyle bir his vardı ki içimde ben bu oyunu kaybedecektim. (Aşk, s.357, prg.4)

E. Ğaffârvend

حسی در درونم بود که «من این بازی را خواهم باخت» (TA, s.340, prg.3)

A. Faşîhî

روی صفحه شطرنج چند مهره باقی مانده بود. وزیرم را حرکت دادم تا شاه فرانسیس را کیش بدهم. او هم با حرکتی جسورانه رخس را جلو آورد حس درونی به من می گفت این بازی را می بازم.

(MA, s.434, prg.3)

Yukarıdaki Türkçe paragrafın yalnızca son cümlesi Ğaffârvend'in tercümesinde yer almıştır.

E. Şafak

Şems söylediklerimi duymamış gibi lafına devam etti: "Belki merak edersin, neden İslam'da Meryem gibi bir kadın figürü yok diye. Hazreti Ayşe var; tabii, muhakkak Fatma anamız da var ama belki senin nazarında onlar Hazreti Meryem'le bir değil."
(Aşk, s.364, prg.6)

E. Ğaffârvend

شمس مانند آنکه سخنانم را نشنیده باشد، به صحبتش ادامه داد: «شاید کنجکاو باشی که چرا در اسلام زنی چون مریم به شکل سمبلیک وجود ندارد.» (TA, s.347, prg.4)

A. Faşîhî

شمس طوری که انگار حرفم را نشنیده باشد، ادامه داد: «شاید کنجکاو شده باشی بدانی که در اسلام چرا زنی مثل حضرت مریم نیست. البته جدهمان حضرت فاطمه هست، اما شاید در نظر تو با حضرت مریم یکی نباشند.»

(MA, s.443, prg.4)

Altı çizili olan cümleler Ğaffârvend'in tercümesinde yoktur. Faşîhî de "Hazreti Ayşe var" cümlesinin Farsça çevirisi olacak "حضرت عایشه است" ibaresini görmezden gelmiş ya da muhtemelen İİC. İslami İrşat ve Kültür Bakanlığı tarafından çıkarılmıştır. Çünkü Şii mezhebinde Hazret-i Ayşe ve Hazret-i Ali arasında olan farklı görüş nedeniyle, Hazret-i Ayşe çok fazla ön plana çıkarılmamaktadır.

Yukarıdaki paragrafın tercümesi tam olarak şöyledir:

شمس طوری که انگار حرفهایم را نشنیده باشد، گفت: شاید کنجکاو شوی که چرا در اسلام مانند حضرت مریم نماد زن وجود ندارد؛ حضرت عایشه است، البته حضرت فاطمه هم هست. اما شاید به نظر تو آنها با حضرت مریم یکی نباشند.

E. Şafak

"Demek istediğim o ki Meryem Ana'yı özlemene gerek yok. Çünkü onu terk etmene gerek yok. Eğer bir kadın peygamber gelseydi, o hiç şüphesiz Meryem olurdu. Seni Allah'a bağlayan, O'na çağıran Meryem'se, O'na bildiğin yoldan yönel. Müslüman bir kadın da Meryem Ana'yı hayırla, duayla zikredebilir." (Aşk, s.365, prg.3)

E. Ğaffârvend

لازم نیست دلتنگ مریم مقدس شوی چون لازم نیست او را ترک کنی! حتی یک زن مسلمان نیز می تواند مریم مقدس را به خیر و دعا ذکر کند. (TA, s.348, prg.1)

A. Faşîhî

«منظورم این است که نیازی نیست دلت برای حضرت مریم تنگ شود. چون نیازی نیست از او دور شوی. اگر پیغمبری از میان زنان برمی خاست، مطمئناً حضرت مریم بود. اگر کسی که تو را به خدا می پیوندد و به سوی او می خواند حضرت مریم است، از راهی که می دانی به طرف او برو. زن مسلمان هم می تواند حضرت مریم را یاد کند و در حقتش دعا بخواند.» (MA, s.44, prg.3)

Türkçe metinde işaretli kısımlar Ğaffârvend'in çevirisinde yer almamaktadır.

E. Şafak

Aziz'in parmakları karnından yukarıya kaydığında Ella göğüslerinin daha diri, daha dik olmamasına hayıflandı. Üç çocuk ve bunca sene sonra sarkmıştı göğüsleri. Ya da ona öyle geliyordu. Ama endişesi geldiği gibi geçti. Gözlerini kapadı, hiçbir şeye tutunmadan kendini Aziz'in nefesine bıraktı. Bir deli ırmaktaydı şimdi, çağıl çağıl akıyordu. Suyun ucu bir şelaleye varacaktı belki ama gene de durmak istemiyordu. Ve o an anladı ki bu adamı sevebilirdi. (Aşk, s.369, prg.8)

E. Ğaffârvend

... در این لحظات فهمید که می تواند این شخص را دوست بدارد (TA, s.352, prg.1)

A. Faşîhî

چشم هایش را بست و خودش را در نفس عزیز رها کرد. الان در رودی سرکش بود؛ عاصی و بی قرار جاری بود. شاید رود به آبشار می رسید، اما باز هم نمی خواست بایستد. و در آن لحظه فهمید می تواند این مرد را دوست داشته باشد. (MA, s.450, prg.2)

Ğaffârvend Türkçe paragrafta altı çizili olan kısımları tamamen kaldırmış, tercüme etmemiştir. Tercüme edilmiş olsa dahi İİC. İslami

İrşat ve Kültür Bakanlığının sansürüne uğramış olmalıdır. Çünkü bu tarz cinsellik içeren cümleler ve sözcükler İİC. İslami İrşat ve Kültür Bakanlığı tarafından kaldırılmaktadır. Faşîhî ise mümkün olduğu kadar çevirmeye çalışmıştır. Yukarıdaki paragrafın tam tercümesi şu şekildedir:

زمانی که انگلستان عزیز از قسمت ناف به سمت بالا لغزید، الا از اینکه سینه‌هایش مثل سابق برجسته و شوخ نبودند افسوس خورد. بعد از سه کودک و گذشت سالها به طبع سینه‌هایش آویزان شده بودند یا هم به نظر خودش آنطور می آمد. چشم‌هایش را بست و خودش را در نفس عزیز رها کرد. در آن لحظه در رودی سرکش بود؛ عاصی و بی قرار جاری بود. شاید رود به آبشار می رسید، اما باز هم نمی خواست بایستد. و در آن لحظه فهمید می‌تواند این مرد را دوست داشته باشد.

E. Şafak

Şems

Konya, Mayıs 1247

Bu gece düğün gecem. Avluda oturdum, evden taşan sesleri dinledim: Kahkahalar, musiki, dedikodular. Haremde kadın sazendeler. Nedendir bilmem gerdek gecesi kederli, dokunaklı şarkılar söyler kadınlar. Biz Sufiler düğüne benzetiriz ölümü. Kadınlarsa ölüme benzetiyor düğünü. Severek, isteyerek evlenseler bile, gene de ağlayarak giriyorlar dünya evine. Ölüye ağlar gibi... Misafirler nihayet gidince eve döndüm, sessiz bir köşede tefekküre daldım. Ardından Kimya'nın beni beklediği gerdek odasına geçtim. Döşekte oturuyordu; üstünde bembeyaz bir elbise, belinde kırmızı kuşak, gelin başı düğüm düğün sırma sırma örülmüş, her perçeme incik boncuk takılmış. Kalın simli tülün ardında yüzünü görmek ne mümkün. Pervazda duran bir mum dışında içerisi ışıksızdı. Duvardaki aynalar koyu kadife kumaşlarla kapatılmıştı. Düğün gecesi taze gelinin aynada aksini görmesi uğursuzluk sayıldığından her türlü tedbir alınmıştı. Yatağın kenarında bir bıçak ve nar duruyordu. Karı koca bu narı beraber yemeliydi ki nar taneleri kadar çok çocukları olsun. Kerra bu yörenin âdetlerini bana önceden anlatmış, yüz görümlüğü olarak altın% para takmam gerektiğini açıklamıştı. Ahir ömrüm boyunca altınım olmamıştı ki! O yüzden Kimya'nın tülünü kaldırınca bir buse kondurdum alınına. Gülümsedi. "Ne güzel olmuşsun" dedim. Kızardı. Ama çarçabuk omuzlarını dikleştirip yaşından olgun görünmeye çalıştı. "Artık karınım senin" dedi. Bir daha öptüm onu, bu kez

dudaklarından. Nefesinin sıcaklığı bir arzu dalgası yarattı bedenimde. Saçları yasemin kokuyordu. Yanma uzandım, rayahasını soludum; ellerimi tuttu, göğüslerinin üstüne koydu. Ufacıktı memeleri, sütbeyaz ve dipdiri. Tek istediğim içine girip kaybolmaktı. Tomurcuklanan bir gül gibi kendisini bana açtı.

Geri çekildim. "Kusura bakma Kimya, bunu yapamam." Derin bir düş kırıklığıyla bana baktı. Tuzdan, tozdan yapma bir abide gibiydi; üflesen dağılacaktı sanki. Yüzüne daha fazla bakamadım. Ayağa kalktım. "Gitmem lâzım." "Olmaz! Gidemezsin!" Kimya değildi sanki konuşan, başkasıydı; ondan çok daha acar ve atılgan, katı ve buyurgan biri. "Odadan apar topar çıkarsan konu komşu ne der? Gerdek gecesi halvet olmadığımızı bilirler. Sebebini benden bulurlar." "Ne demek istiyorsun?" dedim. Hâlbuki anlıyordum ne kast ettiğini. "Bakire değilim sanırlar" diye fısıldadı korkuyla. "Rezil rüsva olurum." Ne demektir bu? Cemiyetin bu saçma sapan kuralları kanımı donduruyordu. Bu tür köhnemiş törelerin, insanı insana kırdıran âdetlerin, Allah'ın yarattığı mükemmel eserle ilgisi yoktu. "Olur, mu öyle şey? Kendiışlerine baksınlar" diye itiraz ettim ama Kimya haklıydı, biliyordum. Narın yanında duran bıçağı kaptım. Kimya'nın gözlerinden endişeli bir parıltı geçti cama hemen durumu anladı ve kabullendi. Bıçakla sol avcumu kestim. Kırmızı bir çizik açıldı ayamda, hesapta olmayan bir kader çizgisi gibi. Çarşafa kanımı damlattım. Ve ona uzattım. "Al bunu. Dedikoducuların ağızlarını kapatmaya yeter. Sen de rahat edersin, ismine kara çalınmaz." Kimya yalvardı. "Dur lütfen! Gitme" dedi. Ayağa fırladıysa da tam olarak ne yapacağım bilemediğinden gene aynı cümleyi yineledi: "Artık karınım ben." O an anladım ki onunla evlenerek büyük bir hata yapmıştım. Benim gibi bir adam ne demeye evlenirdi? Kocalık vazifesi için yaratmamıştı beni Yaradan. Bunu şimdi apaçık görüyordum. Ama bu bilginin bedeliydi içimi kanatan. Her şeyden kaçasım vardı, hem de her şeyden. Bu evden ve evlilikten, bu şehirden, hatta taşıdığım şu fani bedenden. Ama sırf Rumi ertesi sabah beni bulamazsa kahrolur diye mihlanmış gibi yerimde kaldım. Yoldaşımdı, ruhdaşımdı, kıymetlimdi o benim. Onu bir kez daha terk edemezdim. Evlilik hayatının benim gibi biri için kapandan farksız olduğunu anladım. Tuzağa düşmüştüm.

(Aşk, s.371, prg.1)

E. Gaffârvend

A. Faşîhî

شمس

قونیه، دیججه ۶۴۴

امشب شب دامادی ام است. در حیاط نشستم و به صدایی که از خانه سرریز می کرد گوش دادم: قهقهه، موسیقی، صحبت، غیبت. در اندرونی نوازنده ها و خواننده ها زنده نمی دانم چرا زن ها در شب زفاف ترانه های غمبار می خوانند. ما صوفیها مرگ را به عروسی تشبیه می کنیم. زنها عروسی را به مرگ تشبیه می کنند. حتی اگر با عشق و علاقه هم شوهر بکنند، باز هم گریان به حجله می روند؛ طوری که انگار یکی مرده...

سرانجام مهمان ها که رفتند، به خانه برگشتم، در گوشه ای ساکت نشستم و غرق فکر شدم. بعد به حجله رفتم که کیمیا در آن منتظرم بود. روی تشک نشسته بود؛ با لباس سفید به تن، شال سرخی به کمر، گیسوان بافته و صورت بزک شده. از پشت تور نمی شد صورتش را دید. اتاق کم نور بود. فقط شمعی بر طاقچه می سوخت. آینه های دیوارها را با پارچه مخملی پوشانده بودند. چون می گفتند اگر عروس در شب عروسی خودش را در آینه ببیند، بدشگون است، از قبل فکر همه چیز را کرده بودند. یک رختخواب، یک چاقو و یک انار بود. زن و شوهر باید این انار را با هم می خوردند تا به اندازه دانه های انار بچه دار شوند. اکرا قبلا رسم و رسوم این منطقه را برایم توضیح داده بود و گفته بود برای

رونما باید سکه طلا بدهم. اما من که توی عمرم هیچ وقت طلا و سکه طلا نداشته ام! برای همین تور صورت کیمیا را که بلند کردم بوسه ای بر پیشانی اش نشاندم. لبخند زد.

گفتم: «چه زیبا شده ای.»

سرخ شد. اما زود شانه هایش را صاف کرد و کوشید بزرگتر از سنش نشان بدهد. گفت: «دیگر زنت هستم.» گرمای نفسش موجی از آرزو در بدنم ایجاد کرد. موهایش بوی یاسمن می داد. رایحه اش را به مشام کشیدم. دست هایم را گرفت و خودش را به من نزدیک تر کرد...

خودم را عقب کشیدم. «ببخش مرا کیمیا. نمی توانم این کار را بکنم.»

مأیوسانه نگاهم کرد. به مجسمه ای نمکی می مانست؛ انگار اگر فوتش می کردی از هم می پاشیدی. بیشتر از آن نتوانستم به صورتش نگاه کنم. بلند شدم.

«باید بروم.»

«نمی شود! نمی توانی بروی!» انگار کسی که حرف می زد کیمیا نبود، کسی دیگر بود؛ یکی بسیار زیرک تر و بی باک تر و قاطع تر و آمرتر از او. «اگر فوری از اتاق بروی بیرون، در و همسایه چه می گویند؟ آن وقت می فهمند شب زفاف کاری نکرده ایم. بعد هم گناه را می اندازند گردن من.»

گفتم: «منظورت چیست؟» البته فهمیده بودم چه می خواهد بگوید.

زیرلب با ترس گفت: «گمان می کنند دختر نبوده ام. آبرویم می رود، رسوا می شوم.»

اعتراض کنان گفتم: «یعنی چه؟ مگر همچو چیزی می شود؟ سرشان به کار خودشان باشد. اما می دانستم کیمیا حق دارد. چاقوی کنار انار را برداشتم. برق نگرانی را در چشمان کیمیا دیدم. اما زود فهمید چه قصدی دارم و قبول کرد.»

با چاقو کف دست چیم را بریدم. خطی قرمز کف دستم افتاده، مثل خط تقدیر. خونم را روی ملافه چکاندم و ملافه را به طرفش گرفتم.

بگیرش. برای بستن در دهان مردم کافی است. این طوری تو هم آسوده می شوی و اسمت پاک می ماند.»

کیمیا التماس کرد. گفت: «بایست خواهش میکنم! نرو.» پا شد، اما چون درست نمی دانست چه کار می خواهد بکند، همان جمله را تکرار کرد: «دیگر زنت هستم.»

آن لحظه فهمیدم ازدواج کردن با او اشتباه بزرگی بوده. آدمی مثل من برای چه باید ازدواج کند؟ آفریدگار مرا برای ایفای وظیفه شوهری نیافریده. این را دیگر آشکارا می دیدم. اما خون شدن دلم بهایی بود که برای دانستن این موضوع می پرداختم.

می خواستم از همه چیز فرار کنم، از همه چیز. از این خانه، از این ازدواج، از این شهر، حتی از این تنی فانی. اما صرفاً به این دلیل که اگر مولانا صبح روز بعد نبیندم، حالتش ناخوش می شود، انگار که آنجا میخکوب شده باشم، سر جایم ماندم. رفیقم بود، همرازم بود، آینه روحم بود. دیگر نمی توانستم ترکش کنم.

فهمیدم ازدواج برای کسی مثل من با در دام افتادن فرقی ندارد. توی تله افتاده بودم. (MA, s.453, prg...)

Ğaffârvend yukarıdaki Türkçe metnin tamamını atlamıştır. Faşîhî ise metnin tamamını eksiksiz bir şekilde aktarmıştır.

E. Şafak

Gün boyu bir kenarda durup evdeki telaşı izledim. Evlenmek istediğim kızın düğün hazırlıklarını seyrettim. Yeni evlilerin yatacağı odayı tabandan tavana donattılar. Cin tairesini uzak tutmak için tütsüler yaktilar. Onların şahı burda! Şems'ten âlâ cin mi olur? Akşama doğru artık dayanamadım. (Aşk, s.373, prg.3)

E. Ğaffârvend

تمام روز در گوشه ای نشستم و به مقدمات عروسی دختری که عاشقش بودم، نگاه کردم. نزدیک غروب دیگر صبرم به انتها رسید. (TA, s.354, prg.1)

A. Faşîhî

تمام روز در گوشه ای نشستم و رفت و آمدهای توی خانه را تماشا کردم. تدارک عروسی دختری را سیر کردم که می خواستم بگیرم. اتاق حجله را از سقف تا کف تزیین کردند. برای دور کردن طایفه اجنه کندر سوزاندند. شاهشان اینجاست! مگر جن بهتر از شمس پیدا می شود؟ دم غروب دیگر طاقتم طاق شد.

(MA, s.455, prg.3)

Gaffârvend altı çizili olan cümleleri çeviride dikkate almamıştır.

E. Şafak

"Ama ben hayata baştan başlamadım ki. Tek yaptığım, ölmeden evvel ölmek!"

* * *

Bu öğlen Çöl Gülü'nü görmeye gittim. İçimdeki sıkıntıyı ona belli etmek istemiyordum ama yüzüme bakar bakmaz ters giden bir şeyler olduğunu anladı.

"Kimyacım iyi misin? Solgun görünüyorsun." Geçıştirmeye çalıştıysam da ısrarlı soruları karşısında dilim çabuk çözüldü. "İyi değilim. Ne olur bana yardım et."

"Elbette" dedi Çöl Gülü. "Ne yapayım, söyle."

"Mesele Şems... Hiç yanıma gelmiyor, yani geliyor da öyle gelmiyor. İstiyorum ki beni sevsin. Abi gibi, arkadaş gibi değil... Kocam gibi. Ne olur bana öğret."

"Neyi öğreteyim?"

"Anladın işte... Kocamı baştan çıkarmam lâzım."

"Ah Kimyacım ben bir yemin ettim" diye mırıldandı Çöl Gülü. "Şu ten meselelerinden uzak durmaya ahdedtim. Kadın adama yahut adam kadına nasıl zevk verir, bunu düşünmek bile istemem."

"Sen yeminini bozmayacaksın ki. Yalnızca bana yardım edeceksin" diye yalvardım.

"Çok çaresizim. Kimseye derdimi açamam, utanırım. Şems'i nasıl mutlu edeceğimi bilmiyorum."

"Ama Şems bir derviş" dedi Çöl Gülü. "Ona böyle yaklaşmak doğru olmaz." "Derviş de olsa insan değil mi? Eninde sonunda o da bir erkek! Âdem Baba'nın tüm oğulları ete kemiğe mahkûm. Herkese bir beden bahşedilmiş. Şems'in de bir bedeni var, öyle değil mi?"

"Var ama..." Cümlesini tamamlayamadı Çöl Gülü. Geri çekildi. Yalvardım. "Derdimi bir tek sana açabilirim. Altı ay oldu. Her sabah kederden yüreğim sıkışıyor, her gece ağlayarak uyuyorum. Böyle devam edemem. Kocamı kendime çekmem gerek!"

Çöl Gülü bana kaygıyla baktı ama bir şey demedi. Örtümü açıp saçlarımı çözdüm. "Söyle" dedim "çekinme söyle, ne olur. Çok mu çirkinim?"

"Elbette hayır, Kimyacım. Ayın on dördü gibi güzelsin." "O hâlde bana yardım et. Erkeğin kalbine giden yolu tarif et!"

"O öyle sandığın gibi masum bir yol değil" dedi Çöl Gülü aniden gerginleşerek. "Dikkat et, erkeğin kalbine giden yol, kadını kendinden uzaklaştıran yol olmasın. Onu kendime çekeyim derken, sen kendine yabancılaşma."

Ne dediğini anlamadım ve anlamaya çalışmadım. "Umurumda değil" dedim. "Ne olursa olsun artık. Ben her şeyi göze aldım." (Aşk, s.377, prg.5)

E. Gaffârvend

«اما من که زندگی را از ابتدا شروع نکردم، تنها کاری که کردم مردن قبل از مرگ بود.»

(TA, s.358, prg.1)

A. Faşîhî

«اما من زندگی‌ای نو آغاز نکرده‌ام. تنها کاری که کرده‌ام مردن پیش از مرگ بوده!»

امروز ظهر به دیدن گل کویر رفتم. نمی‌خواستم متوجه بی‌حوصلگی و ناراحتی‌ام بشود، اما انگار همین که به صورتم نگاه کرد، فهمید اوضاع بروفق مراد نیست.

«کیمیاجان، حالت خوب است؟ به نظر افسرده می‌رسی.»

خواستم جوری دست به سرش کنم، اما در برابر اصرارش نتوانستم مقاومت کنم و سر درد دلم باز شد.

«خوب نیستم. خواهش می‌کنم کمک کن.»

گل کویر گفت: «حتماً. بگو چه کاری باید بکنم.» «مسئله شمس است... اصلاً پیشم نمی‌آید؛ یعنی می‌آید، آن طور نمی‌آید. می‌خواهم دوستم داشته باشم، نه مثل برادر و رفیق... مثل شوهر. خواهش می‌کنم یادم بده.»

«چه چیزی را یادت بدهم؟»

«خودت که فهمیدی...»

«آه کیمیاجان، من من قسم خورده‌ام. با خودم عهد کرده‌ام از مسال مربوط به تن دود بمانم. حتی نمی‌خواهم

در این باره فکر بکنم.»

التماس کنان گفتم: «تو که قسمت را زیر پا نمی گذاری. فقط به من کمک می کنی. خیلی بی چاره ام، نمی توانم دردم را به کسی بگویم، خجالت می کشم. نمی دانم شمس را چطور خوشبخت کنم.»

گل کویر گفت: «اما شمس درویش است. این طور نزدیک شدن به او صحیح نیست.» «درویش هم که باشد، خوب، آدم که هست. بالاخره او هم مرد است! تمام پسران آدم ابوالبشر گوشت و پوستند. به هر کسی بدنی عطا شده. شمس هم بدن دارد، مگر این طور نیست؟»

بدن دارد، اما...

جمله اش را تمام کند. خودش را عقب کشید.

التماسش کردم. «دردم را فقط به تو می توانم به گویم. شش ماه شده. هر روز صبح دلم از غم می گیرد، هر شب گریه کنان می خوابم. نمی توانم این طور ادامه بدهم. باید شوهرم را به طرف خودم بکشم!»

گل کویر با نگرانی نگاهم کرد، اما حرف نزد، روسری ام را روی شانم انداختم و موهایم را باز کردم. گفتم: «بگو، تو را به خدا بدون رودروایستی بگو. من خیلی زشتم؟»

«نه که زشت نیستی کیمیاجان، مثل ماه شب چهارده خوشگلی.» «پس کمک کن. راهی را که به قلب مرو می رسد برایم تعریف کن.»

گل کویر یکدفعه اخم هایش در هم رفت و گفت: «آن راه آنقدرها هم که فکر می کنی بی خطر نیست. مواظب باش راهی که به قلب مرد می رسد، راهی نباشد که زن را از خودش دور می کند. موقعی که می خواهی او را به طرف خودت بکشی، با خودت غریبه نشوی.»

نفهمیدم منظورش چیست، سعی هم نکردم بفهمم.

گفتم: «مهم نیست. دیگر هر چه بادا باد. برای همه چیز آماده ام.»

(MA, s.460, prg.5)

Gaffârvend romanın “Kimya” başlıklı bölümüne ait iki sayfalık yukarıdaki metnin ilk cümlesi dışında diğer kısımlarını çevirisine dahil etmemiştir. Farsça metni verilen çeviri Faşîhî’ye aittir.

E. Şafak

Çöl Gülü

Konya, Kasım 1247

Bu aptallığı nasıl yaptım? Göz göre göre, bile bile. Onu hiç dinlememeliydim. Sonucun böyle olacağını nasıl anlayamadım?

Kimya'yı durdurmalydım. Ona engel olmadığım için kendimi hiç affetmeyeceğim. Ama ağlayarak benden yardım istediği gün içim sızladı. "Ne sakıncası olabilir ki?" diye düşündüm. Baştan çıkarmak istediği adam nikâhlı kocasıydı, bir yabancı değil ki. Üstelik tek sebebi aşktı, içinde zerre kötülük yoktu. Ne bir kumpas, ne dalavere. Bir kadının kendi kocasının aşkını istemesi haram olabilir miydi? Günlerce düşündüm. İçimdeki sufi "zorla aşk olmaz, karışma bu işe" diye tembihledi. İçimdeki kadın ise "âşık bir kıza yardım et" diye niyaz etti. Sonunda ikinci ses ağır bastı. Ve ben böylece, tek güzellik ölçütü avuçlarına kına sürmek olan bu saf köylü kızcağıza bir erkeği baştan çıkarmanın yollarını gösterdim. Hevesli bir talebeydi, öğrenmeye aç. Ona mis kokular karışmış sulara yıkanmayı, yumuşatıcı yağlarla tenini kaymak gibi yapmayı, yüzünü ballı maskelerle gençleştirmeyi ve bir erkekle konuşurken hangi kelimeleri nasıl kullanması gerektiğini öğrettim. Daima hoş koksun diye yasemin dallarıyla ördük saçlarını. Lavanta, papatya, bi beriye, kekik, leylak, mercanköşk, zeytinyağı... Her biri nerede kullanılır, hangi amaçla hangi tütsü yakılır uzun uzun anlattım. Sonra dişleri beyazlatmayı, tırnak boyamayı, gözlere ve kaşlara sürme çekmeyi, dudakları parlatmayı, yanakları allamayı ve memeleri dolgun göstermeyi bir bir izah ettim. Beraber çarşıya gittik, eskiden sadık müşterisi olduğum bir dükkâna girdik. Oradan ona ipek elbiselerle iç çamaşırları aldık. Kıpkırmızı oldu utancından. Ama hepsini aldı. Ardından Kimya'ya raks etmeyi öğrettim; Kıvırtmayı, çalkalamayı, şuh bakmayı ve vücudunu havada kıvrılan bir duman gibi kullanmayı da. Beline püsküllü kuşaklar bağlayıp içine de şingır şingır kaşıklı bardaklar yerleştirip iki hafta durmadan karşılıklı göbek attık. Dersimize çalıştık. Nihayet o gün öğleden sonra, kurbanlık kuzuyu kasaba teslim eden çoban gibi, Kimya'yı Şems-i Tebrizî için hazırladım. Önce hamamda sıcak suyla yuğundu; iyi bir kese attı, saçlarını yağladı. Hamam sonrası bir kadının ömründe ancak sayılı kez giyebileceği, türden incecik ipekten kıyafetleri giydirdim. Sümbüllerle süslü pembe bir gecelik seçmiştim, içinde göğüslerinin çatalı, kalçalarının kıvrımı belli olacaktı. Son olarak yüzüne bolca boya sürdüm. Cazibesi katlansın diye alına bir inci kolye kondurdum. İşim bittiğinde Kimya öyle güzel olmuştu ki, gözlerimi ondan alamadım. Artık o toy genç kız değil, aşk ve ihtirasla yanan evli bir kadındı. Sevdiği erkek için kendini ortaya koymaya, gerekirse bedelini ödemeye hazır bir kadın. Onu süzerken Kuran-ı Kerim'de Yusuf ile Züleyha'ya dair ayetleri hatırladım. Züleyha kendisine yüz vermeyen bir erkek için tutkuyla yanmıştı. Şehirdeki kadınlar onun hakkında fena

sözler edince, hepsini sofrasına davet etmiş, Yusufa da çağrıldığında odaya girmesini tembihlemişti. "Her birine bir bıçak verdi ve 'Çık karşılarna!' dedi. Kadınlar onu görür görmez kendi ellerini doğradılar ve 'Allah için bu bir insan değil, ancak değerli bir melektir!' dediler. "Bir meleğe âşık oldu diye kim Züleyha'yı suçlayabilir ki?

* * *

Akşama doğru Kimya yüzüne peçeyi çekip sokağa çıkmadan önce yarı umut yarı endişeyle baktı bana. "Nasıl görünüyorum abla?" diye sordu. "Peri padişahının kızı gibi" dedim. "Bu gece kocan seninle sabahlamakla kalmayacak, ertesi gece de kapını tıklatacak, eminim." Kulaklarına kadar kızardı, yanakları al al oldu. Güldüm ve sarıldım ona. Bir süre sustu, sonra bir kahkaha attı. Gülüşü gün ışığı gibi içimi ısıttı. İnanıyordum söylediklerime. Tıpkı arının çiçek nektarına üşüşmesi gibi, Şems de ona gelir sanıyordum. Yine de kızcağızı uğurlarken içimde kötü bir his, karanlık bir sezgi belirdi. Sanki bir cin kulağıma tatsız bir şeyler fısıldadı. Ama gene de durdurmadım Kimya'yı. Yapmadım. Hayatım boyunca kendimi affetmeyeceğim...(Aşk, s.379, prg.2)

E. Gaffârvend

A. Faşîhî

گل کویر قونیه، جمادی الثانی ۶۴۵

چرا این حماقت را کردم؟ دانسته و آگاهانه. نباید به حرفش گوش می دادم. چطود نفهمیدم آخرش این طور می شود؟ بایست جلو کیمیا را می گرفتم. خودم را اصلاً نمی بخشم که چرا مانعش نشدم.

اما روزی که گریه کنان التماس کرد کمکش کنم، جگرم آتش گرفت. با خودم گفتم: «خوب، چه ایرادی ممکن است داشته باشد؟» مردی که می خواست به طرف خودش بکشد شوهر شرعی اش بود، غریبه که نبود. علاوه بر این، تنها دلیلش عشق بود. ذره ای خیانت درش نبود. نه تو طئه ای نه دوز و کلکی. مگر گناه است که زنی طالب عشق شوهرش باشد؟

چند روز فکر کردم. صوفی درونم می گفت: «عشق زورکی نمی شود در این کار دخالت نکن. "رن درونم می گفت: "به دختری عشق کمک کن.»

سر انجام صدای دوم پیروز شد. و این شد که من به دختری روستایی که تنها معیار زیبایی اش حنا گذاشتن در کف دستها بود، یادش دادم با آب مخلوط با عطر استحمام کند، پوستش را با روغن های مخصوص بمالد و نرم کند، صورتش را با سرخاب و سفیداب بزک کند و موقع صحبت کردن با مردها از کدام کلمه ها و چگونه استفاده کند. گیسوانش را با شاخه های یاسمن بافتم تا همیشه بوی خوش بدهد. اسطوخودوس، بابونه،

اکلیل کوهی، آویشن، یاس، روغن به کار می رود. بعد یکی یکی گفتم که چطور دندان هایش را سفید کند، ناخن هایش را رنگ بزند، چشم هایش را سرمه بکشد، لب هایش را برق بیندازد و... با هم به بازار رفتیم، به دکانی که از قدیم مشتری اش بودم. برایش لباس های حریر و لباس های زیر خریدم. از خجالت سرخ شد، اما همه اش را گرفت.

سرانجام، آن روز بعدازظهر مثل چوپانی که بره قربانی را تحویل قصاب می دهد، کیمیا را برای تحویل دادن به شمس تبریزی آمده کردم. اول توی حمام با آب داغ خودش را شست؛ خوب کیسه کشید، موهایش را روغن مالید. بعد از حمام لباس های حریر ظریف را تنش کردم. لباسی صورتی رنگ با طرح سنبل انتخاب کرده بودم تا زیباتر به نظر برسد. آخر سر صورتش را آرایش کردم.

یک دانه مروارید قابدار هم روی پیشانی اش چسباندم تا جاذبه اش بیشتر شود. کارم که تمام شد، کیمیا آن قدر زیبا شده بود که حاضر بود بهای رسیدن به عشقش را بپردازد. نگاهش که می کردم آیه های مربوط به یوسف و زلیخا به یادم افتاد. زلیخا در آتش عشق مردی می سوزد که از خواسته های او گریزان است. وقتی می شنوند زنان شهر حرف های ناشایستی در باره اش می زنند، همگی را به خانه اش دعوت می کند و به یوسف می گوید هر وقت صدایش کرد، وارد اتاق شود. «به هر یک از آنان کاردی داد و گفت بر آنان در ای. پس چون (زنان) او را دیدند وی را بس شگرف یافتند و دست ها خود را بریدند و گفتند منزه است خدا، این بشر نیست، این جز فرشته ای بزرگوار نیست.»

چه کسی می تواند زلیخا را سرزنش کند که چرا عاشق فرشته ای بزرگوار شده است؟ گفتم: «مثل دختر شاه پریان امشب شوهرت حتماً قبولت می کند و دیگر نمی گذارد از پیشش بروی.» تا بناگوشش سرخ شد، لب هایش گل انداخت. خندیدم و بغلش کردم. مدتی سکوت کرد. بعد قهقهه زد. خنده اش مثل آفتاب درونم را گرم کرد. به حرف هایی که زده بودم اطمینان داشتم. فکر می کردم همان طور که زنبور جذب شهد گل می شود، شمس هم جذب او خواهد شد. اما باز وقتی داشتم دخترک را بدرقه می کردم، احساس بدی داشتم. انگار جئی در گوشم چیزها پی ناراحت کننده زمزمه کرد. اما باز هم جلو کیمیا را نگرفتم. تا عمر دارم خودم را نمی بخشم. (MA, s.463, prg.1)

Gaffârvend Çöl Gülü başlıklı bölümü tamamen atlamıştır. Faşîhî ise metni eksiksiz bir şekilde tercüme etmiştir.

E. Şafak

Kimya

Konya, Aralık 1247

Bilir bilmesine kimsenin bilmediklerini Tebrizli Şems. Yoksulların çektiklerini, kâhinlerin gördüklerini, velilerin kerametlerini, şu âlemin envai çeşit bilmecelerini, hepsini bilir. Ama hakkında hiçbir şey bilmediği bir konu var: Karşılıksız sevmek!

İşte bunu bilmez Şems. Bilmez nasıl acıtır insanın canını, sevdiğinden karşılık görememek! Çöl Gülü'nün beni giydiren kuşandırdığı akşam öyle heyecanlıydım ki yerimde duramıyordum. Daha önce hiç bilmediğim bir hâl gelmişti üstüme. Cesaretmi yoksa pervasızlık mı?

Tenime değen ipek elbisenin hisirtisi, saçtığım ıtır kokuları, dilimde gül yapraklarının tadı... hiç bu kadar allanıp pullanmamış, kendimi böyle kadın hissetmemiştim. Gerçi bedenim, istediğim kadar yuvarlak ve dolgun, memelerim arzuladığım kadar iri değildi ama yine de alımlı buldum kendimi. Evdeki herkes uykuya dalana kadar bekledim. Sonra uzunca bir şala sarınarak parmak uçlarımda Şems'in odasına gittim."Kimya! Seni beklemiyordum" dedi Şems kapıyı açar açmaz."Affedersin. Ama seni görmem gerekliydi" dedim ve içeri buyur edilmeyi beklemeden odaya süzüldüm. "Kapıyı örter misin lütfen?"

Şems'in kafası karışmış gibiydi ama denileni yaptı. Odada baş başa kaldığımızda davetkâr bir şekilde gülümseyerek karşısına yürüdüm. Sırtımı döndüm, derin bir nefes aldım. Sonra tek hamlede şalımı, cüppemi sıyırıp atarak çırılçıplak kaldım. Kocamın şaşkın bakışlarının sırtımdan aşağı gezindiğini hissettim, ürperdim. Bakışları değdiği yeri yakıyordu. O kadar heyecanlıydım ki göğsüm körük gibi inip kalkıyordu. Nihayet cesaretimi toplayıp ona doğru döndüm. Ve böylece Şems'in karşısında cennetteki huriler kadar davetkâr öylece durdum."Sen ne yaptığını sanıyorsun?" diye sordu Şems soğuk bir ifadeyle. Güçbela konuşabildim. "Bu gece buraya senin olmaya geldim..."

Şems-i Tebrizî etrafımda tam bir daire çizdikten sonra karşıma geçti ve beni gözlerine bakmaya zorladı. Dizlerim boşalacak gibi oldu ama kendimi tuttum. Hafif hafif kıvrılarak bedenimi ona sürtmeye başladım. Çöl Gülü'nün bana öğrettiği tüm numaraları oracıkta peş peşe sıralayacaktım. Ama Şems yanan bir ocağa değmiş gibi geri çekildi."Beni arzuladığını sanıyorsun. Hâlbuki tek istediğin incinen nefsini onarmak" dedi. Aldırmadım. Kollarımı boynuna doladım. Dudaklarında karadut tadı vardı, hem tatlı hem ekşimtrak. Nefesinin girdabında kaybolmak isterken Şems beni tuttu ve itti. "Beni hüsrana uğrattıyorsun Kimyacım" dedi. "Şu hâl sana yakışmıyor. Şimdi lütfen odamı terk et ve ben seni çağırana kadar bir daha gelme, oldu mu?"

Hayatımda böyle küçük düşmemiştim. Eğilip şalımı almak istediysem de ellerim o kadar çok titriyordu ki kaygan ve narin kumaşı kavrayamadım. Şems geceliğimi ve

şalımı yerden aldı, yarım yamalak omuzlarımı örttü. Ve ben gecenin bir vakti yarı çıplak bir hâlde hıçkırma hıçkırma ağlayarak kocamın odasından çıktım. Ne denli büyük bir günah olduğunu bilmesem canıma kıyardım.

* * *

Şems'i bir daha görmedim. O günden sonra bir daha odamdan dışarı çıkmadım. Yatakta yatıp tavana bakarak geçirdim tüm vaktimi. Gücüm kuvvetim, yaşama şevkim hızla eridi. Bir hafta böyle geçti, sonra bir hafta daha, derken günleri saymayı bıraktım.

Nice sonra odama bilmediğim bir koku yayıldı. Keskin bir rayihaydı; hani zencefil çayı ya da ezilmiş çam dikenleri gibi yakıcı ve acı ama kötü değil. Demek ölümün kokusu böyleydi. Ateşim yükseliyordu, havale geçirmeye, sayıklamaya başladım. Beni görmeye hekimler getirildi. Komşular ve arkadaşlarım ziyaretime geldi. Kerra yatağımın başında gecelerce bekledi; gözleri ağlamaktan şiş, yüzü külrengi. Gevher Hatun da diğer yanıma oturup o gamzeli tebessümüyle bana şarkılar söyledi. Bir ara uykudan uyandım. Komşu kadın Safiye'nin söylendiğini işittim. "Allah o mendebur herifin cezasını versin. Zavallı kız karasevdadan gidiyor. Hep onun kabahati! "Ağzımı açıp bir şey diyecek oldum ama kelimeler kursağıma takıldı. Neyse ki Kerra imdadıma yetişti: "Nasıl böyle konuşursun Safiye? Şems'i nasıl suçlayabiliriz? O mu yaptı bunu? Allah'ın takdiri işte."

Ne var ki Kerra'yı dinlemediler. Benimse kimseyi ikna edecek hâlim yoktu. Çok geçmeden anladım ki, zaten sonuç değişmeyecek. Şems'i sevmeyenler benim hastalığımı bahane edip ondan daha fazla nefret edecek. Oysa ben istesem bile onu sevmemezlik edemezdim. Kısa süre sonra baygın düştüm; tüm renkler beyaza döndü, seslerse yeknesak bir vızıltıya. Artık insanların yüzlerini seçemiyordum; söylenen hiçbir şeyi duyamıyordum. Şems beni görmeye gelmiş miydi? Belki evet, belki hayır.

Belki de odadaki kadınlar içeri girmesine izin vermemişti?

Ya da defalarca gelip yanıma oturmuş, ellerimi ellerinin arasına alıp benim için dua etmişti. Evet, aynen böyle olmuş olmalı. Buna inanmak istiyorum. Her halükârda, öyle ya da böyle, artık mühim değil. Ne kızgınım ne kırgınım. Sonsuzluğa akıp giderken kime, nasıl sitem edebilirim? Allah müşfik, merhametli, rahman ve rahim. Her ayrıntının arkasında bir düzen var. Mükemmel bir aşk nizamı! Şems'in odasını ipekler, tüller kuşanarak ziyaret edişimden on altı gün sonra ben Mevlâna'nın

evlatlığı Kimya, çağıl çağıl bir hiçlik ırmağına daldım. Orada gönlümden geçtiği gibi yüzdüm, yüzdüm, aktım. Ve o zaman anladım ki Kuran'ın dördüncü okuması böyle bir şey olmalı: Sonsuzluk, sınırsızlık, kapsayıcılık ve açıklık...

Hiç olmak suretiyle her şey olmak... Hafiflemek suretiyle derinleşmek... İşte böyle, yaşamdan ölüme geçişim akarsularla oldu. (Aşk, s.381, prg.5)

E. Gaffârvend

A. Faşîhî

کیمیا قونیه، رجب ۶۴۵

می داند شمس تبریزی چیزهای را که دیگران نمی دانند عذاب فقیران را، دیده های غیبگویان را، کرامات اولیاء را، انواع و اقسام معماهای این عالم را، همه را می داند اما موضوعی هست که درباره اش هیچ نمی داند عشق یکطرفه همین است که نمی داند. نمی داند چه در آور است این که عشقت بی پاسخ بماند!

آن شب که گل کویر بزرگ دوزکم کرد چنان هیجان زده شده بودم که نمی توانستم یک جا بند شوم. حالت غریبی بود. جسارت بود یا بی پروایی؟ خش خش کنان لباس حریر، بوی عطر گیسوان، طعم گل روی زبان... هیچ وقت این قدر آرا بپرا نکرده بودم، خودم را این طور مثل زن ها حس نکرده بودم به نظر خودم که بد نشده بودم.

صبر کردم تا همه بخوابند بعد شالی بلند دور خودم پیچیدم و یاورچین رفتم دم اتاق شمس به محض اینکه در را باز کرد، گفتم: «کیمیا منتظرت نبودم.»

گفتم: «می بخشی اما باید می دیدمت» بعد بی آن که منتظر تعارف بمانم، رفتم توی اتاق و گفتم: «لطفا در را می بندی؟»

به نظر می رسد گیج شده، اما کاری را کرد که گفته بودم.

وقتی مطمئن شدم در را خوب بسته، با حالتی اغواگر و لبخندزنان به طرفش رفتم پشتم را به او کردم، نفسی عمیق کشیدم و یکدفعه شالم را به زمین انداختم نگاه حیران شوهرم را بر پشتم حس کردم و لرزیدم نگاهش به هر جا که می افتاد، می سوزاندش خیلی هیجان زده بودم سینه ام از هیجان مثل دم آهنگری بالا و پایین می رفت سرانجام جسارتم را جمع کردم و به طرفش بر گشتم مثل حوری های بهشتی پیش چشمان شوهرم ایستادم به خیال خودم دلبری کردم.

شمس با حالتی بی اعتنا گفت: «چه کاری می کنی؟» به زحمت توانستم حرف بزنم «امشب این جا آمده ام تا از آن تو شوم. شمس تبریزی دایره ای کامل دورم کشید، بعد آمد رویرویم ایستاد و مجبورم کرد به چشم هایش نگاه کنم زانوهایم سست شد، اما خودم را نگه داشتم می خواستم تمام فوت و فن هایی را که گل کویر یادم داده بود، یکی یکی به کار بیندم، اما شمس طوری عقب رفت، انگار دستش به آتش خورده بود.

گفت: «گمان می کنی در آرزوی منی، حال آن که تنها آرزویت التیام بخشیدن به نفس رنجیده ات است»
اهمیت ندادم نزدیک تر رفتم؛ آن گاه که می خواستم در گرداب نفسش غرق شوم، شمس گرفت و هلم داد.

گفت: «مرا دچار خسران می کنی کیمیا این حال برازنده تو نیست الان هم خواهش می کنم اتاقم را ترک کن و
تا موقعی که صدایت نکرده ام، این جا نیا باش!»

در عمرم این قدر تحقیر نشده بودم خم شدم سالم را برادرم، اما از بس دستم می لرزید نتوانستم پارچه لیز و
لطیف را بگیرم. شمس شال و لباسم را از روی زمین برداشت و به دستم داد و من نیمه شب گریه کنان از
اتاق شوهرم بیرون آمدم

اگر نمی دانستم چه گناه بزرگی است، خودم را می کشتم.

دیگر شمس را ندیدم بعد از آن روز دیگر از اتاقم بیرون نیامدم تمام مدت توی رختخوابم دراز می کشیدم و
به سقف خیره می شدم نیرویم، قوتم، اشتیاقم به بزرگی به سرعت آب می شد یک هفته این طور گذشت، بعد
یک هفته دیگر گذشت، بعد شمردن روزها را رها کردم خیلی بعد بویی نا آشنا در اتاقم بیچید رایحه ای تند
بود، مثل بوی جوشانده زنجفیل؛ تلخ بود، اما بد نبود پس مرگ این بو را می داده تبم داشت بالا می رفت،
انگار هزیان هم می گفتم طیبب آوردند همسایه ها و دوستانم به ملاقاتم آمدند کرا چند شب کنار بالینم نشست و
از من مراقبت کرد؛ چشم هایش از گریه زیاد پف کرده بود، صورتش شده بود رنگ گچ دیوار. گوهرخاتون
هم آن طرف بالینم می نشست و با آن تبسم شیرینش برایم ترانه می خواند.

یک بار که از خواب بیدار شده بودم صدای غرولند صفیه زن همسایه را شنیدم «خدا لعنتش کند آن مرد را
دختر بی چاره دارد به خاطر عشق او از دست می رود همه اش تقصیر اوست»

خواستم دهانم را باز کنم و حرفی بزنم، اما کلمه ها توی گلویم گیر کرد و ماند.

خوب شد کرا به کمک آمد: «چرا همچه حرفی می زنی صفیه؟ چطور می توانیم شمس را مقصر بدانیم؟ مگر
او مریضش کرده تقدیر الهی این بوده اما کسی به حرف کرا گوش نمی داد من هم آن قدر توان نداشتم که کسی
را قانع کنم خیلی نگذشته بود که فهمیدم به هر حال نتیجه عوض نخواهد شد کسانی که از شمس خوششان نمی
آید، بیماری مرا بهانه می کنند و از او بیشتر متنفر می شوند. من اما حتی اگر می خواستم، باز نمی توانستم
دوستش نداشته باشم.

مدت کوتاهی بعد بی حال افتادم؛ همه رنگ ها سفید شد، همه صداها هم وزوزی یکنواخت، دیگر نمی توانستم
صورت آدم ها را تشخیص بدهم؛ حرف هایشان را هم نمی توانستم بشنوم.

شمس به دیدنم آمده بود؟ شاید بله، شاید نه شاید زن های توی اتاق نگذاشته بودند داخل شود شاید هم بارها
آمده و کنارم نشسته و دست هایش را توی دست هایش گرفته و برایم دعا کرده بود.

بله، حتما همین طور بوده می خواهم باور کنم که این طور بوده. به هر حال، یا این طور یا آن طور، دیگر
مهم نیست نه خشمگینم، نه دلشکسته حالا که به طرف ابدیت می روم، بیش چه کسی و چطور می توانم درد
دل کنم؟ خدا مهربان و بخشنده، رحمان و رحیم است پشت هر جزء کوچک کائنات نظمی هست نظام کامل
عشق من، کیمیا دختر خوانده مولانا، شانزده روز پس از آن که با لباس حریر و شال اطلسی و گیسوی

عطرآگین و صورت بزک کرده اتاق شمس را زیارت کردم، در رود خروشان نیستی غوطه ور شدم آن طور که دلم می خواست در آن جا شنا کردم، جاری شدم.

و آن هنگام فهمیدم که قرائت چهارم قرآن چنین چیزی باید باشد: ابدیت، بی کرانگی، گسترده‌گی و گشادگی به ظاهر هیچ شدن، اما همه چیز شدن به ظاهر سبک شدن، اما عمیق شدن. به این ترتیب، گذرم از زندگی به مرگ همراه شد باگذر آب های روان. (MA, s.466, prg.1)

Ġaffârvend roman içerisindeki mektup metinlerini roman için uygun görmemiş olmalı ki “Kimya, Konya, Aralık 1247” başlıklı yukarıdaki metni tercüme etmemiştir.

E. Şafak

Dünyanın her yerindeki bağlantılarını kullanarak Amsterdam'da bir Sofizm vakfı kurmuştu. Endonezya'da, Pakistan'da, Mısır'da sufi müzisyenlerle konserler vermiş, hatta İspanya'da, Cordoba'da bir grup Yahudi ve Müslüman mistikle ortak bir albüm çıkartmıştı. Fas'a geri dönmüş, hayatında ilk kez Sufilerle tanıştığı zaviyeyi ziyaret etmişti. Baba Samed'in mezarı başında dua edip tefeküre dalmış, hayatın onun için çizdiği patikaları minnetle anmıştı. (Aşk, s.388, prg.4)

E. Ġaffârvend

با کمک ارتباطات و دوستانی که داشتم توانستم در آمستردام یک وقف صوفیسم بنا گذارم. به مراکش برگشته و خانقاهی را که در آن برای اولین بار با صوفیان آشنا شده بودم، زیارت کرده بر مزار بابا صمد دعا خواندم و تفکر کردم. (TA, s.362, prg.1)

A. Faşîhî

با استفاده از ارتباطاتی که در همه جای دنیا داشت در آمستردام یک بنیاد صوفیسم تاسیس کرده بود. در اندونزی، پاکستان و مصر با نوازندگان صوفی چند کنسرت اجرا کرده و حتی در اسپانیا، در قرطبه با گروهی عارف یهودی و مسلمان آلبوم مشترک منتشر کرده بود. به مراکش برگشته و به زیارت خانقاهی رفته بود که اولین بار در آن جا با صوفی ها آشنا شده بود. بر سر مزار بابا صمد دعا کرده و به تفکر پرداخته و از کوره راه هایی که زندگی برایش در نظر گرفته بود با سیاست یاد کرده بود. (MA, s.474, prg.3)

Ġaffârvend altı çizili olan cümleleri tercüme etmemiş; metnin baştan, ortadan, sondan bazı cümlelerini çıkararak özetlemeye çalışmıştır.

E. Şafak

"Neredesin can?" diye seslendi endişeyle. "Şems, cancağızım, orada mısın?"

(Aşk, s.398, prg.10)

E. Ğaffârvend

با نگرانی صدا زد: «کجایی دوست من؟ شمس! عزیزتر از جانم، آنجایی؟!» (TA, s.373, prg.1)

A. Faşîhî

با نگرانی صدا زد: «کجایی جان من؟ شمس، عزیزتر از جانم، نکند آن جایی؟!» (MA, s.487, prg.6)

“نکند” Türkçede “yoksa” anlamına gelir ve Türkçe metinde böyle bir kelime yoktur. Faşîhî “نکند” sözcüğünü ekleyerek cümlenin yapısında değiştirmiştir. Aslında bu cümlede Mevlâna, Şems’ten bir ses, bir cevap bekliyor. “نکند” ibaresi cümleye, Mevlâna’nın Şems’in orada olmamasını umut ettiği anlamını yüklüyor.

2.1.2.Tercümede Kopukluk ve İnsicamsızlık

Tercümede kopukluk ve insicamsızlık bir eserin okurlarının zihnini bulandırarak onların eseri anlamada güçlük çekmelerine sebebiyet verebilir. Mütercim bir metinde kavramsal ve özgür bir tercüme yapmak istiyorsa bu usulü tercümenin başından sonuna kadar uygulaması gerekmektedir. Bu sebeple özgür ve metne sadık tercümenin karışımı ortaya ahenkli ve insicamlı bir tercüme çıkmasına yardımcı olmayacaktır. Bu usule her iki mütercim sadık kalmış denilebilir. Ğaffârvend ve Faşîhî ise eksiksiz bir şekilde metne sadık kalarak kitabı çevirmiştir.

E. Şafak

Tıpkı o zamanlar olduğu gibi, bugün de nicelerinin "kâfirlere karşı savaşmak" olarak tanımladığı zahiri bir cihattansa, insanın kendi içine yönelerek olgunlaşmasını hedefleyen bâtını bir cihat üzerinde durdu. (Aşk, s.38, prg.1)

E. Ğaffârvend

همانگونه که امروز همچون گذشته کسانی از جهاد برای مبارزه با کفار دم می زنند، او اعتقاد داشت که انسان باید به درون خود برگشته و برای رسیدن به بلوغ فکری دست به جهادی باطنی زند. همچنین باور داشت که انسان باید علیه منیت خود مبارزه کند و این گونه قدم به قدم بر نفس خود غالب آید. (TA, s.34, prg.2)

A. Faṣīḥî

بر جهاد باطنی تاکید کرد که هدفش به کمال رساندن انسان بود. توصیه می کرد که انسان تا آخر با منیبتش بجنگد و گام به گام بر نفسش غلبه کند. (MA, s.38, prg.2)

Faṣīḥî önceki sayfalar ve cümleleri metne sadık kalarak tercüme etmiş ancak bu paragrafta diğer paragrafların aksine serbest bir çeviri yaparak kendi algısını yazmıştır. Ğaffârwend de çevirisi açıklayıcı ifadeler katarak gerçekleştirmiştir. Ana metinde geçen olgunluk terimini Ğaffârwend düşünsel olgunluk olarak aktarmıştır. Bu paragrafın tercümesi için önerimiz şöyledir:

به جای یک جهاد ظاهری که در آن زمان ها هم بود و امروزه، برخی ها از آن با عنوان "جهاد با کفار" یاد می کنند بر روی یک جهاد باطنی با هدف بلوغ انسان از راه بازگشت به خویش تاکید کرد.

E. Şafak

Evet, Mevlâna haklı. O ne Doğu'dan ne Batı'dan. Apayrı bir diyardan geliyor ve besleniyor, bambaşka bir damardan: Aşk Şeriatından.(Aşk, s.232, prg.3)

E. Ğaffârwend

بله حق با مولاناست. او نه از شرق است و نه از غرب. از دنیای متفاوتی آمده و از رگی متفاوت تغذیه می شود، از شریعت عشق! (TA, s.215, prg.4)

A. Faṣīḥî

آری، حق با مولاناست. او نه شرقی است، نه غربی. اهل دیاری کاملاً دیگر است. جزو ملتی کاملاً جدا: ملت عشق. (MA, s.280, prg.4)

Faṣīḥî “ne Doğu'dan ne Batı'dan” terkiğini “ne Doğulu ne Batılı” (او نه) diye tercüme etmiştir. Dolayısıyla çevirinin okurun zihninde “o ne batı düşüncesi taraftarıdır ne de doğu düşüncesi” anlamını çağrıştıracaktır. Türkçe metinde de “dan- den” eki dikkate alındığında

yazarın kesin bir mensubiyet ve aitlik kastetmediği, coğrafya vurgusu yaptığı anlaşılacaktır. Bu bakımdan ifadenin “نه از شرق است و نه از غرب” şeklinde çevirisi daha doğru olacaktır.

2.1.3. Kelime Seçimindeki Hatalar

Kelime seçiminde ve hedef dilde seçilen kelimenin kaynak dildeki kelimeyi karşılamada yapılan hata, deyimlerin sözlük anlamında çevrilmesine ve kelimelerin kültürel anlamlarının göz ardı edilmesine sebebiyet verebilir. Tahsin Aktaş tek başına kelimelerin yazarın amacını anlatamayacağını hatta çeviri esnasında uygun olmayan kelimelerin seçilmesi durumunda, metnin yazarının vermek istediği mesajın okuyucuya hatalı bir şekilde aktarılacağını belirtir.⁴⁶ İncelemeye tabi tuttuğumuz her iki mütercimimiz de bu hataya düşmüştür. Aşağıdaki örneklerde her iki mütercimin çevirileri ve seçtiği kelimeler analiz edilip gereken açıklamalar yapılmıştır.

E. Şafak

Aşk'ın hiçbir sığata ve tamlamaya ihtiyacı yoktur.

Başlı başına bir dünyadır aşk.

Ya tam ortasındadır, merkezinde,

ya da dışındadır, hasretinde... (Aşk, s.9, prg.1)

E. Gaffârvend

عشق به هیچ صفت و مکملی نیاز ندارد. به خودی خود، دنیایی است عشق.

یا درون آنی در مرکزیش یا بیرون آن در حسرتش. (TA, s.6, prg.1)

A. Faşîhî

به هیچ متمم و صفتی نیاز ندارد عشق.

خود به تنهایی دنیایی است عشق.

⁴⁶Tahsin Aktaş, *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, s.79.

Yukarıdaki dizeler romanın girişinde yer alan ve okurun da beğenisini kazanmış dizelerdir. Tercüme açısından, bu paragrafta iki incelik vardır. Birincisi dengeli ve şiirsel yapısıdır. Doğal olarak, yapının ve edanın da hissiyatı aktaracak biçimde Farsçaya tercüme edilmesi gerekir. Elbette her iki mütercim da çevirilerinde bu metnin yapısını ve edasını aktarmaya çalışmışlardır. İkinci husus kelime seçimine dikkat etmektir. Dizelerin ağırlıklı ve anahtar sözcükleri “tamlayan” ve “merkez” kelimeleridir. Ğaffârvend bu sözcüklerden ‘tamlayan’ kelimesine “مکمل”, Faşîhî “متمم”; ‘merkez’ kelimesine de her iki dilde ortak sözcük olarak “مرکز”, Faşîhî ise “آتش” kelimelerini karşılık göstermiştir. Faşîhî “متمم” kelimesini karşılık göstermekle doğru bir karşılık vermiş, ancak ‘merkez’ kelimesini kullanmak yerine “آتش” sözcüğünü kullanmakla hatalı bir tercih yapmıştır. “متمم” kelimesi daha uygun bir kelimedir, çünkü yazar ‘tamlayan’ ifadesine bir gramer terimi anlamı yüklemiştir.

E. Şafak

Bilhassa son yirmi yıl boyunca hayatındaki her ayrıntıyı evliliğine göre ayarlamıştı. İçinden geçen her dilek, edindiği her yeni arkadaş, hatta en önemsiz kararları bile buna bağlıydı. Hayatına yön veren yegâne pusula evi ve evliliğiydü. (Aşk, s.12, prg.1)

E. Ğaffârvend

به خصوص در بیست سال اخیر همه جزئیات زندگی اش را بر اساس تعهدی که به همسرش داشت تنظیم کرده بود. هر آرزویی که در درونش می‌گذشت و هر تصمیم پبیش پا افتاده‌ای که می‌گرفت، همه از این قانون تبعیت می‌کرد. تنها قطب‌نمایی که به زندگی اش جهت می‌داد، خانه‌اش و ازدواجش بود. (TA, s.8, prg.3)

A. Faşîhî

بخصوص در بیست سال اخیر همه زندگی اش را جزء به جزء با توجه به زندگی زناشویی اش تنظیم کرده بود. همه آرزوهایش، همه دوستان جدیدش، حتی کوچکترین تصمیم‌هایش هم به این وابسته بود. یگانه قطب‌نمایی که سمت و سوی زندگی اش را تعیین می‌کرد خانه و خانواده اش بود. (MA, s.8, prg.2)

“Evlilik” Farsçada “ازدواج” anlamına gelir. Ğaffârvend ‘evlilik’ sözcüğünü “تعهدی که به همسرش داشت” (eşine karşı olan yükümlülüğü)

ibaresiyle aktarmıştır. Faşîhî aynı kelimeyi ‘evlilik hayatı’ anlamına gelen “زندگی زناشویی” tamlamasıyla aktararak daha doğru bir karşılık vermiştir. Paragrafın sonunda yer alan “evi ve evliliği” ifadesinin Farsçadaki karşılığı “خانه و خانواده اش” ibaresidir. Ğaffârvend’in yazdığı “خانه اش و ازدواجش” birebir çeviri olup ‘evi ve evliliği’ ifadesindeki ikilemi karşılamaz.

E. Şafak

Sevgili Ella,

Sessiz sakin, müşfik, cömert, evliya sabırlı kadın...

Beni olduğum gibi kabul ettiğin ve karım olduğun için minnettarım.

Seni ilelebet sevecek kocan, David (Aşk, s.13, prg.3)

E. Ğaffârvend

الای عزیزم،

آرام، ساکت، مهربان، بخشنده و زنی با صبر اولیا

از اینکه مرا همانگونه که هستم پذیرفتی و همسرم شدی، سپاسگزارم.

از طرف مردی که تو را تا ابد دوست خواهد داشت. دیوید (TA, s10, prg.2)

A. Faşîhî

الای عزیز

زن آرام و خاموش و با گذشت و صبورم...

چون مرا همانطور که هستم پذیرفتی و همسرم شدی، مدیونت هستم.

شوهرت که تا ابد دوستت خواهد داشت. دیوید (MA, s.10, prg.3)

Faşîhî “sakin” sıfatının Farsça karşılığı olarak “خاموش” kelimesini kullanmıştır. Bu sözcük sakin anlamında kullanılmaz; bir taraftan da tasavvufta, özellikle Mevlevîlikte ölü ve ölümler (خاموشان) için kullanılan bir terimdir.⁴⁷ Çeviride ‘sakin’ sıfatı için “ساکت” kullanılmalı ve cümle “ساکت و آرام، مهربان و فداکار و صبور همچون اولیاء” şeklinde tercüme

⁴⁷Abdülbâki, Gölpınarlı, *Mevlana’dan sonra Mevlevilik*, s. 435.

edilmeliydi. “Koca” Farsçada “شهر” anlamına gelir. Ğaffârvend ‘koca’ ismini “مرد” (adam) kelimesiyle karşılamıştır.

E. Şafak

"Esther Hala, Ella sana müjdeyi verdi mi bakalım?" dedi David birdenbire. "Karım harika bir iş buldu, biliyor musun? Hem de seneler sonra." (Aşk, s.16, prg.3)

E. Ğaffârvend

دیوید بی مقدمه گفت: خاله استر، الا خبر خوش را به شما داده؟ اطلاع دارید کار تمام وقت خیلی خوبی پیدا کرده؟ (TA, s.12, prg.1)

A. Faşîhî

دیوید یکدفعه گفت: عمه استر الا مژده را بهت داد یا نه؟ زمن کار فوق العادهای پیدا کرده، خبرداری؟ آن هم پس از این همه سال. (MA, s.13, prg.2)

“Harika” Farsçada “فوق العاده، عالی” anlamına gelir. Ğaffârvend bu kelimeyi “تمام وقت” (tam zamanlı) ifadesiyle tercüme etmiştir. Metnin devamı okunduğu zaman işin tam zamanlı olmadığı da anlaşılacaktır.

E. Şafak

Bugün mayısın on yedisi. Yani, en geç haziranın onuna kadar rapor elimde olmalı. Anlaştık, değil mi?" (Aşk, s.26, prg.4)

E. Ğaffârvend

بگذار ببینم امروز هفدهم ماه می است حداکثر تا دهم ژوئن باید گزارش به دستم برسد. قبول؟

(TA, s.21, prg.1)

A. Faşîhî

امروز هفدهم مه است. یعنی گزارش حداکثر باید تا دهم ژوئن به دستم برسد. همین طور است، مگر نه؟! (MA, s.25, prg.4)

“Anlaşmak” fiilinin metinde kastedilen anlamları Farsçada “به تفاهم” fiillerinden biriyle karşılanabilir. Ğaffârvend sadece “قبول” ifadesiyle bu anlamı karşılamıştır. Faşîhî ise bu ifadeyi “öyle, değil mi?” anlamında “همین طور است، مگر نه؟!” ibaresiyle

karşılamaştır. Bu cümle kaynak metinde yazılan anlamı tam karşılamamaktadır.

E. Şafak

Bir an saçma bir şüpheyeye kapıldı. Kâinatın bir köşesinden gizemli bir göz tarafından gözetleniyordu sanki. İçti ürperdi. (Aşk, s.31, prg.4)

E. Ğaffârvend

ناگهان اندیشه‌ای احمقانه به ذهنش هجوم آورد. گویی در جایی از کائنات چشمی اسرارانگیز به او می‌نگریست. ترسید. (TA, s.26, prg.3)

A. Faşîhî

لحظه‌ای دچار شک احمقانه‌ای شد. انگار در گوشه‌ای از کائنات چشمی رازآلود می‌پاییدش. درونش لرزید. (MA, s.31, prg.3)

‘Şüphe’ Farsçada “شک و تردید” kelimeleriyle ifade edilir. ‘Fikir’ ve ‘düşünce’ de “فکر و اندیشه” demektir. Ğaffârvend’in tercümesinde ‘şüphe’ “اندیشه” kelimesi ile karşılanmıştır olup doğru bir tercih değildir. “Gözetlemek” Farsçada “پاییدن، زیر نظر قرار دادن” anlamına gelir. Ğaffârvend bu fiili ‘izlemek’, ‘bakmak’ anlamına gelen “نگریستن” fiili ile tercüme etmiştir. “ürpermek” fiili ise “korku, tiksinti, üşüme vb. yüzünden tüylerin dikilip derinin nokta nokta kabarmasıyla görülen ani titreme” ve mecaz olarak da “korkmak” anlamına gelir.⁴⁸ Ğaffârvend ürpermek fiilini “ترسیدن” fiiliyle tercüme etmiştir. Faşîhî ise “درونش لرزید” ifadesini karşılık olarak kullanmıştır. Bu terkip Farsçada ‘içinde titredi’ anlamında kullanılmaktadır. “İçti ürperdi” ifadesinin “به خود لرزید” cümlesiyle karşılanması daha doğrudur.

E. Şafak

Seyyah bir Kalenderiye dervişiydi Şems; dilinin kemiği yoktu. (Aşk, s.37, prg.3)

E. Ğaffârvend

⁴⁸Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 2450.

شمس، درویشی دوره گرد، ساده و اهل دل بود که زبان بی پروایی داشت. (TA, s.34, prg.1)

A. Faşîhî

شمس از درویش قلندریه بود؛ زبانی تند و تیز داشت. (MA, s.38, prg.2)

Ġaffârvend “seyyah” sözcüğünü “دوره گرد” kelimesiyle karşılamıştır. Farsçada, *Ferheng-i Bozorg-i Sohan*’e göre “دوره گرد” seyyar satıcı demektir.⁴⁹Ayrıca ‘Kalenderiye’ Farsça kaynaklarda, sözlüklerde geçmesine, İran kültüründe de çok iyi bilinmesine rağmen Ġaffârvend “ساده و اهل دل” kelimeleriyle tercüme etmiştir. Kalenderiye bir tarikat ismidir ve kaynak metinde de özel isim olduğu için baş harfi büyük harfle yazılmıştır. Faşîhî de çevirisinde seyyah (گردشگر، سیاح) kelimesini görmezden gelmiştir. Bizce cümlenin uygun çevirisi şöyledir:

درویشی سیاح از درویش قلندریه بود، شمس.

E. Şafak

..cüret ederek adanmış bir gönül ehli, aşkın ateşli savunucusu, semanın yaratıcısı ve tutkulu bir şair oldu. (Aşk, s.38, prg.1)

E. Ġaffârvend

... تبدیل به انسانی اهل دل، از خود گذشته، خالق سماع و شاعری عاشق شود. (TA, s.34, prg.2)

A. Faşîhî

... و به اهل دلی مخلص، مدافع آتشین عشق، بانی سماع و شاعری پرشور بدل شود. (MA, s.38, prg.9)

Asıl metinde geçen ‘aşkın ateşli savunucusu’ ifadesi Farsçaya (مدافع (سرسخت عشق، طرفدار پر شور عشق) şeklinde çevrilebilir. Bu ifade Ġaffârvend’in çevirisinde “از خودگذاشته” ‘fedakâr’ anlamına gelen kelimeyle aktarılmıştır.

E. Şafak

Görevim fahişeleri hizaya dizmek, hadlerini bilmeyen müşterilerin akıllarını başlarına getirmek, kaba kuvvet kullanarak onun bunun gözünü korkutmaktı.

⁴⁹Hasan Anvarî, *Ferheng-i Bozorg-i Sohan*, s. 3400.

E. Ğaffârvend

کار من مراقبت از فاحشه‌ها، ترساندن این و آن با قلدری و ادب کردن مشتریانی بود که حد خود را نمی‌دانستند.

(TA, s.36, prg.2)

A. Faşîhî

وظیفه‌ام زهرچشم گرفتن از روسپی‌ها بود و حد و حدود مشتری‌ها را بهشان فهماندن و اگر لازم می‌شد ترساندن چشم این و آن. (MA, s.40, prg.2)

‘Hizaya dizmek’ Türkçe deyim sözlüklerinde ‘birinin davranışlarını düzeltmek, yola getirmek’⁵⁰ şeklinde yazılmıştır ve bu fiilin Farsça karşılığı için “ادب کردن، زهر چشم گرفتن” fiilleri kullanılabilir. Ğaffârvend bu deyimsel fiilin karşılığı olarak ‘göz kulak olmak’ anlamına gelen “مراقبت کردن” fiilini kullanmıştır. “زهر چشم گرفتن” fiili olumlu yapıda kullanılsa dahi olumsuz anlam içerir. Bu itibarla Faşîhî’nin verdiği karşılık doğrudur. Ancak Faşîhî, ‘kaba kuvvet’ tabirini “نیروی زور، قلدری” kelimelerinden biriyle tercüme etmek yerine ‘gerekseydi, gerekli olsaydı’ anlamına gelen “اگر لازم می‌شد” ifadesiyle şart cümlesi kalıbına dönüştürerek tercüme etmiştir. Oysa cümlede şart ifadesi yoktur. Cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

وظیفه‌ام زهرچشم گرفتن از فاحشه‌ها، ادب کردن مشتریانی که حد و حدودشان را نمی‌فهمیدند و ترساندن این و آن با قلدری بود.

E. Şafak

Güzel kızdı, yazık. İçimi sızlatıyordu az biraz. (Aşk, s.40, prg.3)

E. Ğaffârvend

به هر تقدیر دلم می‌سوخت، دختر زیبایی بود و ... (TA, s.36, prg.2)

A. Faşîhî

دختر قشنگی بود، حیف بود. کمی دلم برایش می‌سوخت. (MA, s.40, prg.4)

⁵⁰ “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, Online, (Erişim) <https://sozluk.gov.tr/>, 2 Aralık 2019.

Türkçe cümlede ‘yazık’ acınma, üzüntü ve kınama anlatan ve ünlem olarak kullanılmış bir sözdür.⁵¹Kaynak metinde ünlem işaretinin (!) konmaması özellikle Ğaffârvend’i yanıltmış, Faşîhî’nin de ünlemi cümle şeklinde “حیف بود” aktarmasına sebep olmuştur. Kelime ‘yazık!’ şeklinde ünlem işaretiyle birlikte yazılmalı ve “حیف شد!” ya da “آخی!” ibarelerinden biriyle çevrilmeliydi. Ğaffârvend çevirisinde ünlemi dikkate almamıştır. Diğer taraftan her iki mütercim ‘içimi sızlatıyordu’ cümlesindeki ‘sızlatmak’ fiilini geçişli değil de geçişsiz bir fiil olarak değerlendirmiş; ‘sızlatmak’ fiilinin ettirgen yapıda olduğunun ayırımına varamamışlardır. Cümlelerin çevirisi için önerimiz şöyledir:

دختر قشنگی بود، حیف! کمی دلم به حالش می سوخت.

E. Şafak

Arada itiraz eden olursa daha da diklenerek, arsız oğlan çocukları gibi önlerine gelen herkesle kafa buluyorlardı. (Aşk, s.51, prg.6)

E. Ğaffârvend

.. و اگر کسی اعتراض می کرد، جری تر شده و گردن کلفتی می کردند. (TA, s.48, prg.2)

A. Faşîhî

اگر هم کسی اعتراض می کرد مثل پسر بچه های بی عار هر چه دم دستشان بود به طرفش پرت می کردند.

(MA, s.54, prg.5)

Birine karşı ters bir davranışta bulunmak, karşı gelmek, kafa tutmak anlamına gelen⁵²“diklenmek” fiilinin Farsçada “جرى شدن، نافرمانی کردن، “Kafa bulmak” da fiillerinden biriyle tercüme edilebilir. “سریچی کردن” biriyle alay etmek anlamında olup “مسخره کردن، سربه سر کسی گذاشتن” fiillerinden biriyle karşılanabilir. Her iki mütercim diklenmek fiili ve kafa bulmak deyiminin geçtiği cümleleri tam olarak aktaramamışlar, anladıkları anlamı aktarmışlardır. Faşîhî, cümlenin ‘önlerine gelen herkesle kafa buluyorlardı’ kısmını “ellerine geçen herşeyi ona fırlatıyorlardı” anlamına gelen bir ifadeyle Farsçaya çevirmiştir.

⁵¹ Türkçe Sözlük, **Türk Dil Kurumu Yayınları**, s. 2560.

⁵²Türkçe Sözlük, **Türk Dil Kurumu Yayınları**, s. 661.

Ġaffârvend ise ‘arsız oğlan çocukları’ benzetmesini çevirisine katmamıştır. Cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

اگر هم کسی اعتراض می‌کرد، جری‌تر شده و مثل پسر بچه های بی‌عیار سر به سر همه می‌گذاشتند.

E. Şafak

Ella'nın bir an nefesi kesildi. "Vay be, haberler amma tez yayılıyormuş. Peki... Doğru aradım. Ama izin ver de durumu anlatayım...". (Aşk, s.57, prg.5)

E. Ġaffârvend

یک لحظه نفس الا برید: «خبرها چه زود یخش شده؛ خب بله تلفن کردم اما بگذار دلیلش را توضیح بدهم.»

(TA, s.54, prg.1)

A. Faşîhî

لحظه‌ای نفس الا بند آمد. «تورا خدا ببین خبرها چه زود یخش می‌شود. خیلی خوب... درست است، زنگ زدم. اما اجازه بده توضیح بدهم...» (MA, s.61, prg.5)

“Vay be” sözcüğü şaşkınlık bildiren bir ünlemdir. Farsçada “که اینطور!” ibaresiyle karşılanabilir. Ġaffârvend bu terkibi tercüme etmemiş, Faşîhî de ‘Allah aşkına, bakar mısın’ anlamında “تورا خدا ببین” ifadesiyle Farsçaya aktarmıştır.

E. Şafak

İkisiyle de gurur duyuyorum, tıpkı üvey kızımınla gurur duyduğum gibi. (Aşk, s.132, prg.1)

E. Ġaffârvend

من از دیدن هر دو و همچنین از دیدن دختر ناتنی‌ام کیمیا، احساس غرور می‌کنم. (TA, s.122, prg.1)

A. Faşîhî

به هر دوشان افتخار می‌کنم، همان طور که دختر خوانده‌ام نیز مایه افتخارم است. (MA, s.152, prg.3)

“Üvey” kelimesi Farsçada “ناتنی” ve “پسر خوانده، دختر خوانده، فرزند خوانده، خواهر خوانده/ برادر خوانده” kelimelerinden biriyle karşılanır. *Ferheng-i*

Bozorg-i Soḥan’e göre “ناتنی”: aynı anne ve babadan olmayan erkek veya kız kardeşi şeklinde açıklanmıştır⁵³“دخترخوانده، فرزند خوانده”*Ferheng-i ‘Amîd*’de ise “gerçek ebeveyni dışında biri tarafından evlat edinilen çocuk”⁵⁴ anlamında açıklanmıştır. Kaynak metinde söz konusu üvey kız (Kimya) olduğuna göre doğru karşılık “ناتنی” değil, “دختر خوانده” dir.

E. Şafak

Ne zaman bu kadar çok insana seslenmem gerekse, cemaatimi ne düşünür, ne düşünmemelik ederim. Arada incecik bir çizgide konumlanırım. Bunun tek yolu var: Dinleyicileri onlarca, yüzlerce ayrı insan olarak değil, tek bir kişi gibi görmek!

(Aşk, s.198, prg.1)

E. Ğaffârvend

Her zaman bخواهم برای جماعتی سخن بگویم، سعی می کنم بدانم چه چیزی برای مردم اهمیت بیشتر یا کمتری دارد و موضوع بحث را در خط باریکی میان این دو، پیش می برم. این تنها یک راه دارد: شنوندگان را دهها و صدها انسان جدا از هم نمی بینم، بلکه آنها را واحد فرض می کنم. (TA, s.182, prg.1)

A. Faşîhî

هر گاه که لازم باشد برای چنین جماعت انبوهی سخن بگویم، شنوندهها را نه به صورت صدها و هزاران انسان منفرد، بلکه به شکل شخصی تنها می بینم. (MA, s.235, prg.1)

“Tek bir kişi” vurguya göre anlamı da değişe bilecek bir ifadedir. Eğer ‘tek’ten sonra virgül koyarak ‘tek, bir kişi’ şeklinde okunursa o zaman “فقط، یک شخص” ifadesiyle tercüme edilebilir; virgül konmadan okunursa “واحد” anlamına gelir ve bu doğru bir karşılık olur.

E. Şafak

Hafif bir sitem, hatta ince bir alay mı vardı bu sözlerde, bilemedim.

(Aşk, s.201, prg.6)

E. Ğaffârvend

⁵³ Hasan Anvarî, *Ferheng-i Bozorg-i Soḥan*, s. 7605.

⁵⁴ Hasan ‘Amîd, *Ferheng-i ‘Amîd*, s. 1146.

ندانستم که در سخنش زخم زبانی خفیف بود یا تمسخری کوچک. (TA, s.186, prg.1)

A. Faşîhî

نفهمیدم دردلی پنهان بود در این حرفش یا طنزی ظریف. (MA, s.239, prg.4)

“Sitem” kelimesinin Farsça karşılığı “شکوه، رنجش” kelimeleridir. Ğaffârvend sitem kelimesini “زخم زبان” (azarlama) ve Faşîhî de “درددل” (dertleşme) terkipleriyle tercüme etmiştir. “Alay” kelimesi de Farsçada “تمسخر، طعنه و کنایه” kelimelerinden biriyle tercüme edilebilir. Ğaffârvend bu kelimeyi “تمسخر” (alay) ve Faşîhî de “طنز” (mizah) karşılığıyla tercüme etmiştir. Ğaffârvend’in tercümesi daha uygun bir karşılık olsa da bu cümlelerin çevirisi için önerimiz şöyledir:

متوجه نشدم، این حرفهایش گله و شکایتی ساده بود یا طعنه و کنایه؟

E. Şafak

Günün birinde adamın teki koşa koşa Sufi'ye gelmiş, nefes nefeseymiş. "Baba erenler, gördün mü? Sokakta bir sürü hizmetkâr tepeleme siniler taşıyor!"

(Aşk, s.278, prg.4)

E. Ğaffârvend

روزی کسی دوان دوان پیش یک صوفی رفته و با نفس‌های بریده به او گفت: «بابا ایرنلر! دیدی در کوچه تعداد زیادی خدمتکار در حال حمل سینی‌های انباشته هستند.» (TA, s.262, prg.1)

A. Faşîhî

روزی از روزها مردی دوان دوان پیش صوفی‌ای می‌آید و با عجله می‌گوید: «بابا درویش، دیدی؟ توی کوچه یک دسته خدمتکار روی سرشان طبق گذاشته‌اند و دارند می‌روند.» (MA, s.340, prg.1)

Ermiş kelimesinin eş anlamlısı olan ‘eren’in Farsça karşılığı “مرد خدا” ya da çokluk hâliyle “مردان خدا”dır. Özellikle Mevlevîler ve Bektaşîler tarikat büyüklerine “erenler” diye hitap ederler. ‘Şah’, ‘sultan’, ‘ulu’ ve ‘can’ gibi unvanlar da verilen erenlere şefkatli, hoşgörülü, fedakâr ve anlayışlı oldukları için ‘baba’ ‘ata’, ‘dede’ de denilmiştir.⁵⁵Baba erenler, metinde

⁵⁵ Süleyman Uludağ, “Erenler”, *DİA*, XI. Cilt, İstanbul 1995, s. 294-295.

hitap amaçlı kullanılmıştır. Ğaffârvend çevirisinde ifadeyi olduğu gibi aktarmıştır.

E. Şafak

Bütün cihan cayır cayır yansa, yer gök kızıla boyansa, sarayları seller alsa, bir padişah gidip bir başkası gelse, bizim için fark etmez. (Aşk, s.407, prg.1)

E. Ğaffârvend

اگر همه جهان در آتش بسوزد، همه جا از طلا پوشیده شود، سیل همه کاخ ها را ویران کند، پادشاهی برود و پادشاهی دیگر بیاید، در حال ما هیچ تاثیری ندارد. (TA, s.382, prg.1)

A. Faşîhî

اگر همه جهان بسوزد، زمین و آسمان به سرخی بزند، قصرها را آب ببرد، پادشاهی برود و پادشاه دیگری بیاید، برای ما علی السویه است. (MA, s.500, prg.1)

Yukarıdaki cümlede ‘parlak kırmızı renk’ anlamında bir isim olarak kullanılmış olan “kızıl” kelimesinin Farsça karşılığı “سرخ”tur. Kızıl, halk ağzında ve Azerbaycan Türkçesinde ‘altın’ anlamında da kullanılır.⁵⁶ Ğaffârvend kızıl kelimesini muhtemelen halk ağzında kullanılan anlamını dikkate alarak Farsçada ‘altın’ anlamına gelen “طلا” kelimesiyle çevirmiştir. Ancak bu kelimeyi tercih ederken ilk cümlenin anlamını dikkate almamıştır. İlk cümle dikkate alınsaydı, cayır cayır yanan dünya ile altına bürünmek ya da altınla kaplanmak arasında bir mantık veya bir mecaz ilişkisi olmadığı görülürdü.

2.1.4. Birebir Çeviri

Kaynak dil metninin kendi okurunu etkilediği gibi tercüme olmuş metin de okuyucusunu aynı oranda etkilemelidir. Tercümede yapılan en yaygın yanlışlardan biri olarak kabul edilen birebir tercüme, genellikle okurlar için tercümenin anlaşır olmamasına neden olur. Mütercimler bazen kaynak metne aşırı sadık kaldıklarından, kaynak dil yazım ve dil kuralları bakımından ne kadar kusursuz olursa olsun hedef dile yapılan birebir çeviride hedef dilde kusurlu, rahatsız edici bir anlatıma sebep

⁵⁶ Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 1436.

olmaktadır. Başarılı mütercim ile işin ehli olmayan mütercimi birbirinden ayıran en önemli husus, mütercimin birebir çeviri ile özgür çeviri arasındaki dengeyi sağlamada göstermiş olduğu beceridir. Çünkü birebir çeviri yönteminde mütercimin yazarın mesajını özgürce ifade etme imkânı yoktur.

2.1.4.1. Kelimenin lügat anlamına dayanarak tercümesi (Düzanlam)

Tahsin Aktaş düzanlam kavramını şöyle açıklıyor: “Bir sözcüğün en yaygın ve o sözcüğü duyduğumuzda ilk çağrışım sonucu hemen aklımıza gelen anlamına düzanlam denir.”⁵⁷ Bazen kelimenin lügat anlamına dayanarak tercüme yapmak bir takım sorunlara yol açabilir. Bu sorun da kelime seçimindeki hata sorununa benzemektedir. Ancak burada mütercimin kelimenin lügat anlamına dayanarak yanlış tercüme yaptığı vurgulanmaktadır. Aslında mütercim bir sözcüğü yazarın tam olarak kastettiği anlamla uyuşmayan, birebir lügat anlamına en yakın kelime ile tercüme etmektedir. Düzanlam bütün diller için geçerlidir. Aşağıda her iki mütercimin çevirisinden örnekler bulunmaktadır.

E. Şafak

Çemberler çemberleri doğurur, tâ ki en son çember de kıyıya vurup yok oluncaya dek. (Aşk, s.11, prg.2)

E. Ğaffârvend

حلقه‌ها از حلقه‌ها به وجود می‌آیند تا آخرین آنها به ساحل برخورد کند و بمیرد. (TA, s.7, prg.1)

A. Faşîhî

دایره‌ها دایره‌ها را می‌زایند تا زمانی که آخرین دایره به ساحل برخورد و محو شود. (MA, s.7, prg.2)

Her iki tercüme kelime seçiminde birbirinden farklıdır. Örneğin Ğaffârvend “doğurmak” fiilini “به وجود آمدن” fiiliyle karşılamıştır. Faşîhî birebir çeviri yaparak “زاییدن” fiilini tercih etmiştir. Türkçe cümlede mecaz anlamda ‘ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak manasında kullanılmış olan ‘doğurmak’ fiili, Farsçada canlıların doğurması

⁵⁷ Tahsin Aktaş, *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, s. 100.

anlamında “زاییدن” fiili ile tercüme edilmesi doğru bir tercih değildir. Ğaffârvend yine “yok olmak” fiilini, ölmek anlamına gelen “مردن” fiiliyle karşılamıştır. Cümledeki ‘yok olmak’ fiilinin uygun karşılığı “محو شدن” fiilidir.

E. Şafak

Sırf sırılsıklam âşık olduğum için Scott'la evlenmeyi isteyebileceğim aklının ucundan geçmiyor mu? Tam sekiz ay oldu biz çıkmaya başlayalı.” (Aşk, s.20, prg.2)

E. Ğaffârvend

اینکه چنین تصمیمی را صرفاً به خاطر عشق بزرگ نسبت به اسکات گرفته باشم به ذهنت هم خطور نمی‌کند، نه؟ ما دقیقاً هشت ماه است که باهم دوستیم. (TA, s.15, prg.2)

A. Faşîhî

حتی از مخیلهات هم نمی‌گذرد که چون عاشق اسکات شده‌ام، می‌خواهم با او ازدواج کنم؟ درست هشت ماه است که با او بیرون می‌روم. (MA, s.18, prg.1)

Türkçe cümlede ‘flört etmek’ anlamında kullanılmış olan ‘çıkmaq’ fiili, Ğaffârvend’in çevirisinde “دوست” sözcüğünü kullanmış ve ‘dostuz’ anlamında tercüme etmiştir. Faşîhî de ilgili fiil için ‘dışarı çıkmak’ anlamında “بیرون رفتن” fiilini tercih etmiştir. “Çıkmaq” fiili lügat bakımından “بیرون رفتن” (dışarı çıkmak) anlamına gelse de Türk kültüründe evlilik öncesi görüşme ve arkadaşlık etmek, flört etmek yan anlamında kullanılan bir fiildir. Faşîhî’nin tercümesinde kelime kültürel açıdan anlam kaybına uğramıştır.

E. Şafak

Zira her ne kadar bazıları aksini iddia etse de, aşk dediğin bugün var yarın yok cici bir histen ibaret değildir. (Aşk, s.31, prg.2)

E. Ğaffârvend

زیرا هر چقدر هم که بعضی‌ها ادعا کنند، عشق، حسی از سرخوشی نیست که امروز باشد و فردا نباشد.

(TA, s.26, prg.2)

A. Faşîhî

زیرا به رغم آن که بعضی ها خلافتش را ادعا می کنند، عشق حس خوشایندی نیست که امروز هست و فردا نیست. (MA, s.31, prg.2)

Her iki tercümede, mütercimler kaynak metnin cümle yapısı bakımından birebir tercüme yapmışlardır. Mesela Faşîhî “به رغم” (..e rağmen) ve devamında da “خلاف” (aksine) kelimesini kullanarak iki olumsuz yapıyı peş peşe getirerek cümlelerin anlaşılabilirliğini zorlaştırmıştır. Cümlelerin aşağıdaki çevirisi daha uygun olurdu:

چرا که برخلاف ادعای بعضی ها، عشق، آن حس خوشایندی نیست که امروز باشد و فردا نباشد.

E. Şafak

"Neredeyse kırk yıldır abdalım. Kurdun kuşun karıncanın her türlüşünü bilirim. Zorda kalsam yabani hayvan gibi dövüşürüm ama ben kimseye sataşmam. Gökte burçları, ormanda mantarları, bayırlarda otları, deryada balıkları çeşit çeşit sayabilirim. Allah'ın kendi suretinde yarattığı insanı okurum, açık kitap misali..." (Aşk, s.86, prg.5)

E. Ğaffârvend

«تقریباً چهل سال است که درویشم. ستارگان را در آسمان و ماهیان را در دریا می شناسم. می توانم روح انسانی را که خداوند به مثال خود آفریده، همچون کتابی گشوده، بخوانم.» (TA, s.81, prg.1)

A. Faşîhî

«حدود چهل سال است درویشم. همه نوع چرنده و پرنده و درنده را می شناسم. اگر مجبور شوم مثل حیوان بیابان می جنگم، اما باعث زحمت کسی نمی شوم. برج های آسمان و قارچ های جنگل و علف های صحرا و ماهی های دریا را می توانم نوع به نوع بشمرم. انسان را که خدا به صورت خودش آفریده، می توانم بخوانم؛ مثل کتابی مبین...» (MA, s.96, prg.8)

Ğaffârvend daha öncede görüldüğü gibi paragrafı iki satırda özetlemiş ve birkaç yerde de kelimelerin lügat karşılığını yazmıştır. Faşîhî metnin bütünlüğüne sadık kalmış ancak “açık kitap” deyimini anlayamamıştır. Açık kitap İngilizce ‘open book’ teriminin Türkçe karşılığı olup metinde herkesin erişimine açık e-kitap anlamında kullanılmıştır. Faşîhî bu

ifadeyle Kur'ân-ı kerim'in kastedilmiş olduğunu düşünerek “کتاب مبین” terkihiyle tercüme etmiştir. Faşîhî paragrafi birebir ve kelime kelime tercüme ettiğinden bazı yerlerde cümelenin asıl anlamının değişmesine sebep olmuştur. Bizce cümlelerin aşağıdaki çevirisi daha uygun olurdu:

حدود چهل سال است درویشم. هر نوع چرنده، پرنده و درنده‌ای را می‌شناسم. به کسی آسیب نمی‌زنم اما اگر مجبور شوم مانند یک حیوان وحشی مبارزه می‌کنم. می‌توانم تمام صور آسمانی، انواع قارچهای جنگلی، علف‌های صحرایی و ماهیان دریایی را نام ببرم. می‌توانم انسان را که خدا به صورت خود آفریده مانند کتابی گشوده بخوانم...

E. Şafak

"Eyvallah Şems, anlıyorum ki yola çıkacak olan kişi sensin. Buna şüphe kalmadı. Yarın şafakla beraber zaviyemizden ayrılmış olursun." (Aşk, s.105, prg.1)

E. Ğaffârvend

آفرین بر تو شمس! اکنون دیگر هیچ شبهه ای ندارم که تو باید راهی این سفر شوی. آماده باش فردا به وقت شفق خانقاه را ترک خواهی کرد. (TA, s.98, prg.3)

A. Faşîhî

ایوالله شمس، می‌فهمم که کسی که فرار است به راه بیفتد، تویی. شکی در این نماند. فردا سپیده دم از خانقاهمان جدا می‌شوی. (MA, s.119, prg.3)

Türkçede “ayrılmak” fiilinden bir mekândan ayrılmak kastediliyorsa Farsçada “ترک کردن” fiili ile eğer bir kişiden ayrılmak kastediliyor ise “جدا شدن” fiili karşılır. Türkçe cümledeki ayrılmak fiili bir mekândan ayrılmayı ifade ettiği için Ğaffârvend’in tercümesinde olduğu gibi “ترک کردن” fiilinin kullanılması doğru bir tercüme olur.

E. Şafak

Zahara'nın romanı kendi zihnine çekilmeye bahane oluyor, bu sayede hem ailevi yükümlülüklerden hem de uzun süredir bekleyen karı koca çatışmalarından kaçıyordu. (Aşk, s.222, prg.1)

E. Ğaffârvend

رمان زاهارا بهانه‌ای بود که به ذهن خویش برگردد. در سایه شریعت عشق هم از مسئولیت‌های خانواده و هم از مناقشات بی‌پایان زن و شوهری فاصله می‌گرفت. (TA, s.205, prg.2)

A. Faşîhî

رمان زاهارا سبب شده بود به دنیای ذهنی خودش قدم بگذارد و به این ترتیب هم از مسئولیت‌های خانوادگی فرار کند و هم از دعوا و مرافعه با شوهرش که خیلی وقت بود انتظارش را می‌کشید. (MA, s.267, prg.1)

“Uzun süredir bekleyen” ifadesi ‘karı koca çatışmalarını niteleyici bir sıfat tümlecidir. Ğaffârwend bekleyen ifadesini ‘bitmeyen, sonsuz’ anlamında “بی‌پایان” sıfatıyla tercüme etmiştir. Faşîhî ise –an, -en şimdiki zaman sıfat-fiil eki almış ‘bekleyen’ kelimesini, -dık, -dik geçmiş zaman sıfat-fiileki ile üçüncü tekil şahıs iyelik zamiri almış hâli olan ‘beklediği’ beklediği şeklinde tercüme etmiştir. Cümlelerin kaynak metne yakın çeviri için önerimiz şöyledir:

رمان زاهارا بهانه‌ای می‌شد تا به دنیای ذهنی خویش پناه ببرد و به این ترتیب هم از تعهدات خانوادگی و هم از درگیری‌های زن و شوهری که از مدت‌ها پیش به تعویق افتاده بود، فرار می‌کرد.

2.1.4.2. Deyimler ve Atasözlerinde Birebir Çeviri

Anonim atasözleri ve deyimler, geçmişten günümüze yerini ve önemini koruyarak insanların ortak duygu ve düşüncelerini aktarmaya tercüman olmuş ve dilimizi zenginleştirmiştir.⁵⁸ Her dilin kültüründe geleneklere yerleşmiş olan bu atasözleri ve deyimlerin sanıldığı kadar bir dilden diğer bir dile aktarılması kolay değildir. Yalçın ve Büyüksaraç’a göre “deyimler gibi atasözleri de bütün dillerde görülen kalıplaşmış sözlerdir. Bu nedenle deyimleri çevirirken sözcüklerden yola çıkarak değil de ilgili dilin kültüründe söz konusu deyim nasıl ifade edildiğini araştırmak gerekir.”⁵⁹ Deyim ve atasözlerinde birebir tercüme en kötü seçenektir. Ğaffârwend’in tercümesinde deyimler genellikle birebir tercüme olmuştur ve bu da büyük bir ihtimal çevirmenin hedef dilin kültürüne vakıf olamadığından kaynaklıdır. Aşağıdaki

⁵⁸Perihan Yalçın, Zeynep Büyüksaraç, “Atasözü ve Deyim Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi”, *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, Sayı 4, Cilt 5, Aralık 2016, s. 819.

⁵⁹ Tahsin Aktaş, *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, s. 109.

örneklerde her iki mütercimim çevirdiği deyimler ve atasözleri analiz edilip gereken açıklamalar yapılmıştır.

E. Şafak

Nehir alışkındır karmaşaya, deli dolu akışa. Zaten çağlamak için bahane arar ya, hızlı yaşar, çabuk taşar. Atılan taşı içine alır; benimser, sindirir ve sonra da unuttur kolaylıkla. (Aşk, s.11, prg.3)

E. Ğaffârvend

رود به بی نظمی و جریان تند و دیوانهوار عادت دارد. در واقع برای طغیان به دنبال بهانه‌ای است. به تندی می‌خروشد و به آسانی سیلاب می‌شود. سنگی را که پرتاب کنی به درون می‌کشد. نگاهی به آن می‌اندازد، هضمش می‌کند و به فراموشی‌اش می‌سپارد. (TA, s.7, prg.1)

A. Faşîhî

رودخانه به بی نظمی و جوش و خروش آب عادت دارد. دنبال بهانه‌ای برای خروشدن می‌گردد، سریع زندگی می‌کند، زود به خروش می‌آید. سنگی را که انداخته‌ای به درونش می‌کشد؛ از آن خودش می‌کند، هضمش می‌کند و بعد هم به آسانی فراموشش می‌کند. (MA, s.7, prg.3)

‘Hızlı yaşamak’ ‘eğlenceye aşırı düşkün olarak yaşamak’⁶⁰ anlamında bir deyimdir. Farsçada bu anlamda “سریع زندگی کردن” deyimini kullanılır. Faşîhî çevirisinde bu deyimini karşılığını doğru biçimde aktarmıştır.

E. Şafak

David'in bu kadar iştihakla ballandıra ballandıra konuşmasının başkaca bir izahı yoktu. “Gözü pek diye buna denir. Hepimiz Ellacımla gurur duyuyoruz” diye konuşmasını taçlandırdı David. Esther Hala dokunaklı bir sesle katıldı sohbe. (Aşk, s.17, prg.6)

E. Ğaffârvend

صحبت‌های پرشور دیوید نمی‌توانست معنی دیگری داشته باشد. خاله استر با صدای دلنشین با دیوید همراه شد: ... (TA, s.13, prg.2)

A. Faşîhî

⁶⁰ “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, Online, (Erişim) <https://sozluk.gov.tr/>, 2 Aralık 2019.

این طور با اشتیاق و ذوق و شوق حرف زدن دیوید توضیح دیگری نداشت. دیوید تعریفهایش را ادامه داد: آدم چشم و دل سیر به این می گویند. همه مان به وجود الای عزیز افتخار می کنیم. عمه استر با صدایی تاثیرگذار وارد صحبت شد: ... (TA, s.15, prg.2)

'Gözü pek' mecaz anlamda "korkusuz, cesur", anlamında bir deyimdir.⁶¹ Ğaffârvend, deyimini geçtiği, ayrıca devamındaki tırnak içine alınmış cümleyi tercüme etmemiştir. Faşîhî "gözü pek" deyimini 'paraya mala düşkünlüğü olmayan, gözü gönlü tok' anlamında "چشم و دل سیر" tabiriyle tercüme etmiştir. Cümlelerin kaynak metne yakın çeviri için önerimiz şöyledir:

این طور مشتاقانه و با آب و تاب حرف زدن دیوید توضیح دیگری نداشت. دیوید با گفتن «آدم پر دل و جرات به این می گویند. همه به وجود الای عزیز افتخار می کنیم.» به تعریف و تمجیدش ادامه داد. عمه استر با صدایی تاثیرگذار با دیوید همراه شد: ...

E. Şafak

"Anne niye gülüyorsun, sen hiç mi âşık olmadın?" diye laf çarptı Jeannette.

(Aşk, s.22, prg.8)

E. Ğaffârvend

"مادر برای چه می خندی؟ تو هیچ عاشق نشدی؟" ژانت این جمله را مانند تیری به سمت الای پرتاب کرد.

(TA, s.18, prg.3)

A. Faşîhî

ژانت انگار دلخور شده بود: "مادر چرا می خندی، تو هیچ وقت عاشق نشده‌ای؟" (MA, s.20, prg.6)

'Laf çarpmak' Türkçe deyim sözlüklerinde "üstü kapalı bir biçimde karşısındakine bir şeyler ima etmek"⁶² şeklinde açıklanan 'laf çakmak' deyimini ile eş anlamdadır. Ğaffârvend söz konusu deyimini karşılığını bulmak yerine Jannet'in cümlesine 'bu sözü Ella'ya bir ok gibi fırlattı' anlamı yükleyerek tercüme etmiştir. Faşîhî ise deyimine çok uzak bir karşılıkla "sanki üzülmişti" anlamına gelecek bir ifadeyle aktarmıştır. "Laf çarpmak" Farsçada "با طعنه و کنایه حرف زدن" (kinayeli konuşmak)

⁶¹Türkçe Sözlük, **Türk Dil Kurumu Yayınları**, s. 980.

⁶²"Türk Dil Kurumu Sözlükleri", (Erişim) 2 Aralık 2019.

anlamına gelir. Cümlelerin aşağıdaki şekliyle aktarılması daha uygun olurdu:

ژانت با طعنه گفت: مادر چرا می خندی؟ مگر تو اصلا عاشق نشدی؟

E. Şafak

"Elbette öyle. Söylediklerimi unut, ne olur. Rapor teslim tarihinden önce masanda otur" diye kestirip attı Ella. (Aşk, s. 28, prg. 5)

E. Ğaffârvend

الا به شکلی قاطع گفت: البته که چنین است. لطفا حرف‌هایم را فراموش کن. گزارش پیش از موعد مقرر روی میز خواهد بود. (TA, s. 23, prg. 2)

A. Faşîhî

البتة، همین طور است. تو را به خدا حرف‌هایم را فراموش کن. گزارش پیش از موعد روی میز خواهد بود. (MA, s. 28, prg. 2)

'kestirip atmak' ayrıntılı düşünmeden kesin yargıya varmak:⁶³ demektir.

Faşîhî bu Türkçe deyimini tam olarak anlayamadığından olsa gerek bir karşılık yazmamıştır. Ğaffârvend ise çevirisinde ilgili deyimini bir hâl, durum zarfına dönüştürerek "به شکلی قاطع" terkiibiyle karşılamaya çalışmıştır. Bu cümle için önerimiz şöyledir:

اللا بدون آنکه به عواقب کار فکر کند، گفت: ...

E. Şafak

Kırk fırın ekmek yemeye yolladım kendimi. (Aşk, s.35, prg.1)

E. Ğaffârvend

در پی خوردن چهل تنور نان رفتم. (TA, s.31, prg.3)

A. Faşîhî

کفش آهنی پیام کردم. (MA, s.35, prg.2)

⁶³ "Türk Dil Kurumu Sözlükleri", (Erişim) 2 Aralık 2019.

‘... fırın ekmek yemek’ ‘bir duruma erişmek için pek çok emek vermesi, çalışması gerekir’⁶⁴ anlamında bir sözdür. Ğaffârvend bu deyimii birebir tercüme ederek “در پی خوردن چهل تنور نان رفتم” cümlesiyle Farsçaya aktarmıştır. Ancak Farsçada böyle bir deyim yoktur. Faşîhî ise karşılık olarak “کفش آهنی پا کردن” deyimini kullanmıştır. Ancak bu deyim zorluklarla mücadele etmeye niyet edildiği zaman kullanılan bir deyimdir. Hâlbuki yazarın bu deyimden kastı “dünyayı tanımak ve deneyim kazanmak için daha çok çalışmaktır”. Farsçada “kırk fırın ekmek yemek” deyimine karşılık aşağıdaki deyimler kullanılmaktadır.

برای تشخیص راه از چاه، به راه افتادن - برای پاره کردن چند پیراهن بیشتر به راه افتادن.

Cümleinin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

برای تشخیص راه از چاه به راه افتادم.

E. Şafak

Benim işim belliydi: Öldürmek. Üzümü yer, bağıın sormazdım. (Aşk, s.41, prg.2)

E. Ğaffârvend

کار من معلوم بود: کشتن. انگور را می خوردم و از باغش هیچ نمی پرسیدم. (TA, s.37, prg.1)

A. Faşîhî

کار من معلوم بود: کشتن. به بهشت و دوزخش کاری نداشتم. (TA, s.41, prg.3)

‘üzümünü ye de bağıını sorma’ ‘yararlandığın şeyin nereden geldiğini araştırma’⁶⁵ anlamında kullanılan bir sözdür. Ğaffârvend’in çevirisi birebir çeviri olsa da her iki dilde de bu atasözü var ama çok yaygın değil. Faşîhî’nin yazdığı eş anlamı bir atasözü ve Farsçada yaygın olan bir deyimdir.

E. Şafak

Nice kez ihtar ettik ama bir kulağıından girdi, diğlerinden çıktı. Hatta aklını başına toplamak bir kenara, daha da azdı, azıttı. Bize başka çare bırakmadı."

⁶⁴ “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, (Erişim) 2 Aralık 2019.

⁶⁵ “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, (Erişim) 3 Aralık 2019.

E. Ğaffârvend

بارها اخطار کرده ایم، اما توجهی نکرده. حتی جری‌تر و گمراہتر شده. چاره دیگری برایمان نگذاشته.
(TA, s.39, prg.2)

A. Faşîhî

چند بار اخطار دادیم، اما یک گوشش در بود گوش دیگرش دروازه. نه تنها عقل به کله اش نیامد، بلکه هار بود هارتر شد. چاره دیگری برایمان نگذاشته. (MA, s.43, prg.5)

‘bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak’ ‘söylenen söze önem vermemek’⁶⁶ anlamında bir atasözüdür. Ğaffârvend atasözün tercüme etmemiş ve çıkarmış. Faşîhî Farsçadaki karşılığın yazmış.

E. Şafak

"Bak evlat! *Armut dibine, düşer. Her çocuk ebeveynine çeker, anladın mı? Sen de öylesin*" dedi babam. "Bizler gibi sıradan bir insan olduğumu neden bir türlü kabullenmezsin?" (Aşk, s.61, prg.4)

E. Ğaffârvend

یک روز پدرم به من گفتم: «ببین فرزندم گلابی زیر درخت خودش می افتد. هر بچه‌ای شبیه والدینش می شود، فهمیدی؟ تو هم همینطور. چرا نمی‌توانی بپذیری که یک فرد معمولی چون ما هستی؟! (TA, s.57,) (prg.2)

A. Faşîhî

پدرم گفتم: «ببین پسر، از قدیم گفته اند تره به تخمش می رود. هر بچه ای به پدر و مادرش می‌رود، فهمیدی؟ تو هم مثل بقیه. چرا قبول نمی‌کنی که آدمی معمولی مثل ما هستی؟» (TA, s.66, prg.5)

‘armut dibine düşer’ ‘bir kimse önce yakınlarına yararlı olur’ anlamında kullanılan bir sözdür ve Farsçada bu anlamda “از کوزه همان تراود که در” atasözleri kullanılır. “تره به تخمش می‌رود” ve “از خم سرکه سرکه پالاید”، “اوست” Ğaffârvend bu ifadenin anlamı üzerinde yoğunlaşmayarak ya da bu ifadenin bir atasözü olduğunun farkına varmayarak Farsça karşılığını verme çabasında olmamış، ‘armut dibine düşer’ atasözünü birebir

⁶⁶ “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, (Erişim) 2 Aralık 2019.

Farsçaya aktarmıştır. Farsçada “گلابی زیر درخت خودش می افتد” diye bir atasözü bulunmamaktadır.

E. Şafak

Ağzında gümüş kaşıkla doğmuş, saygın zümrelerde büyümüş, en iyi âlimlerce eğitilmiş, hep sevilmiş, hep şımartılmış, hep hürmet görmüştü. (Aşk, s.142, prg.3)

E. Ğaffârvend

با قاشق های نقره غذا خورده، از محضر بهترین علما درس آموخته و همیشه از احترام و عزت برخوردار بوده است. (TA, s.132, prg.1)

A. Faşîhî

از بجگی نازش را کشیده اند، بهترین عالمها درسش داده‌اند، همه دوستش داشته اند، لوسش کرده‌اند، احترامش را نگه داشته اند. (MA, s.166, prg.1)

“Ağzında gümüş kaşıkla doğmuş” atasözü ne *Türk Dil Kurumu Sözlükleri- Deyimler ve Atasözleri* sözlüğünde ne de *Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*⁶⁷ kitabında bulunmadı. Fakat halk arasında bu deyim bahtıyla ikbaliyle doğan kişiye denir. Ğaffârvend bu deyim yanlışı çevirerek (gümüş kaşıklarla yemek yemiş), şeklinde aktarmış. Faşîhî'nin yazdığı çeviri gerçek anlamına yakındır (çocukluktan nazım çekmişler) fakat tam Türkçedeki anlama gelmiyor. Cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

از همان اول خوش شانس به دنیا آمده، در بین افراد متشخص بزرگ شده، از محضر بهترین علماء درس آموخته، همیشه مورد مهر قرار گرفته، نازش کشیده شده و مورد احترام قرار گرفته است.

E. Şafak

67 E. Kemal, Eyuboğlu, *Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, II. Cilt, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul, 1973.

*Bırakın kâfirler, münkirler, münafıklar tepenize çıksınlar, suratınıza tükürsünler!
Aman siz hep alttan alın, yumuşak başlı olun. Bırakın ocağınıza incir ağacı
diksinler! (Aşk, s.238, prg.3)*

E. Ğaffârvend

بگذارید کافران، منافقین و منکران روی سرتان بنشینند و در صورتتان تف بیندازند اما شما مدام چشم پوشی
کنید. ملایم باشد بگذارید در اجاقتان ریشه انجیر بکارند! (TA, s.221, prg.1)

A. Faşîhî

بگذارید کافرها، منکرها، منافق ها سوار کله تان شوند و بر صورتتان تف بیندازند! اما شما زیر سیلی رد
کنید، مبدا چیزی بگوئید! (MA, s.287, prg.4)

“alttan almak” ‘sert konuşan bir kimseye yumuşak bir dil kullanmak, aşağıdan almak’⁶⁸ anlamında bir deyimdir. Deyimin bu anlamdaki Farsça karşılığı “کوتاه آمدن” deyimiyile karşılanır. Faşîhî bu Türkçe deyimini Farsçada ‘belli etmemek; görmezden gelmek, duymazdan gelmek’ anlamına gelen «زیر سیلی رد کردن» deyimiyile, Ğaffârvend ise ‘görmezden gelmek’ anlamında kullanılan “چشم‌پوشی کردن” deyimiyile karşılamıştır. Cümlelerin devamında gelen ‘ocağına incir (veya darı) dikmek (veya ekmek) ‘birinin evini barkını dağıtmak’⁶⁹ anlamında bir deyimdir. Ğaffârvend bu deyimiyi birebir Farsçaya aktarmıştır. Mütercimler bu ifadelerin birer deyim olabileceğini dikkate almadıklarından bu deyimlerin ne anlamda kullanıldıkları konusunda muhtemelen Türkçe kaynaklara da müracaat etmeyerek ilgili deyimleri anlamsız bir biçimde Farsçaya tercüme etmişlerdir. Faşîhî ‘ocağına incir ağacı dikmek’ deyimini “sakın bir şey söylemeyiniz” anlamında “مبدا چیزی بگوئید” cümlesiyile tercüme etmiştir. Cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

بگذارید کافران، منکران، منافقان روی سرتان بنشینند، به صورتتان تف کنند! اما شما همیشه
کوتاه بیابید، متواضع باشید. اجازه دهید خانه خرابتان کنند!

E. Şafak

⁶⁸ “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, (Erişim) 2 Aralık 2019.

⁶⁹ “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, (Erişim) 4 Aralık 2019.

"O günü bana hatırlatma. Senin yüzünden linç edilecektim. Herkesi bana karşı kıskırttın. Sen bu kerhanenin gediklişi değil miydin? Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu!" dedim. (Aşk, s.241, prg.1)

E. Gaffârvend

گفتم: «آن روز را به یادم نیاور. کم مانده بود به خاطر تو سنگسار شوم. همه را بر من شوراندی. مگر تو مشتری پر و پا قرص اینجا نبودی؟ این چگونه پرهیزی است؟ این چه آتش شلمشوربایی است؟!» (TA, s.250, prg.1)

A. Faşîhî

گفتم: «آن روز را یادم نینداز. به خاطر تو کم مانده بود تکتکه‌ام کنند. همه را تحریک کردی تا مرا بکشند. راستی مگر تو را از این خانه بیرون نینداخته بودند؟ دوباره این‌جا چه غلطی می‌کنی؟!» (MA, s.325, prg.2)

'Gedikli' kelimesinin geçtiği cümleye 2.1.1.1. başlığı altında işaret edilmişti. 'Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu!', 'sözleri ve davranışları birbirini tutmuyor, çelişiyor'⁷⁰ anlamında kullanılan bir sözdür. Farsçada bu anlamda "با دست پس می زنه، با پا پیش می کشه!" deyimini kullanılır. Cümlelerin doğru çevirisi için önerimiz şöyledir:

آن روز را به خاطرم نیاور. کم مانده بود تکه پاره ام کنند. همه را علیه من تحریک کردی. مگر تو مشتری دائمی این‌جا نبودی؟ چیه؟! چرا با دست پس می زنی، با پا پیش می کشی؟

E. Şafak

"Efendim, bizi gördünüz. Korkunç insanlar sayılmayız, öyle değil mi? Tamam, sütten çıkmış ak kaşık değiliz ama bu kadar hor görülmeyi hak ediyor muyuz? Şayet haddimizi bilip kimseyi incitmezsek, şarap içmenin nesi günah?" (Aşk, s.300, prg.4)

E. Gaffârvend

«سرورم! ما را دیدید، انسان های ترسناکی به حساب نمی آیم مگر نه؟ البته همچون فاشقی که از شیر بیرون آمده، سفید نیستیم اما آیا مستحق این همه اهانتیم؟ اگر حدودمان را بدانیم و به کسی آزار نرسانیم، شراب خوردن چه گناهی دارد؟» (TA, s.282, prg.1)

A. Faşîhî

⁷⁰ "Türk Dil Kurumu Sözlükleri", (Erişim) 2 Aralık 2019.

«سرورم، ما را دیدید. آدم های ترسناکی نیستیم، مگر نه؟ درست است عیب و ایرادهایی داریم، اما لایق این همه بد و بیراه هم نیستیم. این طور نیست؟ اگر حدمان را بدانیم و به کسی آزار نرسانیم، آن وقت شراب چرا حرام باشد؟» (MA, s.362, prg.8)

‘sütten çıkmış ak kaşık gibi olmak’ ‘temiz, saf olmak’⁷¹ demektir.

Bu deyimmin birebir çevirisi Farsçada anlamsızdır. Ğaffârvend birebir tercüme etmiş ama Faşîhî ona karşı Farsçada bir deyim bulamadığından, şayet de olmadığından dolayı en uygun ve asıl anlamına yakın ifadelerle aktarmaya çalışmış.

2.1.4.3. Şiir Çevirisi

Şiirin tercüme edilmemesi sorunu edebiyat, dilbilim ve çeviri bilimleri alanlarından en çok tartışılan konulardan biridir. Şiirin tercüme edilemeyeceğin savunanlar, genellikle orijinal dil ve hedef dil literatüründe kültür ve geleneğin farklı olduğuna inanmaktadırlar.⁷² Tezimizde esas aldığımız metinde şiirlerin aslı Farsçadır. Yani ‘Aşk’ adlı romanda yazar tarafından Türkçe verilen beyitler Mevlâna ve Ömer Hayyâm’a ait şiirler olduğu için asılları Farsçadır. Elif Şafak muhtemelen bu şiirleri romanına İngilizce çevirisinden aktarmış olmalıdır; çünkü Türkçe kaynaklarda (ör: Gölpınarlı’nın tercümesinde) *Aşk* romanında yazıldığı surette bulunmadı. Mütercimlerde çok araştırma yapmadan en yakın anlamda olan beyti ya da beyitleri bulup yazmışlardır.

E. Şafak

Daha önce hiç semazen görmemiş olan Ella resme uzun uzun baktı. Blog'un adı Can Yumurtası'ydı ve aynı isimde bir şiir vardı.

Bir garip kuş misali

Can yumurtası

Kabuğunda uçamazsın;

Korkmadan kır yumurtanı

⁷¹Türkçe Sözlük, **Türk Dil Kurumu Yayınları**, s. 2190.

⁷²Banu Tellioglu, “Şiir Çevirisi Eleştirisinde Çevrilebilirlik/Çevrilemezlik İkiliğini Aşmak”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Nisan 2018, s. 192.

Selamete uçacaksın!

İnternet sayfası dünyanın dört bir yanındaki şehirlerin, bölgelerin kartpostallarıyla doluydu. (Aşk, s.65, prg.3)

E. Ğaffârvend

الا که قبلا سماع ندیده بود، مدت ها به صفحه نگاه کرد. صفحه اینترنت پر از کارت پستالهایی از چهار گوشه دنیا بود و زیر هر کارت، در رابطه با آن منطقه توضیحاتی نوشته شده بود. (TA, s. 62, prg.1)

A. Faşîhî

اللا که پیش از این رقصنده سماع ندیده بود، حسابی تماشایش کرد. اسم وب سایت «تخم جان» بود و شعری هم با همین عنوان داشت:

ماننده پرنده ای غریب
نتوانی پرید
مادامی که آن جایی
در پوست تخم جان؛
نترس و بشکن پوست را،
به سلامت خواهی پرید!

صفحه اینترنت پر بود از کارت پستال شهرها و جاهای مختلف دنیا. (MA, s.71, prg.2)

Ğaffârvend şiiri tamamen kaldırmış ve çevirisinde yer vermemiştir. Faşîhî ise dizeleri birebir Farsçaya aktarmayı tercih etmiştir. Bu şiir Mevlana'nın şiiridir ve orijinali Farsçadır. Beyitler Dîvân-i Kebîr'de 3362. Gazelde⁷³ şu şekilde geçmektedir:

در بیضه تن مرغ عجبی در بیضه دری ز آن می‌نپری
گر بیضه تن سوراخ شود هم پر بزنی هم جان ببر

E. Şafak

⁷³ Mevlâna, *Kulliyât-i Dîvân-i Şems*, Furûzânfer, Bedî'ozzaman, 3. Baskı, İntişârât-i Emîr Kebîr, Tahran, 1344 hş., s. 1247.

Bazısı bir Müslümanın içki içmesinden hazzetmiyor. Umuma karışınca dikkat et.

Dilini tut, kendini sakın."

Gayriihtiyarî sıırttım. "Gel Hayyam'dan bir rubaiyle taçlandırılım şu lafları."

Hristos'un bir şey demesine fırsat kalmadan konuşmamıza kulak misafiri olan İranlı

tacir yan masadan seslendi: "Hay yaşa! Hayyam'dan rubai isteriz!"

Diğer müşteriler de aşka gelip alkış tutmasın mı? Dayanamayıp masanın üstüne çıktım ve başladım okumaya:

Bizim şarap içmemiz ne keyfimizden,

Ne dine, edebe aykırı gitmemizden

İranlı tacir neşeyle bağırdı: "Elbette ya, ha şunu bi anlatamadık!"

Bir an geçmek istiyoruz kendimizden

İçip içip sarhoş olmamız bu yüzden. (Aşk, s.166, prg.10)

E. Gaffârvend

بعضی ها نسبت به شراب خوردن یک مسلمان دید خوبی ندارند. وقتی در میان جمعی مراقب باش، زبانت را نگهدار!» بی اختیار خندیدم و گفتم: «بیا با یک رباعی از خیام، سخنانمان را جواهر نشان کنیم.» فرصتی نماند که هیرستوس چیزی بگوید چون تاجر ایرانی از میز بغل فریاد زد: «زنده باد، یک رباعی از خیام می خواهیم.» مشتریان دیگر هم با او هم آوا شدند، تشویق کردند. من هم طاقت نیاوردم. بالای میز رفتم و شروع به خواندن کردم:

من می نه ز بهر تندگدستی نخورم یا از غم رسوایی و مستی نخورم

من می ز برای خوشدلی می خوردم اکنون که تو در دلم نشستی نخوردم (TA, s.1543,)
(prg.1)

A. Faşîhî

بعضی ها خوششان نمی آید مسلمان ها شراب بخورند. قاتی جماعت که می شوی مواظب حرف زدنت باش، وگرنه ممکن است اتفاقی برایت بیفتد. یکدفعه غیر ارادی گفتم: «بیا موضوع را با یکی از رباعیات خیام ختم به خیر کنیم.» تاجر ایرانی که داشت به حرفهایمان گوش می داد به خریستوس مهلت حرف زدن نداد و با صدای بلند گفت: «آها زنده باد! رباعی خیام بخوان!» بقیه مشتری ها هم خوششان آمد و شروع کردند به کف زدن. من هم طاقت نیاوردم، رفتم بالای میز و خواندم:

من می خورم و هر که چو من اهل بود گر می نخورم علم خدا جهل بود

تاجر ایرانی فریاد زد: «البته، همین طور است. این یک کلام را نتوانستم حالیشان بکنیم!»

می خوردن من حق ز ازل می دانست گر می نخورم علم خدا جهل بود (MA, s.197,)
(prg.4)

Kaynak metinde yer alan rubainin şairi olarak Ömer Hayyâm'ın ismi açıkça zikredilmiştir. Fakat her iki mütercim de Türkçesi verilen bu rubainin aslına Ömer Hayyâm'ın rubailerini arasında bulamayınca 'می' ve 'خوردن' kelimelerinin geçtiği beyitleri bulup adı geçen rubainin Farsçası olarak yazmışlardır. Birkaç Farsça⁷⁴ ve Türkçe⁷⁵ kaynağa bakıldıktan sonra, romanda Türkçesi verilen bu rubainin Hayyâm'a ait olmadığı, diğer bir ifadeyle Hayyâm rubailerinin Türkçe çevirilerinde romanda verilen şekliyle yer almadığı, adı geçen kaynakların hiçbirinde bu dörtlüğün yer almadığı tespit edilmiştir. Büyük bir ihtimalle yazar rubaiyi Eren Sarı'nın Ömer Hayyâm Dörtlükleri⁷⁶ kitabından almıştır. Ancak Eren Sarı çevirisinde kaynağını zikretmemiştir.

Ayrıca mütercimlerin asıl rubai metnin tespit etme yönünde bir çaba içerisinde olmadıkları da ifade edilmelidir. Romanda Türkçe çevirisiyle verilen mısraların Farsça aslı aşağıdaki şekilde geçmektedir ki bazı sitelerde ve piyasada bulunan kitaplarda bu rubainin Hayyâm'a ait olduğu söylenmektedir.⁷⁷

وز بهر نشاط و ترک دین و ادب است

می خوردن من نه از برای طرب است

می خوردن و مست بودنم زین سبب است

خواهم که می ز خویشتن باز رهم

E. Şafak

Vakur bir ifadeye büründü Kerra'nın suratı; sesli düşünüyormuş gibi mırıldandı: "Biliyor musun baban âdeta şiir konuşuyor" dedi tedirgin bir gülümsemeye. "Bütün gün susuyor. Sonra konuşmaya başladığında ağızından dizeler dökülüyor. Şems'in yokluğunda galiba şair oluyor."

74 I. 'Omer Hayyâm, *Rubâ'îyât-i 'Omer Hayyâm*, Forûğî, Muhammed 'Ali, İntişârât-i Emîr Kebîr, Tahran, 1344 hş. /1966.

II. 'Omer bin İbrâhîm Heyyâm, *Rubâ'îyât-i Hayyâm*, çev. Edward FitzGerald, Moqeddeme: Furûğî, Muhammed 'Ali, Ğanî, Kâsim, London, Glasgow, 13- hş. /19-.

III. 'Omer Hayyâm, *Rubâ'îyât-i Hayyâm*, Mîr Afzâlî, Seyyed 'Ali, Merkez-i Neşr-i Dânişgâhî, Tahran, 1383 hş. /2004.

75 'Omer Hayyâm, *Ömer Hayyâm Rübailer*, Çev. Güzelyüz, Ali, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2012.

76 Eren, Sarı, *Ömer Hayyâm Dörtlükleri*, Net Medya Yayıncılık, Antalya, 2016.

77 "Lâm tâ Kâm", Online, (Erişim) <https://lamtakam.com/dictionaries/azad/175095/>, 05 Ocak 2020.

Gözlerini yerdeki İran halısının saçaklarına dikti. Kirpiklerinin ucunda bir ıslaklık birikti.

Derin bir nefes aldıktan sonra bir çırpıda okudu şu beyiti:

Gördüm yüzü o Haşmetli Hükümranı

Cennetin güneşi, gözü kulağı

Her varlığa yoldaş o şifacı

Ruhlara can veren ruhtur kâinatı (Aşk, s.351, prg.5)

E. Gaffârvend

صورت کرا قیافه متفکری به خود گرفت و اندیشناک زمزمه کرد: «می دانی پدرت تقریباً به شعر سخن می گوید. تمام روز ساکت است. بعد وقتی شروع به سخن گفتن می کند، بر زبانش بیت بیت شعر جاری می شود. در نبود شمس، شاعر شده.» چشمانش را بر روی ریشه های فرش ایرانی دوخت. دو نوک مژه هایش اشک جمع شد و بعد از آنکه نفس عمیقی کشید، در یک چشم به هم زدن این بیت را خواند:

هم خلوت و هم بیگه در دیر صفا رفته

دیدم رخ ترسا را با ما چو گل اشکفته

بیدار ابد یابد در کالبد خفته (TA, s.333, prg.1)

نوری که ازوتابد هرچشم که برتابد

A. Faşîhî

صورت کرا حالتی باوقار پیدا کرد؛ زیر لب چیزهایی زمزمه می کرد، طوری که انگار با صدای بلند فکر می کند. با لبخندی توام با نگرانی گفت: «می دانی، پدرت انگار دیگر با شعر حرف می زند. از صبح تا شب سکوت می کند. بعد وقتی هم که شروع به حرف زدن می کند، از دهانش شعر می ریزد. فکر کنم در نبود شمس دارد شاعر می شود.» نگاهش را به گل قالی ایرانی که روی زمین پهن بود، دوخت. نوک مژه هایش اشک جمع شد. نفسی کشید و یکدفعه این بیت و یکدفعه این بیت را خواند:

که چو خورشید تو جانی و جهان جمله بدن! (MA,)

شمس تبریزی طلوعی کن از مشرق روح

(s.427, prg.5)

Türkçe metinde 'beyit' ifadesi geçmiş ve beytin ait olduğu şairin adı anılmamış ise mütercimler bu beyitlerin Mevlâna'ya ait olabileceğini düşünmüş olmalıdırlar. Ancak her iki mütercim beyitlerin Farsça asıllarını tespit etme ve Farsça asıllarını kaynağından nakletme çabasında olmamışlardır. Beyitlerin yazarın kendisine ait olduğunu da düşünmüş, bu nedenle Farsça asıllarını tespit etme gereği duymamışlardır. Her iki mütercimin dizeleri farklı ifadelerle aktarmaları bu ihtimali akla getirmektedir. Dizeler Mevlânâ'ya ait şiirlerin Türkçeye çevirisidir ve

orijinali Farsçadır. Türkçe metinde çevirisi verilmiş olan beyitler Dîvân-i Kebîr'de 123. Gazelde 78 şu şekilde geçmektedir:

دیدم شه خوب خوش لقا را آن چشم و چراخ سینها را
آن مونس و غمگسار دل را آن جان و جهان جان فزا را

E. Şafak

Sırf onun uğruna imtihanlardan geçtim, yücelerden aşağılara yuvarlandım, hâlden hâle sıçradım. En sadık müritlerimin gözünde dahi şaibeli bir insana, âdeta meczuba dönüştüm.

Onun yüzünden yalnızlığı, çaresizliği, yanlış anlaşılmayı, dışlanmayı, horlanmayı ve en nihayetinde ayrılık acısını tattım.

Dünyanın lütfetmesi ve yaltaklanması, hoş bir lokmadır ama az ye.

Çünkü ateşten bir lokmadır!

...methedilmek tatlıdır. Kınanmak acı olduğundan

Derhal kötü görünür.

(Hâlbuki) kınanmaktan da bir ululuk gelir, dene de bak! (Aşk, s.355, prg.3)

E. Gaffârvend

صرفاً به خاطر او از امتحانهایی گذشتم. از درجات بالا به پایین افتادم، از حالی به حالی درآمدم. حتی در چشم وفادارترین مریدانم به شکل انسانی مشکوک و کناهکار دیده شدم. به خاطر او مزه تلخ تنهایی، بیچارگی، طرد شدن و سرانجام درد جدایی را چشیدم. لطف دنیا و چاپلوسی اش لقمه ای لذیذ است اما به کمش قناعت کن زیرا در اصل لقمه ای از آتش است! مدح شدن به مذاق شیرین می آید. شماتت چون تلخ است، زشت دیده می شود. حال آنکه در شماتت هم عزتی نصیب انسان می شود، امتحان کن تا ببینی! (TA, s.338, prg.1)

A. Faşîhî

فقط به خاطر او از آزمون ها گذشتم، از عرش به فرش غلتیدم، از حالی به حالی درآمدم. حتی در چشم صدق ترین مریدانم به انسانی آبروباخته، حتی دیوانه بدل شدم. به خاطر او مزه تلخ تنهایی، بیچارگی، سرزنش، تحقیر و سرانجام جدایی را چشیدم.

لطف و سالوس جهان خوش لقمه ای است کم ترش خور کآن پر آتش لقمه ای است

مادحت گر هجو گوید برملا روزها سوزد دلت ز آن سوزها

لیک ننماید چو شیرین است مدح بد نماید ز آنک تلخ افتاد قدح (MA, s.432, prg.2)

78 Mevlâna, *Kullîyât-i Dîvân-i Şems*, Furûzânfer, Bedî'ozzaman, 3. Baskı, İntişârât-i Emîr Kebîr, Tahrân, 1344 hş., s. 95.

Türkçe metinde şiirin Mevlâna'ya ait olduğu bellidir. Ancak Ğaffârvend beyitlerin Farsça asıllarını tespit etme ve Farsça asıllarını kaynağından nakletme çabasında olmamışlardır. Faşîhî beyitlerin orijinal Farsçasını bulmuş ve Mesnevî-i Ma'nevî'nin 1. Defterinde⁷⁹ olduğu gibi şu şekilde yazmıştır:

کم ترش خور کآن پر آتش لقمه ای است	لطف و سالوس جهان خوش لقمه ای است
روزها سوزد دلت زآن سوزها	مادحت گر هجو گوید برملا
بد نماید زآنک تلخ افتاد قدح	لیک ننماید چو شیرین است مدح

E. Şafak

Geçen gün Kerra giderek şaire dönüştüğümü söyledi. Ne tuhaf! Bütün ömrüm boyunca şairlere itibar etmemiştim. Ama şimdi ses çıkarmadım. Başka zaman olsa itiraz ederdim dediklerine ama artık ne mümkün. Ağzımdan damla damla mısralar sızıyor, hem de hiç durmadan, elimde olmadan; dinleyenler şair olduğuma kanaat getirebilir, evet. Kelimeler Ülkesinin Sultanı! Ama işin aslı, bu şiirler bana ait değil. Ben sadece harfler için bir vasıtayım. Kelimeleri emredildiği gibi yazan bir hokka, divit, kalem misali; üflenen ezgiyi çalan bir ney misali, ben de sadece bir aracım. Kendi payıma düşeni yapıyorum. Ben kelimelerin efendisi değil, sadece gönüllü kâtibiyim. Gönlüme ne fısıldanıyorsa onu yazıyorum. Ama fısıldayan ben değilim...

Hayatımın ışığı! Çilelerimin amacı! Gel!

Tebriz'in harikulade güneşi! Neredesin? (Aşk, s.357, prg.1)

E. Ğaffârvend

روز گذشته کرا گفت که در حال تبدیل شدن به شاعری هستم. چه قدر عجیب! تمام عمرم برای شاعران اعتباری قائل نبودم. اگر زمان دیگری به سخنانش اعتراض می کردم اما اکنون ممکن نیست. از دهانم شعرها بیرون می ریزد بی هیچ وقفه ای، بی آنکه در اختیارم باشد. شنوندگان می گویند که شاعر شده ام، بله سلطان سرزمین کلمه ها! اما اساس کار این است که این اشعار به من متعلق نیست. من فقط واسطه ای برای حروف هستم. قلمی که کلمات را ان چنان که امر شده، می نگارد. من وسیله ای بیش نیستم. وظیفه ای را که سهم من است، انجام می دهم. من سلطان کلمه ها نیستم بلکه فقط کاتبی داوطلبم. هر آنچه بر دلم زمزمه می شود، می نگارم. اما زمزمه گر، من نیستم.

ای تو دوا و چاره ام نور دل صد پاره ام اندر دل بی چاره ام غیر تو شد لایبا (TA, s.339, prg.1)

⁷⁹ Karaismailoğlu, Adnan, Örs, Derya, *Mesnevî-i Ma'nevî (Farsça)*, II. Cilt, Akçağ, Ankara, 2007, s. 114.

A. Faşîhî

دیروز کرا گفت رفته رفته شاعر می شوم. چه شگفت! هیچ گاه به شاعرها اعتماد نداشته ام. اما این بار دم نزدم. اگر زمان دیگری بود به حرف هایش اعتراض می کردم، اما دیگر غیرممکن است.

قطره قطره مصراع می چکد از دهانم، بی توقف، بی ان که خود بخواهم؛ شنونده ها می توانند بگویند شاعر شده ام. بله. سلطان ملک سخن! اما در اصل این شعرها از من نیست. من صرفا واسطه حروفم. مثل قلم و دواتی که کلمه ها را می نویسد آن گونه که به او امر می شود؛ مثل نیی که نوایی را می نوازد آن گونه که در او دمیده می شود، من هم صرفا وسیله ام. سهم خود را ادا می کنم. من سرور کلمات نیستم، کاتبی ساده ام. هرچه به دام زمزمه شود آن را می نویسم. اما زمزمه کننده من نیستم...

خیالت هردمی اینجاست با ما الا ای شمس تبریزی کجایی (MA, s.433, prg.3)

Yukarıdaki iki Türkçe dizede geçen 'Tebriz', 'güneş', 'gel' ve 'neredesin' kelimelerinin Farsça karşılıklarını yazarak Dîvân-i Kebîr'de bir tarama yapılmış, ancak dizelerin Farsça karşılığı olabilecek beyitlere rastlanmamıştır. Bu araştırma neticesinde yukarıda verilen Türkçe iki mısranın da yazara ait olduğu kanaatine varılmıştır.

2.2. Şekilsel Hatalar

Şekilsel hatada mütercim güzel ve akıcı bir şekilde yazarın amacını hedef dile aktaramaz. Şekilsel hata, uygun olmayan ifade seçmek, sakil kelimelerin kullanımı, uzun cümlelerin kullanımı, noktalama hataları gibi başlıklar altında açıklanabilir:

2.2.1. Uygun Olmayan İfade Seçimi

Metin çevirisinde uygun olmayan ifade seçmek tercümenin akıcılığını bozabilir ve okurun, yazarın amacını anlamakta zorluk yaşayabileceğine yol açabilir. Söyleme biçiminde hata, iki zaman ekinin yan yana gelmesi gibi hatalar, cümle yapılarına riayet gösterilmemesi ve kelimelerin anlamsız birleşimi gibi sorunlar bu hataya neden olabilir. Cümlelerin yapısı ve her iki mütercimin çevirileri incelenmiş ve hata nedenleri açıklanmıştır. Ğaffârvend'in tercümesinde yukarıda bahsi geçen hatalar daha çok gözükmemektedir. Aşağıdaki örneklerde her iki mütercimin çevirileri ve kullandığı ifadeler analiz edilip gerekli açıklamalar yapılmıştır:

E. Şafak

Aşkmiş meşkmış, ne gam! Ne önemi var? Aşk dedikleri, Ella'nın öncelikler sıralamasında gerilerde bir yerde kalmıştı çoktan. Ancak filmlerde olurdu aşk. Ya da hayal ürünü romanlarda. Bir tek oralarda esas kız ve esas oğlan ölesiye sevebilirdi birbirlerini, masallardan süzölmüş efsanevi bir tutkuyla. Ama hayat, hakiki hayat ne filmdi, ne de roman! (Aşk, s.12, prg.3)

E. Ğaffârvend

عشق و مشق دیگر چه اهمیتی دارد؟! چیزی که عشق می نامیدندش در فهرست اولویت‌های الا، در جایی آن دورها مانده بود. عشق فقط می توانست در فیلم‌ها و رمان‌ها باشد، اما زندگی، فیلم و رمان نیست. (TA, s.8, prg.3)

A. Faşîhî

عشق و علاقه اگر هم نباشد چه اهمیتی دارد؟ عشق خیلی وقت بود در فهرست اولویت‌های الا جایی آن پایین‌ها مانده بود. عشق فقط مال فیلم‌ها بود، یا مال رمان‌های تخیلی. فقط آن جاها بود که دختر و پسر داستان می‌توانستند با عشق افسانه‌ای برگرفته از قصه‌ها، همدیگر را تا حد مرگ دوست داشته باشند. اما زندگی واقعی نه فیلم بود نه رمان. (MA, s.8, prg.4)

Ğaffârvend yukarıdaki metinde bazı yerleri çıkarmış ve tercüme etmemiştir (bk. 2.1.1.3). Ğaffârvend altı çizili olan cümleyi eksiksiz aktarmıştır. Faşîhî'nin çevirisinde söyleyiş hatası vardır. Faşîhî'nin "عشق. فقط مال فیلم‌ها بود، یا مال رمان‌های تخیلی" şeklinde aktardığı cümle, soru cümlesi gibi de okunabilmektedir. Bu paragrafın daha anlaşılır şekilde tercümesi için önerimiz şöyledir:

اسمش عشق یا هر چیز دیگری! چه اهمیتی دارد؟ واژه عشق خیلی وقت بود که در فهرست اولویت‌های الا پایین‌تر از هر چیزی قرار داشت. به نظر الا عشق فقط مال فیلم‌ها و رمان‌های تخیلی بود. فقط در فیلم‌ها دختر و پسر داستان می‌توانستند با عشق افسانه‌ای برگرفته از قصه‌ها همدیگر را تا حد مرگ دوست داشته باشند. اما زندگی، یعنی زندگی واقعی نه فیلم بود نه رمان.

E. Şafak

"Hadi canım,' dedi hancı. "Tanrı bizim muhayyilemizin ürünü demekten ne farkı var bunun? Bana öyle geliyor ki sen..." (Aşk, s.37, prg.3)

E. Ğaffârvend

صاحب مهمانسرا گفت: «آنچه تو می گویی با این اندیشه که خداوند زابیده تخیل ماست، چه تفاوتی دارد؟! به نظر من چنان می آید که...» (TA, s.34, prg.1)

A. Faşîhî

کاروانسرادار گفت: «مزخرف نگو. این طور که تو می گویی خدا می شود محصول مخیله ما. به نظرم می رسد که تو...» (TA, s.54, prg.4)

Ğaffârvend cümleyi “آنچه” ile başlamış ve hemen devamında “با این اندیشه” terkin kullanmış ve bu da cümle karmaşasına sebep olmuş.

E. Şafak

Durup dururken ne olmuştu ona böyle? Mutsuz muydu sahi? Böyle hissettiğinin bilincinde değildi. Acaba insan mutsuzken bunun farkına varmadan yaşayabilir miydi? (Aşk, s.68, prg.2)

E. Ğaffârvend

چه اتفاقی برایش افتاده بود؟ آیا واقعا احساس بدبختی می کرد و از چنین حسی اطلاع نداشت؟! (TA, s.64, prg.1)

A. Faşîhî

یعنی یکدفعه چش شده بود؟ واقعا بدبخت بود؟ خودش نمی دانست چنین حسی دارد. یعنی ممکن است آدم بدبخت بی آنکه خودش متوجه بدبختی اش باشد به زندگی ادامه دهد؟ (MA, s.74, prg.5)

Ğaffârvend cümleleri özet bir şekilde tercüme etmiştir. Ayrıca kullandığı ifadeler de hatalıdır. İkinci cümlede kaynak metinde olmadığı halde “احساس” sözcüğünü kullanmış ve devamında da “حس” kelimesin yazmıştır. Aslında bu cümlede fazla sözcük kullanarak, söyleyiş hatasına sebebiyet vermiştir: “احساس می کرد و از چنین حسی اطلاع نداشت.”. Ayrıca “از چنین حسی اطلاع نداشت” cümlesi haber cümlecığıdir ama Ğaffârvend soru cümlesi şeklinde tercüme etmiştir.

E. Şafak

"Yahu siz dervişler yok musunuz, ne demeye zorlaştırırsınız hayatı, bir türlü anlamam. Madem Allah başından beri sizinleydi, ya ne demeye O'nu dört bir yanda aramaya çıktın da dağ taş dolaştın be adam?" (Aşk, s.73, prg.1)

E. Ğaffârvend

«شما درویش‌ها، چه حقی دارید که زندگی را چنین دشوار می‌کنید؟! مادام که او همواره با تو بوده، برای چه در کوه و بیابان به دنبالش گشتی مرد!؟» (TA, s.69, prg.2)

A. Faşîhî

«ای بابا، شما درویش‌ها عجب آدم‌هایی هستید؛ من که اصلاً نمی‌فهمم برای چه زندگی را این قدر سخت می‌گیرید. خوب مرد حسابی، اگر خدا از اول با تو بوده، برای چی کوه و دشت و صخره و دره را به دنبالش گشته‌ای؟» (MA, s.80, prg.7)

Ğaffârvend'in tercümesinde cümle tam olarak Farsçaya aktarılamamış, bu da anlam değişimine neden olmuştur. Altı çizili olan cümle bir soru veya ünlem cümlesi olmayıp imalı bir hitaptır. Ğaffârvend bu imalı ifadeyi bir soru cümlesi gibi aktarmıştır.

E. Şafak

Ben de senin için dua ederdim ama Tanrı'nın kapısını çalmayalı o kadar uzun zaman oldu ki, beni buyur edeceğini sanmam, -eyvah, senin romanındaki zorba hancı gibi konuştum galiba:) Merak etme, henüz o kadar sİRkeleşmedi içim. Henüz değil...

(Aşk, s.109, prg.4)

E. Ğaffârvend

من هم می خواستم برایت دعا کنم. اما مدت‌هاست به درگاه الهی رو نکرده ام و تصور نمی‌کنم مرا آنجا راه دهند. به گمانم مثل صاحب مهمانسرای داستانت سخن گفتم! اما نگران نباش. درون من هنوز آن قدر فاسد نشده. هنوز نه! (TA, s.102, prg.1)

A. Faşîhî

دوست داشتم من هم برای تو دعا کنم، اما از آخرین باری که در خانه خدا را زده ام آن قدر زمان طولانی ای گذشته که فکر نمی‌کنم به من بفرما بزند. - ای وای، به گمانم مثل کاروانسرادار قلچماق توی رمانت حرف زدم :) نگران نباش، هنوز درونم آن قدرها هم بوی کهنگی نگرفته. هنوز نه... (MA, s.124, prg.4)

Ġaffârvend altı çizili cümleyi ünlem cümlesi şeklinde yazmış ve sonuna da ünlem işareti koymuştur. Hâlbuki bu cümle bir mizah cümlesidir ve kaynak metinde de olduğu gibi sonuna gülücük işareti konularak bir espri olduğu belirtilmiştir.

E. Şafak

Örme taştan kaldırımlı, yokuşu dik sokağın başında derme çatma bir ev vardı. Bataklı damı saz çubuklarla pekiştirilmişti. (Aşk, s.145, prg.2)

E. Ġaffârvend

در سربالایی کوچه، خانه ای سنگی به چشم می خورد که سقفش با شاخه های نی پوشیده شده بود. (TA,) (s.134, prg.2)

A. Faşîhî

انتهای کوچه سنگفرش که سربالایی تیزی هم داشت، خانه ای نیمه ویران بود. سقفش را که در حال فروریختن بود با حصیر و نی پوشانده بودند. (MA, s.169, prg.2)

“Derme çatma” sıfatı Türkçede “gelişigüzel toplanmış, değersiz, değersiz gereçlerle özensiz olarak yapılmış”⁸⁰ anlamına gelir. Ġaffârvend ev için “سنگی” (taştan) sıfatını kullanmış ve evin damı için de herhangi bir niteleyici kelime yazmamıştır. Ġaffârvend’in tasvir ettiği ev taştan, çatısı saz saplarıyla kaplanmış güzel bir evdir. Sokağın yokuşu (سربالایی تیز), derme çatma ev (خانه ای درب و داغون) ve bataklı dam (سقف فرو ریخته), bu sıfatların hiçbiri Ġaffârvend’in tercümesinde görülmemektedir.

2.2.2. Sakil ve Yaygın Olmayan Kelimelerin Kullanımı

Çeviri hem şiirde hem de nesirde, orijinal metnin içerdiği şeyleri içermelidir. Yani çeviri metin, asıl metni aynı şekilde yansıtmalıdır. Bazen tercümenin akıcı olmaması, yaygın olmayan kelime kullanımı, uygun eşdeğer kelime yazılmaması ve yabancı kelimeler kullanmaktan kaynaklanabilir. Aşağıdaki örneklerde her iki mütercim de bu hataya düşmüş, bazen yaygın olmayan kelime ve bazen de uygun eşdeğer olmayan sözcük kullanmıştır. Bu da çeviri metinde kaynak metnin içermediği

⁸⁰Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 638.

ifadelere yer verilmesine sebep olmaktadır. Buradaki örneklerde yapılan bu tür hatalar gösterilmiştir:

E. Şafak

Demek böyle görüyordu onu öz kızı? "Mutsuz, pasif, can sıkıntısından bunalmış bir ev hanımı" öyle mi? Yolun yarısını geçmiş, çökmeye yüz tutan bir evlilik içinde mahpus kalmış, sıradan bir kadın? Demek buydu imajı! Kocasını da böyle mi görüyordu onu? Peki ya dostları, komşuları? (Aşk, s.23, prg.6)

E. Ğaffârvend

... یعنی حتی دختر خودش او را چنین می دید. یک زن خانه دار بدبخت و افسرده. زنی ساده و احمق که نصف عمرش را گذرانده و محبوس ازدواجی است که از مدت ها پیش نابود شده. آیا شوهرش هم او را به این شکل می دید؟ دوستان و همسایگانش چطور؟ (TA, s.19, prg.1)

A. Faşîhî

... پس دخترش او را این طوری می دیده؟ "خانم خانه دار بدبخت و منفعلی که از بی حوصلگی دچار بحران شده." همین طور است؟ زنی معمولی که نیمی از راه را پیموده و زندانی زندگی ای زناشویی شده که رو به ویرانی است؟ پس تصویرش اینطوری بوده! شوهرش هم این طوری می دیدش؟ دوستهایش چطور، همسایه هایش؟ (MA, s.22, prg.3)

"احمق" (ahmak) sözcüğü kaynak metinde olmamakla birlikte Ğaffârvend bu kelimeyi Ella için bir sıfat olarak kullanmıştır. "Pasif" in kelime anlamlarından biri de Farsçada "منفعل" dir, ancak burada kullanımı uygun değildir. "منفعل" sözcüğü genellikle "iradesiz" insanlar için kullanılır. Bu anlam için "بی تفاوت" (umursamaz) kelimesinin kullanılması daha uygun olabilirdi. Ğaffârvend ikinci satırda Ella'nın hayatı hakkında "ازدواجی که "از مدت ها پیش نابود شده" yazmıştır. Fakat kaynak metinde geçen cümle "çökmeye yüz tutan bir evlilik" şeklinde olup mütercimim aktardığı gibi "uzun zaman öncesinde çökmüş" değildir. Bu paragrafın daha uygun tercümesi için önerimiz şöyledir:

یعنی دخترش هم او را این طور می دید؟ "یک زن خانه دار غمگین و بی تفاوت که به خاطر عدم هرگونه هیجانی افسرده شده؟" زن معمولی که نیمی از راه را پشت سر گذاشته و زندانی زندگی مشترکی شده که رو به ویرانی است؟ پس دخترش چنین تصویری از وی داشت! آیا شوهرش هم چنین تصویری داشت؟ دوستان و همسایگانش چطور؟

E. Şafak

Az sonra gözü Aziz Z. Zahara'nın e- posta adresini not ettiği kâğıt parçasına kaydı. Basit ve sadeydi adres. Davetkârdı. (Aşk, s. 68, prg.5)

E. Ğaffârvend

کمی بعد چشمش به کاغذ افتاد که ایمیل عزیز زاهارا بر رویش نوشته شده بود: آدرس، دعوت کار بود.

(TA, s. 64, prg.1)

A. Faşîhî

کمی بعد چشمش افتاد به تکه کاغذی که نشانی ایمیل عزیز ز. زاهارا را رویش یادداشت کرده بود. نشانی ساده و سرراست بود. انگار آدم را دعوت می کرد. (MA, s.74, prg.7)

Ğaffârvend “davetkârdı” ibaresini “دعوت کار” diye tercüme etmiştir. Bu ibare eğer kesre-yi izâfetle okunursa “دعوت کار” (iş daveti, işe davet) anlamına gelir ve tamlama hâliyle kullanılması da cümleyi anlamsız hâle getirecektir. “Davetkâr” Türkçede “çekici, cazibeli”⁸¹ (جذاب) anlamına gelir, ancak bu kelime bu anlamıyla Farsça sözlüklerde gösterilmemektedir.

E. Şafak

Modern dünyada gitgide büyüyen bir açmaz var. Dinden, devletten ve toplumdan bağımsız olarak "akılcı birey"in özgürlüğünü temel alan bir sistem kurduk. Öte yandan insanlık maneviyat arayışından vazgeçmedi. Aklın ötesini bilmek istiyoruz. Bunca zaman akla dayandıktan sonra zihnimizin sınırlı olabileceğini kabullenmeye başladık. (Aşk, s.188, prg.1)

E. Ğaffârvend

مستقل از دین و دولت و جامعه، سیستمی بر اساس عقل گرایی بنا نهادیم. از طرفی انسان از جستجوی معنویت دست برداشت. می خواستیم از ماورای عقل آگاه شویم و بعد از مدت ها شروع به پذیرش محدودیت های ذهنمان کردیم. (TA, s.172, prg.1)

A. Faşîhî

⁸¹Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.599.

در دنیای بزرگ تنگنایی وجود دارد که رفته رفته عمیق تر می شود. سیستمی ایجاد کرده‌ایم که، مستقل از دین و دولت و جامعه، آزادی «فرد خردگرا» را پایه و اساس قرار می دهد. از سوی دیگر، انسان‌ها نتوانسته‌اند از جستجوی معنویت دست بکشند. می خواهیم بدانیم آن سوی خرد چیست. پس از این همه مدت تکیه بر خرد، کم‌کم داریم می‌پذیریم که ذهن ممکن است محدودیت هایی داشته باشد. (MA, s.233, prg.4)

Ġaffârvend ilk cümleyi çıkarmış ve tercüme etmemiştir. Ayrıca her iki mütercim de sakil cümleler ve ifadeler kullanmışlar ve bu da anlamı zorlaştırmıştır. Örneğin Ġaffârvend “akılcı birey” terkiibini “عقل‌گرایی” ‘akılcılık’ ile karşılamış ve onun da anlamı “فرد خردگرا” dan farklıdır. Bu paragrafin daha akıcı ve anlaşılır tercümesi için önerimiz şudur:

در دنیای مدرن تنگنایی وجود دارد که روز به روز عمیق‌تر می شود. یک سیستم مستقل از دین، دولت و جامعه تشکیل دادیم که آزادی «فرد خردگرا» را پایه و اساس قرار می دهد. از طرفی، بشر از تحقیق و تفحص در باب معنویت دلسرد نشد. می خواهیم از ماورای خرد آگاه شویم و پس از مدت‌ها تکیه بر خرد، مجبور شدیم بپذیریم که شاید ذهن نیز محدودیت هایی داشته باشد.

E. Şafak

Ne diyeceğimi bilemedim. Ne kadar genç ve narindi. Nasıl böyle bir şeye cüret edebilmişti? (Aşk, s.326, prg.4)

E. Ġaffârvend

ندانستم چه باید بگویم. خیلی جوان به نظر می رسید جسارت انجام چنین کاری را در آنی از کجا به دست آورده بود؟ (TA, s.309, prg.1)

A. Faşîhî

نمی دانستم چه بگویم. چقدر هم جوان و ظریف بود. چطور جرئت کرده بود همچه کاری بکند؟ (MA, s.396, prg.3)

Faşîhî “nasıl böyle” ifadesini yaygın olmayan “همچه” ile karşılamıştır.

E. Şafak

bir perde ardında çalınan rebabın sesi kudüme, kudümünkü neye karıştı.

(Aşk, s.330, prg.4)

E. Ğaffârvend

صدای چنگی که یک پرده عقبتر از نی نواخته می‌شد به طیل و صدای طیل به نی آمیخت. (TA, s.313, prg.1)

A. Faşîhî

صدای رباب که پشت پرده‌ای نواخته می‌شد با صدای قدوم در آمیخت و صدای قدوم با صدای نی. (MA, s.402, prg.3)

İlk cümledeki hataya 2.1.1. başlığında işaret edilmiştir. “Kudüm” bir çalgı aleti ismidir ve Farsçada da bu enstrümana “قدم” denir. Ayrıca “قدم” kelimesi “قدم” (adım) kelimesinin çoğuludur. Sema ve tasavvufufla ilgisi olmayanlar kudüm sesini ayak sesisiyle de karıştıra bilir.

2.2.3.Uzun Cümlelerin Kullanımı

Uzun cümlelerin kullanılması bir tercümenin akıcılığını bozabilir, cümlelerin anlaşılmasını zorlaştırır. Bu nedenle birçok dilde mütercimlere mümkün merteye kısa cümleler kurmaları önerilir. Bu tür hata daha çok bilimsel tercümelere bulunur. Mütercimlerin hiç birinin çevirisinde bu tür hatayla karşılaşılmamıştır

2.2.4.Noktalama Hataları

Bir tercümede noktalama hataları veya yazarın kullandığı noktalamaların doğru bir şekilde yansıtılmaması tercümenin akıcılığını bozabilir. Ve hatta bazen kavramsal hataya da yol açabilir. Aşağıdaki örneklerde dil bilgisel yapı ve noktalama hataları olan cümleler incelenmiştir;

E. Şafak

Şems bunun farkında değilmiş gibi sakın sakın devam etti. "Başkalarını bu kadar çabuk ve kesin kelimelerle yargulamamalı. Kuran'da Allah, Bana kul hakkıyla gelmeyin der, yoksa unuttunuz mu? Hem nedir ki inkâr, ya nedir günah? Kavramlara yakından bakmalı" dedi Şems. "Müsaadenizle bir hikâyeye anlatmak isterim."(Aşk, s.76, prg.1)

E. Ġaffārvend

شمس گویی که متوجه آن نشده باشد آرام به سخن ادامه داد: «دیگران را نباید با کلماتی این چنین عجولانه و قطعی متهم کرد. مگر خداوند در قرآن نمی فرماید که «نزد من با ادعای بزرگی نیایی» آیا فراموش کرده اید؟! علاوه بر آن، مگر انکار یا گناه چیست؟ مفاهیم را باید از نزدیک نگاه کرد. اگر اجازه دهید می خواهم حکایتی برایتان نقل کنم. (TA, s.72, prg.3)

A. Faṣīḥî

شمس طوری که انگار متوجه قضیه نیست، با آرامش ادامه داد: «نباید درباره دیگران این طور سریع و قاطع قضاوت کرد. خدا در قرآن می گوید با حق بنده ای نزد من نیایی. نکند فراموش کرده اید؟ تازه، انکار چیست، یا گناه چیست؟ باید مفاهیم را از نزدیک نگریم. اگر اجازه بدهید می خواهم حکایتی تعریف کنم.» (MA, s.84, prg.4)

Cümle doğrudan anlatım cümlesi olduğu için tırnak içinde yazılması gerekir. Ġaffārvend cümlesinin başında tırnak açmış ama büyük bir ihtimal sonunu tırnakla kapatmayı unutmuştur. Faṣīḥî'nin tercümesinde Kuran-ı Kerim'den nakledilen ayet hiç bir şekilde belirtilmemiştir. Hâlbuki ya tırnak içine alınması gerekirdi ya da italik şeklinde belirginleştirilmeliydi.

E. Şafak

Bir gün gözü karartıp, cevap verecek oldum. "Temizlik ibadet olsaydı Bağdat'taki bütün ev kadınları çoktan Pir mertebesine ulaşmıştı" dedim. (Aşk, s.83, prg.4)

E. Ġaffārvend

یک روز تحت تاثیر فشار کار عصبانی شده و به او گفتم، اگر تمیزی عبادت به شمار می رود، همه زنان بغداد باید تاکنون به مرتبه پیر و مرشدی رسیده باشند! (TA, s.79, prg.1)

A. Faṣīḥî

یک روز از بس ذله شده بودم، جوابش را دادم و گفتم: «اگر تمیزی عبادت بود، همه زن های بغداد خیلی وقت پیش به رتبه مرشدی رسیده بودند.» (MA, s.94, prg.2)

Doğrudan anlatım cümlelerinde, cümlesinin başında ve sonunda tırnak işareti ve “گفت”tan sonra da üst üste iki nokta olur. Ġaffārvend'in tercümesinde bu kurala riayet edilmemiştir.

E. Şafak

"Okumak, çalışmak ve başkalarını aydınlatmak kulun Allah'a borcudur" diyerek, *şuurumu derinleştirmek için çok okudum, çok çalıştım.* (Aşk, s.131, prg.3)

E. Ğaffârvend

گفته شده که وظیفه انسان در برابر خداوند، خواندن، تلاش کردن و روشنگری است؛ من هم برای بالاتر بردن شعورم، بسیار خواندم و تلاش بی‌حد کردم. (TA, s.121, prg.3)

A. Faşîhî

با خود گفتم «خواندن، کوشیدن و دیگران را روشن کردن دین بنده به خداست» و برای عمق بخشیدن به آگاهی ام بسیار خواندم، بسیار کوشیدم. (MA, s.151, prg.6)

Kaynak metindeki cümle doğrudan anlatım cümlesi şeklinde yazılmıştır. Ğaffârvend cümleyi dolaylı anlatım şeklinde yazmıştır. Buna rağmen "که" edatını kullanmıştır. Faşîhî'nin metninde ise "گفتم" fiilinden sonra iki nokta işareti kullanılmamıştır.

E. Şafak

Bu tasavvuf ehli işi iyice abartıp, "Önümüz sıra dört kapı vardır; şeriat, marifet, tarikat ve hakikat basamak çıkılır" diyorlar. Kimileri de ekliyor ardından; "Şeriat sadece bir menzildir." Sorarım onlara, bu neyin menziliymiş? Bir de çekinmeden diyorlar ki, "Dördüncü kapıya varanı birinci kapının kuralları bağlamaz. Hakikat ehli, şeriatın kaidelerine uymak zorunda değildir." (Aşk, s.193, prg.2)

E. Ğaffârvend

اهل تصوف کار را به اغراق کشانده، می‌گویند در مقابلمان به ترتیب چهار دروازه وجود دارد: شریعت، معرفت، طریقت و حقیقت. باید پله پله بالا رفت تا به آنها رسید. همچنین هر که به در چهارم رسیده باشد، قوانین دروازه اول برای او مصداق ندارد. اهل حقیقت مجبور به رعایت قوانین شریعت نیستند. (TA, s.177, prg.1)

A. Faşîhî

این اهل تصوف کار را به اغراق کشانده اند. می‌گویند: «روبرویمان چهار در است؛ شریعت، معرفت، طریقت و حقیقت، این ها را پله پله باید پیمود.» بعضی هایشان هم اضافه می‌کنند «شریعت فقط یک منزل است.» از آن ها می‌پرسم، منزل چه چیز است؟

تازه بدون شرم می گویند: «کسی که به چهارمین در می رسد نیازی به رعایت قواعد اولین در ندارد. اهل حق مجبور به پیروی از قواعد شریعت نیستند.» (MA, s.229, prg.3)

Ġaffârvend paragrafi özet şeklinde tercüme etmiş, ayrıca doğrudan anlatım cümleleri de tırnakla belirtmemiştir. Böylelikle yazarın vurgu yapmak istediği cümleler öne çıkartılmamıştır.

E. Şafak

Allah'ın oğlu değil, kulu olduğuna inanmakta zorlanmadım. Kuran'da Hazreti İsa ne diyor? *Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı verdi ve beni bir peygamber yaptı.*

(Aşk, s. 227, prg. 2)

E. Ġaffârvend

در قرآن حضرت عیسی چه می فرماید؟! «بی تردید من بندهٔ خدایم. به من کتابی عطا کرد و به پیامبری برگزید.» (TA, s. 210, prg.1)

A. Faşîhî

قرآن از قول حضرت عیسی چه می گوید؟ من بندهٔ خدایم، به من کتاب داده و مرا پیامبر گردانیده است.

(MA, s. 274, prg. 3)

Doğrudan anlatım cümlesi ya tırnak içinde olmalı ya da kaynak metinde olduğu gibi italik yazılmalıdır. Faşîhî bu kuralı görmezden gelerek cümleyi tırnak içine almamış ve italik yaparak Kur'ân'dan nakil olduğunu vurgulamamıştır.

E. Şafak

Bizim uğrumuzda cihat edenler var ya, Biz onları mutlaka yollarımıza iletceğiz, demiyor mu? (Aşk, s.353, prg.1)

E. Ġaffârvend

مگر خداوند نمی فرماید: «آن ها را که در راه ما جهاد می کنند حتما به راه خودمان می رسانیم.» (TA, s.336, prg.1)

A. Faşîhî

مگر نمی گوید کسانی را که در راه ما مجاهدت کنند، به راه های خویش هدایتشان می کنیم؟ (MA, s.430,) (prg.1)

Doğrudan anlatım cümlesi ya tırnak içine alınmalı ya da kaynak metinde olduğu gibi italik yazılmalıdır. Faşîhî bu ilkeyi göz ardı etmiştir.

E. Şafak

Böylece ömründe yeni ve bazı açılardan daha üretken bir safha başlamıştı. Hâlâ görmek istediği yerler vardı; seyahatlerine ara vermek şöyle dursun, her zamankinden çok yolculuk yapmıştı. Dünyanın her yerindeki bağlantılarını kullanarak Amsterdam'da bir Sufizm vakfı kurmuştu. Endonezya'da, Pakistan'da, Mısır'da sufi müzisyenlerle konserler vermiş, hatta İspanya'da, Cordoba'da bir grup Yahudi ve Müslüman mistikle ortak bir albüm çıkartmıştı. Fas'a geri dönmüş, hayatında ilk kez Sufilerle tanıştığı zaviyeyi ziyaret etmişti. Baba Samed'in mezarı başında dua edip tefekkür dalmış, hayatın onun için çizdiği patikaları minnetle anmıştı. (Aşk, s. 388, prg. 4)

E. Gaffârvend

و این گونه در زندگی ام فصلی جدید و از بعضی جهات فصلی خلاق آغاز شد. هنوز جاهایی بود که دوست داشتم آن ها را ببینم. به جای آنکه به سفرهایم خاتمه دهم، بیشتر از همیشه سیاحت کردم. با کمک ارتباطات و دوستانی که داشتم توانستم در آمستردام یک وقف صوفیسم بنا گذارم. به مراکش برگشته و خانقاهی را که در آن برای اولین بار با صوفیان آشنا شده بودم، زیارت کرده بر مزار بابا صمد دعا خواندم و تفکر کردم.

(TA, s. 362, prg. 1)

A. Faşîhî

به این ترتیب مرحله ای تازه و از بعضی جهات پربارتر در زندگی اش شروع شده بود. هنوز جاهایی مانده بود که دلش می خواست ببیند؛ بعد از آن، نه تنها سیاحت هایش را متوقف نکرده بود، بلکه بیش تر از هر زمان دیگری مسافرت کرده بود. با استفاده از ارتباطاتی که در همه جای دنیا داشت در آمستردام یک بنیاد صوفیسم تاسیس کرده بود. در اندونزی، پاکستان و مصر با نوازندگان صوفی چند کنسرت اجرا کرده و حتی در اسپانیا، در قرطبه با گروهی عارف یهودی و مسلمان آلبوم مشترک منتشر کرده بود. به مراکش برگشته و به زیارت خانقاهی رفته بود که اولین بار در آن جا با صوفی ها آشنا شده بود. بر سر مزار بابا صمد دعا کرده و به تفکر پرداخته و از کورراهایی که زندگی برایش در نظر گرفته بود با سپاس یاد کرده بود.

(MA, s.474, prg.3)

SONUÇ

“İki Çevirinin Karşılaştırmalı İncelemesi” adıyla hazırladığımız bu tezde, bir eserin farklı çevirilerinin birbiri ile ve asıl metin ile karşılaştırılmasına dayanan bir yöntem izlenmiştir. Bu yöntemin avantajı, bir araştırmacının, mevcut çevirileri kıyaslayarak çevirinin çeşitli yöntem ve usullerinin avantaj ve dezavantajlarını daha iyi bir şekilde ortaya koyup bir tercümenin hatalarını belirleyebilmesidir. İzlediğimiz bu yöntemde, çeviri hataları kavramsal ve şekilsel hatalar olarak iki gruba ayrılmıştır. İki gruba ayrılan bu hatalar kendi aralarında da farklı gruplara ayrılmıştır. Bu bölümde kavramsal ve şekilsel hatalar başlığı altında ünlü Türk yazarı Elif Şafak’ın Faşîhî ve Ğaffârvend tarafından yapılan *Aşk* romanının iki farklı çevirisinin incelenmesi neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Tercümede asıl metne sadık kalma ilkesi, tercümeleler arası değerlendirmenin ilk kıstası ve mütercimın, yazarın amacını tam olarak aktarmasıdır. Elbette bu iş, hedef ve kaynak dillerdeki yapı farklılıklarının ve kültürel farklılıkların göz ardı edileceği anlamına gelmemelidir. Aksi takdirde bu hususun dikkate alınmaması, mütercimleri birebir çeviri ya da tamamen serbest çeviri tuzağına düşürebilir. Tezde verilen çeviri örneklerine dayanarak bazı durumlarda Ğaffârvend ve Faşîhî’nin yaptıkları çevirilerde bu hataya düştükleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, her ne kadar her iki mütercim de asıl metne sadık bir tercüme yapmaya çalışmışsa da uygulamada bu mütercimlerin birçok konuda birebir çeviri kolaycılığına kaçtıkları gözlemlenmiştir. Aslında iki çeviriyi kıyasladığımızda Faşîhî’nin tercümesi Ğaffârvend’in tercümesine nazaran daha kavramsal ve daha akıcıdır. Faşîhî birçok yerde birebir çeviriye kendini kaptırmadan yazarın mesajını daha akıcı bir üslupla Farsçaya aktarmaya gayret etmiştir. Faşîhî edebi terimlerin özellikle deyimler ve atasözlerinin tercümesinde, birebir tercüme yapmamış aynı zamanda Farsça deyimlerden yararlanarak eş değer karşılıklarını yazmıştır.

Atasözü ve deyim çevirilerinde, mütercimlerin kaynak ve hedef dil hâkimiyeti dışında her iki kültürü de yakından tanımaları; kaynak dilin zengin sözlüklerine ve kaynaklarına sahip olmaları gerekmektedir. Bu kaynak eksikliği özellikle Ğaffârvend’in deyim ve atasözleri aktarımında bariz bir şekilde görülmüştür. Kaynak dildeki atasözü ve deyimler erek dile zaman zaman kelime kelime aktarılsa da diller arasındaki kültür ya da dil yapısı farklılıkları sebebiyle daha çok farklı şekillerde çevrilmiştir. Bunu Ğaffârvend’in tercümesinde açıkça görmek mümkündür. Zira

Ġaffârvend birçok yerde deyimler ve atasözlerini kelime kelime tercüme etmiştir. Mütercimın bu anlayışı, İranlı okur nezdinde romanın başarısına gölge düşürecek, diğer taraftan İranlı okurların Türk edebiyatı hakkındaki kanaatlerini olumsuz etkileyecek düzeydedir.

Metin tercümelerinde yaygın olarak görülen tasarruflardan biri de yapılan gereksiz çıkarmalardır. Ġaffârvend'in tercümesinde bu gereksiz çıkarmaları sıkça görmek mümkündür. Zira mütercimın kaynak metinden yaklaşık otuz sayfayı çıkardığı tespit edilmiştir. Bize göre, Ġaffârvend karakterlerin iç seslerini, hikâyenin arka planında olup geçenleri, gereksiz bulup çıkarmış ve bazen de romandaki mektupları romanın içeriğine ve kurgusuna uygun görmeyerek tercüme etmemiştir. Ġaffârvend romanın başarısına ve okur beğenisine önemli katkıları olan zaman, mekân tasvirleri ve karakter betimlemeleri gibi unsurları görmezden gelerek romana, yazarına ve özellikle de Türk romanına büyük bir haksızlık yapmıştır. Böyle durumlarda şayet inisiyatif mütercimde olsa dahi yaptığı iş doğru değildir ve böyle bir yaklaşım, tercümede kaynak metne sadık kalmama anlamına gelmektedir.

Tercümeleler arası değerlendirmenin ikinci kıstası, tercümelerin fasih ve anlaşılır olmasıdır. Bir tercümenin fasihliği mütercimın, yazarın amacını doğru aktarmadaki başarısı ile doğru orantılıdır. Maalesef *Aşk* kitabının her iki tercümesinde de yanlış ya da en azından uygun olmayan ifade seçiminden kaynaklı hatalar görünmektedir. Birçok yerde bu sorun, mütercimın Türk dili ve kültürüne aşına olmamasından ve bazen de onun Farsçaya hâkim olmamasından kaynaklanmaktadır. Elbette her iki tercümelele kiyasladığımızda Faşîhî'nin tercümesinin Ġaffârvend'in tercümesine kıyasla daha anlaşılır ve düzgün olduğu gözlemlenmiş ve Faşîhî'nin erek dili hedef dile daha iyi bir şekilde aktardığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni, Faşîhî'nin Türk dili, edebiyatı ve kültürüne daha vakıf olmasıdır.

Tercümeleler arası değerlendirmenin üçüncü kıstası, tercümelerin akıcılığı hususudur. Akıcılık, genellikle tercümenin şekil özelliklerinden ve bu özelliklerin kaynak dilden hedef dile aktarmadaki yetenekten ibarettir. Sakil kelimeler, uzun cümlelerin kullanımı ve noktalama hataları gibi etkenler tercümenin akıcılığını bozabilir. Genellikle Faşîhî'nin tercümesi Ġaffârvend'in tercümesine kıyasla daha akıcı ve açık bir şekilde Farsçaya aktarılmıştır. Tezin ilgili kısımlarında işaret edildiği gibi Faşîhî asıl metni daha akıcı bir şekilde tercüme etmiştir.

Sonuç olarak zikredilmesi gereken husus, öykü ve roman çevirisinde mütercimın kaynak ve hedef dile hâkim olmasının yanı sıra asıl metnin yazıldığı dilin kültür, gelenek ve coğrafi konumuna da vakıf olması gerektiğidir. Hatta bunun ötesinde mütercimın, yazarın tercüme konusundaki kitabındaki üslubuna ve bakış açısına hatta diğer eserlerindeki tarzına da aşina olması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- ‘Amîd, Hasan, *Ferheng-i ‘Amîd*, II. Cilt, 38.baskı, İntişârât-i Emîr Kebîr, Tahran, 1389 hş. /2010.
- Akpınar, Söner, “Modern Türk Romanında Şems-i Tebrizî ve Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 14, Bahar 2011, s.7-26.
- Aktaş, Tahsin, *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, Orsen Matbaacılık, Ankara, 1996.
- Anvarî, Hasan, *Ferheng-i Bozorg-i Sohan*, XIII. Cilt, İntişârât-i Sohan, Tahran, 1381 hş. /2002.
- Âzâde İslâmî, “Aşinâyî bâ Yek Motercim-i Edebî (Arsalân Faşihî, Motercim-i Român-i Millet-i ‘İşk)”, *Faşlnâme-yi Motercim*, Sayı 58, 16 Mart 2016, s. 73-76.
- Bayram, Yavuz, “Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama”, Selçuk Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı16, Güz 2004, s.69-93.
- Donbay, Ali, “Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmalarının Yeni Türk Edebiyatındaki Gelişme Çizgisi”, *Uluslararası Türk veya Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi İçin Süreli Yayınlar*, Sayı 8, Yaz 2013, s.491-550.
- Erdal, Mehmet, Bozkurt, “Elif Şafak’ın Romanlarının Yeni Tarihselcilik Bağlamında İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin Üniversitesi, 2019 s. 6.
- Eren, Sarı, *Ömer Hayyam Dörtlükleri*, Net Medya Yayıncılık, Antalya, 2016.
- Eyuboğlu, Ertuğrul Kemal, *Şürde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, II. Cilt, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul, 1973.
- Freely, Maureen, “Sunday Book Review”, *The New York Times*, 13 Ağustos 2006, (Erişim) <https://www.nytimes.com/2006/08/13/books/review/13freely.html>, 25 Eylül 2019.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Mevlana’dan sonra Mevlevilik*, İnkılâp ve Aka Kitapevleri, İstanbul, 1983.
- Guardian Gazetesi, “Kültür- Sanat”, T24 Bağımsız İnternet Gazetesi, 10 Nisan 2012, (Erişim) <https://t24.com.tr/haber/elif-safak-turkiyede-erkekler-yazar-kadınlar-okur,201319>, 20 Haziran 2018.
- “HABERLER.COM”, Elif Şafak Kimdir? Online, (Erişim) <https://www.haberler.com/elif-safak/biyografisi/>, 5 Aralık 2019.
- Hâkî, ‘Alîriza, “İntikâd ez Millet-i ‘İşk ve Kîmyâ Hâtûn”, *İsna Haber Ajansı*, 1 Kasım 2018, (Erişim) <https://www.isna.ir/news/97071005745/>, 26 Haziran 2019.
- “İlknokta”, 2018, (Erişim) <https://www.ilknokta.com/elif-safak/pinhan-1.htm>, 20 Kasım 2018.
- İsfandyâr, Maḥmûd Reza, “İntikâd ez Millet-i ‘İşk ve Kîmyâ Hâtûn”, *İsna Haber Ajansı*, 1 Kasım 2018, (Erişim) <https://www.isna.ir/news/97071005745/>, 26 Haziran 2019.
- Kanar, Mehmet, *Farsça – Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul, 2008.

Kaplan, Sefa, "Edebiyatta rekor Aşk 200 bin sattı"9 Mart 2019, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr>. Hürriyet gazetesi 5 Temmuz 2009.

Kaplan, Sefa, "Edebiyatta rekor Aşk 200 bin sattı", **Hürriyet Gazetesi**, sayı 12006481, Temmuz 2009.

Karaismailoğlu, Adnan, Örs, Derya, *Mesnevî-i Ma'nevî (Farsça)*, II. Cilt, Akçağ, Ankara, 2007.

Ketabweb, "Mo'errifi-i Elif Şafak", 17 Kasım 2018, (Erişim) <https://ketabweb.com/Elif-Shafak> 22 Temmuz 2019.

Kok, Irem, "Elif Shafak on our common humanity" , Free Speech Debate, 26 Şubat 2012, (Erişim) <https://freespeechdebate.com/en/discuss/elif-shafak-on-our-common-humanity/>, 25 Eylül 2019.

"Lâm tâ Kâm", Online, (Erişim) <https://lamtakam.com/dictionaries/azad/175095/>, 05 Ocak 2020.

Mevlâna, *Kullîyât-i Dîvân-i Şems*, Furûzânfer, Bedî'ozzaman, 3. Baskı, İntişârât-i Emîr Kebîr, Tahran, 1344 hş.

Monîre, Dânyâyî, *Revânşînâsî-i Ranghâ*, Ganc-i 'İrfân, Tahran, 1380 hş. /2001.

'Omer bin İbrâhîm Heyyâm, *Rubâ'îyât-i Hayyâm*, çev. Edward FitzGerald, Moqeddeme: Furûgî, Muhammed 'Ali, Ğanî, Kâsim, London, Glasgow, 13- hş. /19-.

'Omer Hayyâm, *Ömer Hayyam Rübailer*, Çev. Güzelyüz, Ali, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2012.

'Omer Hayyâm, *Rubâ'îyât-i 'Omer Hayyâm*, Forûgî, Muhammed 'Ali, İntişârât-i Emîr Kebîr, Tahran, 1344 hş. /1966.

'Omer Hayyâm, *Rubâ'îyât-i Hayyâm*, Mîr Afzâlî, Seyyed 'Ali, Merkez-i Neşr-i Dânişgâhî, Tahran, 1383 hş. /2004.

"Sâzmân-i Esnâd ve Kitâbhâne-i Millî-i Cumhûrî-i İslâmî-i İrân", Online, (Erişim) <http://www.nlai.ir/>, 2 Haziran 2019.

Saba Tümer, 'Röportajlar', Elif Şafak resmi web sitesi, 10 Haziran 2009, (Erişim) <http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=274>, 25 Temmuz 2018.

Şaffârzâde, Tâhire, *Ûşûl ve mebânî-i Tercome, Teczîye ve Tehlîlî ez Fenn-i Tercome Zemn-i Neqd-i 'İlmî-i Âşâr-i Motercimîn*, İntişârât-i kitâb-i Pars, Tahran, 1374 hş.

Sarı, Eren, *Ömer Hayyam Dörtlükleri*, Net Medya Yayıncılık, 1.Baskı, Antalya, 2016.

Surûş Fethî, "derbâre-yi kitâb-i 'İşk ", 17 Ekim 2018, (Erişim) <https://kafebook.ir/>, 20 Aralık 2018.

Şafak, Elif, "Biyografi" Online, (Erişim) <http://www.elifsafak.com.tr/biyografi/> 5 Mart 2019.

Şafak, Elif, *Aşk*, Doğan Kitap Yayınları, İstanbul, 2009.

Şafak, Elif, *Millet-i 'İşk* , çev. Arsalân Faşîhî, İntişârât-i Koqnûs, Tahran, 1394 hş. /2015.

Şafak, Elif, *Tarîkat-i 'İşk*, çev. Ekram Gaffârvend, İntişârât-i Fikrâzin, Tahran, 1390 hş. /2011.

“Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, Online, (Erişim) <https://sozluk.gov.tr/>.

Tellioğlu, Banu, “Şiir Çevirisi Eleştirisinde Çevrilebilirlik/Çevrilemezlik İkiliğini Aşmak”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Nisan 2018, s. 192-213.

Tevekkolî, Muhammed Cevâd, “Üşûl ve mebânî-i moğâyese-yi tetbîkî beyn-i tercome-î be-hemrâh-i moğâyese-yi tetbîkî-i do tercome ez kitâb-i *Tovsi'e be Meşâbe-yi Âzâdî* eser-i Amartya Sen”, *Feşlnâme-yi Pejûheş*, Şomâre-yi 1, Tâbistân 1388 hş. /2010, s. 167-168.

Tokmak, A. Naci, *Telaffuzlu Türkçe- Farsça Ortak Deyimler Sözlüğü* (فرهنگ امثال و احکام مشترک در ترکی و فارسی), Simurg, İstanbul 2001.

Tümer, Saba, “Röportajlar”, *Elif Şafak resmi web sitesi*, 10 Haziran 2009, (Erişim) <http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=274>, 25 Temmuz 2018.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2011.

Uludağ, Süleyman, “Erenler”, *DİA*, XI. Cilt, İstanbul 1995, s. 294-295.

Yalçın, Perihan, Büyüksaraç, Zeynep, “Atasözü ve Deyim Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi”, *International Journal of Languages' Education and Teaching*, Sayı 4, Cilt 5, Aralık 2016, s.817-829.

Yalçın, Perihan, *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*, Grafiker Yayınları, Ankara 2015.